

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT TARİHİ ANABİLİM DALI
SANAT TARİHİ BİLİM DALI**

**KONYA TÜRBELERİNDE CEPHE
(SELÇUKLU VE BEYLİKLER DÖNEMİ)**

ZEHRA İPTEŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN:
DOÇ.DR. HACER KARA**

KONYA-2024

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT TARİHİ ANABİLİM DALI
SANAT TARİHİ BİLİM DALI**

**KONYA TÜRBELERİNDE CEPHE
(SELÇUKLU VE BEYLİKLER DÖNEMİ)**

ZEHRA İPTEŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN:
DOÇ.DR. HACER KARA**

KONYA-2024

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU	iv
BİLİMSEL ETİK SAYFASI	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	viii
ÖNSÖZ	x
ÇİZİMLER LİSTESİ	xiii
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ	xv

BİRİNCİ BÖLÜM GİRİŞ

1.1. Konunun Tanımı, Önemi, Amacı ve Sınırları	1
1.2. Yöntem	2
1.3. Konuyla İlgili Yapılan Araştırmalar	4
1.4. Türklerde Mezar Geleneği ve Türbe Mimarisi	7

İKİNCİ BÖLÜM

KATALOG / KONYA TÜRBELERİNDE CEPHE (SELÇUKLU VE BEYLİKLER DÖNEMİ)

2.1. II. Kılıç Arslan (Sultanlar) Türbesi	13
2.2. Yarım Kümbet	26
2.3. Hoca Ahmet Fakih Türbesi	35
2.4. Tac'ül Vezir Kümbeti	45
2.5. Pir Esad (Pisili) Türbesi	54
2.6. İç Karaaslan Kümbeti	59
2.7. Emir Seyfeddin Karasungur Kümbeti	67
2.8. Şeyh Sadrettin Konevi Türbesi	75
2.9. Mevlâna Türbesi	85
2.10. Hoca Cihan Türbesi	92
2.11. Sahip Ata Türbesi	99
2.12. Kalenderhane (Kalender Baba) Kümbeti	106
2.13. Ateşbâz-ı Veli Türbesi	117
2.14. Şeyh Alaman (Ulema) Türbesi	127
2.15. Kesikbaş Kümbeti	135
2.16. Sephevan (Emir Nureddin) Türbesi	143
2.17. Siyavuş Sultan Türbesi	151
2.18. Halkabegüş Türbesi	159
2.19. Evhadü'd-Din Hamid Bin Ebulfahır Kirmanî Türbesi	166
2.20. Beyhekim Türbesi	174
2.21. Tahir ile Zühre Türbesi	180
2.22. Cemel Ali Dede Türbesi	185
2.23. Bedrettin Gühertaş (Gevhertaş) Türbesi	196
2.24. Eflaki Dede Türbesi	202
2.25. Gömeç Hatun Türbesi (Kız Kulesi)	207
2.26. Ulaş Baba Kümbeti	218
2.27. Şeyh Şücaeddin Türbesi	226
2.28. Turgutoğlu Türbesi	232

2.29. Fakih Dede Türbesi	240
2.30. Şeyh Osman-ı Rumi Türbesi	251
2.31. Şemsi Tebrizi Türbesi.....	258

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM DEĞERLENDİRME

3.1. Türbelerin Oluşumu	266
3.2. Cephe Düzenlemesine Katkı Sağlayan Unsurlar	270
3.2.1. Plan Tipi	270
3.2.2. Türbede Cephe Görünümünü Meydana Getiren Bölümler	273
3.2.2.1. Cenazelik/Kripta	273
3.2.2.2. Kaide (Oturtmalık)	274
3.2.2.3. Gövde	274
3.2.2.4. Üst Örtü	275
3.2.2.4.1. Piramidal Külah	275
3.2.2.4.2. Kubbe	276
3.2.2.4.3. Tonoz	277
3.2.2.4.4. Çatı	278
3.2.2.4.5. Geçiş Elemanları	278
3.2.2.4.6. Saçaklar	279
3.3. Cephe Düzeni.....	279
3.3.1. Giriş Düzenlemeleri	279
3.3.1.1. Kapı	279
3.3.1.2. Merdivenler	284
3.3.2. Pencere Düzenlemeleri.....	285
3.3.3. Kemerler.....	289
3.3.4. Silmeler	291
3.3.5. Payandalar	291
3.4.1. Taş ve Mermer.....	292
3.4.2. Tuğla.....	294
3.4.3. Ahşap.....	295
3.4.4. Maden.....	296
3.4.5. Devşirme	297
3.5. Süsleme.....	298
3.5.1. Geometrik Süsleme	299
3.5.2. Bitkisel Süsleme.....	302
3.5.3. Yazı.....	303

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM SONUÇ

Kaynakça	310
----------------	-----

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Zehra İPTEŞ
	Numarası	20811801012
		Sanat Tarihi
	Programı	Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Hacer KARA
	Tezin Adı	Konya Türbelerinde Cephe (Selçuklu ve Beylikler Dönemi)

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Konya Türbelerinde Cephe (Selçuklu ve Beylikler Dönemi) başlıklı bu çalışma 24/05/2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1	Doç. Dr	Hacer KARA	
2	Doç. Dr	Erkan AYGÖR	
3	Doç. Dr	Murat KARADEMİR	

T.C.

NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Zehra İPTEŞ		
	Numarası	20811801012		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
Tezin Adı	Konya Türbelerinde Cephe (Selçuklu ve Beylikler Dönemi)			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Zehra İPTEŞ
İmzası

T.C.

NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Zehra İPTEŞ		
	Numarası	20811801013		
	Ana Bilim/ Bilim Dalı	Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Hacer KARA		
Tezin Adı	Konya Türbelerinde Cephe (Selçuklu ve Beylikler Dönemi)			

“Konya Türbelerinde Cephe (Selçuklu ve Beylikler Dönemi)” adını verdiğimiz yüksek lisans tez çalışmasının konusu, Konya’nın kent merkezinde yer alan Anadolu Selçuklu ve Beylikler devletleri dönemlerinde inşa edilmiş türbe ve kümbetlerde görülen dış cephe özelliklerinin ayrıntılı biçimde incelenerek aktarılmasına yöneliktir. Eserlerin karakteristik ve üslupsal özellikleri tespit edilerek tarihsel süreç içerisindeki mimari dönüşümün ve uygulamaların tespiti amaçlanmıştır. Konu kapsamında Konya kent merkezindeki 31 türbe çalışmamız içerisinde incelenerek değerlendirilmeye alınmıştır.

Konumuz dahilinde Konya’da bulunan türbe ve kümbetlerden 26’sı Selçuklu (12-13. yy) ve beşi Karamanoğulları (14-15.yy) döneminde inşa edilmiştir. Yapılarda ongen, sekizgen, baldaken, eyvan, dikdörtgen, kare ve kümbetle eyvan birleşiminden meydana gelen plan tipleri görülmektedir.

Tez çalışması dört ana bölümden oluşturulmuştur. “Giriş” adı verilen birinci bölüm, “Konunun Tanımı, Önemi, Amacı ve Sınırları”, “Yöntem”, “Konuyla İlgili Yapılan Araştırmalar”, “Türklerde Mezar Geleneği ve Türbe Mimarisi” adı verilen beş alt başlığa

ayrılmıştır. İkinci ana başlık ise “Konya Türbelerinde Cephe” adı verilen katalog bölümüdür. Bu kısımda katalog kendi içerisinde 31 yapı kronolojik olarak sıralanmaya çalışılmış, tüm mimari özellikler ve cephe sistemleri detaylı biçimde açıklanmıştır. “Değerlendirme” adı verilen üçüncü ana başlık “Türbelerin Oluşumu”, “Cephe Düzenlemesine Katkı Sağlayan Unsurlar”, “Cephe Düzeni” “Malzeme ve Teknik”, “Süsleme” adı verilen beş ana başlıktan oluşturulmuş, bu başlıklar kendi içinde alt başlıklara ayrılarak türbelerin genel cephe analizi yapılmış, Anadolu’daki örneklerle karşılaştırılmıştır. Son bölüm ise “Sonuç” başlıktır. Tüm araştırmadan elde ettiğimiz veriler değerlendirilerek türbe ve kümbetlerin cephesel süreci ortaya çıkarılmıştır. Ana başlıklardan sonra son kısımda “Kaynakça” verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türbeler, Konya, Cephe, Anadolu Selçukluları, Beylikler Dönemi, Süsleme

---

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Tel : 0 332 201 00 60 e-posta: sosbil@erbakan.edu.tr
Enstitüsü Müdürlüğü,

web: www.erbakan.edu.tr/sosyalbilimlerenstitusu

Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi, A Blok Zemin Kat,
Meram Yeni Yol 42090-Meram /KONYA

T.C.

NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

ABSTRACT
ABSTRACT

Author's	Name and Surname	Zehra İPTEŞ		
	Student Number	20811801013		
	Department	Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Associate Professor Hacer KARA		
Title of the Thesis/Dissertation	Facade Of Konya's Tombs (Seljuk and Principalities Period)			

The topic of our master's thesis, titled “Facade Characteristics of Tombs in Konya (Seljuk and Principalities Periods)”, focuses on the detailed examination and presentation of the external facade features observed in the tombs and mausoleums constructed during the Anatolian Seljuk and Beylik periods, located in the city center of Konya. The objective is to identify the characteristic and stylistic features of these structures and to determine the architectural transformations and practices over the historical process. Within the scope of the study, 31 tombs in the city center of Konya were analyzed and evaluated.

Within our topic, 26 of the tombs and mausoleums in Konya were constructed during the Seljuk period (12th-13th centuries) and 5 during the Karamanid period (14th-15th centuries). The structures exhibit plan types such as decagon, octagon, baldachin, iwan, rectangular, square, and the combination of mausoleum and iwan.

The thesis is composed of four main chapters. The first chapter, titled “Introduction”, is divided into five subheadings: “Definition, Importance, Purpose, and Limits of the Subject”, “Method”, “Researches Related to the Subject”, “The Tradition of Tombs and Tomb Architecture in Turks”. The second main heading is the catalog section titled “Facade Characteristics of Tombs in Konya”. In this section, the catalog attempts to chronologically order 31 structures, and all architectural features and facade systems are explained in detail. The third main heading, titled “Evaluation”, consists of five main subheadings: “Formation of Tombs”, “Elements Contributing to Facade Arrangement”, “Facade Layout”, “Material and Technique”, and “Ornamentation”. These subheadings are further divided into subcategories, providing a general facade analysis of the tombs and comparing them with examples in Anatolia. The final chapter is titled “Conclusion”. The data obtained from the entire research were evaluated, and the facade process of the tombs and mausoleums was revealed. After the main headings, the final section contains the “References”.

Keywords: Tombs, Konya, Facade, Anatolian Seljuks, Beylik Period, Decoration

ÖNSÖZ

Konya, Türkiye'nin Anadolu bölgesinde, zengin bir tarih ve kültür mirasına ev sahipliği yapan şehridir. Binlerce yıl boyunca farklı medeniyetlerin izlerini taşıyan bu topraklar, kendine özgü bir kültürel zenginlik barındırmaktadır. Tarihi kökleri binlerce yıl öncesine uzanan Konya, Frigyalılar, Persler, Romalılar ve Bizanslılar gibi çeşitli uygarlıkların izlerini taşır. Ancak, şehir tarihindeki en belirgin dönemlerden biri, Selçuklunun 1071'deki zaferi sonrasında başlamıştır. Bu dönem, Konya'nın kültür ve sanat sahnesinde büyük bir gelişim ve zenginleşme sürecine işaret etmiştir. Siyasi, sosyal, kültürel, sanat, bilim edebiyat ve dinsel faaliyetlerle değişen ve gelişen şehirde önemli bilim, ilim ve devlet adamlarıyla, hanedan soyundan gelen insanlar dini ve sivil mimari yapılar inşa ettirmiştir. Aynı zamanda bu tarihsel süreçte onlar adına yapılar inşa edenlerde bulunmaktadır. Bu önemli yapı tiplerinden biri de Türbe ve Kümbetler olmuştur.

“Konya Türbelerinde Cephe (Selçuklu ve Beylikler Dönemi)” adlı çalışmamız Türk İslam kültürünün önemli merkezlerinden biri olan Konya'da bulunan türbelerin mimari cephe özellikleri üzerine bir inceleme sunmaktadır. Özellikle, türbelerin dış cephe tasarımları ve bu tasarımların kültürel, tarihsel ve estetik bağlamdaki rolü ele alınmıştır. Konya'da bulunan türbeler, Anadolu'nun kültürel zenginliğini yansıtan önemli yapılar arasında yer almaktadır.

Bu tez, Konya'nın tarihi boyunca çeşitli dönemlerde inşa edilen türbelerin cephe tasarımlarını anlamak, bu tasarımların zaman içinde nasıl evrildiğini gözlemlemek ve bu yapıların toplumsal ve kültürel bağlamdaki rolünü analiz etmek amacıyla yapılmıştır. Konya'nın tarihî dokusunu oluşturan bu türbelerin, mimari estetik anlayışlarını ve dini simgeleri nasıl yansıttığını anlamak, aynı zamanda Anadolu'nun zengin kültür mozaiğinin bir parçasını anlamak adına önemlidir.

Konya'nın tarihî ve kültürel bağlamı hakkında genel bir bilgi sunarak konu içeriği detaylandırılmıştır. Konya'da bulunan önemli türbelerin tanıtımı yapılmış ve bu türbelerin mimari özellikleri vurgulanmıştır. Türbelerin dış cephe tasarımları detaylı bir şekilde ele alarak, mimari biçim, kültürel değişim ve gelişim incelenmiştir.

Tez çalışmamızın konusunu belirlemede, araştırma ve yazım aşamasında her zaman bana yardımcı olan ve samimiyetiyle, desteğini esirgemeyen değerli hocam Doç. Dr. Hacer KARA'ya teşekkürlerimi sunarım. Araştırmamızda yer alan yapıların çizimlerine ulaşmamda kolaylık sağlayan Konya Vakıflar Bölge Müdürlüğü ve Konya Büyükşehir Belediyesi KUDEB birimi çalışanlarına teşekkür ederim. Ayrıca saha çalışmalarında bana yardımcı olan anneannem Saliha ÇIBIKDİKEN'e ve teyzem Derya ÇIBIKDİKEN'e, bu süreçte maddi- manevi her konuda sürekli yanımda olan ve beni destekleyen aileme minnettarım.

Zehra İPTEŞ

Konya, 2024

KISALTMALAR

Çiz.No.: Çizim Numarası

Fot.No.: Fotoğraf Numarası

Kat.No.: Katalog Numarası

a.g.e. : Adı Geçen Eser

a.g.m. : Adı Geçen Makale

a.g.t. : Adı Geçen Tez

agmd : Adı Geçen Madde

C. : Cilt

S. : Sayı

s. : Sayfa

ss. : Sayfalar

TDV. : Türkiye Diyanet Vakfı

vb. : Ve Benzeri

ÇİZİMLER LİSTESİ

Çizim 1: II. Kılıç Arslan Kümbeti'nin Planı (V.G.M'den).....	18
Çizim 2: II. Kılıç Arslan Kümbeti'nin Kesiti (V.G.M'den)	19
Çizim 3: II. Kılıç Arslan Kümbeti'nin Görünüş (V.G.M'den).....	20
Çizim 4: Yarım Kümbet Cenazelik Katı Planı (V.G.M'den).....	29
Çizim 5: Yarım Kümbet Kesiti (V.G.M'den)	30
Çizim 6: Yarım Kümbet Görünüş (V.G.M'den).....	30
Çizim 7: Hoca Ahmet Fakih Türbesi Plan (V.G.M'den).....	39
Çizim 8: Hoca Ahmet Fakih Türbesi Kesit (V.G.M'den).....	40
Çizim 9: Hoca Ahmet Fakih Türbesi Görünüş (V.G.M'den)	40
Çizim 10: Tac'ül Vezir Kümbeti Plan ve Kesit (V.G.M.'den)	47
Çizim 11: Tac'ül Vezir Kümbeti Doğu ve Güney Cephe Görünüş (V.G.M.'den) ...	48
Çizim 12: Pir Esad (Pisili) Türbesi Planı (Konya Kültür Envanteri).....	55
Çizim 13: Pir Esad (Pisili) Türbesi Kesiti (Konya Kültür Envanteri).....	56
Çizim 14: İç Karaaslan Kümbeti Plan (V.G.M.'den).....	62
Çizim 15: İç Karaaslan Kümbeti Kesit (V.G.M.'den)	62
Çizim 16: İç Karaaslan Kümbeti Görünüş (V.G.M.'den).....	63
Çizim 17: Emir Seyfeddin Karasungur Kümbeti Cenazelik Planı (V.G.M.'den).....	69
Çizim 18: Emir Seyfeddin Karasungur Kümbeti Kesit (V.G.M.'den)	70
Çizim 19: Emir Seyfeddin Karasungur Kümbeti Görünüş (V.G.M'den)	70
Çizim 20: Şeyh Sadrettin Konevi Türbesi Planı (V.G.M.'den)	78
Çizim 21: Şeyh Sadrettin Konevi Türbesi Kesit (V.G.M.'den)	79
Çizim 22: Mevlâna Türbesi Plan (Hakkı Önkâl'dan)	87
Çizim 23: Mevlâna Türbesi Kesit (Hakkı Önkâl'dan)	88
Çizim 24: Mevlâna Türbesi Üst Örtü Görünüş	88
Çizim 25: Hocacihan Türbesi Üst Kat ve Alt Kat Planı (V.G.M.'den).....	94
Çizim 26: Hocacihan Türbesi Kesiti (V.G.M.'den).....	95
Çizim 27: Hocacihan Türbesi Kuzey ve Batı Cephe Görünüş (V.G.M.'den).....	95
Çizim 28: Sahip Ata Türbesi Planı	101
Çizim 29: Sahip Ata Türbesi Kesiti.....	101
Çizim 30: Sahip Ata Hankâhı ve Türbenin Restorasyon Görünüşü (Mahmut Akok'tan)	102
Çizim 31: Kalenderhane (Kalender Baba) Kümbeti Planı (Konya Kültür Envanteri)	110
Çizim 32: Ateşbâz-ı Veli Türbesi Planı (V.G.M.'den).....	120
Çizim 33: Ateşbâz-ı Veli Türbesi Kesit (V.G.M.'den).....	120
Çizim 34: Ateşbâz-ı Veli Türbesi Görünüş (V.G.M.'den).....	121
Çizim 35: Şeyh Alaman (Ulema) Türbesi Kesit ve Planı (Konya Kültür Envanteri)	130
Çizim 36: Kesikbaş Kümbeti Planı (V.G.M.'den).....	138
Çizim 37: Kesikbaş Kümbeti Kesiti (V.G.M.'den).....	138
Çizim 38: Kesikbaş Kümbeti Görünüş (V.G.M.'den)	139
Çizim 39: Sephevan (Emir Nureddin) Türbesi Planı (Konya Kültür Envanteri)....	146
Çizim 40: Siyavuş Sultan Türbesi Planı (Konya Kültür Envanteri)	153
Çizim 41: Halkabegüş Türbesi Üst ve Alt Kat Planı (Konya Kültür Envanteri)	162
Çizim 42: Evhadü'd-Din Hamid Bin Ebulfâhr Kirmanî Türbesi Planı.....	168
Çizim 43: Beyhekim Türbesi Planı (Konya Kültür Envanteri).....	175

Çizim 44: Beyhekim Türbesi Kesit(V.G.M.'den).....	176
Çizim 45: Beyhekim Türbesi Görünüş (V.G.M.'den)	176
Çizim 46: Tahir ile Zühre Türbesi Planı (Konya Kültür Envanteri).....	181
Çizim 47: Tahir ile Zühre Türbesi Kesiti (V.G.M.'den).....	182
Çizim 48: Cemel Ali Dede Türbesi Planı (V.G.M'den)	188
Çizim 49: Cemel Ali Dede Türbesi Kesiti (V.G.M'den).....	188
Çizim 50: Cemel Ali Dede Türbesi Görünüş (V.G.M'den).....	189
Çizim 51: Bedreddin Gühertaş (Gevhertaş) Türbesi Alt ve Üst Kat Planı	199
Çizim 52: Eflaki Dede Türbesi Plan (Konya Kültür Envanteri)	204
Çizim 53: Gömeç Hatun Türbesi (Kız Kulesi) Planı	210
Çizim 54: Gömeç Hatun Türbesi (Kız Kulesi) Kesiti	210
Çizim 55: Gömeç Hatun Türbesi (Kız Kulesi) Batı Cephe Görünüş.....	211
Çizim 56: Ulaş Baba Kümbeti Planı (Konya Kültür Envanteri).....	220
Çizim 57: Ulaş Baba Kümbeti Kesiti (Konya Kültür Envanteri)	221
Çizim 58: Şeyh Şücaeddin Türbesi Planı.....	227
Çizim 59: Şeyh Şücaeddin Türbesi Kesiti.....	228
Çizim 60: Şeyh Şücaeddin Türbesi Doğu Cephe Görünüş	228
Çizim 61: Turgutoğlu Türbesi Planı (V.G.M'den)	235
Çizim 62: Turgutoğlu Türbesi Kesiti (V.G.M'den).....	236
Çizim 63: Turgutoğlu Türbesi Görünüşü (V.G.M'den).....	236
Çizim 64: Fakih Dede Türbesi Planı (Konya Kültür Envanteri).....	244
Çizim 65: Fakih Dede Türbesi Kesit ve Görünüş (Konya Kültür Envanteri).....	245
Çizim 66: Şeyh Osman-ı Rumi Türbesi Planı (Konya Kültür Envanteri).....	253
Çizim 67: Şemsi Tebrizi Türbesi Planı (V.G.M'den).....	261
Çizim 68: Şemsi Tebrizi Türbesi Kesiti (V.G.M'den).....	261
Çizim 69: Şemsi Tebrizi Türbesi Görünüşü (V.G.M'den)	262

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf 1: II. Kılıçarslan Kümbeti	21
Fotoğraf 2: II. Kılıçarslan Kümbeti Kuzeydoğu Cepheden Genel Bakış	21
Fotoğraf 3: II. Kılıçarslan Kümbeti Kuzeydoğu Cephe Ana Giriş	22
Fotoğraf 4: II. Kılıçarslan Kümbeti Kuzeydoğu Cephe Girişi	22
Fotoğraf 5: II. Kılıçarslan Kümbeti Giriş Açıklığındaki Bezeme	23
Fotoğraf 6: II. Kılıçarslan Kümbeti Üçüncü Duvar Yüzeyinde Bulunan Mazgal ve Hacet Pencere	23
Fotoğraf 7: II. Kılıçarslan Kümbeti Üçüncü Duvar Yüzeyinde Bulunan Mazgal Pencere Ayrıntı	24
Fotoğraf 8: II. Kılıçarslan Kümbeti Yedinci Duvar Yüzeyinde Bulunan	24
Fotoğraf 9: II. Kılıçarslan Kümbeti Dokuzuncu Duvar Yüzeyinde Bulunan Kapatılmış Mazgal Pencere	25
Fotoğraf 10: Yarım Kümbet Kuzey Cephe	31
Fotoğraf 11: Yarım Kümbet Cenazelik Kapısı	31
Fotoğraf 12: Yarım Kümbet Ziyaretgah Kapısı	32
Fotoğraf 13: Yarım Kümbet Batı Cephesi	32
Fotoğraf 14: Yarım Kümbet Pencere Düzeni	33
Fotoğraf 15: Yarım Kümbet Cephe Köşe Kenar Süslemeleri.....	33
Fotoğraf 16: Yarım Kümbet Doğu Cephesi	34
Fotoğraf 17: Hoca Ahmet Fakih Türbesi Genel Görünüş.....	41
Fotoğraf 18: Hoca Ahmet Fakih Türbesi Güney Cephesi	41
Fotoğraf 19: Hoca Ahmet Fakih Türbesi Güney Cephe Penceresi.....	42
Fotoğraf 20: Hoca Ahmet Fakih Türbesi Batı Cephesi	42
Fotoğraf 21: Hoca Ahmet Fakih Türbesi Güney Cephe Penceresi.....	43
Fotoğraf 22: Hoca Ahmet Fakih Türbesi Kuzey Cephesi.....	43
Fotoğraf 23: Hoca Ahmet Fakih Türbesi Kuzey Cephesi Pencere	44
Fotoğraf 24: Tac'ül Vezir Kümbeti	49
Fotoğraf 25: Tac'ül Vezir Kümbeti Genel Görünüş.....	49
Fotoğraf 26: Tac'ül Vezir Kümbeti Ana Cephe	50
Fotoğraf 27: Tac'ül Vezir Kümbeti Ziyaretgah Giriş Açıklığı	50
Fotoğraf 28: Tac'ül Vezir Kümbeti Güneybatı Cephesi	51
Fotoğraf 29: Tac'ül Vezir Kümbeti Kuzey Cephesi.....	51
Fotoğraf 30: Tac'ül Vezir Kümbeti Güneydoğu Cephesi	52
Fotoğraf 31: Tac'ül Vezir Kümbeti Güney Cephesi	52
Fotoğraf 32: Tac'ül Vezir Kümbeti Mazgal Pencere Açıklığı	53
Fotoğraf 33: Pir Esad (Pisili) Türbesi Genel Görünüş	56
Fotoğraf 34: Pir Esad (Pisili) Türbesi Giriş Açıklığı.....	57
Fotoğraf 35: Pir Esad (Pisili) Türbesi Kuzey Cephe	57
Fotoğraf 36: Pir Esad (Pisili) Türbe Batı ve Kuzey Cephe	58
Fotoğraf 37: Pir Esad (Pisili) Türbesi Doğu Cephe.....	58
Fotoğraf 38: İç Karaaslan Kümbeti Genel Görünüş.....	63
Fotoğraf 39: İç Karaaslan Kümbeti Ana Cephesi.....	64
Fotoğraf 40: İç Karaaslan Kümbeti Cenazelik Giriş Açıklığı ve Merdivenler.....	64
Fotoğraf 41: İç Karaaslan Kümbeti Kuzey Cephesi.....	65
Fotoğraf 42: İç Karaaslan Kümbeti Doğu Cephesi Mazgal Pencere.....	65

Fotoğraf 43: İç Karaaslan Kümbeti Güney Cephesi.....	66
Fotoğraf 44: Emir Seyfeddin Karasungur Kümbeti	71
Fotoğraf 45: Emir Seyfeddin Karasungur Kümbeti Genel Görünüş	71
Fotoğraf 46: Emir Seyfeddin Karasungur Kümbeti Ana Cephesi	72
Fotoğraf 47: Emir Seyfeddin Karasungur Kümbeti Giriş Açıklığı	72
Fotoğraf 48: Emir Seyfeddin Karasungur Kümbeti Batı Cephesi İkinci Giriş Açıklığı	73
Fotoğraf 49: Emir Seyfeddin Karasungur Kümbeti Cephe Süslemeleri	73
Fotoğraf 50: Emir Seyfeddin Karasungur Kümbeti Mazgal Pencere ve Cephe Süslemeleri.....	74
Fotoğraf 51: Şeyh Sadrettin Konevi Türbesi	79
Fotoğraf 52: Şeyh Sadrettin Konevi Türbesi Genel Görünüş.....	80
Fotoğraf 53: Şeyh Sadrettin Konevi Türbesi Güney ve Doğu Cepheleri	80
Fotoğraf 54: Şeyh Sadrettin Konevi Türbesi Ana Cephesi.....	81
Fotoğraf 55: Şeyh Sadrettin Konevi Türbesi Ana Giriş Açıklığı.....	81
Fotoğraf 56: Şeyh Sadrettin Konevi Türbesi Doğu Cephesi	82
Fotoğraf 57: Şeyh Sadrettin Konevi Türbesi Güney Cephesi	82
Fotoğraf 58: Şeyh Sadrettin Konevi Türbesi Mermer Parmaklık.....	83
Fotoğraf 59: Şeyh Sadrettin Konevi Türbesi Sütunçe	83
Fotoğraf 60: Şeyh Sadrettin Konevi Türbesi İç Mekân.....	84
Fotoğraf 61: Şeyh Sadrettin Konevi Türbesi Üst Örtü Sistemi	84
Fotoğraf 62: Mevlâna Türbesi	89
Fotoğraf 63: Mevlâna Türbesi Genel Görünüş.....	89
Fotoğraf 64: Mevlâna Türbesi Güney Cephesi.....	90
Fotoğraf 65: Mevlâna Türbesi Güney Duvarı Ayrıntı	90
Fotoğraf 66: Mevlâna Türbesi Üst Örtü Sistemi	91
Fotoğraf 67: Hocacihan Türbesi Genel Görünüş.....	96
Fotoğraf 68: Hocacihan Türbesi Cenazelik Giriş Açıklığı	96
Fotoğraf 69: Hocacihan Türbesi Ana Cephesi.....	97
Fotoğraf 70: Hocacihan Türbesi Kuzey Cephesi.....	97
Fotoğraf 71: Hocacihan Türbesi Doğu Cephesi	98
Fotoğraf 72: Hocacihan Türbesi Batı Cephesi	98
Fotoğraf 73: Sahip Ata Türbesi	102
Fotoğraf 74: Sahip Ata Hankâh ve Türbe Genel Görünüş.....	103
Fotoğraf 75: Sahip Ata Türbesi Doğu Cephesi.....	103
Fotoğraf 76: Sahip Ata Türbesi İç Mekân	104
Fotoğraf 77: Sahip Ata Türbesi Doğu Cephe Taş Dizilimi.....	104
Fotoğraf 78: Sahip Ata Türbesi Batı Cephe Giriş Açıklığı.....	105
Fotoğraf 79: Kalenderhane (Kalender Baba) Kümbeti Genel Görünüş	111
Fotoğraf 80: Kalenderhane (Kalender Baba) Kümbeti Güney Cephe.....	111
Fotoğraf 81: Kalenderhane (Kalender Baba) Kümbeti Güney Cephe.....	112
Fotoğraf 82: Kalenderhane (Kalender Baba) Kümbeti Batı Cephe.....	112
Fotoğraf 83: Kalenderhane (Kalender Baba) Kümbeti Kuzeybatı Cephesi	113
Fotoğraf 84: Kalenderhane (Kalender Baba) Kümbeti Kuzey Cephesi	113
Fotoğraf 85: Kalenderhane (Kalender Baba) Kümbeti Kuzeydoğu Cephesi	114
Fotoğraf 86: Kalenderhane (Kalender Baba) Kümbeti Doğu Cephesi.....	114
Fotoğraf 87: Kalenderhane (Kalender Baba) Taş Düzenlemesi	115

Fotoğraf 88: Kalenderhane (Kalender Baba) Kümbeti Pencere	115
Fotoğraf 89: Kalenderhane (Kalender Baba) Duvar Yüzeyi Geometrik Süsleme ..	116
Fotoğraf 90: Ateşbâz-1 Veli Türbesi.....	121
Fotoğraf 91: Ateşbâz-1 Veli Türbesi Genel Görünüş	122
Fotoğraf 92: Ateşbâz-1 Veli Türbesi Ana Cephesi	122
Fotoğraf 93: Ateşbâz-1 Veli Türbesi Ziyaretgah Giriş Açıklığı	123
Fotoğraf 94: Ateşbâz-1 Veli Türbesi Cenazelik Giriş Açıklığı.....	123
Fotoğraf 95: Ateşbâz-1 Veli Türbesi Doğu Cephesi	124
Fotoğraf 96: Ateşbâz-1 Veli Türbesi Güney Cephesi	124
Fotoğraf 97: Ateşbâz-1 Veli Türbesi Kitabı	125
Fotoğraf 98: Ateşbâz-1 Veli Türbesi Batı Cephesi	125
Fotoğraf 99: Ateşbâz-1 Veli Türbesi Mazgal Penceresi	126
Fotoğraf 100: Şeyh Alaman (Ulema) Türbesi Genel Görünüş	131
Fotoğraf 101: Şeyh Alaman (Ulema) Türbesi İç Mekân	131
Fotoğraf 102: Şeyh Alaman (Ulema) Türbesi Ana Cephe.....	132
Fotoğraf 103: Şeyh Alaman (Ulema) Türbesi Giriş Açıklığı	132
Fotoğraf 104: Şeyh Alaman (Ulema) Türbesi Batı ve Güney Cephesi	133
Fotoğraf 105: Şeyh Alaman (Ulema) Türbesi Kuzey ve Batı Cephesi.....	133
Fotoğraf 106: Şeyh Alaman (Ulema) Türbesi Pencere Açıklığı ve Devşirme	134
Fotoğraf 107: Kesikbaş Kümbeti.....	140
Fotoğraf 108: Kesikbaş Kümbeti Genel Görünüş	141
Fotoğraf 109: Kesikbaş Kümbeti Ana Cephe	141
Fotoğraf 110: Kesikbaş Kümbeti Güneybatı Cephesi Pencere Açıklığı.....	142
Fotoğraf 111: Kesikbaş Kümbeti Kuzeybatı Cephesi.....	142
Fotoğraf 112: Sephevan (Emir Nureddin) Türbesi Genel Görünüş.....	147
Fotoğraf 113: Sephevan (Emir Nureddin) Türbesi Cenazelik Giriş Açıklığı	147
Fotoğraf 114: Sephevan (Emir Nureddin) Türbesi Ziyaretgah Giriş Açıklığı.....	148
Fotoğraf 115: Sephevan (Emir Nureddin) Türbesi Giriş Açıklığı Ayrıntı	148
Fotoğraf 116: Sephevan (Emir Nureddin) Türbesi Kuzeydoğu Cephe	149
Fotoğraf 117: Sephevan (Emir Nureddin) Türbesi Güneybatı Cephe	149
Fotoğraf 118: Sephevan (Emir Nureddin) Türbesi Duvar Sistemi	150
Fotoğraf 119: Siyavuş Sultan Türbesi	154
Fotoğraf 120: Siyavuş Sultan Türbesi Genel Görünüş.....	154
Fotoğraf 121: Siyavuş Sultan Genel Görünüş	155
Fotoğraf 122: Siyavuş Sultan Türbesi Ana Cephesi.....	155
Fotoğraf 123: Siyavuş Sultan Türbesi Ziyaretgah Giriş Açıklığı.....	156
Fotoğraf 124: Siyavuş Sultan Türbesi Kuzey Cephe Penceresi	156
Fotoğraf 125: Siyavuş Sultan Türbesi Doğu Cephesi	157
Fotoğraf 126: Siyavuş Sultan Türbesi Güney Cephesi.....	157
Fotoğraf 127: Siyavuş Sultan Türbesi Güney Cephesi Detay	158
Fotoğraf 128: Halkabegüş Türbesi Genel Görünüş.....	162
Fotoğraf 129: Halkabegüş Türbesi Ana Cephesi	163
Fotoğraf 130: Halkabegüş Türbesi Kuzey Cephesi.....	163
Fotoğraf 131: Halkabegüş Türbesi Cenazelik Giriş Açıklığı	164
Fotoğraf 132: Halkabegüş Türbesi Doğu Cephesi	164
Fotoğraf 133: Halkabegüş Türbesi Güney Cephesi.....	165

Fotoğraf 134: Evhadü'd-Din Hamid Bin Ebulfahır Kirmanî Türbesi Genel Görünüş	169
Fotoğraf 135: Evhadü'd-Din Hamid Bin Ebulfahır Kirmanî Türbesi Ana Cephesi	169
Fotoğraf 136: Evhadü'd-Din Hamid Bin Ebulfahır Kirmanî Türbesi Giriş Açıklığı	170
Fotoğraf 137: Evhadü'd-Din Hamid Bin Ebulfahır Kirmanî Türbesi Merdivenler	170
Fotoğraf 138: Evhadü'd-Din Hamid Bin Ebulfahır Kirmanî Türbesi Giriş Açıklığı Devşirme Lento Parça.....	171
Fotoğraf 139: Evhadü'd-Din Hamid Bin Ebulfahır Kirmanî Türbesi Kuzey Cephesi	171
Fotoğraf 140: Evhadü'd-Din Hamid Bin Ebulfahır Kirmanî Türbesi Doğu Cephesi	172
Fotoğraf 141: Evhadü'd-Din Hamid Bin Ebulfahır Kirmanî Türbesi Güney Cephesi	172
Fotoğraf 142: Evhadü'd-Din Hamid Bin Ebulfahır Kirmanî Türbesi Pencere Açıklığı	173
Fotoğraf 143: Evhadü'd-Din Hamid Bin Ebulfahır Kirmanî Türbesi Köşe Kenarı Devşirme Malzeme	173
Fotoğraf 144: Beyhekim Türbesi Genel Görünüş	177
Fotoğraf 145: Beyhekim Türbesi Batı Cephesi	177
Fotoğraf 146: Beyhekim Türbesi Kuzey ve Doğu Cephesi.....	178
Fotoğraf 147: Beyhekim Türbesi Pencere Açıklığı.....	178
Fotoğraf 148: Beyhekim Türbesi Giriş Açıklığı	179
Fotoğraf 149: Tahir ile Zühre Türbesi Genel Görünüş	182
Fotoğraf 150: Tahir ile Zühre Türbesi Ana Cephesi	183
Fotoğraf 151: Tahir ile Zühre Türbesi Giriş Açıklığı.....	183
Fotoğraf 152: Tahir ile Zühre Türbesi Hacet Penceresi	184
Fotoğraf 153: Tahir ile Zühre Türbesi İç Mekânı	184
Fotoğraf 154: Cemel Ali Dede Türbesi Genel Görünüş	189
Fotoğraf 155: Cemel Ali Dede Türbesi Ana Cephesi	190
Fotoğraf 156: Cemel Ali Dede Türbesi İç Mekân	190
Fotoğraf 157: Cemel Ali Dede Türbesi Cenazelik Katı	191
Fotoğraf 158: Cemel Ali Dede Türbesi Cenazelik Genel Görünüş	191
Fotoğraf 159: Cemel Ali Dede Türbesi Giriş Açıklığı	192
Fotoğraf 160: Cemel Ali Dede Türbesi Kemer, Kemer Alınlığı ve Bordürler	192
Fotoğraf 161: Cemel Ali Dede Türbesi Bordür Detay	193
Fotoğraf 162: Cemel Ali Dede Türbesi Bordür Çini Detay	193
Fotoğraf 163: Cemel Ali Dede Türbesi Kemer Karnı Kalemîşi Süsleme	194
Fotoğraf 164: Cemel Ali Dede Türbesi Doğu Cephesi.....	194
Fotoğraf 165: Cemel Ali Dede Türbesi Güney Cephesi.....	195
Fotoğraf 166: Bedreddin Gühertaş (Gevhertaş) Türbesi Genel Görünüş.....	199
Fotoğraf 167: Bedreddin Gühertaş (Gevhertaş) Türbesi Cenazelik Katı	200
Fotoğraf 168: Bedreddin Gühertaş (Gevhertaş) Türbesi Ana Cephe	200
Fotoğraf 169: Bedreddin Gühertaş (Gevhertaş) Türbesi Kuzey Cephesi.....	201
Fotoğraf 170: Bedreddin Gühertaş (Gevhertaş) Türbesi Doğu ve Güney Cephe ..	201
Fotoğraf 171: Eflaki Dede Türbesi Doğu Cephe.....	205
Fotoğraf 172: Eflaki Dede Türbesi Genel Görünüş.....	205

Fotoğraf 173: Eflaki Dede Türbesi Ana Cephe	206
Fotoğraf 174: Eflaki Dede Türbesi Batı Cephe	206
Fotoğraf 175: Gömeç Hatun Türbesi (Kız Kulesi)	212
Fotoğraf 176: Gömeç Hatun Türbesi (Kız Kulesi) Genel Görünüş	212
Fotoğraf 177: Gömeç Hatun Türbesi (Kız Kulesi) Güney Cephesi	213
Fotoğraf 178: Gömeç Hatun Türbesi (Kız Kulesi) Doğu Cephesi	213
Fotoğraf 179: Gömeç Hatun Türbesi (Kız Kulesi) Ana Cephesi	214
Fotoğraf 180: Gömeç Hatun Türbesi (Kız Kulesi) Cenazelik Girişi	214
Fotoğraf 181: Gömeç Hatun Türbesi (Kız Kulesi) Giriş Açıklığı Kemerli	215
Fotoğraf 182: Gömeç Hatun Türbesi (Kız Kulesi) Kemer Ayrıntısı	215
Fotoğraf 183: Gömeç Hatun Türbesi (Kız Kulesi) Kemer Süslemesi	216
Fotoğraf 184: Gömeç Hatun Türbesi (Kız Kulesi) Sütunçe	216
Fotoğraf 185: Gömeç Hatun Türbesi (Kız Kulesi) Sütunçe Detay	217
Fotoğraf 186: Ulaş Baba Kümbeti	221
Fotoğraf 187: Ulaş Baba Kümbeti Genel Görünüş	222
Fotoğraf 188: Ulaş Baba Kümbeti Ana Cephesi	222
Fotoğraf 189: Ulaş Baba Kümbeti Merdiven	223
Fotoğraf 190: Ulaş Baba Kümbeti Giriş Açıklığı	223
Fotoğraf 191: Ulaş Baba Kümbeti Kuzey Cephesi	224
Fotoğraf 192: Ulaş Baba Kümbeti Kuzeydoğu Cephesi	224
Fotoğraf 193: Ulaş Baba Kümbeti Doğu Cephesi	225
Fotoğraf 194: Ulaş Baba Kümbeti Güney Cephesi	225
Fotoğraf 195: Şeyh Şücaeddin Türbesi	229
Fotoğraf 196: Şeyh Şücaeddin Türbesi Genel Görünüş	229
Fotoğraf 197: Şeyh Şücaeddin Türbesi Ana Cephesi	230
Fotoğraf 198: Şeyh Şücaeddin Türbesi Giriş Açıklığı	230
Fotoğraf 199: Şeyh Şücaeddin Türbesi Kuzey Cephesi	231
Fotoğraf 200: Şeyh Şücaeddin Türbesi Batı Cephesi	231
Fotoğraf 201: Turgutoğlu Türbesi Genel Görünüş	237
Fotoğraf 202: Turgutoğlu Türbesi Ana Cephesi	237
Fotoğraf 203: Turgutoğlu Türbesi Güney Cephesi	238
Fotoğraf 204: Turgutoğlu Türbesi Pencere Açıklığı	238
Fotoğraf 205: Turgutoğlu Türbesi Batı Cephesi	239
Fotoğraf 206: Fakih Dede Türbesi	245
Fotoğraf 207: Fakih Dede Türbesi Genel Görünüş	246
Fotoğraf 208: Fakih Dede Türbesi Ziyaretgah Giriş Açıklığı	246
Fotoğraf 209: Fakih Dede Türbesi Kitabesi	247
Fotoğraf 210: Fakih Dede Türbesi Duvar Yüzeyi Devşirme	247
Fotoğraf 211: Fakih Dede Türbesi Kapı Sövesi Devşirme	248
Fotoğraf 212: Fakih Dede Türbesi Batı Cephesi	248
Fotoğraf 213: Fakih Dede Türbesi Pencere Detay	249
Fotoğraf 214: Fakih Dede Türbesi Doğu Cephe	249
Fotoğraf 215: Fakih Dede Türbesi Pencere Detay	250
Fotoğraf 216: Şeyh Osman-ı Rumi Türbesi Kuzey Cephesi	253
Fotoğraf 217: Şeyh Osman-ı Rumi Türbesi Ana Giriş Açıklığı	254
Fotoğraf 218: Şeyh Osman-ı Rumi Türbesi Merdivenleri	254
Fotoğraf 219: Şeyh Osman-ı Rumi Türbesi Eyvan açıklığı	255

Fotoğraf 220: Şeyh Osman-ı Rumi Türbesi Eyvan açıklığı	255
Fotoğraf 221: Şeyh Osman-ı Rumi Türbesi Cenazelik Kapısı	256
Fotoğraf 222: Şeyh Osman-ı Rumi Türbesi Batı Cephesi	256
Fotoğraf 223: Şeyh Osman-ı Rumi Türbesi Güney Cephesi	257
Fotoğraf 224: Şemsi Tebrizi Türbesi	262
Fotoğraf 225: Şemsi Tebrizi Türbesi Genel Görünüş	263
Fotoğraf 226: Şemsi Tebrizi Türbesi Kuzey Cephe	263
Fotoğraf 227: Şemsi Tebrizi Türbesi Kuzey Cephesi	264
Fotoğraf 228: Şemsi Tebrizi Türbesi Kuzey Cephe Penceresi	264
Fotoğraf 229: Şemsi Tebrizi Türbesi Batı Cephesi	265
Fotoğraf 230: Şemsi Tebrizi Türbesi Güney Cephesi	265

BİRİNCİ BÖLÜM GİRİŞ

1.1. Konunun Tanımı, Önemi, Amacı ve Sınırları

“Konya Türbelerinde Cephe (Selçuklu ve Beylikler Dönemi)” adını verdiğimiz yüksek lisans tez çalışmasının konusu, Konya kent merkezinde yer alan Anadolu Selçuklu ve Beylikler devleti dönemlerinde inşa edilmiş türbe ve kümbetlerde görülen dış cephe özelliklerinin ayrıntılı biçimde incelenerek aktarılmasına yöneliktir. Konu kapsamında Konya merkezindeki 31 türbe çalışmamız içerisinde incelenerek değerlendirmeye alınmıştır.

Konya, Türk-İslam kültürünün önemli merkezlerinden biridir. Burada inşa edilen türbe ve kümbetler ise kültürel mirası simgelemektedir. Cephe mimarisi üzerine yapılan araştırmalar, türbelerin inşa edildikleri dönemlerdeki mimari özellikleri ve estetik değerleri ortaya koyarak, kültürel zenginliğin korunmasına katkı sağlamaktadır. Araştırma, Konya'daki türbelerin cephe mimarisi üzerinden geçmişten günümüze mimarî değişim ve gelişimi aktarmayı amaçlamaktadır.

Türbelerin cephe tasarımlarındaki semboller, motifler ve inşa edilmiş biçimleri genellikle dini, kültürel veya toplumsal anlamlar içerir. Araştırma, bu oluşumların derinlemesine analizi ile türbelerin dini, sembolik, sanatsal ve mimari önemini anlamayı hedeflemektedir. Bu nedenlerle, Konya'daki türbelerde cephe mimarisi üzerine yapılan bu araştırma, kültürel mirasın korunmasına ve gelecek nesillere aktarılacak bir mirasın anlamlandırılmasına önemli bir katkı sunmaktadır.

Şimdiye kadarki yapılan çalışmaların bir kısmı Konya türbe ve kümbetlerinin tanıtılmasında ve tipoloji oluşturulmasında önemli öncül kaynaklar oluşturmuştur. Belirli yüzyılları, devletleri ya da bir yapı özelinde düşünülerek meydana getirilmiş bu araştırmalar türbeler hakkında kültürel ve sanatsal veriler tespit edilmesine yardımcı olmaktadır. Fakat yapılan çalışmalarda genellikle birçok araştırma sitilinde gördüğümüz unsurlar yine ön plana çıkmış türbelerdeki belirli ana parçalardan biri olan cephesel görünüm konusuyla ilgili incelemelerde araştırmaların az olduğu ve ana konu olarak seçilmediği görülmüştür.

Konya’da bulunan türbe ve kümbetlerin içinde yer aldığı özellikle cephenin ana değerlendirme maddesi olduğu araştırma bulunmaması sebebiyle bu konu çerçevesinde bir çalışma başlığı seçerek mimari eserlerde yeni bakış açısı oluşturarak fayda sağlayacak kaynaklardan olmayı hedeflemekteyiz. Cephelerde görülen malzeme düzenleri, plan formuna göre kapı pencere gibi unsurluların dizilişleri, cephelerdeki hareketlendirmeler, cenazelik, gövde ve üst örtü ilişkisiyle, uygulanan süsleme tekniklerinin her bir yüzyıl diliminde görülen biçimleri aktarılmaya çalışılacaktır. Böylelikle dönemseller olarak görülen üslupsal hareketlerle, geçirilen değişim ve gelişimlerle unutulmuş bir takım teknik özelliklere ulaşılabileceğimizi düşünmekteyiz.

Konya kent merkezinde Selçuklu ve Beylikler devrinde inşa edilmiş günümüze ulaşmış toplam 46 adet türbe yapısı bulunmaktadır. Bu yapılardan bir kısmı yıkılıp tekrar inşa edilmiş¹, bir bölümünün yalnızca kalıntıları kalmış², bir kısmı bir yapı bünyesinde yer alıp niteliği olmayan³ ve bir bölümü ise üslupsal özellik barındırmaması⁴ sebebiyle 15 adeti dahil edilmeyerek sadece 31 yapı ile ilgili bir çalışma ortaya koyulmuştur. Konya kent merkezine inşa edilen türbe ve kümbetlerden 26’sı Selçuklu (12-13. yy) döneminde⁵, beşi Karamanoğulları (14-15.yy) döneminde⁶, inşa edilmiştir.

1.2. Yöntem

Araştırmamıza ilk olarak konu belirleyerek başlanmış, ardından konu başlığı altında literatür taramasına geçilmiştir. Alanda önemli kitaplara, dergilere, makalelere, ansiklopedi maddelerine, yüksek lisans ve doktora tezlerine ulaşılmaya çalışılmış, elde edilen kaynaklar detaylı biçimde incelenerek bir çalışma planı oluşturulmuştur. Konu içeriğine dahil olan eserler üzerinde bir ön tarama yapılarak nitelikli ve niteliksiz,

¹ Şerafettin Türbesi (12. yy), Ayabakan Türbesi (13. yy) , Ulvi Sultan Türbesi (13. yy), Şeyh Hasan-ı Rumi Türbesi (14.yy).

² Şekerfruş Türbesi (13. yy).

³ Ali Gav Medresesi Türbesi (13. yy), Karatay Medresesi Türbesi (1251), Sırçalı Medrese Türbesi (1242), Ebu İshak Kazeruni Türbesi (1418), Süt Tekkesi (1300).

⁴ Hoca Cihan Afakan (13-14. yy), Sadır Sultan Türbesi (13. yy), Tavus Baba Türbesi (13.yy), Zahrüddin Ali Türbesi (1283), Zevle Sultan Türbesi (13-14. yy).

⁵ (Katalog No. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21 22, 23, 24, 25, 26)

⁶ (Katalog No.27, 28, 29, 30, 31).

mevcut olan ve olmayan türbeler tespit edilerek ayrılmış, tezde yer alacak eserlere kesinlik kazandırılmıştır.

Bu ilk aşamadan sonra araştırmanın onaylanması ile sayısını belirlemiş olduğumuz türbe ve kümbetlere gidilerek, ayrıntılı saha çalışmasıyla yapıların fotoğraflanması ve belirli resmî kurumlardan planlarına ulaşılması gerçekleştirilmiştir. Plan ve çizimler dışında eserlerin cephelerinde tespit edilen süslemelerinde Autocad üzerinden ayrıca detaylı çizimleri de alınmıştır.

Ön hazırlıkların ardından toplamış olduğumuz bütün verilerle metin yazımına geçilerek bir ana hat planı oluşturulmuştur. Planlanan katalog kısmı türbe ve kümbetlerin konumlandıkları alanlara göre bir kategoriye ayrılmıştır. Bu kategori içerisinde dahil olan yapılar kronolojik olarak listelenmiştir. Türbe ve kümbetlerin cephe üzerinde mevcut bulunan mimari unsurlar ve inşa öğeleri biçim, plan, malzeme teknik ve süsleme maddelerinde detaylı şekilde irdelenmeye çalışılmıştır. Katalog bölümünde anlatılan türbe ve kümbetlerin başlangıç noktası giriş açıklıklarının olduğu cephe yüzeyi olarak kabul edilmiştir. Ana cephe olarak seçilen bu yüzeylerden başlanarak soldan sağa doğru yapıların duvar yüzeyleri anlatılmıştır. Her cephenin ayrıntılı incelemesi sonlandığında yapıların bütününde görülen genel özelliklerden ve üst örtü kurgularından bahsedilerek anlatım bitirilmiştir.

Tez çalışması dört ana bölümden oluşturulmuştur. “Giriş” adı verilen birinci bölüm belirlemiş olduğumuz konu hakkında gerçekleştirilen adımlar ve konunun temelini kapsayan tanımlar hakkında bilgilerin aktarıldığı başlangıç kısmıdır. Bu kısım “Konunun Tanımı, Önemi, Amacı ve Sınırları”, “Yöntem”, “Konuyla İlgili Yapılan Araştırmalar”, “Konya’nın Tarihçesi”, “Konya’nın Coğrafi Konumu”, “Türklerde Mezar Geleneği ve Türbe Mimarisi” adı verilen beş alt başlığa ayrılmıştır. İkinci ana başlık ise “Konya Türbelerinde Cephe” adı verilen katalog bölümüdür. Bu kısımda katalog Konya kent merkezinde bulunan 31 türbe kronolojik olarak sıralanmaya çalışılmıştır. Yapılardan mevcut bir inşa tarihi tespit edilemeyenler cephesel planlama, malzeme, süsleme ve inşa biçimleri incelenerek bir tarihi süreç ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. İncelemiş olduğumuz eserlerin fotoğraf, plan ve çizimlerin her biri kendi yapı tanımlaması içerisinde gösterilmiştir. “Değerlendirme” adı verilen üçüncü ana

başlık “Türbelerin Oluşumu”, “Cephe Düzenlemesine Katkı Sağlayan Unsurlar”, “Cephe Düzeni” “Malzeme ve Teknik”, “Süsleme” adı verilen beş ana başlıktan oluşturulmuş, bu başlıklar kendi içinde alt başlıklara ayrılarak detaylı anlatım yapılmıştır. Son bölüm ise “Sonuç” başlığıdır. Tüm araştırmadan elde ettiğimiz veriler değerlendirilerek türbe ve kümbetlerin cephesel süreci ortaya çıkarılmıştır. Ana başlıklardan sonra son kısımda “Kaynakça” verilmiştir. Kaynakça soyadı ve ad şeklinde yazılarak alfabetik sıralanmıştır.

1.3. Konuyla İlgili Yapılan Araştırmalar

Geçmişten günümüze yoğun bir araştırma alanına sahip olan türbeler pek çok yayına konu olmuştur. Eserlerle ilgili yapılan çalışmalar farklı açılardan da incelenmesi sebebiyle çok sayıda türe ayrılmaktadır.

Türbe ve Kümbet kelimelerinin ana terim olarak kullanıldığı, tipolojik incelemelerle birlikte yapıların plan, malzeme, form ve süsleme açısından şekillendirildiği çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu araştırmalar bir bölge içerisinde yer alan tüm türbeler veya Anadolu Selçuklu ve Beylikler dönemlerinin ayrı ayrı ele alındığı çalışmalardır.⁷ Yine Anadolu Selçuklu ve Beylikler dönemlerinde inşa edilmiş olan türbeleri devirlerine göre ayırarak Anadolu genelinde değerlendirildiği geniş çaplı örnekler içeren çalışmalarında bu kapsamda yapıldığı görülmektedir.⁸ Dönemsel olarak ayrılan zaman aralığında mevcut üslup ve biçimler incelenerek araştırmacılara aktarılmıştır.

Türbelerin yalnız bir süsleme konusu dahilinde incelendiği araştırmalarda karşımıza çıkmaktadır. Süsleme uygulandığı malzeme veya teknik üzerinden konu edildiği gibi yalnızca bir üslup ya da motif açısından değerlendirildiği eserlerde ortaya koyulmuştur⁹. Anadolu’da bulunan birçok türbe kendi başına araştırma konusu olacak

⁷ Cemal, Çığ, **Diyarbakır Türbeleri**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2017.

⁸ Ertan Daş, **Erken Dönem Osmanlı Türbeleri (1300-1500)**, 2007.

⁹ Şükrü Dursun, **Anadolu Selçukluları Dönemi Kayseri Türbelerinde Taş Süslemeciliği**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2009.

özelliğe de sahiptir. Bu sebeple tek türbe özelinde veya bir mimari yapı, külliye ile konumlandırılmış türbelerle ilgilide ayrıntılı çalışmaların yapıldığı görülmektedir¹⁰.

Açıklamış olduğumuz ayrıntılı türbe araştırmalarının bir başlık altında toplandığı kaynakça niteliği taşıyan eserlerde bulunmaktadır. Yapılmış olan bu yayınlar türbe merkezli çalışmalarda faydalanacak baş kaynak özelliği de taşımaktadırlar.¹¹

İslam öncesi ve İslam sonrası Türk sanatında önemli sayılan ve zamanla değişimler geçirerek türbe tabirini alan özellikle belirli konumdaki kişiler için yapılan bu mimari eserler araştırma alanlarının artmasıyla Türk mezar geleneğinin nasıl gelişim ve değişim gösterdiği, Türk toplulukları arasındaki etkileşimlerle üslupsal benzerlik ve farklılıkların aktarıldığı tarihi zaman akışında kendini göstermiştir. Söz konusu olan bu geçmişten günümüze türbe mimarisi süreci hakkında da önemli kaynaklar oluşturulmuştur¹².

Bu bölümden itibaren yukarda bahsetmiş olduğumuz tüm bu kaynaklar ışığında Konya özelinde türbelerin tarihsel ve sanatsal biçimleriyle ilgili konuları içeren bizim belirlemiş olduğumuz konuyla bağlantısı bulunan sanat tarihi açısından önemli ve değerli kaynakları kısaca anlatacağız.

Konya türbe ve kümbetleri hakkında temel eserlerden biri İbrahim Hakkı Konyalı tarafından yazılmış “*Abideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*”¹³ konumuz için önemli kaynaklardandır. Eserde kent merkezinde yer alan tüm türbelerin geniş bir araştırması yapılarak, inşa tarihleri, banisi, türbede yatan kişiler hakkında detaylı bir bilgilendirme yapılmış olması çalışma sürecimize ışık tutan önemli araştırmalardan biri olmuştur.

¹⁰ Gülsün Ebiri, **Anadolu Selçuklu Çağı Mimarisinde Bir Yapı ile Bağlantılı Türbeler**, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Van, 2021.

¹¹ Işıl, Türkman, **Cumhuriyet Dönemi Öncesi Milli Hudutlarımız İçerisindeki Türbelerin Listesi ve Biçimsel Özellikleri**, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2012; Hakkı, Önkal, “Türkiye’de Türbe Mimarisi Araştırmaları”, **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi**, C. 7, S. 14, 2009, s.125-139.

¹² Zehra, Efe, **Anadolu Türk Kültüründe Mumyalama**, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, İzmir, 2011.

¹³ İbrahim Hakkı Konyalı, **Abideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi**, Konya, 1964, s. 765.

Bu alanda önemli ve en eski kaynaklardan biri Hakkı Önkal tarafından kaleme alınan “*Anadolu Selçuklu Türbeleri*”¹⁴ isimli 1977 de yayımlanan doktora tezidir. Anadolu’da inşa edilmiş birçok türbenin yer aldığı çalışmada Konya eserlerinden de ayrıntılı olarak bahsedildiği bir katalogdan oluşturulmuştur. Bu katalogda yapılar plan biçimlerine göre tipolojik anlamda değerlendirilmiştir. Türbelerin malzeme, biçim, süslenme gibi özellikleri her yönüyle aktarılmıştır. Yine Hakkı Önkal’ın “*Selçuklu-Osmanlı Sultanları ve Türbeleri*”¹⁵ adlı 1999’da basılmış olan kitabı genel açıklamalarıyla Konya’da bu özelliklerde inşa edilmiş yapıların tanıtıldığı değerli kaynaklardandır.

Orhan Cezmi Tuncer’in 1986 tarihinde basılmış “*Anadolu Kümbetleri 1 Selçuklu Dönemi kitabı*” ve 1991 tarihinde basılmış “*Anadolu Kümbetleri 2 Beylikler ve Osmanlı Dönemi*” adlı eserleri de Anadolu bulunan birçok türbe biçimi ve özellikleri ile ilgili yazılmıştır.¹⁶ Türbeler ve kümbetler kullanım malzemesine, plan tiplerine, süsleme özelliklerine göre incelenerek tablolarla sunulmuştur. Yine inşa tarihleri, bani ve mimari gibi ayrıntılı anlatımlarla kaynakta sunulduğu görülmektedir.

Şule Tanrıverdi tarafından hazırlanmış “*Türklerde Mezar Mimarisinin Anadolu Selçuklu Dönemi Konya Kümbetleri Üzerinden Tipolojik İrdelenmesi*”¹⁷ yüksek lisans tezi 2018 yılında yayımlanmıştır. Tez, dönemseller türbe kavramı tanımlamaları ile Anadolu Selçuklu döneminde inşa edilmiş Konya türbelerinin plan, malzeme, süsleme gibi özelliklerine kısaca değinerek bir tipoloji kaynağı oluşturmuştur. Araştırmanın değerlendirmesinde ise Konya dışındaki türbelerle farklar ve benzerlikler ortaya koyularak karşılaştırmalar yapılmıştır.

Metin Sözen tek bir türbe tipi üzerinden gidilerek 1968 yılında yayımlanan “*Anadolu’da Eyvan Tipi Türbeler*”¹⁸ adlı makale konuya farklı bir bakış açısı ile

¹⁴ Hakkı, Önkal, **Anadolu Selçuklu Türbeleri**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2015.

¹⁵ Hakkı, Önkal, **Selçuklu-Osmanlı Sultanları ve Türbeleri**, Ankara, 1999.

¹⁶ Orhan Cezmi, Tuncer, **Anadolu Kümbetleri 1 Selçuklu Dönemi**, Ankara, Güven Matbaası, 1986; Orhan Cezmi, Tuncer, **Anadolu Kümbetleri 2 Beylikler ve Osmanlı Dönemi**, Ankara, 1991.

¹⁷ Şule, Tanrıverdi, **Türklerde Mezar Mimarisinin Anadolu Selçuklu Dönemi Konya Kümbetleri Üzerinden Tipolojik İrdelenmesi**, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2018.

¹⁸ Metin, Sözen, “Anadolu’da Eyvan Tipi Türbeler”, **Anadolu Sanatı Araştırmaları Dergisi**, C:1, 1968, s.167-219.

yaklaşmış araştırmalardandır. Eserler özellikle plan tipinin uygulanış şekilleri ve süslemelerin yer aldığı bölümlere ağırlık verilen çalışmalardan olmuştur.

Yalnız bir türbe özelinde oluşturulan çalışmalarında bulunduğundan bahsetmiştik. M. Zeki Oral'ın kaleme aldığı “*Konya’da Alaüd-Din Cami ve Türbeleri I*” adlı 1956 yılında yayımlanan makalesi¹⁹ konumuzla ilgisi olması sebebiyle de önemlidir. Burada camiyle beraber konumlandırılmış olan türbeler ayrıntılı bir biçimde aktarılarak, hangi plan ve tekniklerde yapıldığı, süsleme özellikleri ayrıntılı şekilde incelendiği bir çalışma olmuştur. Mine Erdem’in 2019 yılında yayımlanan “*Cemel Ali Dede Türbesi ve Çinileri*”²⁰ isimli makalesi yine bir türbe özelinde hazırlanmış süsleme özellikleri ön plana çıkan araştırmalardandır.

Türbeler yalnız bir kategoride toplandığı gibi bir yapı ile de bağlantısı bulunan çalışmalarda bulunmaktadır. Aytaç Güder’in 1999 tarihinde yayımlanan “*Anadolu Selçuklu Mimarlığında Medrese ve Darüşşifa ile Türbe İlişkisi*”²¹ konulu yüksek lisans tezi de bir yapı ile bağlantısı bulunan türbelerin konumlandırıldığı yerler ve yapılarla etkileri hakkında detaylı bir kaynak sunmaktadır.

1.4. Türklerde Mezar Geleneği ve Türbe Mimarisi

Türbe ve Kümbetlerin incelemesine geçilmeden önce bu terimler nasıl ortaya çıktı, öncülere hangi mimari yapı türleriydi? İslam Öncesi Türklerde ilk mezar anıtları nasıl oluşmuştur? incelenmelidir. Türklerde ilk mezar kurguları ve ritüelleri Hun devrinde karşımıza çıkmaktadır. “Kurgan” adı verilen ilk mezar yapıları kelime olarak “tepe, höyük, tümülüs” manasına gelmektedir. Yığma bir toprak içerisine yapılan mezar anıtı olarak geçmektedir. Ölen kişinin naaşı, zemine ahşaplardan oluşturulan odalara gömülerek kişinin kullanıldığı eşyalar, silah ve hatta atıyla buraya yerleştirilmiş, yapılar mezarın üzeri toprak yığılarak tepe anıt oluşturulmaktaydı.²²

¹⁹ M. Zeki, Oral, “Konya’da Alaüd-Din Cami ve Türbeleri I”, **Yıllık Araştırmalar Dergisi**, 1956, s.45-62.

²⁰ Mine, Erdem, “Cemel Ali Dede Türbesi ve Çinileri”, **Kalemişi**, S.14, 2019, s.37-48.

²¹ Aytaç, Güder, **Anadolu Selçuklu Mimarlığında Medrese ve Darüşşifa ile Türbe İlişkisi**, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2018.

²² Yaşar Çoruhlu, **Erken Devir Türk Sanatı**, İstanbul, 2011, s.74.

Anıtsal ölü gömmenin en sade şekli olan bu uygulama Göktürk devrinde daha büyük boyutlu mezar geleneğine evrilmiştir.

Kök-Türk devrinde Türklerin “yoğ” adı verilen bir cenaze merasimleri bulunmaktaydı. Çinliler bu törenlerin kubbeli bir otağ altında ölünün koyularak yapı etrafında at koşturularak kapı önünde ağıtlar yakıldığından bahsedilmiştir. Vefat eden kişi bahar ayına kadar bu yapı içerisinde kalır ve yakılırdı. Küller sonrasında kendine ait eşyaları ile gömülerek üzerine bir tapınak yapılır taş üzerine ölen kişinin kendisi ve savaşları tasvir edilirdi. Genellikle ritüeller devlette önemli kişiler için yapılmaktadır.²³ Bu törenlerdeki kubbeli otağ teriminin aslında Göktürklerde “yurt” adı verilen meskenlerden gelmektedir. Tahta bir iskeletten oluşturularak üzerine keçe örtülen bu evlerin üzeri kubbe biçimde yapılırdı.²⁴ İslam öncesi görülen bu mesken tiplerinin mezar anıtı olarak kullanılması İslam sonrasında Orta Asya’da bulunan Türk Devletlerinin bu kubbeli mekanları türbe mimarisine etkisi olmuştur.

İlk mimari yapı tipiyle ise Uygurlarda karşılaşılmaktadır. Budist Uygurlarında görülen stupa adlı mezar anıtları kubbeli biçimde tasarlanmış içlerine ölen kişilerin kemikleri koyulurken, Türklerle birlikte stupa geleneği değişerek naaşın gömüldüğü çadır şeklinin almış ve mezar yapısı kimliğine ulaşmıştır.²⁵

İslam’ın yayılmaya başladığı ilk devirlerden sonra Peygamber Hz. Muhammed’in (s.a.v.) Miraç’a çıktığı Kudüs’teki kayalık üzerine inşa edilen Kubbetü’s Sahra İslam mimarisinin ilk kubbeli yapısı olması mezar anıtlarının ve geleneğinin oluşmasında önemli noktalardan olmuştur.²⁶ 9. yüzyıla İslam’ın etkisiyle mezar anıtları belirli özellikler ve sanatsal formlar kazanmaya başlamış ve İslam türbe mimarisinin oluşumuna adımlar atılmıştır. Bu dönemde İslam Mimarisinin ilk mezar anıtı olarak geçen yapı Abbasi Halifesi Müntasırillah’ın yaptırmış olduğu Kubbetü’s Süleybiyye isimli türbedir. Bir Tepe üzerine sekizgen formlu inşa edilen yapı merkezinde gövdeye göre daha küçük boyutlu bir kubbesi bulunur. Türbenin her

²³ Emel Esin, **İslamiyet’ten Önceki Türk Kültür Tarihi ve İslam’a Giriş**, İstanbul, 1978

²⁴ Çoruhlu, **a.g.e.**, s.172

²⁵ **a.g.e.**, s.273

²⁶ Doğan Kuban **Selçuklu Çağında Anadolu Sanatı**, İstanbul, 2008, s.222

cephesine birer giriş açıklığı işlenmiştir.²⁷ İnşa edilen bu yapı tipi sonraki yıllarda inşa edilecek yapılara öncü olmuştur.

İslam dünyasında ilk örneklerden itibaren Karahanlı ve Gaznelilerin Türk türbe mimarisine büyük yayılım göstererek birçok örnek ortaya koymuşlardır. Karahanlılar döneminde inşa edilen türbeler kare formlu, köşe kuleleriyle yükselen ve üzerleri kubbe örtülü abidevi mezar yapılarıdır. Tim'deki Arap Ata Türbesi (978), 10. yüzyılda inşa edilen Ayşe Bibi ve Balacı Hatun türbeleri ana cephe yüksekçe yapılarak köşe kuleleri yerleştirilmiş, zengin süsleme kompozisyonlarına sahiptir. Plan olarak kare kullanılan türbelerde üst örtü farklı formlarda kubbe biçimleri olmuştur. Coğrafya sebebiyle buradaki inşa malzemesi çoğunlukla tuğladır.²⁸

Gazneliler de türbe biçimleri Karahanlıların inşa ettiği plan ve tiplerle benzerlik gösterir ancak daha sade ve basit kalmıştır.²⁹ Büyük Selçukluların devrinde inşa edilen türbe tiplerinde görülen yeni uygulamalar kümbet adı verilen bir terim ortaya çıkarmıştır. “Türbe”, ölen kişinin direk toprağa gömüldüğü çoğunlukla kare yada çokgen gövdeli ve kubbe örtülü yapılardır. “Kümbet”, cenazelik adı verilen bir alt katı olan genellikle çokgen yada dairevi plan türünün tercih edildiği içten kubbe dıştan külahla örtü mezar tipidir. Bu mumyalama geleneği Anadolu Selçuklusunda da uygulanan köklü geleneklerden olmuştur.³⁰

Isfahan'ın güneyine Tuğrul Bey zamanında inşa ettikleri Kumbad-i Ali ve Damgan'daki Cihil Duhteran (40 kız) kümbetleri sekizgen gövdeli inşa edilen ve üstleri çift örtülü kapatılmış önemli yapılardır.³¹ Tuğla malzeme kullanılarak inşa edilen bu yapılar giriş açıklıkları, cepheleri dolanan yazı kuşakları ve geometrik kompozisyonlarıyla dikkat çekmektedir. Ancak burada ilk defa görülen uygulama ise kubbe üst örtünün külah biçimli bir ikinci örtüyle kapatılmasıdır. Buradaki uygulama Büyük Selçukludan, Anadolu Selçuklu sanatına geçerek karakteristik bir hal alacaktır. Kazvin-Hamedanda inşa edilen Karagan adı verilen iki türbenin süsleme

²⁷ Şerare Yetkin, “Abbasiler”, TDV İslam Ansiklopedisi, C:1, İstanbul 1988, s. 49-56

²⁸ Oktay Aslanapa, **Türk Sanatı**, İstanbul, 2014, s.33.

²⁹ Aslanapa, **a.g.e.**, s.46

³⁰ Sema Doğan, “Kümbet”, TDV İslam Ansiklopedisi, C:26, Ankara, 2002, s. 547-550.

³¹ Aslanapa, **a.g.e.**, ss.70

kompozisyonları, cephe özellikleri ve plan türleri yine Selçukluya intikal eden etkileri taşımaktadır. Tamamıyla tuğladan inşa edilen bu yapılar cenazelik katı, sekizgen gövdesi ve çift kat örtü sistemi bulunmaktadır. Cephelerin yüzeyleri eşit mimari elemanlar taşır. Duvar yüzeyleri tamamen tezyinatla dolan yapılarda yazı kuşakları ve geometrik kompozisyonlar kullanılmıştır. Buradaki süsleme sanatı Türk bezeme sanatının hazinesi olup Anadolu Selçuklu taş ve çini tezyinatına etki ederek Osmanlı devrine dahi kullanılan bezeme kompozisyonlarına öncülük etmektedir.³²

İran'da bu dönemde inşa edilen türbe ve kümbetlerin formlarında değişimler ve gelişimler meydana da gelmiştir. Sekizgen ve kare plan tipli yapılar dairevi, ongen ve dilimli formlarında işlendiği görülmektedir. Nahçıvan Mümine Hatun Türbesi kule mezar ongen yüzlü yüksekçe yapılmış kemerli giriş açıklıkları ve mukarnaslı mazgal pencereler cephelere işlenmiştir. Cephe yüzeyleri yine yazı kuşakları ve geometrik motiflerle tamamen tezyin edilmiştir. Se Kümbette dairevi formlu yapısıyla Erzurum'daki Üç Kümbetler ve Kayseri'deki çifte kümbetler benzerlik ihtiva etmektedir.³³

İran'dan Anadolu'ya gelindiğinde yeni öğrenilen ve uygulanmaya başlayan üslupsal özellikler meydana gelmiştir. Buradaki en büyük fark malzemenin değişerek tuğladan taşa dönüşmesi olmuştur. Plan kurgusunun Anadolu'ya geçtiği fakat genel görünüş ve detaylarda farklılıklar olduğu gözlemlenmiştir. Yivli inşa edilen türbeler nadirde olsa Anadolu'ya intikal etmiştir. Buradaki en büyük farklardan biri ise cami ve medreselerde kullanılan eyvanın İran'daki mezar yapılarında hiç kullanılmamış ve Anadolu'da çokça kullanılmış olmasıdır.³⁴

Anadolu'daki türbeler İran türbelerine göre daha basık ve küçük yapılmıştır. İran'daki mezar anıtları daha yüksek ve büyük ölçekli uygulanmıştır. Üst örtüde çift örtü sistemi kullanılmış, kubbe ve külah çokça tercih edilmiştir. Giriş açıklıkları Anadolu'da daha süslü ve ayrıntılıdır. Anadolu mazgal pencere ile büyük boyutlu

³² a.g.e., ss.71

³³ Suut Kemal Yetkin, **İslam Mimarisi**, Ankara, 1959, s.154.

³⁴ Gönül Öney, "İran ve Anadolu Selçuklu Çağında Türbelerin Mukayeses"i, **Yıllık Araştırmalar Dergisi**, Sayı:3, Ankara, 1981, s.41-65.

pencere sistemlerinde kullanılmış, büyük ölçekli pencerelere İran'da rastlanılmamaktadır.³⁵

Bununla birlikte Selçuklular da yapıların konumlandırılmasında yenilikler ortaya çıkmıştır. İran'daki Büyük Selçuklu devrindeki yapılar kendi başlarına bir tepe üzerine inşa edilmişlerdi. Anadolu yapılarında ise buna benzer bağımsız türbeler yapılmış, ancak bir cami, hankâh, medrese veya darüşşifaya bitişik türbe tipleri oluşmuştur. Konya Sahip Ata hankâhı, Erzurum çifte minareli medrese ve Amasya Gök Medrese gibi yapılar inşa edilmiştir. İran'daki bir yapıya bağımlı türbeler İlhanlı devrinde görülmeye başlamıştır.³⁶

Süsleme kompozisyonları ise Anadolu'da taş malzeme olması sebebiyle yazı kuşakları taş kabartma şekil ve bordürler tercih edilmiştir. Şaman inancalarından gelen geleneklerin etkisiyle figürlü kabartmalarda Anadolu yapılarında görülmüştür. Kayseri Döner Kümbet cephe yüzeylerinde hayat ağacı, çift başlı kartal ve Arslan gibi figürlü süslemeler İran'da yalnızca I. Kharragan türbesinde karşımıza çıkar. Taş yüzeyine yapılan süslemeler dışında çini malzemede Anadolu'da yoğun olarak yapıların içinde ve dışında tercih edilmiştir.³⁷

Buradan 12. ve 13. Yüzyılda Anadolu'ya gelindiğinde türbe ve kümbetlerin tipolojik olarak belirli özellikleri oturmuştur. Bir bölümü toprağa gömülmüş yarısı zemin üzerinde kalmış cenazelik bölümü ve üzerinde dairesel veya poligonal planlı gövdesi ve üst örtüsü bulunan bu yapıların kaide kısmı yüksekçe yapılp gövde zeminden yükseltilmiş bu sebeple merdivenler görüntüde yer almıştır. Üst örtüler kubbe yada külahtan meydana getirilmiştir. Pencereler kubbeye yakın üst veya alt kısma eklendiği görülmektedir. Ancak sonraki dönemlerde yeni kullanım şekilleri de ortaya çıkar.³⁸

Anadolu Selçuklu yapılarında cephe her zaman ön planda olmuş ve özellikle belirtilmiştir. Mimari eserlerin giriş açıklıklarının yerleştirildiği ana cephe özenle

---

³⁵ Öney, a.g.e., s.43

³⁶ a.g.e., s.43

³⁷ a.g.e., ss.44

³⁸ Kuban, a.g.e., s. 225

seçilmiş ve kurgulanmış mimari öğelerden oluşturulmuştur. Yapılan bu yeniliklerde mimari tasarım ve planlamalarında İran ve Orta Asya'daki gelenekler devam ettirilmiş Anadolu'ya geldiğinde aldıklarını ve gördüklerinin kendi yorum ve sanatsal düşünce sistemiyle belirli bir forma getirmiş, kendine özgü cephe özelliklerini ve karakterini ortaya çıkarmıştır. Yeni bir bölgeye ve topraklara gelen Türkler burada taş ile tanışarak cephelerde yeni bir malzemenin kullanımı başlatmış ve özgün eserler ortaya koymuşlardır. Özellikle taşın kullanımında diğer cephe yüzeylerine nazaran ana cephe her zaman düzgün bir taş sisteminden oluşturulmaya çalışılmıştır. 13. yüzyılın başlarından itibaren Kayseri, Konya merkezi ve Selçuklulara bağlı Batı Anadolu yörelerinde Beylikler devrine kadar Orta Anadolu Selçuklu üslubu oluşarak Osmanlı dönemi klasik devrine kadar ilerleyecek bir üslup düşüncesi meydana getirmiştir.³⁹

Anadolu Türk türbe mimarisi Selçuklulardan sonra Beylikler devrine geçiş göstermektedir. İnşa edilen türbe biçimleri geleneği devam ettirmiş dekoratif motiflerde, malzemedeki ve ayrıntılarda değişiklikler oluşmuştur. Kayseri, Tokat, Amasya, Konya, Niğde ve Van yöresinde çokgen ve kare tipte türbeler inşa edilmeye devam etmiştir.⁴⁰ 14. yüzyıldan itibaren yeni bir yapı türü olan baldeken türbeler de gelişim göstermiştir.⁴¹

Osmanlı devrinde türbeler yuvarlak biçimli kullanım ortadan kalkarak yerini kare, en çok ise altıgen ve sekizgen çokgen yapı biçimlerine bırakmıştır. Kapı ve pencere açıklıkları daha büyük boyutlu işlenmeye başlamış ve üst örtü sistemi kubbeye dönüşmüştür.⁴² Bu devirde süsleme ise taşa olmakla birlikte kalem işi ve çini tezyinat iç ve dış mekânda yoğun görülmeye başlamıştır.

---

³⁹ Zafer Bayburtluoğlu, "Anadolu Selçuklu Devri Büyük Programlı Yapılarında Ön Yüz Düzeni", **Vakıflar Dergisi**, Sayı: 11, Ankara, 1976, s.67-106.

⁴⁰ Suut Kemal Yetkin, **İslam Ülkelerinde Sanat**, İstanbul 1974, s.86.

⁴¹ Aslanapa, **a.g.e.**, ss. 285

⁴² Yetkin, **a.g.e.**, 1974 s. 87

İKİNCİ BÖLÜM KATALOG / KONYA TÜRBELERİNDE CEPHE (SELÇUKLU VE BEYLİKLER DÖNEMİ)

2.1. II. Kılıç Arslan (Sultanlar) Türbesi

Katalog No: 1

Çizim No: 1-3

Fotoğraf No: 1-9

İnceleme Tarihi: 17.01.2023

Yapının Tarihi: 1178 sonrası

Mimar ve Bani: Cuhalı Abdülgaffar Oğlu Yusuf

Yapının Genel Tanımı: II. Kılıç Arslan (Sultanlar) Türbesi, Konya'nın Selçuklu ilçesinde, Alaeddin tepesi üzerinde bulunan Alaeddin Cami'nin avlusuna inşa edilmiştir. Cami doğu batı doğrultuda uzunlamasına gelişmiş, kuzeyinde iki bölüme ayrılmış geniş avlusu bulunur. Yarım kümbetin doğusunda yer alan türbeye, caminin kuzey avlu duvarının ortasındaki taç kapı ve batı köşesine yerleştirilen ikinci giriş açıklığı ile kuzey harim duvarına yerleştirilmiş kapılardan ulaşılmaktadır.

Eser cenazelik-kaide, gövde ve örtüden oluşmaktadır. Gövdesi kesme, cenazeliği moloz taş malzeme kullanılarak inşa edilen yapı, ongen cepheli olarak kurgulanan Anadolu'daki tek Selçuklu türbesidir. Cenazelik içte dairevi formda planlanmış üzeri kubbe ile örtülmüştür. Türbenin gövdesi, ana cepheden dışarıya taşkın yüksekçe bir çokgen kaide üzerine oturtulmuştur. Üst örtü, iç mekânı kaplayan bir kubbe ve dışarıdan piramidal külâh ile tamamlanmıştır. Piramidal formu bu örtü günümüzde kurşun malzemeye kaplıdır.

Yapının Cephe Özellikleri: Kümbet, kuzeydoğu cephesinden başlayarak soldan sağa doğru bir cephe sağır olacak şekilde planlanmıştır. Cephe elemanlarının bulunduğu yüzeylerdeki giriş açıklıkları ve pencereler yatay ve dikey ekseninde aynı aks üzerine eşit biçimde dağılmıştır. Kümbetin ana cephesi kuzeydoğu duvarı olarak planlanmıştır.

Kaide çokgen planlı gövdeden dışarı taşkın ve yüksekçe yapılarak cephe görünümünde kümbetin önemli parçalarından biri olmuştur. Kaide yüzeyinde cenazelik giriş açıklığı dışında cephe elemanı bulunmamaktadır. Kaidenin sağ ve sol tarafından merdivenler eklenerek camii ile olan bağlantı yolu sağlanmıştır. Cenazelik bölümüne geçişi sağlayan kapısı kuzeydoğu yönüne yerleştirilmiştir. Bir basamak inilerek ulaşılan kapının, günümüzde yenilenerek madeni malzemeden yapıldığı anlaşılmaktadır.

Ongen planlı kümbetin gövdesinin asıl girişine kaide üzerinden uzanan iki yönden çıkışın sağlandığı yedişer basamaklı merdiven sistemiyle ulaşılmaktadır. Ana kapı cenazelik kapısıyla simetrik ekseninde yerleştirilerek kuzeydoğu cephesine konumlandırılmıştır. Küçük bir taç kapı niteliği taşıyan giriş sivri kuşatma kemeriyle çevrilmiş, bitişinde yer alan yastıktaşları dışarı taşkın olarak yerleştirilmiştir. Kemer yüzeyine silmeler eklenerek hareketlilik kazandırılmıştır.

Kemer içerisinde oluşan nişin orta alanına kare formlu, bitkisel ve geometrik motiflerle tezyin edilmiş devşirme bir taş oturtulmuştur. Taşın yüzeyini çevreleyen en dış bordür birbirine kıvrım dallarla bağlanmış tek sıra ters simetrik biçimde ilerleyen asma yapraklarıyla ve taşın kenar köşelerine yerleştirilmiş çiçeklerle süslenmiştir. İçerde kalan merkez kısım yatayda ve dikeyde çizgilerle bölümlere ayrılmıştır. Dikey ekseninde gelişen dikdörtgen alanlar düğümlerle birbirlerine bağlanmış asma yapraklarının ortasından yükselen stilize ağaç motifiyle bezenmiştir. Yatay ekseninde yerleştirilmiş dikdörtgen alanlar Eşkenar dörtgenlerden oluşturulmuş bir çerçeve içerisinde düğümler ve bitkisel motiflerin yer aldığı süslemeyle bezenmiştir. Merkezde yer alan bitkisel bezeme bir haç motifini andırmaktadır.

Kapı açıklığında Bursa kemeri kullanılmış, iç kısmı silmelerle hareketlendirilmiştir. Kemerin yastıktaşları kuşatma kemeriyle aynı biçimde dışarı taşırılarak yapılmış ve içleri silmelerle süslenmiştir. Yastık taşlarının devamında açıklığı “U” biçiminde saran yivli oyma taş bezeme görülmektedir. Yivli bölümün en içinde kalan kısımda ise iki ince şerit formlu bir dolu bir boş olacak biçimde taş oyma süsleme yapılmıştır. Den dan benzeri bu bezeme biçimi alana geometrik bir hareket kazandırmıştır. Kapı girişinin etrafını bitkisel ve geometrik bezeme

kompozisyonundan oluşturulmuş bordür kuşağı sarmaktadır. Taş oyma tekniğinde uygulanan tezyinat rumi, palmet ve geometrik geçmelerden meydana gelmiştir. Kompozisyonun merkezine birbirini tekrar eden palmet dizisi etrafında gelişen bir dışa bir içe dönük biçimli kıvrım dallarla bağlanmış rumi motifinden oluşturulmuştur. Bu bitkisel bezemeyi alt zeminde geometrik geçmelerden kuşak kompozisyonu takip eder.

Kümbetin ana cephesine kuşatma kemeri üzerine bir pencere yerleştirilmiştir. Dışarıya taşkın iki sıra silmeyle çevrili pencerenin alındığında dikdörtgen çerçeve içerisinde sülüs hatla yazılmış kitabe bulunur.

Kitabe metni şu şekildedir:

1- عمل يوسف بن عبد الغفار

2- الحوجنى غفر الله له ولجميع المسلمين

Okunuşu:

Ameli Yusuf İbni Abd-ul Gaffar

1- el-Cuhi (Hoceni) gaffar-Allahu lehû ve li-cemi el-müslimin

Türkçesi:

"Hocenli Abdülgaffar oğlu Yusuf'un eseri. Allah onu ve bütün Müslümanları bağışlasın."⁴³

Kitabe altında kapıyla aynı tarzda Bursa kemerli içi silmelerle hareketlendirilmiş pencere çerçevesi işlenmiştir. Pencerenin hemen üst kısmında ise beş adet konsol yer almaktadır.

Üçüncü duvar yüzeyinde bir adet hacet ve mazgal pencere bulunmaktadır. Hacet penceresi sade mermer lento ve söve ile çevrilmiş, söve üzerine kesme taşlardan basık biçimli kemer formu verilerek açıklık belirtilmiştir. Kemer üzerine düz plaka

⁴³ Yaşar Erdemir, **Alaeddin Camii ve Türbeleri**, Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Konya, 2009, s.170.

geniş bir kesme taşın eklendiği görülür. Pencerenin sade ahşap kanatları bulunmaktadır. Bu pencerenin hemen üzerindeki mazgal pencere, üç sıra kademeli içeriye doğru küçülerek devam eden silmelerle çevrilmiş dışarı taşkın çerçeve sistemi uygulanmıştır. Silmelerin orta kısımlarında taş renginin değişik olmasından dolayı restore edildiği anlaşılır. En dışta yer alan silmenin sol köşesinde bir örme zencirek motifi görülür fakat devamı bulunmamaktadır. Pencerenin yer aldığı orta kısım zengi düğümüyle ikiye ayrılmış kenarları giriş açıklığında görülen oyma tekniğinde den dan biçiminde geometrik süsleme ile çevrilerek ayrılan bölümün alt kısmına mazgal pencere koyulmuştur.

Beşinci cephe, üçüncü cepheyle aynı tarzda üç kademeli alana ayrılmış en iç kısım sadece den dan ile çevrilerek merkezi sağır bırakılmıştır.

Yedinci cephe penceresi de benzer biçimde üç sıra silme ile hareketlendirilmiştir. Merkezi sivri kemerle ikiye bölünmüş, bölünen iki alanın etrafı diğer pencerelerde bulunan geometrik desenden oyularak süslenmiştir. Kemerin üzerine iki adet çiçek motifli küçük rozetler işlenmiş, içinde kalan alana ise mazgal pencere açıklığı eklendiği görülmektedir.

Son pencerenin yer aldığı dokuzuncu cephe diğer cephelerde gördüğümüz sistemlerle benzer yapılmıştır. İç kısma doğru daralarak devam eden üç adet silmeyle çevrilmiş, merkezi yatayda bir çizgi ile iki alana ayrılarak içleri bir dolu bir boş ilerleyen den dan biçimli geometrik bezemeye doldurulmuş ortada kalan pençe boşlukları ise sağır bırakılmıştır.

Yapının tüm gövdesini bölen iki sıra koyu kırmızı (bordo) renkli kesme taşların kullanıldığı kuşak sistemi dolanmaktadır. Gövdenin örtüye yakın olan üst bölümünde taş oyma tekniğinde yapılmış yazı kuşağı bulunur. Bu yazı kuşağı gövdeyi tamamen çevirmez aralarda boşluklar yer almaktadır. İki sıra yazı sisteminden oluşturulmuş kitabe kompozisyonunda bazı harflerin uç kısımları stilize dal ve yapraklarla süslenmiştir. Günümüzde bir kısmı dökülmüş olan kuşağın mevcut olan bazı kısımları şu şekildedir:

امر بعمارة السلطان المعظم عز الدنيا والدين ركن

الاسلام والمسلمين فخر الملوك والسلاطين

قاتلا لمشركين

سلطان بلاد الروم والشام ابو الفتح قلج ارسلان بن

مسعود بن قلج ارسلان ناصر امير المؤمنين اعز الله له

"Bu binanın yapılmasını, sultanların yücesi, din ve dünyanın azizi, İslam'ın ve Müslümanların direği, sultanların ve meliklerin iftihar ettiği, müşriklerin katili, Bilad-ı Rum ve Şam'ın sultanı, Kılıç Arslan oğlu Mes'ud oğlu, fetihler babası, Emirül Mümininin yardımcısı Kılıç Arslan emretti. Allah onu aziz kılsın".⁴⁴ İbareleri geçmektedir.

Bu yazı bezemeli alanın hemen üzeri ise kobalt mavisi ve beyazın kullanıldığı sülüs hatlı, çini mozaik tekniğinde yazı kuşağı ile tezyin edilmiştir. Yazı kuşağının içeriği ise Ayet-el Kürsi'dir.

Türbenin konik formlu üst örtüsü direk gövdeye oturtulmuştur. İki alanın birleştiği bu bölüm ince silmelerle çevrilmiştir. Örtünün dışarıya doğru ince saçak kısmı da vardır. Piramidal külah formlu üst örtü gövde plan tipine uygun olarak ongen şekilde tasarlanmıştır.

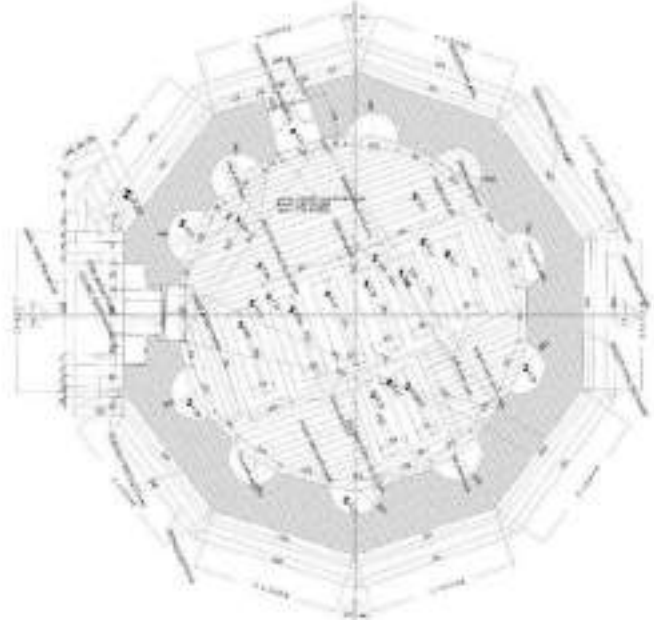
Tarihlendirme ve Geçirdiği Onarımlar: Alaeddin Camii yapımı ve inşası geniş bir tarihi süreci kapsamaktadır. Hakkı Önkal bu tarihi yelpaze içerisinde kümbetin, 1192 tarihinde vefat eden II. Kılıç Arslan'ın ölmeden önce inşa ettirmiş olabileceğini aktarmaktadır. Camii kitabesinde "Rum ve Şam beldelerinin sahibi" ifadesi geçmektedir. Bu ifadeye dayanarak Malatya'yı sınırları içerisine dâhil eden ve buradaki beyliğin hâkimiyetine 1178 tarihinde son veren II. Kılıçarslan'ın kümbeti bu tarihten sonraki süreçte yaptırmış olabileceği düşündürmektedir.⁴⁵

Alaeddin Cami, II. Kılıçarslan ve Yarım kümbetler inşa edildikten sonra tarihi değişimler nedeniyle bazı dönemlerde belirli yenileme ve onarım çalışmalarıyla

⁴⁴ Erdemir, a.g.e., s.178

⁴⁵ Önkal, a.g.e., s.168

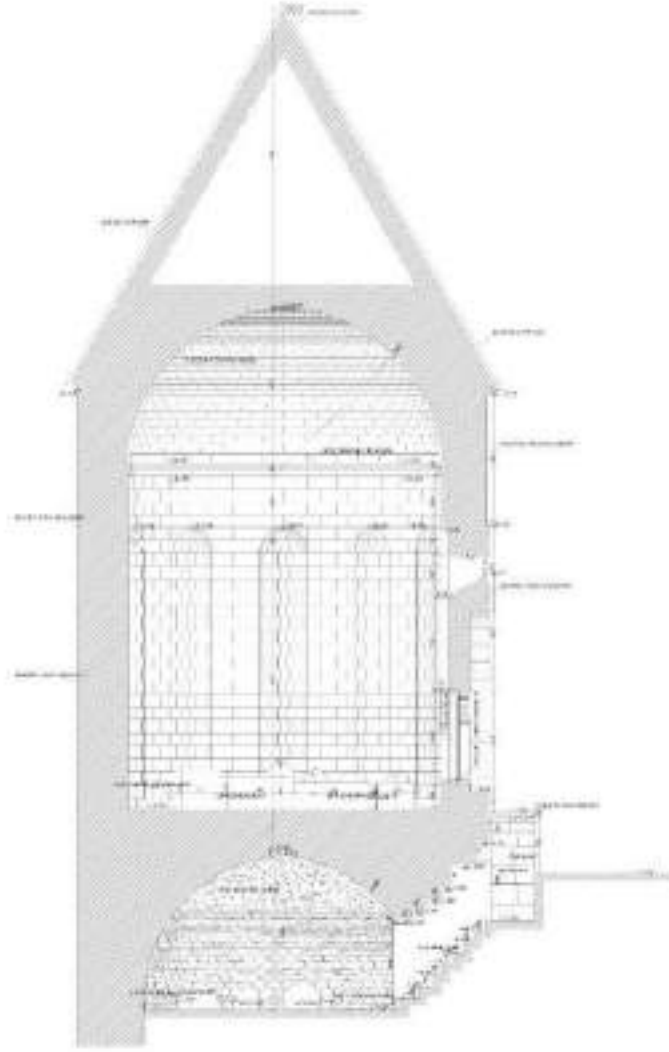
korunmaya çalışmıştır. 1966-1975 yılları arasında yapılan onarımlarda camiin kuzey duvarı bir aks geri çekilmiş, avluda bulunan kümbetler yapıdan ayrılarak bağımsız şekle getirilmiştir.⁴⁶

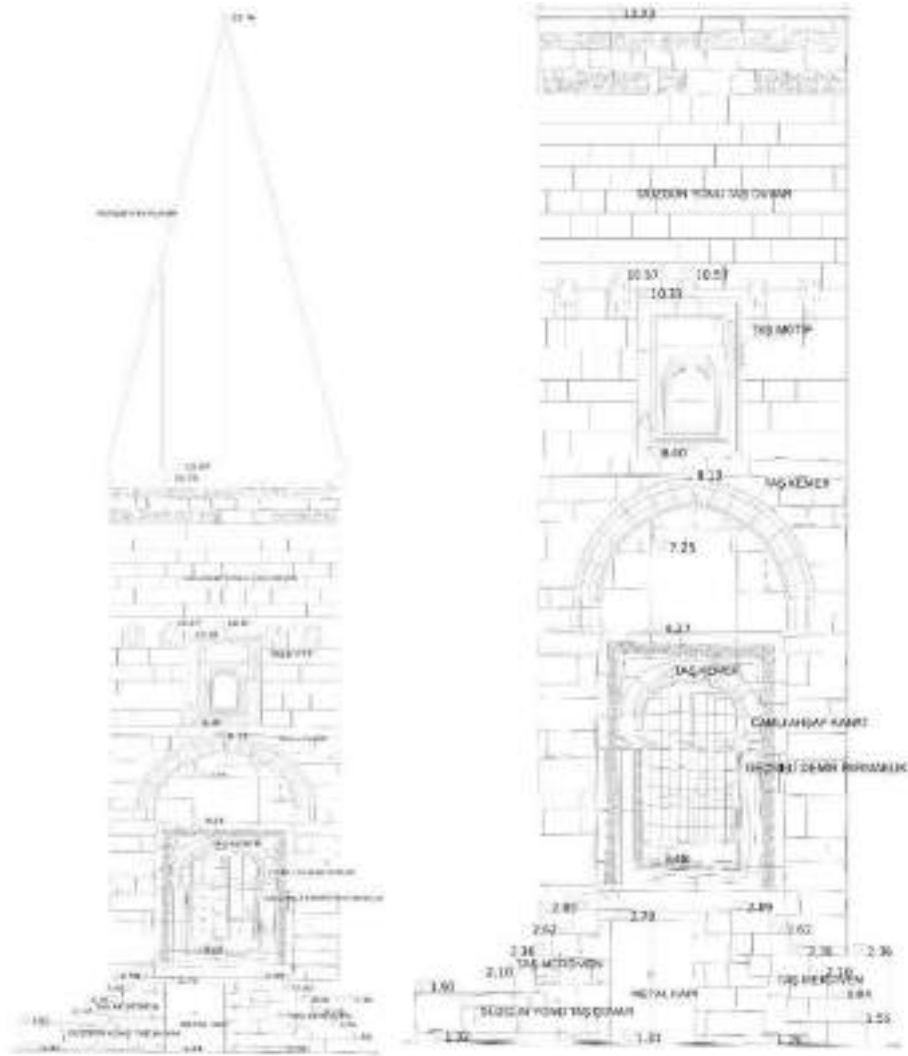
Çizim 1: II. Kılıç Arslan Kümbeti'nin Planı (V.G.M'den)

---

⁴⁶ O. Nuri, Dülgerler, Yaşar, Kaltakçı I, "Konya Alaeddin Camii Restorasyon Projesi Uygulamaları", XIII. Vakıf Haftası Kitabı "Vakıfların Ekonomiye Katkısı ve Üçüncü Sektör" ve "Konya Alâeddin Camii Restorasyonu" Seminerleri (5-6 Aralık), Ankara, 1995, s.193.

Çizim 2: II. Kılıç Arslan Kümbeti'nin Kesiti (V.G.M'den)

Çizim 3: II. Kılıç Arslan Kümbeti'nin Görünüş (V.G.M'den)

Fotoğraf 1: II. Kılıçarslan Kümbeti⁴⁷

Fotoğraf 2: II. Kılıçarslan Kümbeti Kuzeydoğu Cepheden Genel Bakış

---

⁴⁷ <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/72214> (Erişim Tarihi: 11.05.2024)

Fotoğraf 3: II. Kılıçarslan Kümbeti Kuzeydoğu Cephe Ana Giriş

Fotoğraf 4: II. Kılıçarslan Kümbeti Kuzeydoğu Cephe Girişi

Fotoğraf 5: II. Kılıçarslan Kümbeti Giriş Açıklığındaki Bezeme

Fotoğraf 6: II. Kılıçarslan Kümbeti Üçüncü Duvar Yüzeyinde Bulunan Mazgal ve Hacet Pencere

Fotoğraf 7: II. Kılıçarslan Kümbeti  ç nc  Duvar Yüzeyinde Bulunan Mazgal Pencere Ayrıntı

Fotoğraf 8: II. Kılıçarslan Kümbeti Yedinci Duvar Yüzeyinde Bulunan Mazgal Pencere

Fotoğraf 9: II. Kılıçarslan Kümbeti Dokuzuncu Duvar Yüzeyinde Bulunan Kapatılmış Mazgal Pencere

2.2. Yarım Kümbet

Katalog No: 2

Çizim No: 4-6

Fotoğraf No: 10-16

İnceleme Tarihi: 17.01.2023

Yapının Tarihi: 1220

Mimar / Bani: I. İzzettin Keykavus/Atabeyi Ayaz

Yapının Genel Tanımı: Yarım Kümbet, Konya'nın Selçuklu ilçesinde, Alaeddin tepesi üzerinde bulunan Alaeddin Cami'nin avlusuna inşa edilmiştir. Cami doğu batı doğrultuda uzunlamasına gelişmiş, kuzeyinde iki bölüme ayrılmış geniş avlusu bulunur. II. Kılıç Arslan (Sultanlar) türbesinin batısında yer alan kümbete, caminin kuzey avlu duvarının ortasındaki taç kapı ve batı köşesine yerleştirilen ikinci giriş açıklığı ile kuzey harim duvarına yerleştirilmiş kapılardan ulaşılmaktadır.

Eser cenazelik-kaide, gövde ve örtüden oluşur. Yapımında düzgün kesme taş ve mermer kullanılan yapı sekizgen plan tipinde kurgulanmıştır. Cenazelik içte moloz taş malzemeden haçvari formda planlanmış üzeri çapraz tonozla örtülmüştür. Türbenin gövdesi, ana cepheden dışarıya taşkın yüksekçe bir kare kaide üzerine oturtulmuştur. Dışta sekizgen içte onikigen Üst örtü, iç mekânı kaplayan bir kubbe ve dışarıdan piramidal külâh ile tamamlanmıştır. Piramidal formlu bu örtü günümüzde kurşun malzemeye kaplanmıştır.

Yapının Cephe Özellikleri: Kümbetin kuzey, doğu ve batı cepheleri hariç kalan duvar yüzeyleri yalın durumdadır. Cephe elemanlarının bulunduğu yüzeylerdeki giriş açıklıkları ve pencereler yatay ve dikey ekseninde aynı aks üzerine eşit biçimde dağılmıştır. Kümbetin ana cephesi kuzey duvarı olarak planlanmıştır.

Kaide kare formulu gövdeden dışarı taşkın ve yüksekçe yapılarak cephe görünümünde kümbetin önemli parçalarından biri olmuştur. Kaide yüzeyinde

kuzeydeki cenazelik giriş açıklığı dışında cephe elemanı bulunmamaktadır. Kaidenin sağ ve sol tarafından merdivenler eklenerek camii ile olan bağlantı yolu sağlanmıştır. Bu bölümün batı cephesinde taş örgü arasına bir çeşme parçası olan ayna taşı devşirme olarak duvara eklenmiştir.

Cenazelik bölümüne geçişi sağlayan kapısı kuzey yönünde yerleştirilmiştir. Kapı önüne yüksekçe bir basamak eklenerek derinlik oluşturulmuştur. Buradan ulaşım sağlanan kapının, günümüzde yenilenerek madeni malzemeden yapıldığı anlaşılmaktadır. Açıklığın etrafını mermerden sivri formu kemer sistemi sarmıştır. Kemer taşları açık ve koyu renklerden münavebeli planlanmış birbirlerine kilitlenerek yerleştirilmiştir. Kemerin yastık taşları belirginliği kaybetmiştir. Kemerin taşıyıcı ayakları ise düz mermer parçalardan oluşturulmuştur.

Sekizgen planlı kümbetin gövdesinden asıl girişine kaide üzerinden uzanan iki yönden çıkışın sağlandığı altışar basamaklı merdiven sistemiyle ulaşılmaktadır. Birinci yüzeyi oluşturulan ana kapı cenazelik kapısıyla simetrik eksende yerleştirilerek kuzey cepheye konumlandırılmıştır. Küçük bir taç kapı niteliği taşıyan giriş sivri kuşatma kemeriyle çevrilmiş yapıyla bağlantılı taşlarla kemer sonlandırılmıştır. Kemerin iç alanına yivli-dilimli biçim verilerek süslemeye hareketlilik kazandırılmıştır. Kuşatma kemeriyle aynı hizada eklenmiş sütunçeler kompozisyonun diğer mimari parçalarıdır. Sütunçelerin başlıkları bitkisel formu, gövdesini zikzak biçimli yivli, kaide kısmı ise oymalı silmeler eklenerek tasarlanmıştır. Kuşatma kemerini zeminden başlayarak çevreleyen taş oyma bordür süsleme bulunur. Bordür dış bükey- iç bükey geometrik geçmelerden oluşan sistemle tezyin edilmiştir. Kemer içerisinde oluşan nişin orta alanına merkezi teğet sivri üç dilimli kemerle tasarlanmış mimari parça oturtulmuştur. Kitabeyi andıran bu yüzeyin içi boş bırakılmış, kemeri koyu ve açık renkli taşlar münavebeli yerleştirilerek süsleme oluşturulmuştur.

Kapı açıklığında düz kemer kullanılmış, üzeri bir koyu bir açık renkte dişli üçgen parçaların birbirine kilitlenerek sıralandığı mermer taş sistemiyle tezyin edilmiştir. Bu bezemenin devamında kapıyı saran ve gövdenin de temelini dolanan silmeler kuşağı kapı çevresini ve cephe yüzeylerini süslemektedir. Girişte bir basamak yükseldiğinde mermer eşik bulunur. Eşik malzemesi yatay olarak yerleştirilmiş üzeri

kazıma tekniğinde süslü devşirme sütunçedir. Kapı ahşap malzemedен yatay ve dikey tablalı biçimde tasarlanmış, günümüzde yenilenmiştir.

Yapının batı ve doğu cephesine birer alt pencere yerleştirildiği görülür. Kapı etrafından gövdenin alt bölümünü dolanan silmeler topluluğu pencerelerinde etrafını çevirerek devam etmektedir. Pencereler bu silmeler dışında çerçeveye sınırlandırılarak kendi içinde tekrar bir silme programıyla süslenmiştir. Ahşaptan iki kanatlı düz atkılı yapılan pencerelerin önü demir kafesle örtülmüştür.

Kümbetin cephe köşelerine iki sıra örgü biçiminde ilerleyen çokgen formlu geçmeler meydana getirilmiş, zencireğe benzer bir motifle bezenerek cephede önemli bir süsleme unsuru oluşturulmuştur. Bu köşelerdeki bordürlerin kenarlarını giriş açıklığının etrafını saran silmeler topluluğu çevirerek cephe yüzeylerinde bir bezeme kompozisyonu oluşturulmuştur. Yapının tüm gövdesini bölen bir sıra koyu renkli kesme taşların kullanıldığı kuşak sistemi dolanmaktadır. Türbenin konik formlu üst örtüsü direk gövdeye oturtulmuştur. Örtünün dışarıya doğru geniş saçak kısmı vardır. Üzeri kurşun malzemedен yapılarak türbe korumaya alınmıştır.

Tarihlendirme ve Geçirdiği Onarımlar: Yapı tamamlanmadığı için kapı üzerindeki levhaya kitabe metni eklenememiş ve boş bırakılmıştır. Ancak Hakkı Önkal kuzeyde bulunan ana girişlerin bulunduğu avlu duvarındaki bir kitabe metninin Yarım Kümbet ile ilgili olduğundan bahsetmektedir.⁴⁸

Kitabe Metni şöyledir:

امر بنا هذ المسجد و التربة المطهرة

السلطان العرب الغالب عز الدنيا و الدين أبو الفتح

كناد (كیکاوس) ابن السلطان الشهيد كیخسرو بن قلع ارسلان

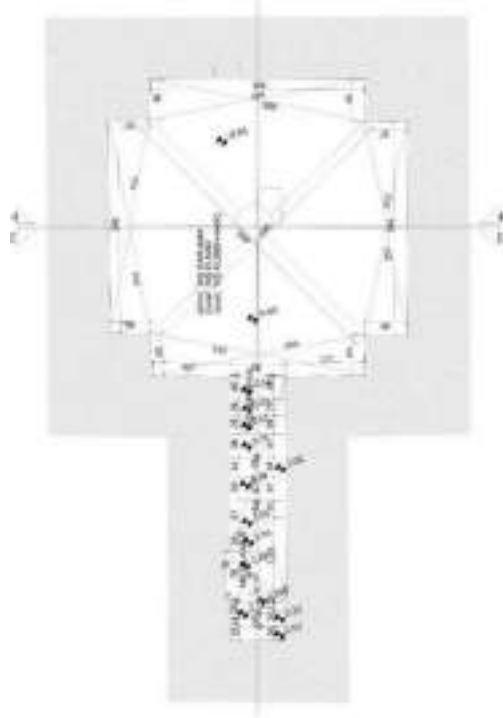
ناصر أمير المؤمنين يتولى العبد اياز الاتابكي في سنة سنة عشر و ستمائه

⁴⁸ Önkal, a.g.e., s.72

Tercümesi şu şekildedir:

“Bu mescid ve temiz türbenin yapılmasını, fetihler babası, din ve dünyanın azizi, Galib Sultan, Kılıç Arslan oğlu şehid Keyhüsrev oğlu, Emirü'l-Müminin'in yardımcısı Keykâvus, mütevellisi ve Atabeyi Ayaz'a 616 senesinde emretti”.⁴⁹ Bu metinde yer alan tarihe göre kümbetin yapılış tarihi 1220 senesine tekabül etmektedir.

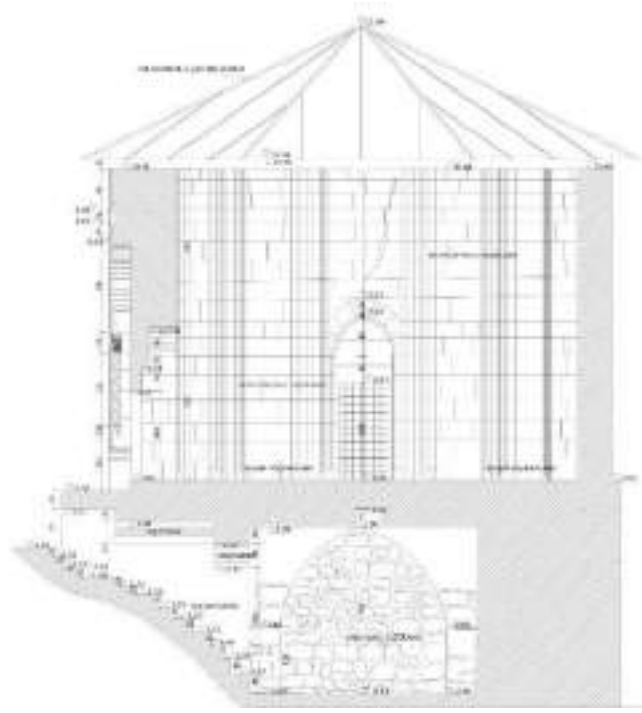
Alaeddin Cami birçok problem sebebiyle çok fazla restorasyon ve onarım çalışmaları geçirmiştir. Bu sebeple kümbetlerinde onarım ve yenileme geçirdiği dönemler bulunmaktadır. Yapı 1966-75 tarihleri gerçekleştirilen onarımlarda caminin kuzeydeki duvar yüzeyinden ayrılarak tek yapı haline getirilmiştir.⁵⁰ Sonraki yıllarda yine küçük yenilemeler geçiren türbe Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından 2014-2020 tarihleri arasında gerçekleştirilen onarım ve bakım çalışmalarından cephesinde yenilemeler ve düzeltmeler yapılmıştır.

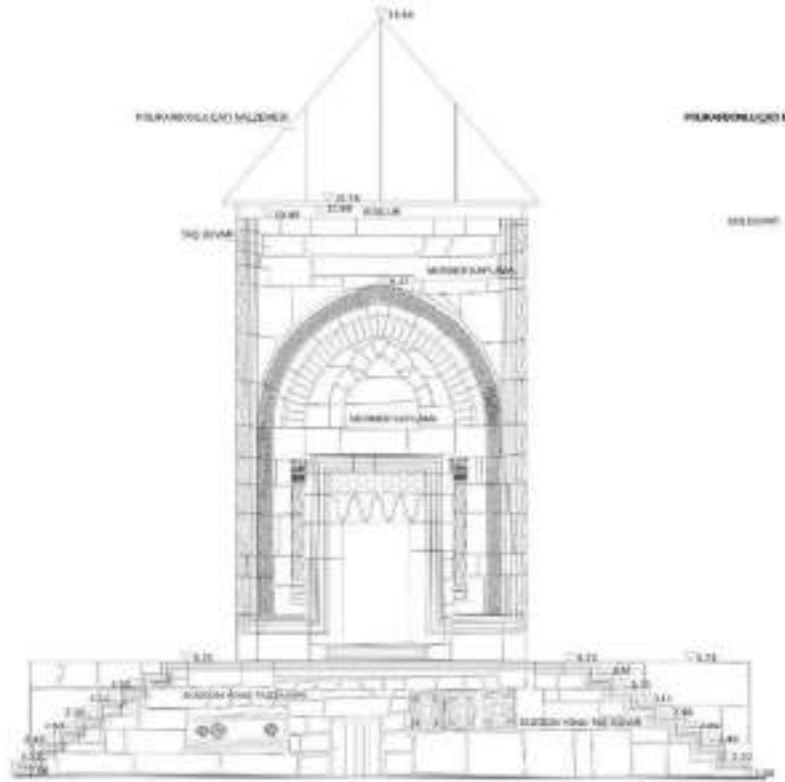
Çizim 4: Yarım Kümbet Cenazelik Katı Planı (V.G.M'den)

⁴⁹ Önkal, a.g.e., ss.72

⁵⁰ Mustafa R. Abicel, “Konya Alaeddin Camii'nde Yapılan Onarımlar ve Zemin Güçlendirme Çalışmaları ile Alaeddin Tepesinin Sorunları”, **V. Vakıf Haftası Restorasyon ve Vakıfların Ekonomik ve Sosyal Etkileri Semineri** 7-13 Aralık 1987, Ankara, 1987, s. 27-70.

Çizim 5: Yarım Kümbet Kesiti (V.G.M'den)

Çizim 6: Yarım Kümbet Görünüş (V.G.M'den)

Fotoğraf 10: Yarım Kümbet Kuzey Cephe

Fotoğraf 11: Yarım Kümbet Cenazelik Kapısı

Fotoğraf 12: Yarım Kümbet Ziyaretgah Kapısı

Fotoğraf 13: Yarım Kümbet Batı Cephesi

Fotoğraf 14: Yarım Kümbet Pencere Düzeni

Fotoğraf 15: Yarım Kümbet Cephe Köşe Kenar Süslemeleri

Fotoğraf 16: Yarım Kumbet Doğu Cephesi

2.3. Hoca Ahmet Fakih Türbesi

Katalog No : 3

Çizim No : 7-9

Fotoğraf No : 17-23

İnceleme Tarihi : 04.12.2022

Yapının Tarihi : H.618/M.1221

Mimar ve Bani : - / Şeyh Alaman

Yapının Genel Tanımı : Hocafakih (Hoca Ahmet Fakih) Türbesi, Konya'nın Meram İlçesinde, Hocafakih Caddesi üzerinde Şeker Fabrikasının güneyinde aynı ismi taşıdığı külliye içerisine camiye bitişik inşa edilmiştir. Türbe, Anadolu Selçuklu döneminin önemli mutasavvıflarından Türkmen Dervişi Ahmed Fakih Kutbüddin'in şehrin dışına inşa ettirdiği zaviye içerisinde bulunmaktadır.⁵¹ Külliye bir bahçe duvarıyla çevrilmiş caddeye bakan kuzey cephedeki ana giriş açıklığından yapılar topluluğuna ulaşım sağlanmıştır. Yine yapının güney bahçe duvarına ikinci bir kapı yerleştirilmiştir. Avlu içerisinde bulunan yapılar kendi içlerinde gruplandırılarak ihata duvarlarıyla birbirlerinden ayrılmıştır. Camii ve doğu duvarına bitişik yapılan türbe zemin kotunun altında kalmış, bu sebeple etrafını çeviren duvarın kuzey ve kuzeydoğu köşesine açılan merdivenlerden yapılara geçiş sağlanmıştır.

Türbe kaide-gövde ve üst örtüden oluşmaktadır. Kare plan tipine sahip yapının kaide ve gövdesinde düzgün kesme taş malzeme kullanılmış, yer yer moloz taş, mermer ve tuğla da tercih edildiği görülmektedir. Genel cephe görüntüsünde ön planda olmayan kaide iki ince kuşak şeklinde içeri doğru daralarak kademelendirilmiştir. Gövde iç planda da kare formlu tasarlanmış kubbeye geçişte üçgen bingi uygulanmıştır. Yapının üst örtüsü yüksekçe bir çokgen kasnak üzerine yerleştirilmiş kubbeden meydana gelmektedir. Kasnakta gövde ile benzer düzgün

---

⁵¹ Zeki Atçeken, "Hoca Fakih Mescidi ve Türbesi", **TDV İslam Ansiklopedisi**, C.18, İstanbul, 1998, s.188-189.

kesme taş malzeme kullanılmıştır. Kubbeye geçişte kullanılan üçgen bingiler dış cephe düzeninde de görülmektedir. Türbenin geçiş ögeleri tuğladan örülmüş üzeri kurşun malzeme ile kaplanmıştır. Yarım daire biçimli hafif basık kubbe tuğla malzemedden yapılmış ve üstü kurşunla kaplanmıştır. Kubbenin hemen merkezinde madeni malzemedden yapılmış bir alem yer almaktadır.

Yapının Cephe Özellikleri : Türbenin doğu cephesi camiyle bitişik yapılmış giriş açıklığı da cami içerisine yerleştirilmiştir. Bu sebeple dış cephe programında bir ana giriş açıklığı görülmemektedir. Yapının tüm yüzeylerinde cephe elemanları işlenmiştir. Bu cephelere işlenen ögeler yatay ve dikey ekseninde aynı aks üzerine eşit biçimde dağılmıştır.

Kaide, gövdenin temelinden içeriye doğru kademeli daraltılmış iki sıra düzgün taşlardan basit biçimde yapılmıştır. Gövdenin asıl girişi doğu cepheye yerleştirilmiş caminin harim bölümüne bakmaktadır. Kapı farklı tonlarda kullanılmış mermer çeşitlerinden tasarlanmıştır. İki renkli mermerler münavebeli olarak yerleştirilerek basık kemerli bir kapı profili oluşturulmuştur. Kemer üzerinde ise iki çeşit koyu renkte mermer parçası yerleştirilerek sade bir kemer alınlığı uygulanmıştır. Bu kompozisyonun etrafı dışarı taşkın ikinci mermer söveyle çevrilmiştir. Sövenin yüzeyi iki sıra silmeyle hareketlendirilmiştir. Günümüzde kapı cam malzemedden yenilenmiş türbenin iç alanının görülmesi sağlanmıştır. Giriş açıklığının hemen üzerinde orta bölüme sivri kemerli kitabe levhası oturtulmuştur. Yazı çeşidi Selçuklu sülüsüdür.

Kitabe Metni şu şekildedir:

الله

هذا القبر

الشيخ الأجل الكبير العالم

العامل السالك الناسك

الفاضل العابد المحقق

ملك الابدال سيد المجذوبين

قطب الشرق والغرب الفقيه

احمد نور الله مضجعه -

تحريره فى سنة ثمان عشر وستمائة⁵²

Tercümesi şu şekildedir:

Allah, bu türbe, yüce şeyh, büyük âlim, bildikleriyle amel eden. Allah'ın emirlerine sımsıkı bağlı, faziletli, çok ibadet eden, her şeyi inceleyen, gariplerin hükümdarı, dervişlerin efendisi, doğunun ve batının kutbu olan Fakih r. Allah O'nun yattığı yeri nurlandırır. 618 yılında yazılmıştır.⁵³

Türbe gövdesinin güney cephesinde orta alana bir pencere yerleştirilmiştir. Pencerenin etrafı büyük düzgün kesme taş bloklarla çevrilerek ön plana çıkarılmıştır. Açıklığın üst bölümüne bitişik yerleştirilen tuğla alınlık ise dikkat çekmektedir. Alınlık, tuğlalar dikey biçimde yerleştirilerek yuvarlak kemerli tasarlanmış içi ise doldurularak sade bırakılmıştır. Pencere kasnağı ahşap malzemedan yapılmış üst bölümü ayrılarak alt kısma iki kanatlı bir sistem uygulanmıştır. Çerçevenin ön bölümüne madeni malzemedan parmaklık eklendiği görülmektedir.

Batı cephe yüzeyinde de merkezde bir pencere kompozisyonu işlendiği görülmektedir. Pencerenin etrafı büyük düzgün kesme mermer bloklarla çevrilerek ön plana çıkarılmıştır. Açıklığın üst bölümüne bitişik düzgün taş malzemedan bir blok yerleştirilmiştir. Pencerenin kasnağı güney cephede görüldüğü üzere aynı tarzda ahşap malzemedan yapılmış, üst bölümü ayrılarak alt kısma iki kanatlı bir sistem

⁵² İbrahim Kunt, "Konya Merkezinde Bulunan Karamanoğlu Beyliği Dönemine Ait Kitabeler", **Selçuklu Medeniyeti Araştırmaları Dergisi (SEMA)**, Sayı:4, 2019

⁵³ Zeki Atçeken, **Konya'daki Selçuklu Yapılarının Osmanlı Devrinde Bakımı ve Kullanılması**, Ankara, 1998.

uygulanmıştır. Yine çerçevenin ön bölümüne madeni malzemedan parmaklık eklentisi bulunmaktadır.

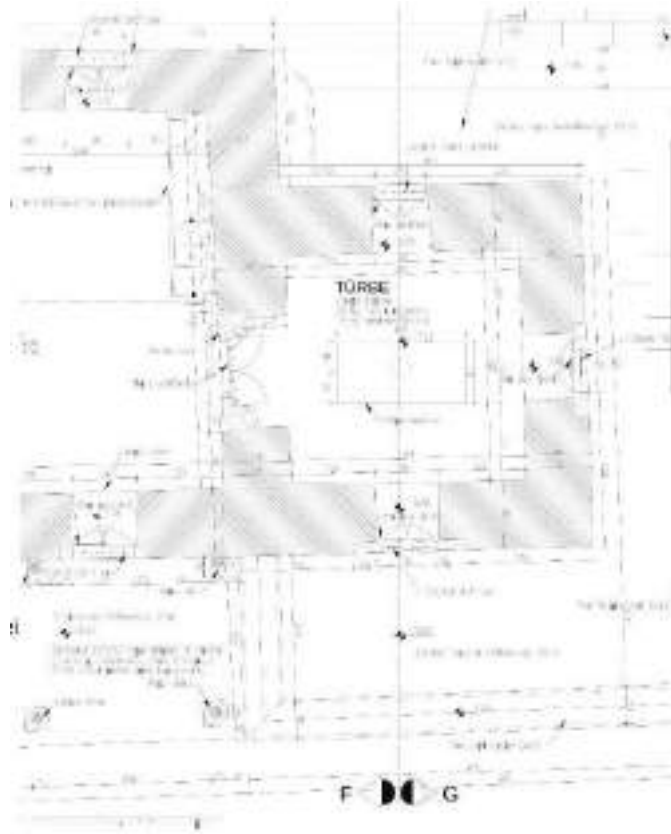
Kuzey cephe duvarında da güney ve batı cephelerde gördüğümüz üzere simetrik bir pencere uygulaması karşımıza çıkmaktadır. Pencere çevresini büyük düzgün kesme mermer bloklar dolanmaktadır. Bu mermer blokların ortasına silme eklenerek pencere profilinde hareketlilik sağlanmaya çalışılmıştır. Batı cephe yüzeyinde görülen pencere üzeri kesme taş blok yerleştirmesi kuzey cephede de görülmektedir. Pencere kasnağı ahşap malzemedan yapılmış üst bölümü ayrılarak alt kısma iki kanatlı bir sistem uygulanmıştır. Çerçevenin ön bölümüne madeni malzemedan parmaklık eklenmiştir.

Gövdenin üst bölümünde tek sıra taş örgüsü hafif dışa takın yapılarak içi silmelerle hareketlendirilmiştir. Gövdenin devamında kubbeye geçişi sağlayan üçgen bingiler sebebiyle üst alanda kurşun malzemedan de bir saçak profili bulunmaktadır. Kasnağa geçişte kullanılan üçgen bingiler dış cephe kompozisyonun da görülmektedir. Bu ögeler kurşun malzemeyle kaplanarak tuğla örgü görüntüsü kapatılmıştır. Devamında yüksekçe yapılmış çokgen kubbe kasnağı karşımıza çıkmaktadır. Kasnağın kuzey, güney ve batı cephe yüzeylerinin orta bölümlerinde pencere kompozisyonları görülmektedir. Pencereleer sivri kemerli bir çerçeve sistemiyle sarılmış, bu çerçevenin etrafını ise dikdörtgen bir profil dolandırılarak düz bir kemer alınlığı ortaya çıkarılmıştır.

Kasnağın kubbe ile bağlantı noktasına yine tek sıra silme eklenmiş bunun üzerine kurşun malzemedan saçak konumlandırılmıştır. Kubbe basık formlu tasarlanmış tuğla malzemedan örülmüştür. Ana malzemenin üzeri ise kurşunla kaplanmıştır. Kubbenin merkezinde madeni malzemedan üç küp olan gövdenin üzerine hilal yerleştirilmiş bir alem bulunmaktadır.

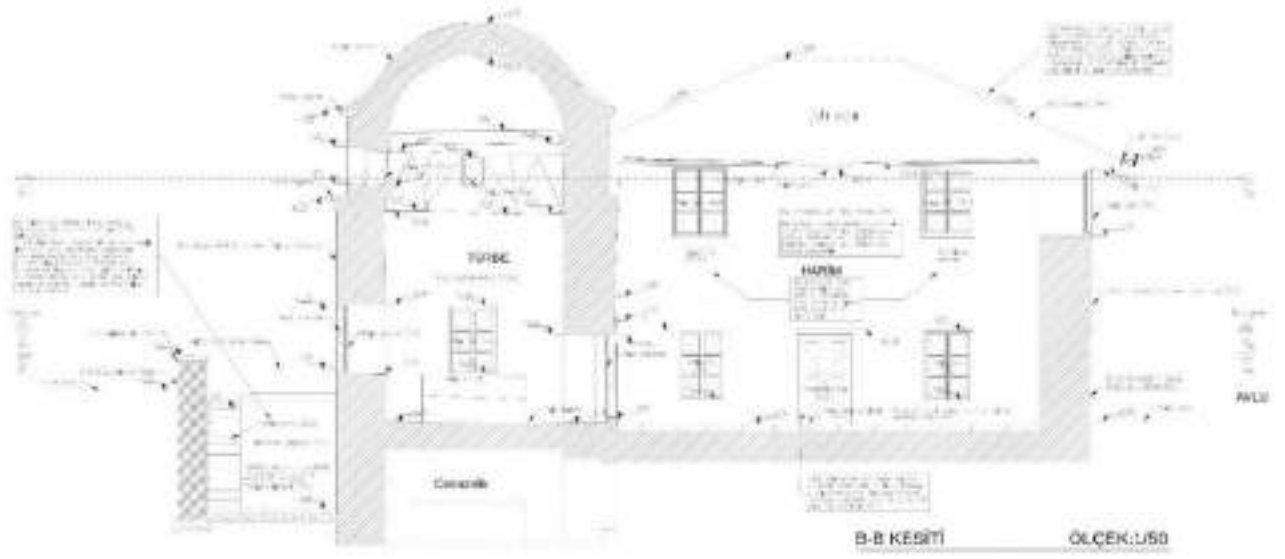
Tarihlendirme ve Geçirdiği Onarımlar: Yapının kitabesinden de anlaşılacağı üzere H.618/M.1221 tarihinde inşa edilmiştir. Türbe ilk inşa edildiği dönemdeki özelliklerini taşımaktadır. 1990-93 tarihleri sırasında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından bir onarım gerçekleştirilen türbenin üst örtüsü kurşunda kapatılmıştır. Anadolu Selçuklu

devrinde inşa edilen bu türbenin cenazelik kısmının olduğu ancak sonraki dönemde bu bölümün toprak altında kaldığı söylenmektedir.⁵⁴

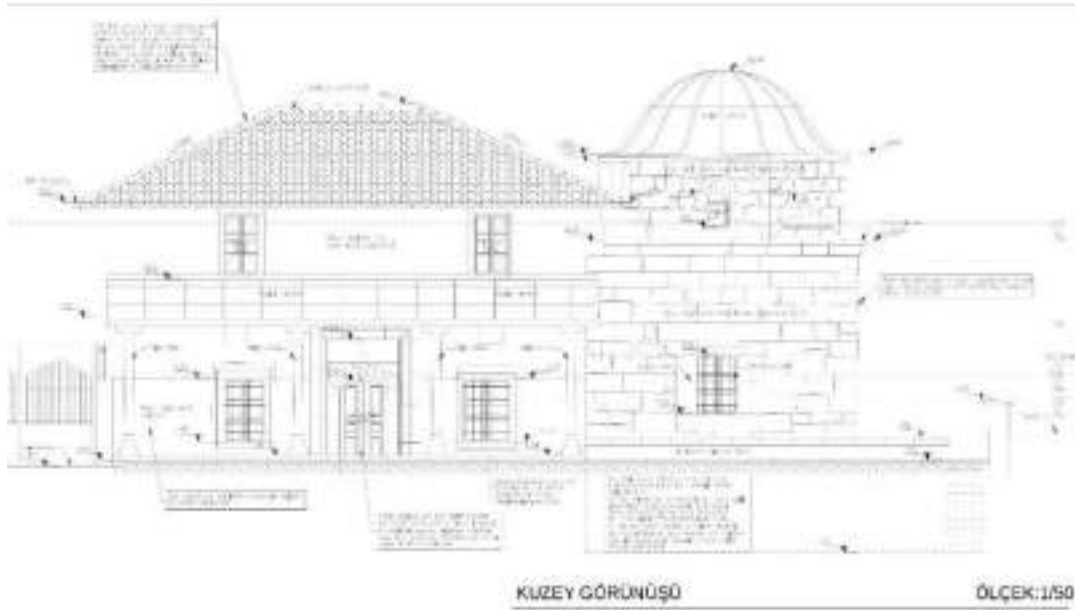

Çizim 7: Hoca Ahmet Fakih Türbesi Plan (V.G.M'den)

⁵⁴ Mustafa, Yıldırım, "Konya Hoca Ahmet Fakih Zaviyesi Çevresinde Oluşan Yapı Topluluğu", **Marife**, 2007, s.203-232; Atçeken,, **a.g.m.**, s.189.

Çizim 8: Hoca Ahmet Fakih Türbesi Kesit (V.G.M'den)

Çizim 9: Hoca Ahmet Fakih Türbesi Görünüş (V.G.M'den)

Fotoğraf 17: Hoca Ahmet Fakih Türbesi Genel Görünüş

Fotoğraf 18: Hoca Ahmet Fakih Türbesi Güney Cephesi

Fotoğraf 19: Hoca Ahmet Fakih Türbesi Güney Cephe Penceresi

Fotoğraf 20: Hoca Ahmet Fakih Türbesi Batı Cephesi

Fotoğraf 21: Hoca Ahmet Fakih Türbesi Güney Cephe Penceresi

Fotoğraf 22: Hoca Ahmet Fakih Türbesi Kuzey Cephesi

Fotoğraf 23: Hoca Ahmet Fakih Türbesi Kuzey Cephesi Pencere

2.4. Tac'ül Vezir Kümbeti

Katalog No: 4

Çizim No: 10-11

Fotoğraf No: 24-32

İnceleme Tarihi: 26.01.2023

Yapının Tarihi: 1239

Mimar ve Bani: - / Tac'ül Vezir Tacettin Pervane

Yapının Genel Tanımı: Tac'ül Vezir Kümbeti, Konya'nın Selçuklu İlçesinde, Ferhuniye mahallesi Sultanşah caddesi üzerinde Hacıveyiszade caminin batısında Kültürpark olarak adlandırılan kent parkı içerisinde yer almaktadır. Kümbet, Selçuklu veziri Taceddin Pervane ve ailesi tarafından yaptırılan mescit, medrese ve zaviyeden oluşan külliye içerisinde yer almaktadır.⁵⁵ Yapının etrafı alanın uygunluğuna göre düzgün olmayan çokgen biçimli zemini dolanan istinat duvarı ve üstüne yerleştirilen duvar korkulukları ile çevrilmiştir. Eğimli bir bahçe içerisine konumlanan kümbet hafif çukur kalan zemine yerleştirilmiştir. Bu sebeple günümüzdeki haliyle çevre düzenlenmelerinden dolayı zemin kotunun altında kalmıştır. Bahçenin kuzeybatı ve güneydoğu yönlerine yerleştirilen açıklıklardan yapıya ulaşım sağlanmaktadır.

Kümbet, gövde ve üst örtüden oluşmaktadır. Sekizgen plana sahip yapının gövdesinin temelden itibaren bir kısmı moloz taş, kalan bölüm ise tuğladan inşa edilmiştir. Yapının cephe elemanlarında tuğla ve devşirme malzemeler kullanılmıştır. Gövde içtende sekizgen formlu planlanmıştır. Üst örtü gövde üzerine oturtulmuştur. Tuğla malzemedden örülen üst örtü içten kubbe dıştan ise sekizgen biçimli bir piramidal külaha sahiptir. Külahın sonuna madeni malzemedden ucunda hilal bulunan alem yerleştirilmiştir.

---

⁵⁵ Zehra Odabaşı, "Tâceddin Pervâne (D?-Ö. 1238) Ve Tâcü'l-Vezir Külliyesi", **Tarihin Peşinde, Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**,S:22, 2019, s.481-505.

Yapının Cephe Özellikleri: Gövdenin yalnızca güneyde bir, doğuda iki ve batı cephe bir duvar yüzeyine cephe elemanı yerleşilerek dört duvar yüzeyi sağır bırakılmıştır. Yapının ilk inşa edildiği dönemde bir medreseyle inşa edilmiş ve birlikte bir plan şemasına sahip olması sebebiyle cephe işlenen ögeler simetrik ve cephe yüzeyinde merkezi bir şekilde dağılım göstermemektedir.

Kümbetin ana cephesi güneydoğu cephesi olarak planlanmıştır. Giriş açıklığı önünde bir tonoz örtü bağlantısı olması sebebiyle cephe ekseninden doğuya doğru kaymıştır. Bitkisel ve geometrik bezmeli devşirme malzemelerden oluşturulan lento ve sövelerle çevrilerle üst kısmına yuvarlak kemerli içi pencereci bir alınlık işlenmiştir. Kapı tek kanatlı ahşap malzemedен tasarlanmış sade ve basit bir forma sahiptir.

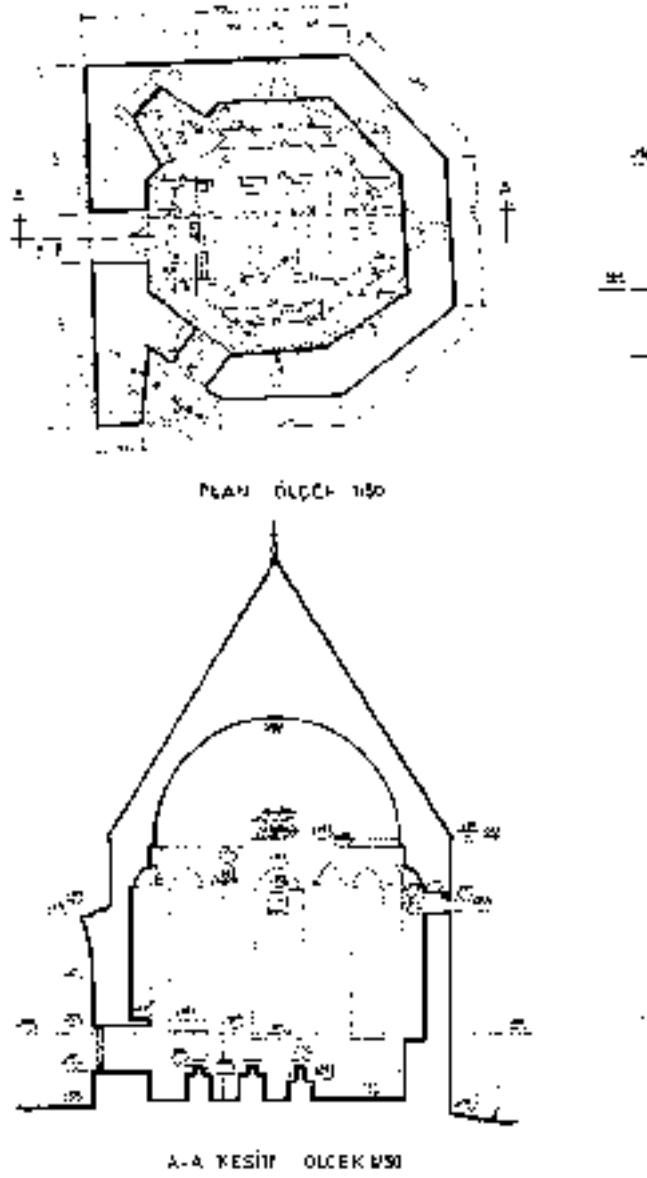
Yapının doğu ve kuzeydoğu cephelerinde cephelerin üst bölümüne tuğladan basık kemerli örölmüş birer adet mazgal pencere bulunmaktadır. Güneybatı cephede alt bölüme demir parmaklıkla kapatılmış dikdörtgen formlu bir pencere açıklığı yerleştirilmiştir. Giriş cephesi de dahil olmak üzere güneybatı, batı ve kuzey doğu cepheleri kümbetin bitişiğine inşa edilmiş sonrasında yıkılmış yapının kalıntıları taşımaktadır. Bu sebeple genel görüntüde düzgün bir plan ve tasarım biçimi görölememektedir.

Üst örtü sistemi sekizgen piramidal külah biçiminde yapılarak uç kısmına bir alem yerleştirilmiştir.

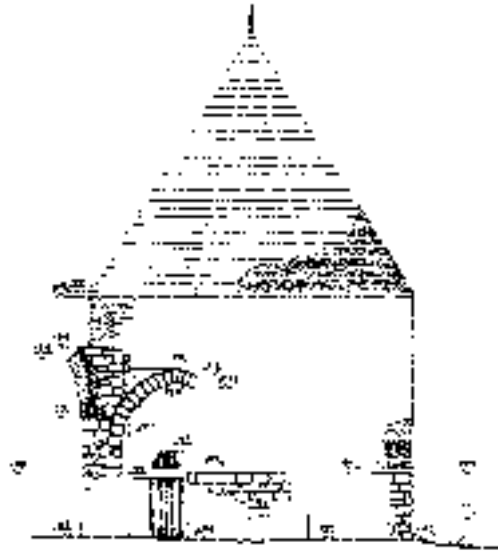
Tarihlendirme ve Geçirdiği Onarımlar: Türbenin dahil olduğu külliyeinin inşasına I. Alaeddin Keykubad döneminde başlanarak II. Keyhüsrev döneminde 1239 yılında tamamlanmıştır. Arşiv kayıtlarındaki vakfiye metinlerine göre türbenin etrafındaki yapıların kullanımı 15. yüzyılın ortalarına kadar devam etmiş, sonrasında zaviye yıkılmış ve 1757 yeniden yapılarak 1914 yılına kadar hizmete devam ettiği kaydedilmiştir.⁵⁶ Günümüzde ise külliyeiden yalnızca kümbet ve medresenin kalıntıları ulaşmış, yapının bazı bölümlerinde dökölmeler görölmektedir.

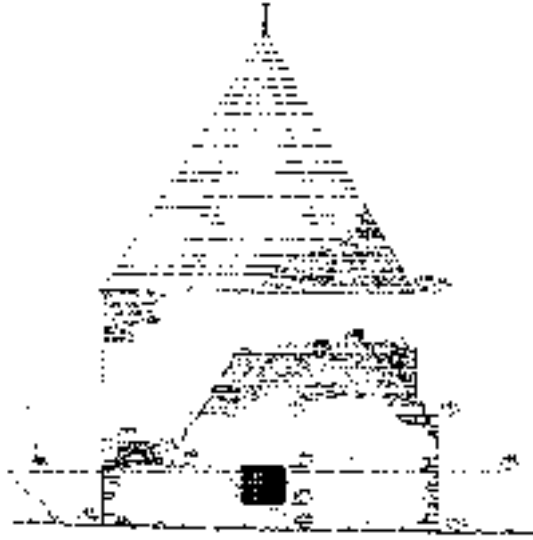
⁵⁶ Zehra Odabaşı, **a.g.m.**, s.492-493

Çizim 10: Tac'ül Vezir Kumbeti Plan ve Kesit (V.G.M.'den)

DOĞU CEPHESİ ÖLÇERLERİ

GÜNEY CEPHESİ ÖLÇERLERİ

Çizim 11: Tac'ül Vezir Kumbeti Doğu ve Güney Cephe Görünüş (V.G.M.'den)

Fotoğraf 24: Tac'ül Vezir Kümbeti⁵⁷

Fotoğraf 25: Tac'ül Vezir Kümbeti Genel Görünüş

⁵⁷ <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/84700> (Erişim Tarihi: 11.05.2024)

Fotoğraf 26: Tac'ül Vezir Kumbeti Ana Cephe

Fotoğraf 27: Tac'ül Vezir Kumbeti Ziyaretgah Giriş Açıklığı

Fotoğraf 28: Tac'ül Vezir Kumbeti Güneybatı Cephesi

Fotoğraf 29: Tac'ül Vezir Kumbeti Kuzey Cephesi

Fotoğraf 30: Tac'ül Vezir Kumbeti Güneydoğu Cephesi

Fotoğraf 31: Tac'ül Vezir Kumbeti Güney Cephesi

Fotoğraf 32: Tac'ül Vezir Kumbeti Mazgal Pencere Açıklığı

2.5. Pir Esad (Pisili) Türbesi

Katalog No : 5

Çizim No : 12-13

Fotoğraf No : 33-37

İnceleme Tarihi : 08.03.2023

Yapının Tarihi : 14. yy

Mimar ve Bani : - / -

Yapının Genel Tanımı : Pir Esad Türbesi, Konya'nın Karatay ilçesinde Adak sokak üzerinde yer almaktadır. Yapı bir ihata duvarıyla çevrilerek mezarlık içerisinde kalmıştır. Güney yönden türbeye bir kapı yerleştirilmiş buradan geçilerek bahçeden yapıya ulaşım sağlanmıştır.

Türbe gövde ve üst örtüden oluşmaktadır. Kare plan tipine sahip yapının gövdesi tamamen tuğladan inşa edilmiştir. Cephe elemanlarında ise ahşap kullanımı görülmektedir. Üst örtü ise kırma çatı olan türbenin üzeri günümüzde kurşunla kapalıdır.

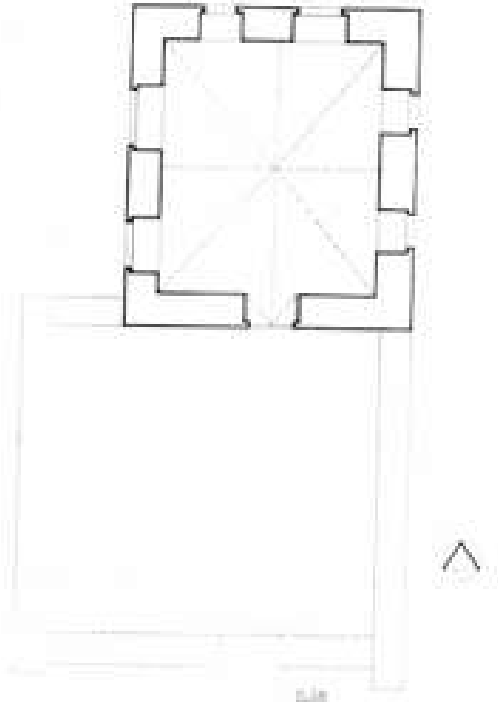
Yapının Cephe Özellikleri : Yapının tüm cephelerinde mimari elemanlar işlenmiştir. Cephe elemanları simetrik aynı eksen üzerine konumlandırılmıştır.

Türbenin ana cephesi güneye yerleştirilmiştir. Duvar yüzeyinin orta ahşap kasalı bir giriş açıklığı vardır. Giriş açıklığı çift kanatlı düz ahşaptan meydana getirilmiştir. Yüzeyin üst bölüme kapı ile aynı düzlemde ahşap çerçeveli pencere açıklığı işlenmiştir.

Yapının kuzey, batı ve doğu yüzeylerine aynı pencere sistemi tasarlandığı görülmektedir. Zemine daha yakın olan alt pencere büyük boyutlu yapılmıştır. Ahşap söveli olan bu açıklıkların önüne zıvanalı geçmeli demir parmaklıklar eklenmiştir. Giriş açıklığında görülen üst pencere ise tüm cephede alt kısımdaki pencerelerin ortasına gelecek şekilde aynı aks üzerine birer adet oturtulmuştur.

Yapının genel duvar düzenlemesinde tüm cepheyi iki sıra ahşap hatıllar dolandır. Türbenin üst örtüsü kırma çatıdan planlanmıştır. Üzeri ise kurşunla kaplanmıştır.

Tarihlendirme ve Geçirdiği Onarımlar: Birçok araştırmacı tarafından yapının tarihi tartışma konusu olmuştur. Pir Esad'ın mezar taşında yazan 1263 tarihine göre yapının bu tarihlerde yapıldığı varsayılmaktadır. Yapı 14. yüzyılda Musa Paşa tarafından yenilenmiştir.⁵⁸

Çizim 12: Pir Esad (Pisili) Türbesi Planı (Konya Kültür Envanteri)⁵⁹

⁵⁸ Haşim Karpuz, **Konya Türk Kültür Varlıkları Envanteri**, C:1, Ankara, 2009, s. 429

⁵⁹ Karpuz, **a,g,e.**, s.431

Çizim 13: Pir Esad (Pisili) Türbesi Kesiti (Konya Kültür Envanteri)⁶⁰

Fotoğraf 33: Pir Esad (Pisili) Türbesi Genel Görünüş

⁶⁰ Karpuz, a.g.e., ss.431

Fotoğraf 34: Pir Esad (Pisili) Türbesi Giriş Açıklığı

Fotoğraf 35: Pir Esad (Pisili) Türbesi Kuzey Cephe

Fotoğraf 36: Pir Esad (Pisili) Türbe Batı ve Kuzey Cephe

Fotoğraf 37: Pir Esad (Pisili) Türbesi Doğu Cephe

2.6. İç Karaaslan Kümbeti

Katalog No : 6

Çizim No : 14-16

Fotoğraf No : 38-43

İnceleme Tarihi : 26.02.2023

Yapının Tarihi : 1260-1270

Mimar ve Bani : - / Karaaslan

Yapının Genel Tanımı : İç Karaaslan Kümbeti, Konya'nın Karatay İlçesinde, Şems-i Tebrizi Mahallesi Yeşil Gözler sokakta, İç Karaaslan Mescidinin güneyinde yer almaktadır. Günümüzde etrafı evlerle ve bahçelerle çevrilen kümbet zemin kotunun altında kalmış yüksek bir ihata duvarıyla sarılmıştır. Bu duvar kuzey, güney ve batıdan kaide boyutunda ihata duvarıyla çevrilmiş ve demir korkuluk eklenmiştir. Doğuda ise gövdenin bir bölümüne kadar gelen yüksekçe bir duvarla birleştirilmiştir. Yapının güney batısına yerleştirilen 18 basamaklı bir merdivenden inilerek zemine ulaşım sağlanmıştır.

Kümbet cenazelik-kaide, gövde ve örtüden oluşmaktadır. Sekizgen plana sahip yapının cenazelik-kaide bölümü moloz ve beyaz renkli düzgün kesme taşlardan düzenlenmiştir. Gövdenin ana cephe yüzeylerinde iki çeşit düzgün kesme taş ile bazı bölümlerde moloz taşın kullanıldığı görülmektedir. Gövdenin üst bölümünde belirli bir alanda tuğla örgü uygulanmıştır.

Gövde altında görülen kripta bölümü dıştan sekizgen formunu alarak yüksek bir kaide biçimi oluşturmuştur. Kümbetin gövde içi sekizgen planlı tasarlanmıştır. Üst örtü, iç mekânı kaplayan bir kubbe ve dışarıdan piramidal külah ile tamamlanmıştır. Her iki örtü sistemi de tuğla malzeme uygulanarak oluşturulmuştur.

Yapının Cephe Özellikleri : Kümbetin güneybatı, güneydoğu, kuzeydoğu ve kuzeybatı cephe yüzeyleri hariç kalan tüm yüzeylerinde cephe elemanları işlenmiştir.

Yapının ana cephe yüzeyi batı duvarına yerleştirilmiştir. Cephe elemanlarının bulunduğu yüzeylerdeki giriş açıklıkları ve pencereler yatay ve dikey ekseninde aynı aks üzerine eşit biçimde dağılmıştır.

Yapının gövdeden dışarıya taşkın ve görkemli gözükmesini sağlayacak yükseklikte yapılmış sekizgen formlu bir kaidesi bulunmaktadır. Kaide beyaz tonlu büyük boyutlu moloz taşlardan inşa edilmiştir. Kaidenin zeminine ve gövde başlangıcına denk gelen alanları ince silmeler dolanmaktadır. Bu bölüme denk gelen cenazelik kapısı batı cephe yüzeyine işlenmiştir. Ana giriş açıklığı ile aynı ekseninde bulunan bu açıklık gövdenin bölümünden dikey çıkarılan çift yönlü yedi basamaklı merdivenin alt kısmına yapılmıştır. Kapının düz kemerli yapılmış ve madeni malzemedен düz bir kapıyla kapatılmıştır. Moloz taştan yapılarak kaideye uygun biçimlendirilen merdivenin basamakları düzgün kesme taştan yenilenmiştir.

Sekizgen planlı kümbetin asıl girişine kaide üzerinden uzanan iki yönden çıkışın sağlandığı merdiven sistemiyle ulaşılmaktadır. Ana kapı cenazelik kapısıyla simetrik ekseninde yerleştirilerek batı cephesine konumlandırılmıştır. Kapı önünde üç aşamalı yüksek basamak ve eşik düzenlenerek açıklığa geçilmektedir. Portal iki kademeli düzenlenmiştir. Giriş açıklığı sivri kemerli kuşatma kemeriyle sarılmış, yastıktaşları hafif gövdeden dışarı taşkın yerleştirilerek yapıya direkt oturtulmuştur. Bu kuşatma kemerinden kapı iç kısma çekilerek niş meydana getirilmiş, sivri kemerli ana giriş alanı oluşturulmuştur. Kemerin taşıyıcı ayakları yine gövdenin yapı örgüsü olmuştur. Kapı kanadı ahşaptan tablalı tasarlanmıştır. Kemerin üzerinde taşa oyma tekniğinde işlenmiş iki satır kitabe görülmektedir. Kitabe metninin üzeri kırmızı boyanarak cephede belirginleştirilmeye çalışılmıştır. Yazı metni içerisine rumiler işlenmiştir.

Kitabe Metni şöyledir:

هذا تربة السعيد الشهيد نجم الدين عماد الا

سلام قرا ارسلان بن ابراهيم نور الله مضجعه

Tercümesi şu şekildedir:

"Bu türbe, said, şehid, dinin yıldızı, İslâmın direği İbrahim oğlu Kara Arslan'ındır. Allah onun kabrini nurlu kılsın". Kitebden hareketle yapının Kara Arslan bin İbrahim'e ait olduğunu öğrenilmektedir.⁶¹

Kümbetin kuzey, doğu ve güney cephe yüzeylerinde giriş açıklığından üst bölüme birer mazgal pencere konumlandırılmıştır. Pencerelemeler sivri kemerli yapılmış, sade ve basit tutulmuştur. Gövdenin taş düzenlemesi üst bölümde tuğla malzemeden örülerek devam ettirilmiş, kompozisyon alttan ve üstten ince bir silmeyle hareketlendirilmiştir.

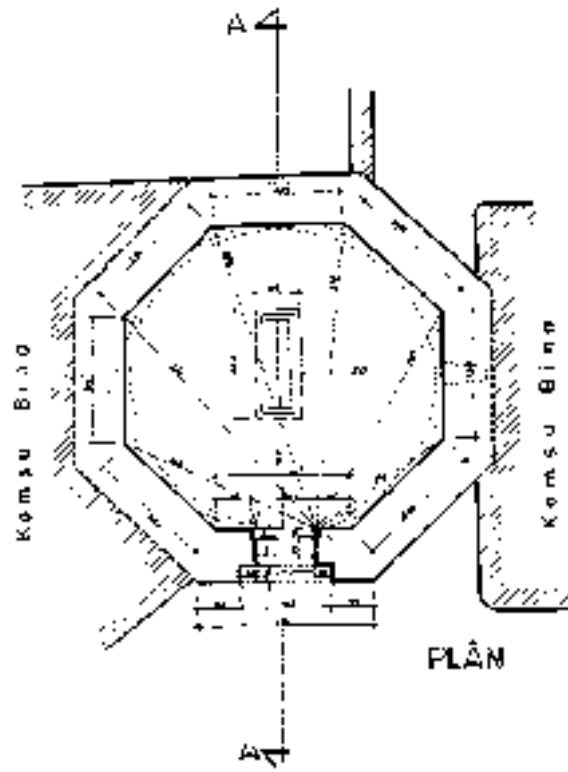
Üst örtü iç bölümde kubbe, dış cephede piramidal külahtan meydana gelmiştir. Sekizgen biçimli piramidal külah tuğladan örülmüştür.

Tarihlendirme ve Geçirdiği Onarımlar: Kitabe metninde yer alan Karaslan yapının banisidir. Hakkı Önkal, I. İzzettin Keykavus ve I. Alaeddin Keykubat devrinde vezirlik yapan Karaslan'ın 1232 yılında verilen vazifeden sonra isminin kaynaklarda geçmemiş olması sebebiyle sonraki zaman diliminde vefat ettiğini aktarmaktadır. İnşa tarihinin yazmaması mimari tasarımı, plan tipi ve 1232 tarihinden sonrası Karaslan'ın vefat ettiği düşünülmesi sebebiyle yapının, 1260-1270 yıllarında yaptırılmış olabileceği söylenmektedir. Yapı 1951 yılında bir onarım geçirmiştir.⁶²

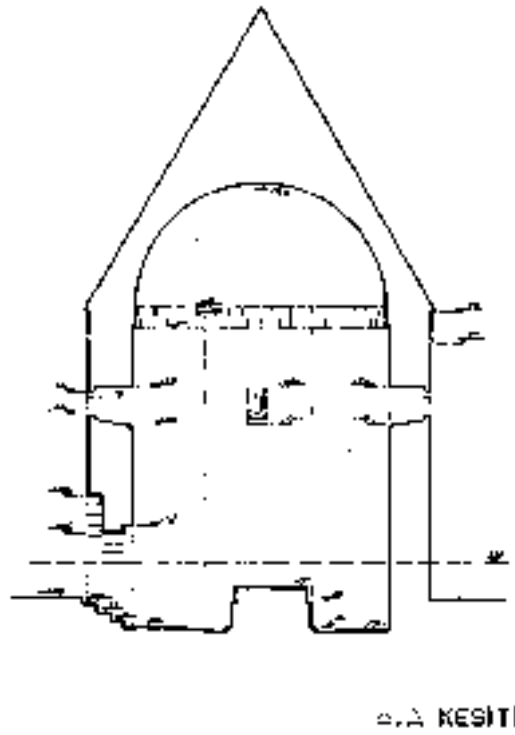
---

⁶¹ Önkal, a.g.e., ss.104

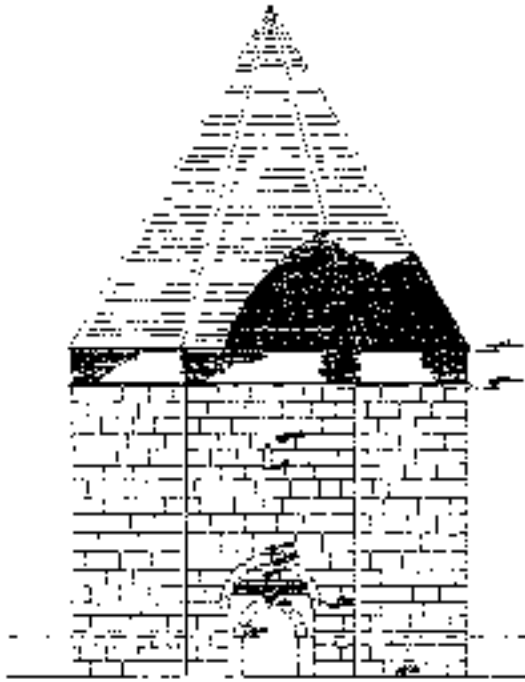
⁶² a.g.e., ss.104

Çizim 14: İç Karaaslan Kumbeti Plan (V.G.M.'den)

Çizim 15: İç Karaaslan Kumbeti Kesit (V.G.M.'den)

1

ÜN GÖRÜNÜŞ

Çizim 16: İç Karaaslan Kumbeti Görünüş (V.G.M.'den)

Fotoğraf 38: İç Karaaslan Kumbeti Genel Görünüş

Fotoğraf 39: İç Karaaslan Kumbeti Ana Cephesi

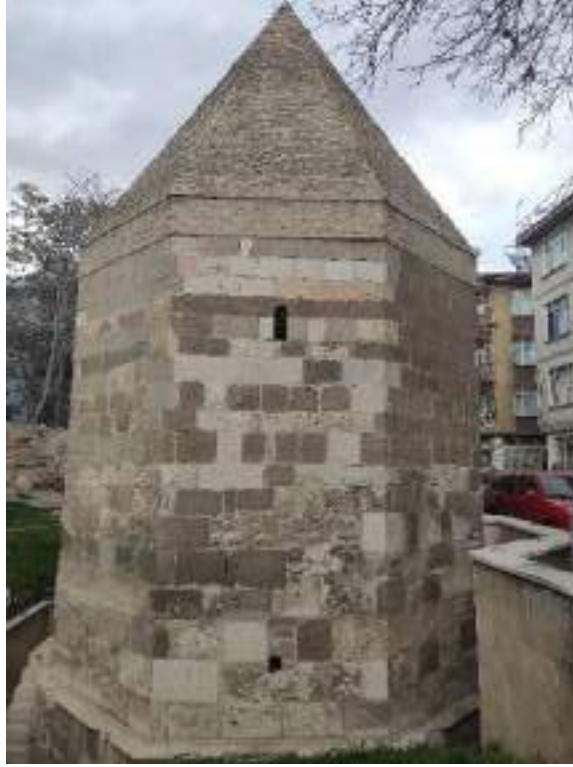
Fotoğraf 40: İç Karaaslan Kumbeti Cenazelik Giriş Açıklığı ve Merdivenler

Fotoğraf 41: İç Karaaslan Kümbeti Kuzey Cephesi

Fotoğraf 42: İç Karaaslan Kümbeti Doğu Cephesi Mazgal Pencere

Fotoğraf 43: İç Karaaslan Kümbeti Güney Cephesi

2.7. Emir Seyfeddin Karasungur Kumbeti

Katalog No: 7

Çizim No: 17-19

Fotoğraf No: 44-50

İnceleme Tarihi : 26.02.2023

Yapının Tarihi : 1270

Mimar ve Bani : - / Emir Seyfeddin Karasungur

Yapının Genel Tanımı: Emir Seyfeddin Karasungur Kumbeti, Konya'nın Karatay ilçesinde 19 Mayıs sokakta yer almaktadır. Yapının etrafında herhangi bir duvar veya bahçe bulunmamaktadır.

Kumbet cenazelik, gövde ve üst örtüden oluşmaktadır. Sekizgen plana sahip yapının gövdesi kırmızı renkli düzgün kesme taştan inşa edilmiş, yüzeylerin birleştiği köşeler ise tuğla örgüden meydana getirilmiştir. Gövde üzerine yerleştirilen cephe elemanlarında ise mermer malzeme kullanımı görülmektedir. Yapı içtende sekizgen planlı kurgulanmış tromplarla üst örtüye geçiş sağlanmıştır. Cenazelik bölümü dış cepheden görülmemektedir. Üst örtü, içten yarım küre biçimli kubbenin dıştan piramidal formlu külahla örtülmesiyle oluşturulmuştur. İki örtü sistemi de tuğladan örülerek tasarlanmıştır.

Yapının Cephe Özellikleri: Gövdenin tüm yüzeyleri cephe elemanları yerleştirilerek tezyin edilmiştir. Planlanan tüm pencere ve giriş açıklıkları, yatay ve dikey ekseninde aynı aks üzerine cephe yüzeyine eşit biçimde dağıtılmıştır.

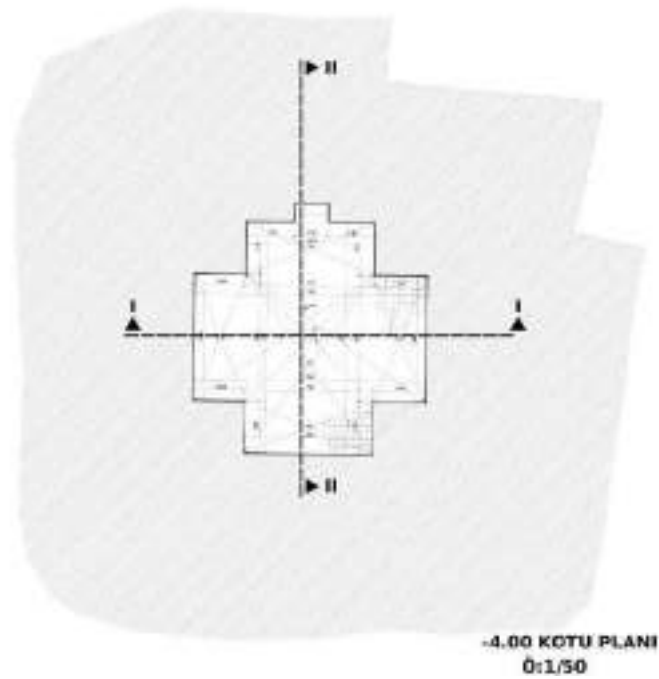
Cenazelik katı olan türbenin cepheden herhangi bir duvarı veya kaide kısmı bulunmamaktadır.

Türbenin ana cephesi doğu duvarı olarak planlanmıştır. Giriş açıklığı cephenin tam ortasına geniş niş içerisine yerleştirilmiştir. Açıklığın olduğu bu kısım küçük bir

taç kapı niteliği taşımaktadır. Niş gövdenin taş diziliminden ayrılmış, büyük parça mermer bloklardan oluşturulmuş portal içerisine oturtulmuştur. Dikdörtgen planlı bu parça gövdenin köşelere işlenmiş tuğla örgüsüne gelecek biçimde konumlandırılmış, temelden gövdenin yarısına kadar yükselmektedir. Etrafı tek sıra kalın bir silmeyle hareketlendirilerek içeriye doğru hafif derinlik oluşturulmuştur. Devamında ise sivri kemerle kuşatılmış niş görülür. Kemer oyularak süslenmiş oluklu birer sütunçe ile taşınmaktadır. Sütun başlıkları sade, kemerden kapı açıklığına kadar uzanan iki kalın taş bloktan yapılmıştır. Kemerin bitiminde bugünkü haliyle harap durumda olan hafif yerden yükseltiyle oluşturulmuş eşikten giriş açıklığına ulaşılır. Kapının iki yanına yekpare mermer blok söveler yerleştirilmiş üzeri düz atkı kemerli yapılarak niş içinde olması sebebiyle bir alınlık meydana gelmiştir. Alınlık boş bırakılmıştır. Kapı madeni malzemedan alt bölümü düz, üst bölüme dikdörtgen bir çerçeve oluşturularak kafes biçimli parmaklık eklenmiştir. Kuşatma kemerinin hemen bitişiğinde içi silmemelerle süslenmiş dikdörtgen formlu bir pano yer alır. Kitabe için yapıldığı tahmin edilen bu panonun içi boş bırakılmıştır. Bu cephede kapı üzerinde dikey dikdörtgen planlı pencere bulunur. Pencere sade söve ile çevrilmiş, içine tek parça mermer blok oturtulmuştur. Devşirme malzeme olan bu parçanın merkezi dikdörtgen biçiminde oyularak madeni malzemedan dikey parmaklıklarla örülü mazgal pencere koyulmuştur.

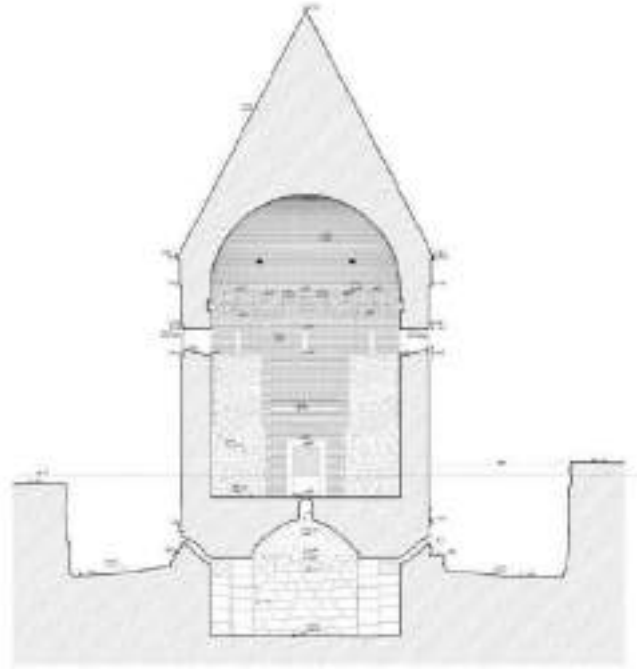
Bu ana giriş açıklığının batısındaki cephe yüzeyine ikinci bir giriş açıklığı yerleştirilmiştir. Kapının hemen üzerinde ise demir parmaklıklı bir pencere açıklığı oturtulmuştur. İki bölümde dikdörtgen biçiminde yapılmıştır. Kümbetin sekiz cephe yüzeyinde üst merkeze pencere açıklıkları işlenmişti devşirme çifte sütunlar oturtulan bu açıklıkların ortası kesilerek mazgal pencere formu verilmiştir. Yapının cephe yüzeylerinde kesişen kenarları tuğlalardan örülerek üst bölümde kuşak oluşturulmuştur. Bu tuğla malzemen arasında kalan yüzeyler taştan yapılmıştır. Tüm cephe yüzeyinde taş kısımları kazıma tekniğinde yapılmış zikzak, yıldız ve çokgen geçmeler örüntü şeklinde iç içerek geçerek duvarları dolanmaktadır. Geometrik bezemenin üst kısmına yine kazıma tekniğinde temsili bir kemer oluşturulmuştur. Kümbetin üzeri sekizgen piramidal külahla kapatılmıştır.

Tarihlendirme ve Geçirdiği Onarımlar: Yapının kitabesi bulunmamaktadır. Ancak Hakkı Önkal Seyfettin Karasungur'un Celaleddin Karatay'ın kardeşi olduğundan bahsetmektedir. Birçok eser inşa ettirmiş, Keyhüsrev devrinde Denizli'de valilik yapan Seyfettin Karasungur 13. yüzyılın sonlarına doğru vefat ettiği düşünülmektedir. Kümbet 1960 ve 1998 yıllarında onarım görmüştür.⁶³ Günümüzde çevresi ve giriş açıklıkları kötü durumdadır.

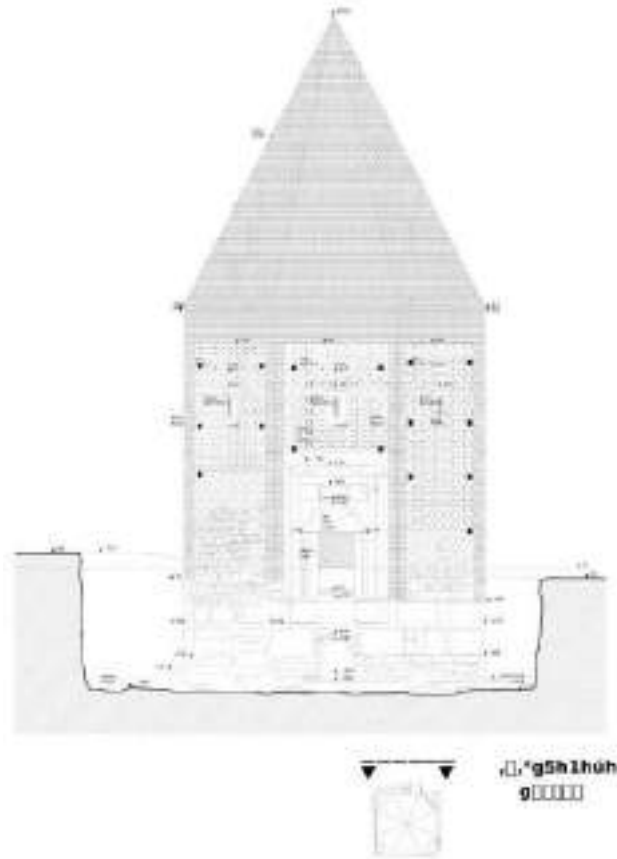

Çizim 17: Emir Seyfeddin Karasungur Kümbeti Cenazelik Planı (V.G.M.'den)

⁶³ Önkal, a.g.e., ss.119

Çizim 18: Emir Seyfeddin Karasungur Kumbeti Kesit (V.G.M.'den)

Çizim 19: Emir Seyfeddin Karasungur Kumbeti Görünüş (V.G.M'den)

Fotoğraf 44: Emir Seyfeddin Karasungur Kumbeti⁶⁴

Fotoğraf 45: Emir Seyfeddin Karasungur Kumbeti Genel Görünüş

---

⁶⁴ <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/76342> (Erişim Tarihi: 11.05.2024)

Fotoğraf 46: Emir Seyfeddin Karasungur Kumbeti Ana Cephesi

Fotoğraf 47: Emir Seyfeddin Karasungur Kumbeti Giriş Açıklığı

Fotoğraf 48: Emir Seyfeddin Karasungur Kumbeti Batı Cephesi İkinci Giriş Açıklığı

Fotoğraf 49: Emir Seyfeddin Karasungur Kumbeti Cephe Süslemeleri

Fotoğraf 50: Emir Seyfeddin Karasungur Kümbeti Mazgal Pencere ve Cephe Süslemeleri

2.8. Şeyh Sadrettin Konevi Türbesi

Katalog No : 8

Çizim No : 20-21

Fotoğraf No : 51-61

İnceleme Tarihi : 15.03.2023

Yapının Tarihi : 1274

Mimar ve Bani : - / -

Yapının Genel Tanımı : Şeyh Sadrettin Konevi Türbesi, Konya'nın Meram İlçesinde, Turgutoğlu Sokak üzerinde aynı adı taşıdığı caminin doğu cephesine bitişik inşa edilmiştir. Türbe, cami ve kütüphaneden meydana gelen bir yapılar topluluğu içerisine konumlandırılmıştır. Caminin kuzey ve güney cephelerinden başlayarak doğu yönde etrafı çevreleyen bahçe duvarı içerisinde avlu bulunur. Bu avlunun içerisine yerleştirilen türbeye güney ve doğu giriş açıklıklarından ulaşım sağlanmıştır.

Türbe kaide-gövde ve üst örtüden oluşmaktadır. Kare planlı açık cepheli tasarlanan yapının kaide ve gövdesinde tamamen düzgün mermer malzeme kullanılmıştır. Cephe elemanlarında da mermer tercih edilmiştir. Türbe genel biçim itibarıyla genel mezar yapı görüntüsünden ayrılmaktadır. Etrafı açıklıklı sütunlarla desteklenen ve sütun aralarına korkuluklar eklenen tasarımda yapılmıştır. Konevi türbesinin üzerindeki örtüsü ile Konya türbelerinde farklı bir cephe mimarisi sunmaktadır. Ahşap bir çokgen kasnak üzerine çokgen bir külah oturtulmuştur. Piramidal külahın sadece taşıyıcı kolları bulunur, bağlantı bölümleri açık bırakılmıştır.

Yapının Cephe Özellikleri : Yapı batı cepheden camiyle bitişik yapılmıştır. Ancak türbenin form ve plan tipinin uygulanış şeklinden dolayı bitişik cephedeki düzenlemelerde dışardan görülmektedir. Yapının tüm yüzeylerinde belirli form ve düzende mimari öğeler kullanılmıştır. Bitişik yüzey hariç diğer cephe yüzeyleri aynı düzende simetrik işlenmeye çalışılmıştır.

Türbenin mermer malzemeden yapılmış zeminden bir sıra yükseklikte hafif dışarıya taşkın bir kare kaidesi bulunmaktadır. Kaidenin kuzey cephesin tam merkeze giriş açıklığına ulaşımı sağlayan iki sıra basamağın yerleştirildiği görülmektedir.

Yapının ana giriş açıklığı kuzey cephe duvarına yerleştirilmiştir. Cephe üç sıra bursa kemerle bölümlere ayrılmış ortada yer alan kemeri taşıyan mermer ayakların içerisine kapı konumlandırılmıştır. Gövdeden daha açık renkli bir mermer kullanılarak oluşturulan kapı düzenlemesinin yüzeyi silmelerle hareketlendirilerek içine koyu ve açık renkli mermerlerin münavebeli yerleştirilip tezyin edildiği basık kemerli bir açıklık uygulanmıştır. Kapı açıklığına sonradan yenilenen madeni malzemeden kafes görünümlü çift kanatlı kapı yapılmıştır. Geometrik çokgen ve yıldızlardan oluşan kapı üzerine her iki kanada ayrı şekilde denk gelen “ya” ve “hu” ibareleri yazılmıştır. Bu kapı sisteminin üzerinde hemen bitişik dikdörtgen formlu kitabe levhası yerleştirilmiştir.

Sülüs yazı tipinde olan metnin kitabesi şu şekildedir:

صباحك مقرون بعز و دولة

وبابك مفتوح لاهل الحوايج

Tercümesi şu şeklidir:

Sabahın izzet ve devlete yakın ve kapın hâcet sahiplerine daima açık olsun.

İbrahim Hakkı Konyalı “Bu kitabe mezarlığın içindeki bir çukurdan alınarak kapısının üstüne uydurulmuş ve yerleştirilmiştir. Eski Sadr-üd-din-i Konevî mâmuresine ait olsa gerektir” şeklinde kitabeden bahsetmektedir.⁶⁵

Kitabede bulunan yazının arka bölümünde ise bitkisel süsleme kompozisyonu bulunmaktadır. Helezon şeklinde işlenen kıvrım dal ve yapraklar arasına hurdeli, sade ve üç kanatlı rumiler bağlanarak işlendiği bezeme kompozisyonu meydana getirilmiştir.

⁶⁵ Konyalı, a.g.e., ss.494

Kapının bulunduğu iki ayak devamında kaide üzerinde denk gelen sağ ve sol kısımdaki kemerler arasına mermer kafes oyma tekniğinde korkuluklar yerleştirildiği görülmektedir. Her iki korkuluğunda alt bölümüne sade bırakılmış sadece bir çizgiyle oyularak oluşturulan çerçeveler işlenmiştir. Sağda yer alan üst parçaya dairevi formlu çok kollu kırık çizgilerin iç içe geçirilerek her birinin merkezinde yıldız motifinin oluşturulduğu sonsuzluk ilkesiyle yapılmış sürgit süsleme kompozisyonu görülmektedir. Solda yer alan üst parça ise iki kısma ayrılarak geometrik geçmelerle tezyin edilmiştir

Türbenin doğu cephe yüzeyi de ayaklarla taşınan üç sıra bursa kemerli açıklıktan meydana gelmektedir. Kuzey cephe yüzeyin gördüğümüz çok kollu kırık çizgilerden oluşturulan merkezlerinde yıldız oluşan geometrik bezeme kompozisyonu orta ve sağ bölümdeki korkuluklarda aynı şekilde devam ettirilmiştir. Ortada yer alan bezeme daha küçük ve çok parçadan meydana gelirken, levhadaki parça daha büyük boyutlu yapılarak alanı tek sıra şeklinde doldurmuştur. Soldaki levhada ise merkezinde yine yıldız bulunan etrafını sekizgen geometrik şekillerin çevirdiği oymalardan oluşturulmuştur.

Güney cephe duvarı diğer iki cephe yüzeyiyle aynı tasarımlara sahiptir. Sadece mermer levhalar bezemeleri farklı biçimde tasarlanmıştır. Solda yer alan birinci levhada “x” biçimli şekiller ve küçük eşkenar dörtgenler yüzeye oyulmuştur. Orta levhada iç içe geçmiş çok kollu kırık çizgiler ve bunların arasından geçen yatay ve dikey çizgilerden oluşturulmuş geometrik kompozisyon bulunur. Bu oluşan şekillerin ortasında çizgilerden altı kollu yıldızlar meydana gelmiştir. Üçüncü sağ bölümdeki levhada ise kolları olan eşkenar dörtgenler yatay ve dikey örüntü biçiminde çapraz bir sırayla yüzeye bezenmiştir.

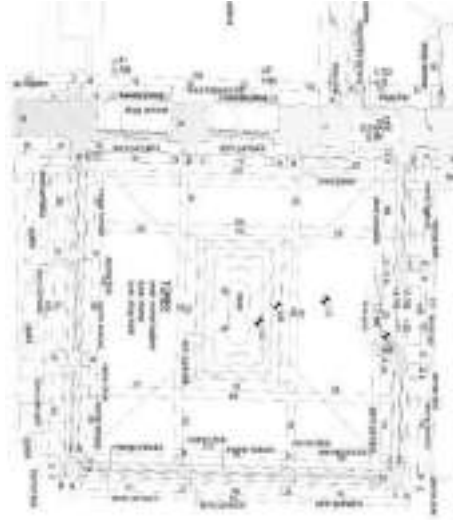
Camiye batıdan bitişik olan dördüncü cephe ise kemerler arasında iki pencere görülür. Üçüncü kemer boşluğunda ise çöğenlerin iç içe geçmelerden oluşturduğu kompozisyonla tezyin edildiği görülmektedir.

Yapının genel görüntüde çokgen biçimli her cephede dörder sıra aralıklı ayaklarla taşınmaktadır. Her duvarda ayaklar arasında bursa kemerleri yerleştirilmiştir.

Kemerler arasında mermer korkuluk üzerinde “c” ve “o” biçimli şekillendirilmiş dikey ve yatay çubuklarla birbirine bağlanmış demir parmaklıklar oturtulmuştur. Parmaklıklar kuzey, doğu ve güney cephelerde görülmektedir. Bu parmaklıklar üzerinde kemerleri destekleyen ortalarında zıvana olan gergiler bulunmaktadır. Cepheledeki köşe ayaklarında merkezinde düğümler olan sütunçeler yapılmıştır. Gövdenin üst bölümünü geniş bir silme kuşağı dolanmaktadır.

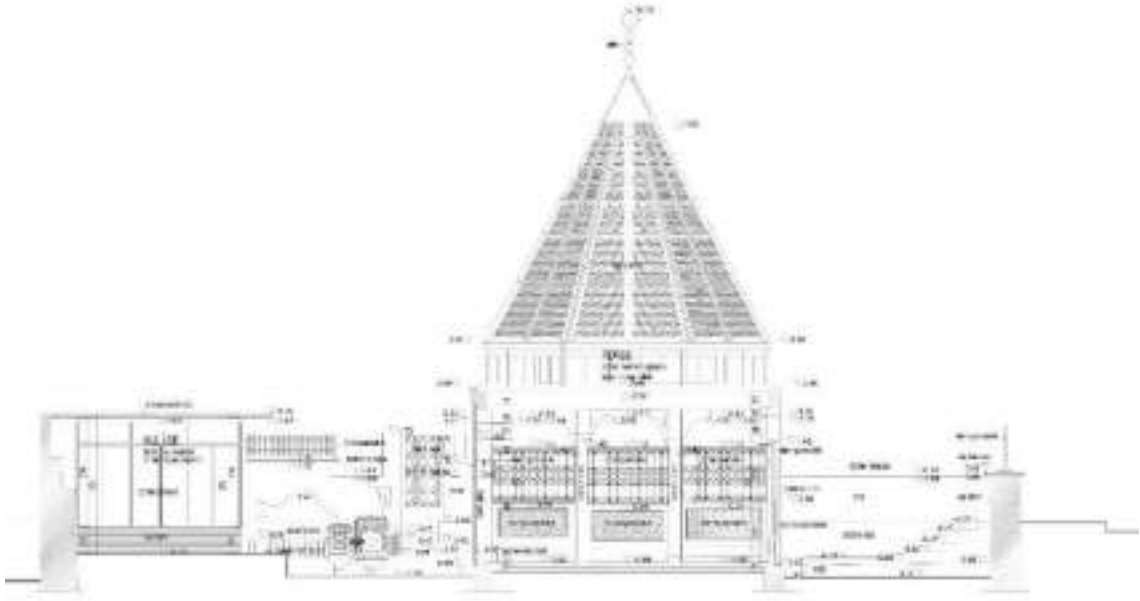
Üst örtü ahşap malzemeden yapılmıştır. Sekizgen kasnak üzerinde çokgen piramidal formlu külah kullanılmıştır. Ahşap örtünün aralarına yatay ve dikey çıtalar atılarak kafes biçiminde yapılmış Konya’da uygulanan tek örtü örneğidir.

Tarihlendirme ve Geçirdiği Onarımlar: Türbenin kendine ait kitabesinde bir tarih geçmemektedir. İbrahim Hakkı Konyalı, cami ve kütüphaneden oluşan topluluğa türbenin, 1274 yılında Şeyh Sadrettin Konevi’nin vefat etmesiyle inşa edildiğinden bahsetmektedir. Yapının üzerindeki mermer levhalardan cami duvarında bitişik olanı 1899 yılında Ferid Paşa zamanında İstanbul’da yenilenerek onarım sırasında eklendiği, bunun dışındaki tüm mermer levhaların Selçuklu döneminden kalma olduğu aktarılmıştır.⁶⁶

Çizim 20: Şeyh Sadrettin Konevi Türbesi Planı (V.G.M.’den)

⁶⁶ Konyalı, a.g.e., ss.490

Çizim 21: Şeyh Sadrettin Konevi Türbesi Kesit (V.G.M.'den)

Fotoğraf 51: Şeyh Sadrettin Konevi Türbesi⁶⁷

⁶⁷ <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/82707> (Erişim Tarihi: 11.05.2024)

Fotoğraf 52: Şeyh Sadrettin Konevi Türbesi Genel Görünüş

Fotoğraf 53: Şeyh Sadrettin Konevi Türbesi Güney ve Doğu Cepheleri

Fotoğraf 54: Şeyh Sadrettin Konevi Türbesi Ana Cephesi

Fotoğraf 55: Şeyh Sadrettin Konevi Türbesi Ana Giriş Açıklığı

Fotoğraf 56: Şeyh Sadrettin Konevi Türbesi Doğu Cehesi

Fotoğraf 57: Şeyh Sadrettin Konevi Türbesi Güney Cehesi

Fotoğraf 58: Şeyh Sadrettin Konevi Türbesi Mermer Parmaklık

Fotoğraf 59: Şeyh Sadrettin Konevi Türbesi Sütunçe

Fotoğraf 60: Şeyh Sadrettin Konevi Türbesi İç Mekân

Fotoğraf 61: Şeyh Sadrettin Konevi Türbesi Üst Örtü Sistemi

2.9. Mevlâna Türbesi

Katalog No: 9

Çizim No: 22-24

Fotoğraf No: 62-66

İnceleme Tarihi: 25.03.2023

Yapının Tarihi: Selçuklu-1274 / Karamanoğulları-1396

Mimar ve Bani: Bedrettin Tebrizi / Alameddin Kayser

Yapının Genel Tanımı: Mevlâna Türbesi (Kubbe-i Hadra), Konya'nın Karatay ilçesinde, Aziziye mahallesi Mevlâna caddesi üzerinde bulunan aynı adı taşıdığı Mevlâna Dergâhı içine inşa edilmiştir. Dergâhın oluşumu 13. Yy da Selçuklu devrinde başlamıştır. Mevlâna Celaleddin Rumi'nin ve babası Bahaeddin Veled'in vefatıyla gül bahçesi olarak adlandırılan bu alana türbe yapılarak defnedilmeleriyle dergâhın inşasına başlanmış ardından Beylikler ve Osmanlı dönemlerinde yapılan eklemelerle yapının asli hali değişmiş ve dergâha bağlı bir hal alarak günümüze ulaşmıştır. Dergâh bugün Mevlâna Müzesi olarak ziyarete sunulmuştur. Geniş bir alana yayılım gösteren bu yapılar topluluğunun ve bahçenin etrafı bir ihata duvarıyla sınırlandırılmıştır. İç alana kuzeyden ve güneyden ikinci bir duvar çekilerek bahçe ve dergâh birbirinden ayrılmıştır. Mevlâna Türbesi ve çevresinde bulunan yapıların yerleştirildiği avluya kuzeyde Çelebiyan, güneyde Hamuşan, doğuda Pir ve batıda bulunan Dervişan kapılarından ulaşım sağlanmıştır. Avlunun tam ortasında Mevlâna Türbesi, Çelebi Mezarları, Semahane ve Mescit bölümleri bir arada yer alır. Batı cephede, Matbah-ı Şerif, Meydan-ı Şerif ve Derviş Hücreleri inşa edilmiştir. Avlu ortasında ise büyük bir şadırvan, sebil ve havuz bulunmaktadır. Güney bölüme ise türbeler konumlandırılmıştır. Dergâhın ana girişi batı cephede bulunan açıklıklardan sağlanmaktadır. Türbe yapıya bağımlı yapılması ve plan formlu nedeniyle kendine ait bir açıklığa sahip değildir.

Yapı cenazelik gövde ve üst örtüden oluşmaktadır. Cenazelik katı cephe görüntüsünde mevcut değildir, iç mekânda yer alan bir kapaktan bu alana ulaşım

sağlanmıştır. İlk türbenin kible ve iki yanı kapalı biçimde yapılmış üzeri yıldız tonoz, kubbe ve çokgen külahla kapatılmıştır. Sonraki dönemde bu duvarlar açılarak türbe baldaken plan tipine dönüştürülmüş dört ayak üzerine oturtularak kemerle taşınan bir plan düzenlemesine çevrilmiştir.⁶⁸ Beylikler devrinde türbenin baldaken planı inşa edilen dergâhın içerisine alınmıştır. Sütunları güney yönden kapatan cephe yüzeyi düzgün kesme taş kullanılarak inşa edilmiştir. Üst örtü üç kademeli bölümden oluşturulmuş, ilk kademede kurşun, ikinci ve üçüncü kısımlarda çini plakalar kullanılarak meydana getirilmiştir.

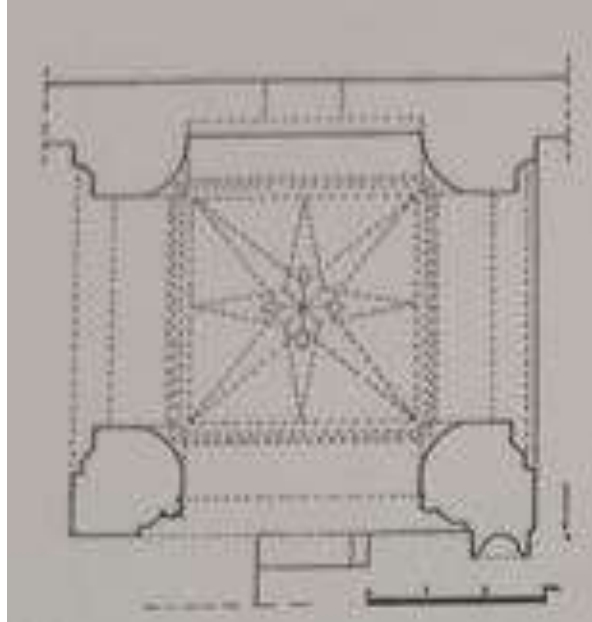
Yapının Cephe Özellikleri: Yapı bugün bir dergâh halini alması sebebiyle yalnızca üst örtünün hizasında bulunan güney cephe yüzeyi türbeye dahildir. Yapının bütününde yalnızca cephede kendine ait bir yuvarlak kemerli üst penceresi bulunmaktadır. Pencere açıklığı önü alçıdan bir kafesle kapatılmıştır. Duvar yüzeyinin önünde gövdenin yarısına kadar gelen bir payanda desteği bulunmaktadır.

Türbede asıl ana bölüm üst örtüsüdür. Örtü cephede üç kademedden meydana gelmektedir. Birinci kısım temel seviyesidir. Türk üçgeni bingilerle oluşturulan geçiş ögesi örtüyü taşıyıcı ayaklara ve duvara bağlantıyı sağlamaktadır. Üzeri kurşun malzemeye kaplanmıştır. İkinci bölüm bir gövde boyutunda yapılmış olan kasnaktır. Alt kısmı çokgen geçişle bir bilezikle sonlandırılmış ardından on altı dilimden oluşturulan yüksek kasnağa geçiş yapılmıştır. Bu parçanın devamında hafif kasnaktan dışarı taşkın dilimli külaha ulaşılır. Külahın merkezinde üzerinde bir alem yerleştirilmiştir. Kasnak ve külah tamamen turkuaz renkte çini plaklardan oluşturulmuştur. Kasnağın bitişiyle külah arasında ise kobalt mavisi bir kuşak geçilmiştir. Kuşağın üzerine beyaz renk kullanılarak Sülüsle Ayet-el Kürsi yazıldığı görülmektedir. Ayetin bitiş ve başlangıcı arasına bir durak gülü işlenmiştir.

Tarihlendirme ve Geçirdiği Onarımlar: Mevlâna Celaleddin Rumi 17 Aralık 1273 vefat edince türbenin yapılması için Alameddin Kayser, Muinüddin Pervane ve Gürcü Hatun destek olmuşlardır. Eflaki, Alameddin Kayser'in yapının banisi, Bedrettin Tebrizinin mimarı olduğunu söyler. Türbenin inşası 1274 baharında başlanmış ve yılın

⁶⁸ Haluk Karamağralı, "Mevlananın Türbesi", **Türk Etnografya Dergisi**, Ankara, 1966, s. 38-42.

sonunda bitirilmiştir. Dilimli yüksek kasnak ve külah ise 1396 yılında Karamanoğulları döneminde eklenen biçimdir.⁶⁹ Türbenin en kapsamlı yenilemeleri 18. ve 19. yüzyıllarda gerçekleştirilmiştir.⁷⁰ Cumhuriyet döneminden 1959, 1965, 1982, 1986-1987, 1989, 1997-1999 ve 2018 yıllarında yapı ve çevresi Konya Tabiat ve Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından külliyein bakım ve onarım çalışmaları gerçekleştirilmiştir.⁷¹ Son yıllarda örtünün çini plakaları tekrardan yenilenmiştir.

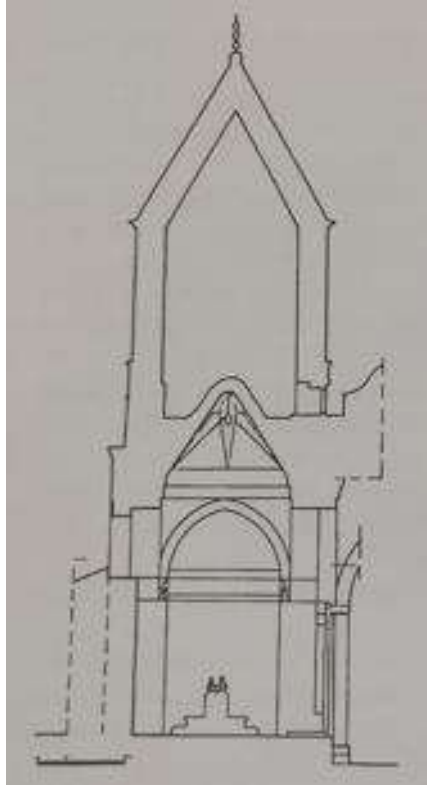
Çizim 22: Mevlâna Türbesi Plan (Hakkı Önkal'dan)⁷²

⁶⁹ Karamağralı, **a.g.m.**, s.41

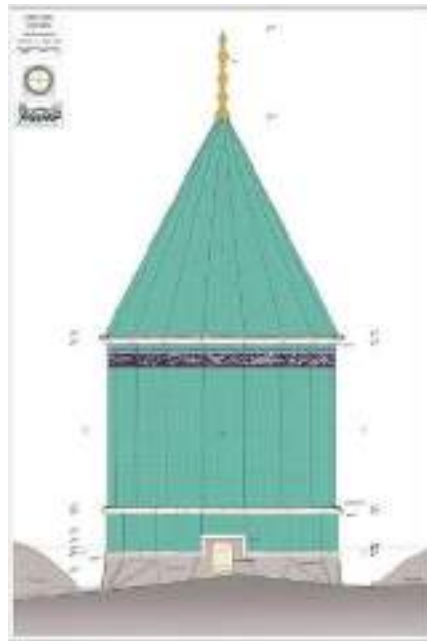
⁷⁰ Hasan Özönder, "Mevlâna Türbe ve Külliyesinin Tamir ve İlaveler Kronolojisi". **Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Dergisi**, Sayı:2, 1987, s.13-75.

⁷¹ Hüseyin Muşmal, İrem Gürbüz, Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi'nde Mader-İ Mevlâna Külliyesi'nin Bakım ve Onarım Faaliyetleri, **SUTAD**, 2019, s.239-272.

⁷² Önkal, **a.g.e.**, ss.320

Çizim 23: Mevlâna Türbesi Kesit (Hakkı Önkal'dan)⁷³

Çizim 24: Mevlâna Türbesi Üst Örtü Görünüşü⁷⁴

⁷³ a.g.e., ss.320

⁷⁴ <https://www.mostarmimarlik.com/6th-project> (Erişim Tarihi:06.05.2024)

Fotoğraf 62: Mevlâna Türbesi⁷⁵

Fotoğraf 63: Mevlâna Türbesi Genel Görünüş

---

⁷⁵ <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/75373> (Erişim Tarihi: 11.05.2024)

Fotoğraf 64: Mevlâna Türbesi Güney Cephesi

Fotoğraf 65: Mevlâna Türbesi Güney Duvarı Ayrıntı

Fotoğraf 66: Mevlâna Türbesi Üst Örtü Sistemi

2.10. Hoca Cihan Türbesi**Katalog No:** 10**Çizim No:** 25-27**Fotoğraf No :** 67-72**İnceleme Tarihi :** 01.03.2023**Yapının Tarihi :**1275**Mimar ve bani :** - / Hoca Cihan

Yapının Genel Tanımı : Hoca Cihan Türbesi, Selçuklu İlçesi, Hocacihan Mahallesi, Atık Müftü sokakta bulunan Tekke mezarlığına bitişik inşa edilmiştir. Tekke Mezarlığının doğusunda yer alan giriş kapısının güneyine mezarlık duvarının dışında kalacak şekilde konumlandırılmıştır. Yapının çevresi güney ve batı yönden mezarlık duvarıyla birleşik, kuzey ve batıdan da ayrı duvarla sınırlandırılmıştır. Güneydoğu duvarının köşesine açılan girişten merdivenle inilerek türbeye ulaşım sağlanmaktadır. Eser zemin kotunun altında kalmıştır.

Türbe cenazelik, gövde ve üst örtüden oluşmaktadır. Kare plana sahip yapının cenazeliği moloz taştan, gövdesi tuğla malzemedan inşa edilmiştir. Cenazelik içte kare planlanmış üzeri moloz taştan sivri kemerli tonozla örtülmüştür. Gövde ve cenazelik aynı düzlem üzerine planlanmıştır.

Üst örtü üç kademeye ayrılır. Gövdeden itibaren kübik bir kasnak bulunur, bu kasnak iç kısmındaki tromp geçişler sebebiyle köşelerden pahlanmıştır. Ardından daire formu yüksekçe yapılmış kasnak ve üzerine oturtulan yarım küre biçimli kubbe yer almaktadır. İçten ve dıştan kubbe örtülmüş, tuğla örgü sistemi kullanılmıştır. Kubbenin uç kısmına doğru tuğladan dişler bir sıra etrafını dolanmaktadır. Yapının güney cephesinde cenazelik ve gövdenin birleşim noktasıyla, tüm cephelerde gövde ve kasnağın kesişim alanları ahşap hatıllarla desteklenmiştir.

Yapının Cephe Özellikleri : Kübik formulu türbenin tüm yüzeylerinde cephe elemanları bulunmaktadır. Güney cephede bulunan iki adet giriş açıklığı ve kuzey, doğu ve batı cephelerine yerleştirilen dokuz adet pencere yatay ve dikey ekseninde aynı aks üzerine simetrik biçimde dağıtılmıştır.

Cenazelik bölümüne geçişi sağlayan kapısı güney yönüne yerleştirilmiştir. Ziyaretgâh alanı için eklenen merdivenin alt kısmına denk gelen cenazelik girişine bir basamak inilerek ulaşım sağlanmaktadır. Açıklık düz kemerli olup, basit tutulmuştur. Kapı ahşap malzemedен çerçeveli, düz kuşaklı tasarlanmıştır.

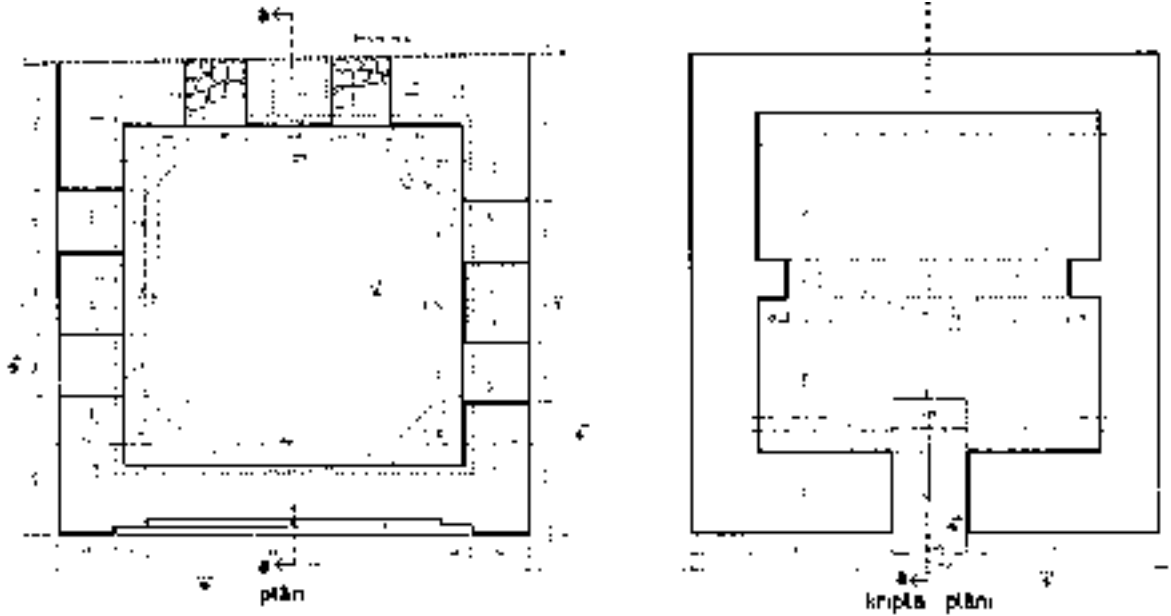
Güney cepheden gövdenin asıl girişine, cenazelik girişinden yukarıya uzanan iki yönden geçişin sağlandığı beşer basamaklı merdiven sistemiyle ulaşılmaktadır. Ana açıklık cenazelik kapısıyla simetrik ekseninde yerleştirilerek güney cepheye konumlandırılmıştır. Girişin etrafı tuğladan sivri kemerle çevrilidir. Kemerin oturduğu hizadan itibaren açıklığın çevresinde bir niş oluşturulmuştur. Nişin dikey kenarları kademeli dışarıya genişletilerek katman meydana getirilmiştir. Nişin yatay üst kenarında ise ahşap hatıl kullanılmıştır. Kemerle nişin sınırları içerisinde kalan pano, gövdenin tuğla örgüsünden farklı daha küçük sırsız tuğlalar yatay ve dikey biçimde yerleştirilmiş balık sırtı motif ortaya çıkarılmıştır.

Türbenin doğu, güney ve batı cephelerde alt kısma ikişer adet pencere yerleştirilmiştir. Pencerelelerin etrafı tuğlalardan sivri kemer örülerek çevrilmiş, cepheye hareketlilik katılmıştır. Bu iki pencerenin ortasına denk gelecek biçimde üst bölüme ikinci bir pencere sistemi uygulanmıştır. Her cephede tek adet olan üst pencereler düz atkıdan oluşturularak, kenarına yatayda ahşap eklenmiştir. Tüm pencereler düz ahşap kanatlı tasarlanmıştır. Dıştan içe doğru pencerelerde derinlik vardır. Alt cephede yer alan pencerelerin ön kısımlarına sivri kemerli düz metal parmaklıklar koyulmuştur.

Gövde üst bölümde ahşap hatıllarla desteklenerek sonlandırılmıştır. Kubbeye geçişte iki ayrı kasnak biçimi uygulanmıştır. Gövde devamında olan kasnak kare planlı yapılmış, iç cephe planında troplarla kubbeye geçildiği için meydana gelmiştir. Tromplar dış cepheden köşeleri pahlanmış biçimde gösterir. İkinci kaide sistemi ise

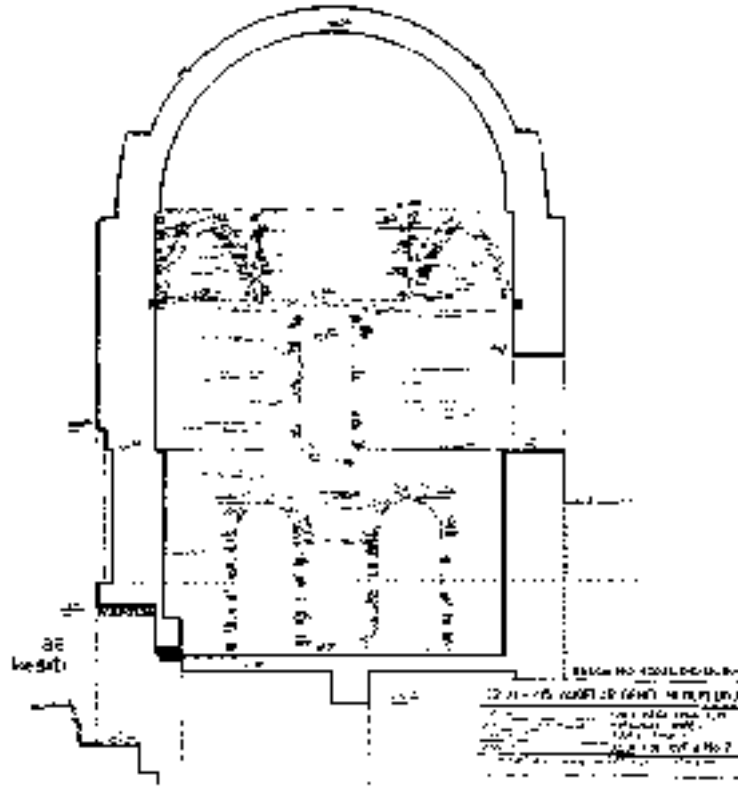
dairevi formda yapılmıştır. Bu kasnak ardından yarım daire şeklindeki kubbeye geçilir. Örtünün merkezine yakın bir sıra tuğla dişliler dairenin etrafını dolanmış, kubbeye hareketlilik sağlamıştır.

Tarihlendirme ve Geçirdiği Onarımlar: Hakkı Önkal, kaynaklarda Hoca Cihan'ın Sadreddin Konevi'ye bir mescid ve türbe yaptırdı şeklinde bir ibare geçtiğinden bahseder. Şeyh Sadrettin Konevi Türbesi'nin 1275 yılında inşa edilmiş olması sebebiyle bu tarihlerde Hoca Cihan'ın hayatta olduğu düşünülür ve kendi türbesini de bu zaman diliminde yaptırmış olabileceği varsayımında bulunmaktadır.⁷⁶

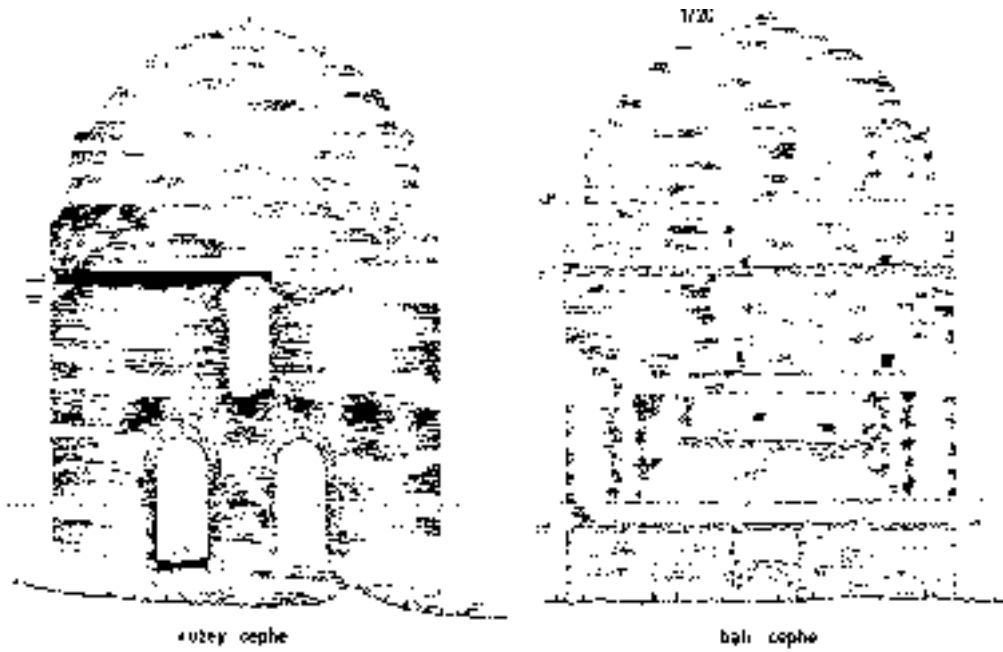

Çizim 25: Hocacihan Türbesi Üst Kat ve Alt Kat Planı (V.G.M.'den)

⁷⁶ Önkal, a.g.e., ss.241

Çizim 26: Hocacihan Türbesi Kesiti (V.G.M.'den)

Çizim 27: Hocacihan Türbesi Kuzey ve Batı Cephe Görünüş (V.G.M.'den)

Fotoğraf 67: Hocacihan Türbesi Genel Görünüş

Fotoğraf 68: Hocacihan Türbesi Cenazelik Giriş Açıklığı

Fotoğraf 69: Hocacihan Türbesi Ana Cephesi

Fotoğraf 70: Hocacihan Türbesi Kuzey Cephesi

Fotoğraf 71: Hocacihan Türbesi Doğu Cephesi

Fotoğraf 72: Hocacihan Türbesi Batı Cephesi

2.11. Sahip Ata Türbesi

Katalog No: 11

Çizim No: 28-30

Fotoğraf No: 73-78

İnceleme Tarihi: 25.03.2023

Yapının Tarihi: 1283

Mimar ve Bani: Kelük Bin Abdullah/ Sahip Ata Fahrettin Ali

Yapının Genel Tanımı : Sahip Ata Türbesi, Konya'nın Karatay ilçesinde, Sahip Ata Caddesi üzerinde Arkeoloji Müzesinin doğusunda bulunmaktadır. Külliye şeklinde inşa edilen yapılar topluluğu arasında kalan yapıya batı cephede hankâh geçiş sağlanmıştır. Yapı cami ile hankâh arasında yerleştirilmiş bu sebeple güney ve kuzey cepheleri yapılarla bitişik yapılmıştır. İki yapıyla da bağlantılı olması sebebiyle türbeye geçişler hankâh, cami ve batı cephede yer alan açıklıktan sağlanmıştır.

Türbe cenazelik, gövde ve üst örtüden meydana gelmiştir. Kare plana sahip yapının gövdesi alt ve üst bölümü moloz taştan, orta kısmı ve bazı bölümleri tuğladan inşa edilmiştir. Cephe elemanlarında tuğla, ahşap ve moloz taş malzemenin kullanıldığı görülmektedir. İç cephesi ise yapının çini mozaik ve çizi plakalarla tezyin edilmiştir.

Yapının Cephe Özellikleri : Yapının tüm cephe yüzeylerinde mimarî elemanlar görülmektedir. Ancak unsurların hepsi kendi özelinde kurgulanmış, bu nedenler hiçbir cephe simetrik ve düzenli olmamıştır. Bunda bağlantılı olduğu hankâh ve camideden de kaynaklı bir durumdur.

Türbenin bir cenazelik katı bulunmaktadır. Bu bölüme iç kısma yerleştirilen yatay kapaktan ulaşıldığı için cephede gövde ve üst örtü dışında bir bölüm görülmemektedir.

Yapının dört adet ziyaretgah giriş açıklığı bulunmaktadır. Ancak güney cephe duvarında hankâh ile bağlantılı kapı açıklığını önemli olarak değerlendirebiliriz. Bu kapı iç cephe düzeninde kaldığı için Batı duvar yüzeyindeki kapı acıklı cepheden görülmesi sebebiyle ana açıklık bu giriştir. Batı cepheye yerleştirilen bu kısım kuzey ve güney cephelerin farklı ölçülerde işgal edilmesi sebebiyle açıklık duvarda simetrik işlenememiştir. Kapı kesme taş bloklarla çevrilerek belirgin hale getirilmiştir. Kapı kanadı tek tutulmuş ahşaptan düz ve sade tasarlanmıştır. Kapının üst bölümüne ahşap malzemeden yuvarlak kemerli bir pencere açıklığı konumlandırılmıştır. Bu iki parçanın üzerinde güneye kaymış tuğladan sivri kemer oluşturulmuş pencere sistemi eklendiği görülür. Pencere açıklığının önüne geometrik şekillerden oluşturulmuş bir alçı kafes yapılmıştır.

Doğu cephe yüzeyinde ise iki farklı pencere düzenlemesi bulunur. Alt cephede ahşap söveli büyük bir pencere düzenlemesi yapılmış önü demir parmaklıkla kapatılmıştır. Üst kısma ise yan yana üç bitişik üçer sıra tepe penceresi açılmıştır. Bu pencerelerde ahşap sövelidir. Yapının pencerelere yakın olan kısımlarında yatay ahşap hatıllar vardır. Bu cephe duvarında zemine yakın tuğladan dolgu kemer görülmektedir. Yapının eyvan bölümüm geniş saçakla örtülmüş, kubbeli kısım ile beraber üzeri kurşunla kaplanmıştır.

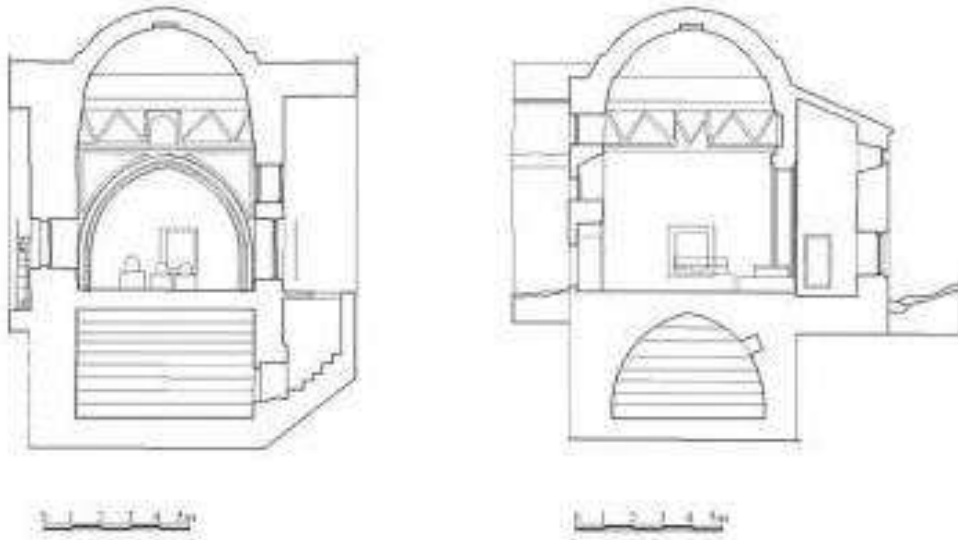
Tarihlendirme ve Geçirdiği Onarımlar: Yapının banisi Selçuklu devleti veziri Sahip Ata Fahrettin Ali'dir. Türbe içerisindeki kemer karnında bir kitabe yer alır kitabede yapının 1283 tarihinde onarıldığı öğrenilmektedir. Hakkı Önkal, İki oğlunu savaşta kaybeden Fahreddin Ali'nin öncesinde vefat eden iki oğlu da bulunması ve onlara yaptırmış olduğu diğer türbeyi yıktırarak burayı aile türbesi haline getirmek istediğini söyler. Yapının iç kısmı aile mezarlığı olması nedeniyle içi tamamen çinilerle süsletilmiştir. Yapının mimarının cami mimari olan Kelük bin Abdullah olduğu düşünülmektedir.⁷⁷

---

⁷⁷ Önkal, a.g.e., ss.330

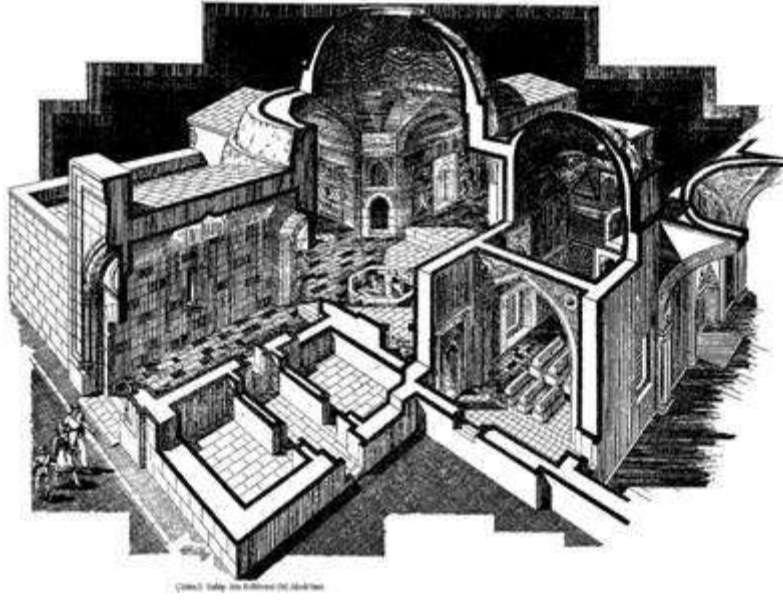
Çizim 28: Sahip Ata Türbesi Planı⁷⁸

Çizim 29: Sahip Ata Türbesi Kesiti⁷⁹

⁷⁸ <https://sahipatamuzesi.gov.tr/tr/galeri/foto-galeri/mimari-cizimler> (Erişim Tarihi: 06.05.2024)

⁷⁹ <https://sahipatamuzesi.gov.tr/tr/galeri/foto-galeri/mimari-cizimler> (Erişim Tarihi: 06.05.2024)

Çizim 30: Sahip Ata Hankâhı ve Türbenin Restorasyon Görünüşü (Mahmut Akok'tan)⁸⁰

Fotoğraf 73: Sahip Ata Türbesi⁸¹

⁸⁰ Mahmut Akok, "Konya'da Sahîb-Ata Hanikâh, Camiinin Röleye ve Mimarisi", **Türk Arkeoloji Dergisi**, Sayı:32 1970, ss.5-40.

⁸¹ <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/76809> (Erişim Tarihi:11.05.2024)

Fotoğraf 74: Sahip Ata Halkâh ve Türbe Genel Görünüş

Fotoğraf 75: Sahip Ata Türbesi Doğu Cephesi

Fotoğraf 76: Sahip Ata Türbesi İç Mekân

Fotoğraf 77: Sahip Ata Türbesi Doğu Cephe Taş Dizilimi

Fotoğraf 78: Sahip Ata Türbesi Batı Cephe Giriş Açıklığı

2.12. Kalenderhane (Kalender Baba) Kümbeti

Katalog No: 12

Çizim No: 31

Fotoğraf No : 79-89

İnceleme Tarihi : 6.12.2023

Yapının Tarihi : 1285

Mimar ve Bani : - / Niksarlı Ebubekir Cevlaki

Yapının Genel Tanımı : Kalenderhane (Kalender Baba) Kümbeti, Konya'nın Karatay İlçesinde, Ankara Caddesi üzerinde Musalla Mezarlığının güneyinde yer almaktadır. Bugün Taka Balık Restoranı bahçesi içerisinde bulunan yapının etrafı demir korkuluklu ihata duvarıyla sınırlandırılmıştır. Zemin kotu altında kalan kümbete güneyindeki 11 basamaklı bir merdivenden ulaşım sağlanmıştır.

Kümbet cenazelik-kaide, gövde ve örtüden oluşmaktadır. Sekizgen plana sahip yapının cenazelik-kaide bölümü zeminde moloz taş üzerine beyaz renkli düzgün kesme bloklardan düzenlenmiştir. Gövdenin zemininde ve ana cephe yüzeylerinde iki çeşit moloz taş ile bazı bölümlerde beyaz renkli düzgün kesme taşın kullanıldığı görülmektedir. Gövdenin kesme taştan oluşturulan zemininden itibaren her yüzeyin orta alanına kemerler yerleştirilmiş, kemerlerin üst bölümleri yarıya kadar tuğla malzemedен inşa edilmiştir. Yine cephelerin köşe kenarları zeminden üst örtüye kadar tuğladan tasarlanmıştır. Kemerlerin içerisinde kalan orta alanlar ise moloz taştan düzenlenmiştir.

Cenazelik içte taş malzemedен haçvari planlı yapılarak basık kubbe ile örtülmüştür. Gövde altında görülen bu kripta bölümü dıştan kare formunu alarak yüksek bir kaide biçimi oluşturmuştur. Üst örtü, iç mekânı kaplayan bir kubbe ve dışarıdan piramidal külah ile tamamlanmıştır. Her iki örtü sistemi de tuğla malzeme uygulanarak oluşturulmuştur.

Yapının Cephe Özellikleri : Kümbetin güneybatı ve güneydoğu cephe yüzeyleri hariç kalan tüm yüzeylerinde cephe elemanları işlenmiştir. Yapının ana cephe yüzeyi güney duvarına yerleştirilmiş güneydoğu ve güneybatı cepheleri de ana duvar yüzeyine dahil edilmiştir. Cephe elemanlarının bulunduğu yüzeylerdeki giriş açıklıkları ve pencereler yatay ve dikey ekseninde aynı aks üzerine eşit biçimde dağılmıştır.

Kare planlı kaide gövde ile aynı düzlemde yükseltilmiştir. Üst bölümünü bir silme düzeni dolanmaktadır. Kaidenin dört cephesinde de merkeze, cenazeliğin havalandırılması için dairevi formlu küçük ölçekli menfez pencereler eklenmiştir. Cenazelik bölümüne geçişi sağlayan kapısı güney yönüne yerleştirilmiştir. Ziyaretgah alanına ulaşım için yapılan merdivenin alt kısmına denk gelen bu açıklık beşik kemerli, basit ve sade bırakılmıştır. Kapı önünde zemin derinliğinden dolayı yüksekçe bir basamak meydana gelmiştir. Kapının günümüzde yenilenerek madeni malzemedan yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu kare kaidenin güney cephesi kenarlarında kümbete dikey şekilde inşa edilmiş bir duvar uzantısı bulunmaktadır. Kaide yüksekliğinde başlayan duvar uzantısı kademeli biçimde azalarak incelmıştır.

Sekizgen planlı kümbetin asıl girişine kaide üzerinden uzanan iki yönden çıkışın sağlandığı “L” şeklinde altı basamaklı merdiven sistemiyle ulaşılmaktadır. Ana kapı cenazelik kapısıyla simetrik ekseninde yerleştirilerek kuzey cephesine konumlandırılmıştır. Ana giriş açıklığı küçük bir taç kapı niteliği taşımaktadır. Güney cephe programına güneydoğu ve güneybatı cephe yüzeyleri dahil edilerek kaideden itibaren gövdeden dışarıya taşkın kademeli indirilmiş, sağdan ve soldan uzatılan ikinci bir duvar sistemi kurgulanmıştır. Bu duvarın kenarlarına taşlar çıkıntılı konumlandırılarak hareketlilik sağlanmıştır. Açıklığın etrafını cepheden taşkın geniş sivri kuşatma kemeri dolanmaktadır. Kuşatma kemeri içerisine kapı eşliğinden bir kademe yukarıya dışa taşkın silmelerle hareketlendirilmiş bir çerçeve bulunmaktadır. Çerçeve içerisine ise mukarnaslı kavsara kompozisyonu işlendiği görülmektedir. Bu kompozisyonun bitişine basit formlu kaide ve başlığı olan oval biçimli birer sütunçe yerleştirilmiştir. Kavsara sebebiyle kapıda bir derinlik meydana gelmiştir. Kümbet tek kanatlı ahşap malzemedan yapılmış üçer sıra dikey yerleştirilen tablalı kapıya sahiptir.

Kapının üst bölümüne hafif içeriye girinti yapan sivri bir kemer profili oluşturulmuştur.

Güney yöne bakan ve giriş açıklığının arkasında kalan cephe yüzeyleri kuşatma kemerine kadar köşe kenarlardan biraz içerde olacak şekilde moloz taştan düzenlenerek bir arka plan meydana getirilmiştir. Taş yüzeyin ardından köşe kenarla birleşen ve gövdenin üst bölümündeki geometrik süslemeli kuşağa kadar süren tuğla sistem karşımıza çıkmaktadır. Dışarıya taşırılarak yapılan bu tuğla düzenleme kalan diğer yüzeylerde orta alanda sivri kemerli bir çerçeveye dönüşerek duvarları süslemiştir. Batı, doğu ve kuzey yöne bakan cephe yüzeylerindeki bu kemerlerin içini taşlardan farklı geometrik bezemeler oluşturularak tezyin edildiği görülür.

Batı duvarında kemer içine, merkezine kare formulu bir taş yüzeyin dört kenarına denk gelecek şekilde aralıklı yerleştirilmiş basık altıgen parçalardan meydana getirilen taş süsleme uygulanmıştır. Kompozisyon aralarındaki boşluklar geniş boyutta bırakılarak derz ile doldurulmuş şekillerin etrafındaki bu alanlar kazıma tekniğinde çizgisel şeritler eklenerek genel görüntüde sekizgen yüzeyli geometrik geçmelerden örüntü işlenmeye çalışılmıştır. Kemerin iç kısmında karnına yakın etrafı kesme taşla çevrilmiş yuvarlak kemerli mazgal pencere konumlandırılmıştır.

Kuzeybatı cephe yüzeyi aynı biçimde merkeze tuğla malzemenen kuşatma kemeri işlenmiş, içerde kalan bölüme moloz taşlardan iki adet beşgen bir kenardan birleştirilerek sekizgen formlar oluşturulmuştur. Oluşturulan geometrik bezemelerin etrafı kalın derzlerle doldurulmuştur. Kemer içine diğer cephelerde görülen pencere aynı şekilde uygulanmıştır. Mazgal pencere çerçevesi düzgün kesme taş malzemenen yapılarak yuvarlak kemer işlenmiştir.

Kuzey cephe yüzeyinde kompozisyon planı aynı fakat süslemeler farklı tasarımlar içermektedir. Kemerin içinde kalan yüzeyde yatay ve dikeyde dikdörtgen ve kare örüntüden oluşturulmuş kuşaklar arasında geniş kare yüzeyler meydana gelmiştir. Kare yüzeyler içine köşelere beşgenler konumlandırılmış merkeze ise eşkenar dörtgen yerleştirilmiştir. İşlenen bu parçalar genel görüntüde çapraz şeritler

meydana gelmiştir. Yine diğer cephelerde görülen pencere aynı hizada yerleştirilmiş düzgün kesme taştan yapılmış yuvarlak kemerli tasarlanmıştır.

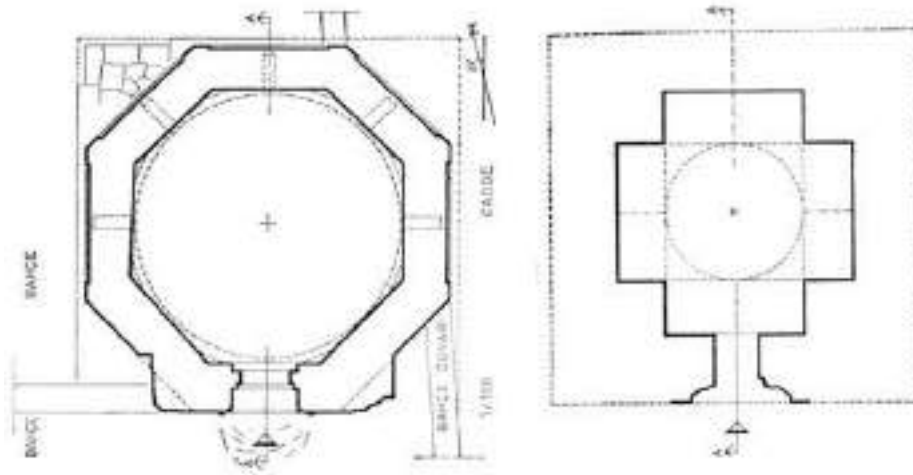
Kuzeydoğu cephe yüzeyi kuzeybatı cephede gördüğümüz süsleme kompozisyonuyla aynıdır. Merkeze tuğla malzemedan kuşatma kemeri işlenmiş, içerde kalan bölüme moloz taşlardan iki adet beşgen bir kenardan birleştirilerek sekizgen formlar oluşturulmuştur. Oluşturulan geometrik bezemelerin etrafı kalın derzlerle doldurulmuştur. Kemer içine diğer cephelerde görülen pencere aynı şekilde uygulanmıştır. Mazgal pencere çerçevesi düzgün kesme taş malzemedan yapılarak yuvarlak kemer işlenmiştir.

Doğu cephe yüzeyi karşısına yerleştirilmiş batı cephede görülen bezeme kompozisyonuyla aynı yapılmıştır. Kemer içine, merkezinde kare formlu bir taş yüzeyin dört kenarına denk gelecek şekilde aralıklı yerleştirilmiş basık altıgen parçalardan meydana getirilen süsleme programı uygulanmıştır. Kompozisyon aralarındaki boşluklar geniş boyutta bırakılarak derz ile doldurulmuş şekillerin etrafındaki bu alanlar kazıma tekniğinde çizgisel şeritler eklenerek genel görüntüde sekizgen yüzeyli geometrik geçmelerden örüntü işlenmeye çalışılmıştır. Kemerin iç kısmında karnına yakın etrafı kesme taşla çevrilmiş yuvarlak kemerli mazgal pencere konumlandırılmıştır.

Gövdenin bu süslemeli taş yüzeyinden ve kemerden yukarda kalan cephe duvarı belirli bir alana kadar tuğladan örülmüştür. Tuğla bitiminden üst örtüye kadarki kalan bölüm ise taş malzemedan yapılmış bir bordür tüm cepheyi dolanmaktadır. Bordürün kenarları yatay dikdörtgen ve kare örüntüden oluşan kuşaklarla çevrilmiş, içerde kalan kısma bu örüntü dikey biçimde yansıtılmıştır. Yatay ve dikeyde işlenen kuşakların ortalarında kare yüzeyler meydana gelmiştir. Bu çerçeveler içine kuzey cephede görmüş olduğumuz geometrik bezeme kompozisyonu tek sıra biçiminde duvar yüzeyini süslemektedir. Karelerin köşelerine beşgenler konumlandırılmış merkeze ise eşkenar dörtgen yerleştirilmiştir. İşlenen bu parçalar genel görüntüde çapraz şeritler meydana getirmiştir.

Piramidal külahtan oluşturulan üst örtü gövdeden hafif dışarı taşırılarak oturtulmuş, tuğla malzemeden örülmüştür. Örtünü bu taşkın kısmında ince bir silmeyle hareketlilik sağlanmıştır.

Tarihlendirme ve Geçirdiği Onarımlar: Yapının konumlandığı bölge sebebiyle Kesikbaş ve Ulaş Baba gibi kümbetlerle karıştırılmaktadır. Haşim Karpuz, türbe ve çevresinde yapılan kazılar sırasında bir hamam ve yapı kalıntısı ortaya çıkarıldığını, bu sebeple buranın Kalenderhane Tekkesine bağlı olan bir türbe olduğu Niksarlı Ebubekir Cevlaki tarafından 1285 yılında yaptırıldığı aktarmaktadır.⁸² Yapı sonraki dönemlerde onarılarak giriş açıklığı düzenlenmiştir.

Çizim 31: Kalenderhane (Kalender Baba) Kümbeti Planı (Konya Kültür Envanteri)⁸³

⁸² Karpuz, a.g.e., ss.419

⁸³ Karpuz, a.g.e., ss.420

Fotoğraf 79: Kalenderhane (Kalender Baba) Kumbeti Genel Görünüş

Fotoğraf 80: Kalenderhane (Kalender Baba) Kumbeti Güney Cephe

Fotoğraf 81: Kalenderhane (Kalender Baba) Kumbeti Güney Cephe

Fotoğraf 82: Kalenderhane (Kalender Baba) Kumbeti Batı Cephe

Fotoğraf 83: Kalenderhane (Kalender Baba) Kümbeti Kuzeybatı Cephesi

Fotoğraf 84: Kalenderhane (Kalender Baba) Kümbeti Kuzey Cephesi

Fotoğraf 85: Kalenderhane (Kalender Baba) Kumbeti Kuzeydoğu Cephesi

Fotoğraf 86: Kalenderhane (Kalender Baba) Kumbeti Doğu Cephesi

Fotoğraf 87: Kalenderhane (Kalender Baba) Taş Düzenlemesi

Fotoğraf 88: Kalenderhane (Kalender Baba) Kümbeti Pencere

Fotoğraf 89: Kalenderhane (Kalender Baba) Duvar Yüzeyi Geometrik Süsleme

2.13. Ateşbâz-ı Veli Türbesi

Katalog No: 13

Çizim No: 32-34

Fotoğraf No: 90-99

İnceleme Tarihi: 04.12.2022

Yapının Tarihi: H.684/ M.1285

Mimar ve bani: - / Ateşbaz-ı Veli (İzzeddin Oğlu Yusuf)

Yapının Genel Tanımı: Ateşbâz-ı Veli Türbesi, Konya'nın Meram İlçesinde, Meram Devlet Hastanesinin doğusunda bulunan Orgeneral Tural Mahallesine inşa edilmiştir. Mevlevi Şeyhlerinden Vahid Çelebinin 1315/1897 tarihinde yaptırdığı tekkenin avlusu içinde bulunmaktadır⁸⁴. Avlu, bir türbedar evi, kulübe ve geniş bir bahçeden meydana gelerek zamanla tekke halini almış, türbede bu yapılar topluluğu içerisinde yer almaktadır. Yapılar bir ihata duvarıyla çevrili olarak batı duvarına yerleştirilen giriş açıklığından bahçeye ulaşım sağlamıştır. Türbe, batı duvar cephesinin ortasına konumlandırılarak içerde etrafı ikinci bir duvar sistemiyle sınırlandırılmıştır. Bahçeden geçilerek türbeyi çevreleyen duvarın kuzeydoğu köşesine yerleştirilen açıklıktan merdivenle yapıya geçilmektedir. Yapı zemin kotunun altında bırakılmıştır.

Türbe cenazelik-kaide, gövde ve örtüden oluşmaktadır. Sekizgen plana sahip yapının gövde ve kaide kısımları farklı boyutlarda kesme taş malzeme kullanılarak inşa edilmiştir. Cenazelik içte kareye yakın dikdörtgen planlanmış üzeri moloz taştan beşik tonozla örtülmüştür. Gövde, ana cepheden dışarıya taşkın yüksekçe bir dikdörtgen kaide üzerine oturtulmuştur. Üst örtü, iç mekânı kaplayan bir kubbe ve dışarıdan konik külâh ile tamamlanmıştır. Konik formlu bu örtü günümüzde kurşun malzemeye kaplanmıştır.

---

⁸⁴ Hakkı Önkal, "Konya'da Ateşbaz-ı Veli Türbesi", **Atatürk Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi**, Sayı:1, Erzurum, 1976, s.223-237

Yapının Cephe Özellikleri : Gövdenin kuzey ve güney cephe yüzeyleri hariç kalan altı cephesi sağır bırakılmıştır. Mimari eklentilerin bulunduğu yüzeylerdeki giriş açıklıkları ve pencereler yatay ve dikey ekseninde aynı aks üzerine eşit biçimde dağılmıştır. Yapının ana cephesi kuzey duvarı olarak planlanmıştır.

Kareye yakın dikdörtgen planlı kaide iki sıra kademeli incelerek yükseltilmiştir. Kaidenin yalnızca batı cephesinin ortasına bir adet mazgal pencere eklendiği görülmektedir. Cenazelik bölümüne geçişi sağlayan kapısı kuzey yönüne yerleştirilmiştir.

Ziyaretgah alanına ulaşım için yapılan merdivenin alt kısmına denk gelen bu açıklık ön bölümde camlı pvc malzemedden bir kapıyla kapatılmıştır. Bu alanın ardından dar ve yüksek bir basamak inilerek ulaşılan kapının, günümüzde yenilenerek madeni malzemedden yapıldığı anlaşılmaktadır. Kapı parmaklık biçiminde yapılmış, bu sayede cenazelik bölümünün ziyaretçiler tarafından görülebilmesi amaçlanmıştır.

Sekizgen planlı türbenin gövdesinin asıl girişine kaide üzerinden uzanan iki yönden çıkışın sağlandığı beşer basamaklı merdiven sistemiyle ulaşılmaktadır. Ana kapı cenazelik kapısıyla simetrik ekseninde yerleştirilerek kuzey cephesine konumlandırılmıştır. Giriş açıklığı ve etrafı sade bırakılmıştır. Yalnızca kapı üzerinde duvar örüntüsünden farklı boyutta ve biçimde iki yonu taş ile ortasında eklenen aynı tarzda kilit taşlarıyla basık kemer oluşturularak kapıya hareketlilik verilmeye çalışılmıştır. Kapı eşiği yüksek bir basamak şeklinde tasarlanmıştır.

Güney cephe yüzeyinde kapıyla aynı ekseninde yerleştirilmiş pencere bulunur. Pencere düzgün kesme taş bloklarla çevrilerak çerçeve yapılmış cephe yüzeyinde ön plana çıkarılmıştır. Pencerenin kasası ahşap malzemedden dört bölüme ayrılmış, çift kanat uygulanmıştır. Cam önüne madeni malzemedden zıvanalı geçmeli parmaklık işlenmiştir. Pencerenin üst kısmına gövdenin üst bölümüne yakın bir niş açılmıştır. Niş içine ise mermer bir levha yerleştirilmiştir. Mermer levha üzeri altı satıra ayrılmış ve üst bölümde köşelikler oluşturulmuştur. Köşeliklerin geniş kısmına palmetler işlenmiş, kenarlarındaki boşluklara kıvrım dallarla sade rumiler yapılmıştır. En alt satırda bu

palmet ve rumi süslemesi yatay olarak sür-git şeklinde devam ettirilmiştir. Kalan diğer beş satırda ise kitabe metni yer almaktadır.

Kitabe metni şu şekildedir:

هذ القبر
السعيد الشهيد المرحوم شمس
(الملة و الدين يوسف بن عز الدين
تش باز الى رحمة الله تعالى في منتصف شهر رجب
سنة اربع و ثمانين وستمايه غفر الله

Tercümesi şu şekildedir:

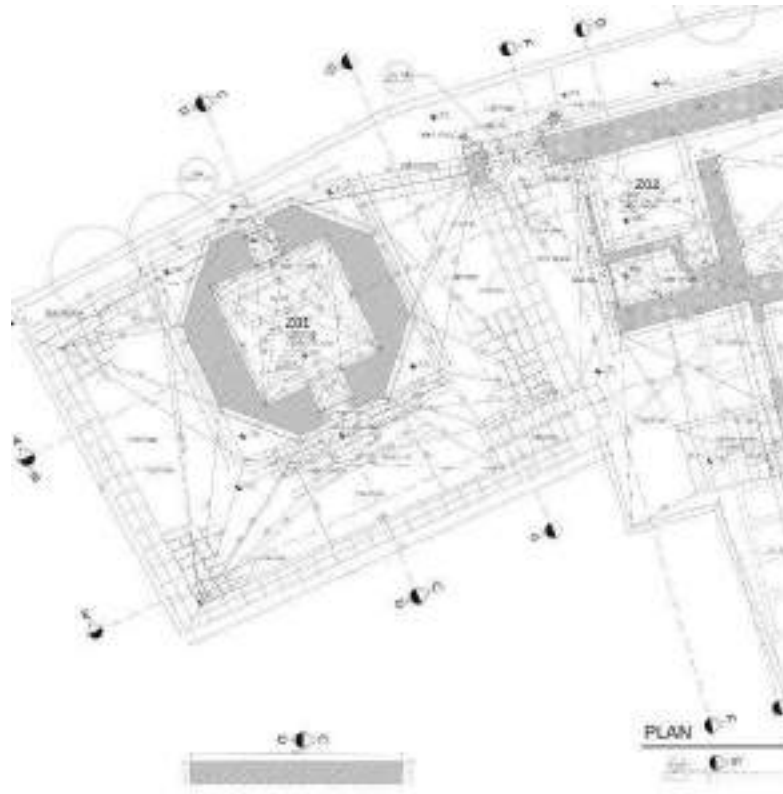
“Bu kabir, merhum, said, şehid, din ve milletin güneşi, İzzeddin oğlu Yusufundur. 684 senesinin receb ayı ortalarında vefat etmiştir. Allah (Onu) başıslasın”⁸⁵

Gövdenin bitiminde kurşun malzemeyle kaplı saçak türbeyi dolanmaktadır. Ardından iç kısımda kubbe dıştan piramidal külâh olarak şekillenen üst örtü sistemi yer almaktadır. Gövdeye direk oturtulan külâhın alt kısmı hafif bombeli basık biçimde tasarlanmıştır. Sekizgen biçimli piramidal üst örtü tuğla malzemededen örölmüş dış cephede üzeri kurşun ile kaplanarak korunması sağlanmıştır.

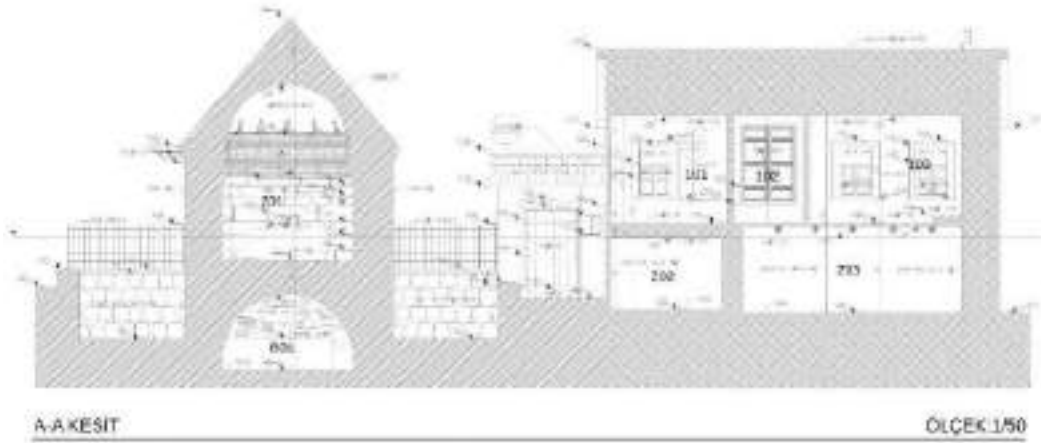
Tarihlendirme ve Geçirdiği Onarımlar: Yapının kitabesinde yazdığı üzere H. 684 tarihi M. 1285 yılına tekabül eder. Türbenin banisi kitabede Yusuf bin İzzeddin ismiyle aktarılan Ateşbaz-ı Veli’dir. Kendisi Mevlana’nın medresesinde Mevlana’ya aşçılık yapmıştır.⁸⁶

⁸⁵ Önkal, a.g.e., ss.136

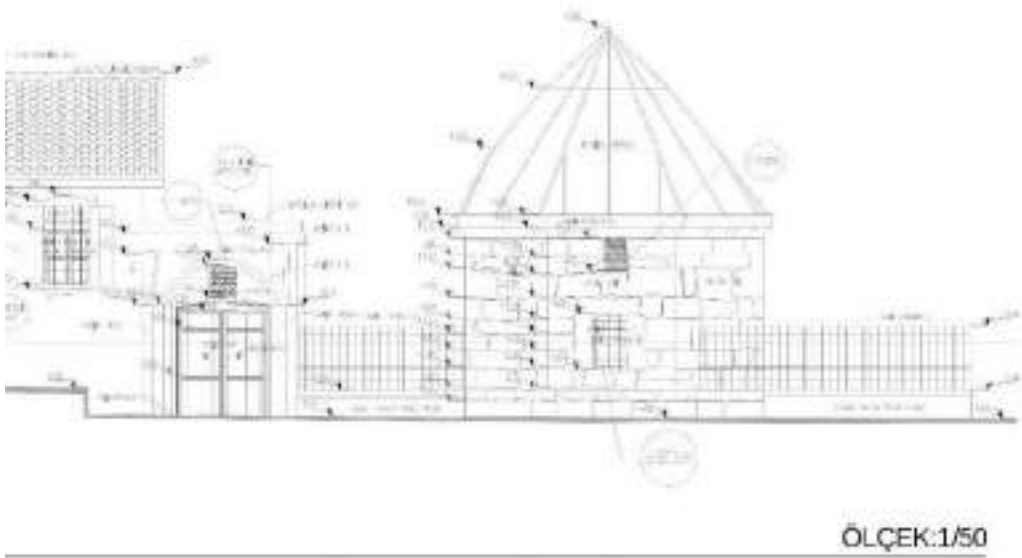
⁸⁶ a.g.e., ss.136

Çizim 32: Ateşbâz-ı Veli Türbesi Planı (V.G.M.'den)

Çizim 33: Ateşbâz-ı Veli Türbesi Kesit (V.G.M.'den)

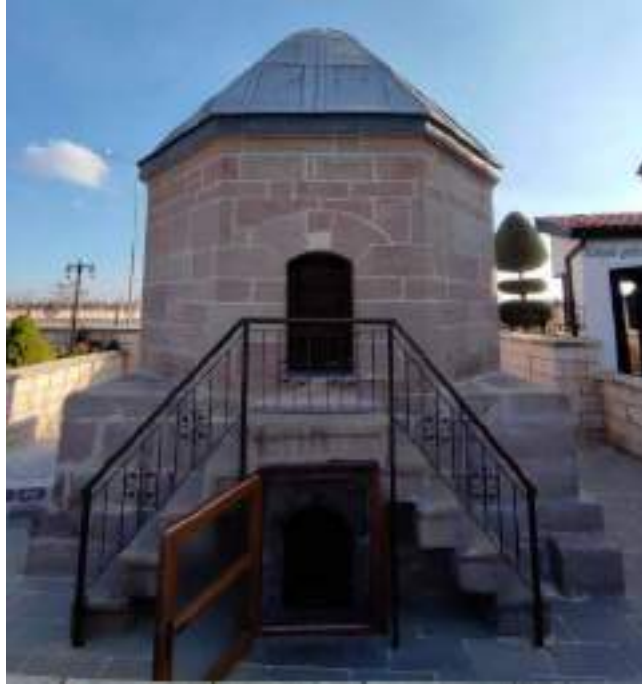

Çizim 34: Ateşbâz-ı Veli Türbesi Görünüş (V.G.M.'den)

Fotoğraf 90: Ateşbâz-ı Veli Türbesi⁸⁷

⁸⁷ <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/73622> (Erişim Tarihi: 11.05.2024)

Fotoğraf 91: Ateşbâz-ı Veli Türbesi Genel Görünüş

Fotoğraf 92: Ateşbâz-ı Veli Türbesi Ana Cephesi

Fotoğraf 93: Ateşbâz-ı Veli Türbesi Ziyaretgah Giriş Açıklığı

Fotoğraf 94: Ateşbâz-ı Veli Türbesi Cenazelik Giriş Açıklığı

Fotoğraf 95: Ateşbâz-ı Veli Türbesi Doğu Cephesi

Fotoğraf 96: Ateşbâz-ı Veli Türbesi Güney Cephesi

Fotoğraf 97: Ateşbâz-ı Veli Türbesi Kitabe

Fotoğraf 98: Ateşbâz-ı Veli Türbesi Batı Cephesi

Fotoğraf 99: Ateşbâz-ı Veli Türbesi Mazgal Penceresi

2.14. Şeyh Alaman (Ulema) Türbesi

Katalog No : 14

Çizim No : 35

Fotoğraf No : 100-106

İnceleme Tarihi : 25.03.2024

Yapının Tarihi : 13.yy

Mimar ve Bani : - / Şeyh Alaman

Yapının Genel Tanımı : Şeyh Alaman (Ulema) Türbesi, Konya'nın Selçuklu İlçesinde, Şeyh Ulema Recep Ağa Caddesi üzerinde, Şeyh Ulema İşgalaman Mezarlığı'nın kuzeydoğu köşesine konumlandırılmıştır. Mezarlık etrafı bahçe duvarıyla sınırlanmış, kuzey cephe yüzeyine yerleştirilen giriş açıklıklarından türbeye ulaşım sağlanmıştır. Türbe iç alanda ikinci bir ihata duvar sistemiyle çevrilerek özelleştirilmiştir. Zemin kotunun altında kalan yapıya doğu yönündeki dört basamaklı merdivenden geçilmektedir.

Türbe kaide-gövde ve üst örtüden oluşmaktadır. Kare plan tipine sahip yapının kaidesi düzgün kesme taştan tek bordür biçiminde hafif dışarı taşkın basit ve sade yapılmıştır. Gövdenin genel cephe malzemesi moloz taştan oluşturulmuş, üst bölümlerde tuğla malzeme tercih edilmiştir. Yer yer cephe düzeninde devşirme taş ve mermerlerin işlendiği görülmektedir. Yapının cephe elemanlarında tuğla, düzgün kesme taş bloklar ve mermer malzeme kullanılmıştır. Gövde iç planda da kare formlu tasarlanmış kubbeye geçişte üçgen bingiler uygulanmıştır. Üst örtü bu üçgen bingilerin hemen üzerine oturtulmuştur. Kubbe tuğla malzemedan yanlardan basık yüksekçe tasarlanmıştır. Dıştan kurşunla kaplanmıştır.

Yapının Cephe Özellikleri : Türbenin tüm yüzeylerinde cephe elemanları bulunmaktadır. Kuzey, güney ve batı cephe yüzeylerine pencere, doğu cephe yüzeyine ise giriş açıklığı işlenmiştir. Pencereler ve giriş açıklığı yatay ve dikey ekseninde aynı aks üzerine eşit biçimde dağıtılmıştır.

Türbenin bir cenazelik bölümü bulunmamaktadır. Kaide ise sade ve basit işlenmiş gövdeden hafif dışarı taşkın tek sıra düzgün kesme taştan meydana gelmektedir. Gövdenin asıl girişi doğu cepheye yerleştirilmiştir. Doğru cephedeki bahçe açıklığından bir yol türbenin girişine bağlanmış, yapının zeminine inen bir merdiven sistemi eklenmiştir. Ana cephe yüzeyinin merkezine bir kapı işlenmiştir. Bu giriş açıklığı sivri kemerli tek parça mermer bloğun mermer sövelere oturtulduğu bir çerçeveden oluşturulmuştur. Ahşaptan tek kanatlı kapı, alt ve üstten yatay tablalara ayrılmış, orta alanı üç sıra dikey tablalı biçimde planlanmıştır. Kemerin üst bölümüne bitişik tuğla malzemeden sivri kemerli niş işlenmiştir. Nişin içinde ise yapının mermer levhadan yapılmış kitabesi yer almaktadır. Sivri kemerli levhanın sağına ve soluna silindirik formlu başlık ve kaidesi sade sütunçelerle tezyin edilmiştir. Orta alanda kalan alan ise içerde dilimli başlık oluşturularak dikdörtgen çerçevelerde altı satırlık kitabe metni işlenmiştir.

Kitabe Metni şu şekildedir:

و ان المساجد

الله فلا تدعوا

مع الله احدا

برسم قطب العالم فقيه احمد

على يد عبد الفقير شيخ المان

ابدال الله و يحتاج بتوفيقه⁸⁸

Tercümesi şu şekildedir:

"Mescidler Allah içindir. Şu hâlde Tanrı ile birine de yalvarmayınız. Alemlerin kutbu Fakih Ahmed adına, fakir kul, Tanrının abdalı ve onun tevfikine muhtaç Şeyh Alarman (yaptırdı)".⁸⁹ İfade edilmiştir.

⁸⁸ Konyalı, a.g.e., ss.743

⁸⁹ Önkâl, a.g.e., ss.373

Kapının güneyinde ikinci bir mermer levha kompozisyonu bulunur. Levhanın üzerine dilimli başka levha parçası eklenerek içerisine “Hu” yazılmış, altta kalan dikdörtgen levhaya orijinal kitabenin Türkçe metin açıklaması yapılmıştır.

Ana cephe genelinde bazı devşirme taşların yapım malzemesi olarak kullanıldığı görülür. Bunlardan biri kapının kuzeyinde orta bölümdedir. Malzeme yarım daire formlu içerisinde daireden bir kabartma bulunur. Bu dairevi formlu taş parça bir çeşmenin ayna taşıdır. Orijinal kitabenin üst kısmında ikinci devşirme taştan lento yerleştirilmiştir. Dikdörtgen biçimli parça alttan ve üstten ince silmelerle hareketlendirilmiş, ortada oyma tekniğinde sıra dişlerle süslenmiştir. Cephede karşımıza çıkan diğer parçalar kapı hizasında sağ ve sola oturtulmuş silindir formlu dışarı taşkın mermer kirişlerdir.

Güney cephe duvarında zemine yakın yan yana iki adet pencere uygulanmıştır. Pencere etrafında düzgün kesme taşlardan çerçeve oluşturularak belirginleştirilmiştir. Pencere dışardan içeriye hafif derinlik meydana getirilerek ahşap pencere kasnakları yerleştirilmiştir. Pencere üstten yatay bir profille bölüme ayrılmış alt kısma çift pencere kanadı işlenmiştir.

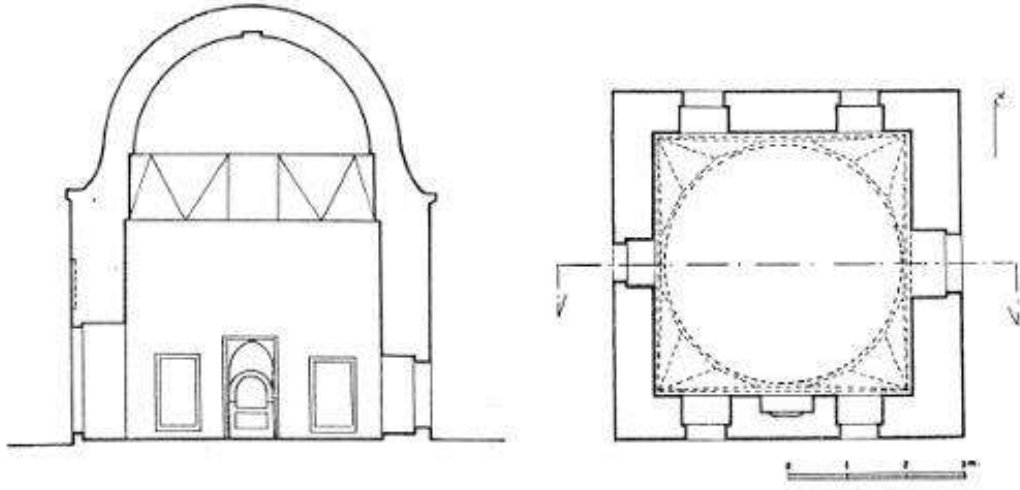
Batı cephe yüzeyinde ise zemine yakın orta kısma tek pencere yerleştirildiği görülür. Güney cephede gördüğümüz gibi burada da pencere etrafında düzgün kesme taşlardan çerçeve oluşturulmuştur. Pencere dışardan içeriye hafif derinlik meydana getirilerek ahşap pencere kasnakları yerleştirilmiştir. Pencere üstten yatay bir profille bölüme ayrılmış alt kısma çift pencere kanadı işlenmiştir.

Kuzey cephe yüzeyinde de batı ve güney cephede gördüğümüz pencere devam ettirilmiştir. İki pencere etrafında da düzgün kesme taşlardan çerçeve oluşturulmuştur. Pencere dışardan içeriye hafif derinlik meydana getirilerek ahşap pencere kasnakları yerleştirilmiştir. Pencere üstten yatay bir profille bölüme ayrılmış alt kısma çift pencere kanadı işlenmiştir.

Yapının genel cephe yapım malzemesi düzensiz şekillerden oluşan moloz taşlardır. Ancak gövdenin üst bölümünde tuğladan altı sıra örülerek farklılık katılmıştır. Üst örtüye geçmeden önce yapıdan dışarıya taşkın saçak işlenmiştir.

Ardından tuğladan oluşturulmuş üçgen bingilerin üzerinde yine tuğla malzemedeki yanlardan basık yüksekçe bir kubbe yerleştirilmiştir. Saçak, kubbeye geçiş öğeleri ve kubbe kurşun malzemeyle kaplanmıştır.

Tarihlendirme ve Geçirdiği Onarımlar: Yapının kitabesinde baninin Şeyh Alaman olduğu aktarılmıştır. Türbenin plan ve yapım şekline göre 13. yüzyıla tarihlendirebiliriz.

Çizim 35: Şeyh Alaman (Ulema) Türbesi Kesit ve Planı (Konya Kültür Envanteri)⁹⁰

⁹⁰ Karpuz. a.g.e., ss.460

Fotoğraf 100: Şeyh Alaman (Ulema) Türbesi Genel Görünüş

Fotoğraf 101: Şeyh Alaman (Ulema) Türbesi İç Mekân

Fotoğraf 102: Şeyh Alaman (Ulema) Türbesi Ana Cephe

Fotoğraf 103: Şeyh Alaman (Ulema) Türbesi Giriş Açıklığı

Fotoğraf 104: Şeyh Alaman (Ulema) Türbesi Batı ve Güney Cephesi

Fotoğraf 105: Şeyh Alaman (Ulema) Türbesi Kuzey ve Batı Cephesi

Fotoğraf 106: Şeyh Alaman (Ulema) Türbesi Pencere Açıklığı ve Devşirme

2.15. Kesikbaş Kümbeti**Katalog No:** 15**Çizim No:** 36-38**Fotoğraf No:** 107-111**İnceleme Tarihi:** 08.03.2023**Yapının Tarihi:** 13.yy**Mimar ve bani:** - / -

Yapının Genel Tanımı: Kesikbaş Kümbeti, Konya'nın Karatay İlçesinde, Ankara Caddesi üzerinde Kalenderhane Kümbetinin güneybatısında park içinde yer almaktadır. Günümüzde çevresinde yapılan çalışmalar nedeniyle kümbet zemin kotunun altında kalmıştır. Yapının etrafı dairevi bir galeri oluşturularak çevrilmiş doğusuna dörder basamaklı iki ayrı merdiven yerleştirilerek ulaşım sağlanmıştır.

Kümbet cenazelik-kaide, gövde ve örtüden oluşmaktadır. Sekizgen plana sahip yapının cenazelik-kaide bölümü ve gövdenin temel seviyesi beyaz renk düzgün kesme taştan inşa edilmiştir. Kuzeybatı cephesinde, kapı açıklığı boyutunda bir alanda moloz taş malzeme kullanılmıştır. Cephe elemanlarının bazılarında ise mermer tercih edildiği görülmektedir. Gövdenin taş ve mermer kullanılan kısımları dışında tüm yüzeyleri tuğla malzemedен inşa edilmiştir. Cenazelik içte taş malzemedен haçvari planlı yapılarak kubbemsi bir tonozla örtülmüştür. Gövde altında görülen bu kripta bölümü dıştan kare formunu alarak yüksek bir kaide biçimi oluşturmuştur. Üst örtü, iç mekânı kaplayan bir kubbe ve dışarıdan piramidal külah ile tamamlanmıştır. Her iki örtü sistemi de tuğla malzeme uygulanarak oluşturulmuştur.

Yapının Cephe Özellikleri : Kümbetin tüm yüzeylerinde cephe elemanları işlenmiştir. Yapının ana cephe yüzeyi doğu duvarına yerleştirilmiştir. Cephe elemanlarının bulunduğu yüzeylerdeki giriş açıklıkları ve pencereler duvarlara yatay ve dikey ekseninde eşit biçimde dağıtılmış, ancak genel yerleştirme kurgusunda simetrik olmayan bir düzenleme uygulanmıştır.

Kare planlı kaide gövde ile aynı düzlemde yükseltilmiştir. Üst bölümünü bir silme düzeni dolanmaktadır. Kaidenin üç cephesinde de merkezin üst bölümüne, cenazeliğin havalandırılması için ortasında içi boş eşkenar dörtgen kenarlarına aynı şekilde içi boşaltılmış üçgenlerden tasarlanmış mazgal pencereler eklenmiştir. Cenazelik bölümüne geçişi sağlayan kapısı doğu yönüne yerleştirilmiştir. Ziyaretgah alanına ulaşım için yapılan merdiven sistemine dikey uzun bir koridor oluşturularak yerleştirilen cenazelik kapısı düz kemerli yapılarak basit sade bırakılmıştır. Bu koridorun üst kısmına da kaidede görülen silme eklenerek hareketlendirilmiştir. Kapının günümüzde yenilenerek madeni malzemedan yapıldığı anlaşılmaktadır.

Doğu cephe yüzeyinin köşe kenarlarına kadar gövdenin temelini kesme taş malzemedan kalın bir bordür dolanmaktadır. Bu taş sistemin üst bölümüne silme kuşağı işlenmiş, cephede hareketlilik sağlanmıştır. Ana cepheye kadar olan bu temel desteğinin sonlandığı kenarlarda birer dikey köşe taşı eklenmiştir. Kümbetin tüm yüzeylerine, giriş açıklığı ve üst örtü arasında olan tepe bölüme yatay ve dikey eksende simetrik birer mazgal penceresi konumlandırılmıştır. Bu pencere açıklıkları gövde de görülen tuğla malzeme ölçüsünden daha küçük parçalı kesilerek tuğlalardan sivri kemerli çerçeve ile sarılmıştır. Pencere içi madeni malzemedan kalın bir çerçeve ile desteklenmiş, ortası kafesle kapatılmıştır.

Sekizgen planlı kümbetin asıl girişine kaide üzerinden uzanan iki yönden çıkışın sağlandığı beş basamaklı merdiven sistemiyle ulaşılmaktadır. Ana kapı duvar yüzeyine simetrik şekilde yerleştirilerek doğu cepheye konumlandırılmıştır. Gövdedeki giriş açıklığı genel kapı formundan daha geniş ve yüksek tasarlanarak kümbet görünümünde anıtsallık oluşturulmaya çalışılmıştır. Kapı tuğladan sivri formulu bir kemerle süslenmiştir. Görünüm olarak sade olan bu kapı düzenlemesi madeni malzemedan kalın iskeletten oluşturularak içten ince kafesle sistemiyle kaplanmıştır.

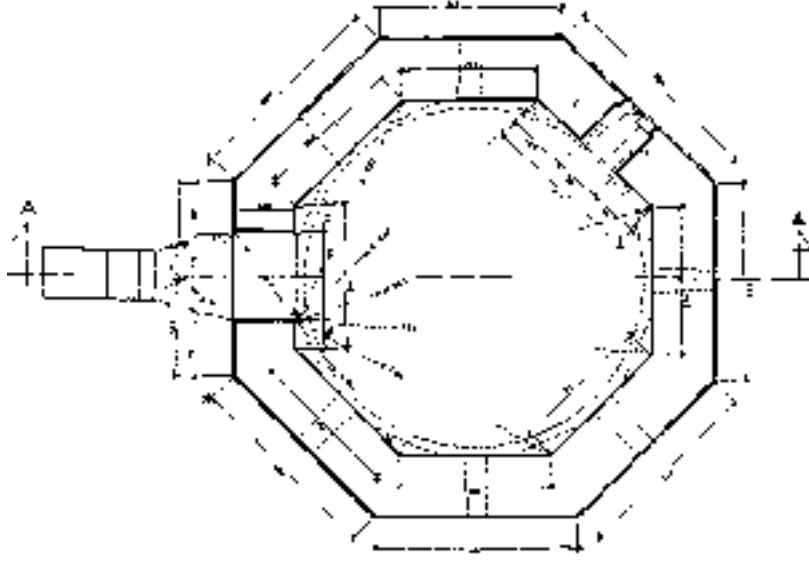
Güneydoğu ve güney cephe yüzeylerinde giriş açıklığının üst bölümünde pencereyle aynı hizada eksene simetrik yerleştirilmiş mazgal pencere programları yer almaktadır. Pencerelerin çevresi tuğla malzemedan sivri kemerli çerçevelerle sarılmıştır. Orta alan madeni malzemedan kafesle kapatılmıştır.

Güneybatı cephede gövde temelindeki bulunan taş seviyenin hemen üzerine ortasına mermerden lento ve söveli bir alt pencere bulunmaktadır. Mermer kasa içeriye doğru eğim yapılarak çekilmiş, açıklık madeni malzemedan çift parmaklıkla kapatılmıştır. İç kısımdaki daha ince tutulmuş, önde kalan ise zıvanalı geçmeli biçimde yapılmıştır. Bu kompozisyonun üst bölümüne yine tuğladan sivri kemer çerçeveli mazgal pencere işlenmiştir.

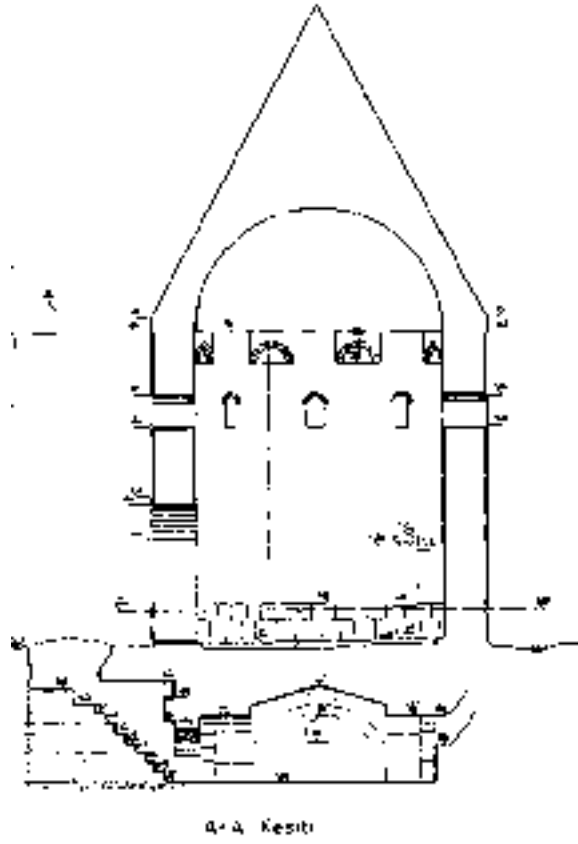
Batı cephe duvarında yine diğer yüzeylerde karşımıza çıkan mazgal pencere düzeni aynı şekilde uygulanmıştır. Kuzeybatı cephe yüzeyinde mazgal pencere tekrarlanmış, gövde zemininden itibaren taş ve tuğla dizilime dahil edilmiş bir giriş açıklığı ölçüsünde moloz taştan bir dolgu bulunmaktadır. Bu doldurulmuş alanın içerisindeki taşlardan birinin yüzeyinde Arapça harfler görülmektedir.

Kuzey ve kuzeydoğu cephelerde de yalnızca mazgal pencere aynı biçimde tekrar etmektedir. Gövdenin üst bölümünde örtüye geçişten önce taştan bir silme tüm cepheyi dolanmıştır. Ardından tuğla malzemedan örülmüş piramidal külah formlu örtü sistemi yerleştirilmiştir.

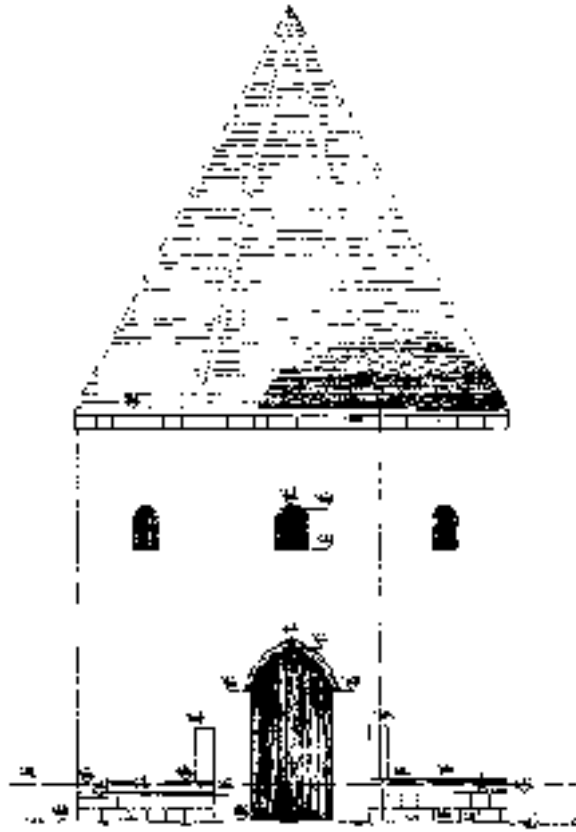
Tarihlendirme ve Geçirdiği Onarımlar: Yapının kitabesi, banisi ve mimarı bilinmemektedir. Sekizgen planı, cenazelik katı, külah biçimli örtüsü ve malzeme tekniği incelemiş olduğumuz diğer kümbetlerden İç Karaaslan ve Emir Seyfettin Karasungur gibi kümbetlere benzerliği sebebiyle yapıyı 13. yüzyıla tarihlendirebiliriz.

Çizim 36: Kesikbaş Kümbeti Planı (V.G.M.'den)

Çizim 37: Kesikbaş Kümbeti Kesiti (V.G.M.'den)

Çizim 38: Kesikbaş Kümbeti Görünüş (V.G.M.'den)

Fotoğraf 107: Kesikbaş Kumbeti⁹¹

---

⁹¹ <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/83512> (Erişim Tarihi: 11.05.2024)

Fotoğraf 108: Kesikbaş Kümbeti Genel Görünüş

Fotoğraf 109: Kesikbaş Kümbeti Ana Cephe

Fotoğraf 110: Kesikbaş Kümbeti Güneybatı Cephesi Pencere Açıklığı

Fotoğraf 111: Kesikbaş Kümbeti Kuzeybatı Cephesi

2.16. Sephevan (Emir Nureddin) Türbesi

Katalog No: 16

Çizim No: 39

Fotoğraf No: 112-118

İnceleme Tarihi: 08.03.2023

Yapının Tarihi: 13.yy

Mimar / Bani: - / (Nureddin)?

Yapının Genel Tanımı: Sephevan (Emir Nureddin) Türbesi, Konya'nın Meram ilçesinde Sephevan Mahallesi, Kurs sokakta yer almaktadır. Yapı günümüzde zemin kotunun altında kalmış, etrafı kare planlı üzeri demir korkulukla çevrili bir ihata duvarıyla sınırlandırılmıştır. Türbeye bahçe duvarının kuzey batı köşesine açılmış altı basamaklı merdivenden inilerek ulaşılmaktadır.

Türbe cenazelik-kaide, gövde ve örtüden oluşmaktadır. Sekizgen plana sahip yapının cenazelik-kaide bölümü beyaz renkli düzgün kesme bloklar ile gövdenin giriş açıklığına kadar olan kısmı kırmızı renk küçük boyutlu düzgün kesme taşlar kullanılarak inşa edilmiştir. Gövdenin taş yüzeyinin bitiminden itibaren üst kısmında ve tüm cephelerin kenarlarında tuğla malzeme kullanımı görülür. Gövde, ana cepheden dışarıya taşkın yüksekçe bir kare kaide üzerine oturtulmuştur. Üst örtü, iç mekânı kaplayan bir kubbe ve dışarıdan piramidal külah ile tamamlanmıştır. Her iki örtü sistemi de tuğla malzeme uygulanarak oluşturulmuştur.

Yapının Cephe Özellikleri : Cenazelik-kaidenin tüm yüzeyleriyle, gövdenin kuzey cephesi hariç kalan yedi cephe yüzeyi sağır bırakılmıştır. Cephe elemanlarının bulunduğu yüzeylerdeki giriş açıklıkları ve pencereler yatay ve dikey ekseninde aynı aks üzerine eşit biçimde dağılmıştır.

Kare planlı kaide iki sıra kademeli daralarak yükseltilmiştir. Kaidenin dört cephesinde de merkeze dairevi formlu küçük ölçekte mazgal pencereler eklenmiştir. Cenazelik bölümüne geçişi sağlayan kapısı kuzey yönüne yerleştirilmiştir. Ziyaretgah alanına ulaşım için yapılan merdivenin alt kısmına denk gelen bu açıklık düz kemerli, lentolarla belirgin hale getirilmiş, basit ve sade bırakılmıştır. Kaide sebebiyle önünde bir eşik oluşmuştur. Açıklıkta yüzeyinden hafif içeriye girinti yapılarak çerçeve yapılıpma çalışılmıştır. Kapının günümüzde yenilenecek madeni malzemedeki yapıldığı anlaşılmaktadır.

Sekizgen planlı gövdenin asıl girişine kaide üzerinden uzanan iki yönden çıkışın sağlandığı yedişer basamaklı merdiven sistemiyle ulaşılmaktadır. Ana kapı cenazelik kapısıyla simetrik eksende yerleştirilerek kuzey cephesine konumlandırılmıştır. Cephe yüzeyi gövde zemininden giriş açıklığının sonlandığı üst bölüme kadar düzgün kesme taş malzemedeki düzenlenmiştir. Giriş açıklığı sivri kemerli bir çerçeveyle sarılmıştır. Kemer iki sıra oval biçimli silmelerle süslenmiş dışarıya taşkın yastıktaşlarına oturtulmuş, devamında kemeri takip eden taşıyıcı ayaklara yerleştirilmiştir. Kompozisyonda zeminden itibaren kemerin dış hatları kazınarak belirtilmiş, iç alanda bir oyuntu oluşturulmuş, ardında oval formu silmeyle sonlandırılmıştır. Bu kemerin ardından giriş açıklığını saran ikinci bir sivri kemerli kuşatma kemeri düzenlenmiştir. Kemer cepheden dışarı taşkın kare formu yapı taşlarına oturtulmuştur. Yastıktaşları devamında cephe düzenine bağlanmıştır. Kuşatma kemerinin dış kısmı kazınarak ince bir kuşak oluşturulmuş, iç alanda bir oyuntu oluşturularak, devamında oval formu silmeyle sonlandırılmıştır. Silme üzerinde kazıma tekniğinde çizgisel süslemeler eklenmiştir. İki kemer tasarımı arasında bir niş meydana gelmiştir. Nişin ortasındaki dikdörtgen taş parçasına iki satırlık inşa kitabesi yerleştirilmiştir.

Kitabe metni şu şekildedir:

الامير الاسفهلار الاجل الكبير العالم العادل المؤيد

المظفر المنصور نور الدين ..... ابراهيم بن جلال رحمه الله

Tercümesi şu şekildedir:

"Baş kumandan, âlim, âdil, müeyyed, muzaffer, mansur Nureddin.....İbrahim bin Celal Allah ona rahmet etsin"⁹² yazılmıştır.

Kitabe levhası üzerine kare biçimli taş levhaya ise sekiz yapraklı çiçek motifli rozet, oyma tekniğinde tezyin edilmiştir.

Bu taş yüzeye tüm kapı tasarımını saran dikdörtgen formlu kuşak işlenmiştir. Kuşak iç kısmında oval biçimli silmelerle hareketlendirilmiştir. Kompozisyonu çevreleyen bu çerçeve sebebiyle kuşatma kemeri üzerinde sağır bırakılan bir kemer köşeliği meydana gelmiştir.

Ana cephe yüzeyindeki giriş açıklığının üst bölümde taş düzenlenmenin sonlandırılmasıyla bu bölüme bitişik orta alana, tuğladan sivri kemerli bir çerçeveye sahip ahşap kasalı pencere konumlandırılmıştır. Pencerenin sivri kemerli kurgusu nedeniyle ahşap kasa iki alana ayrılmış üst kısımda cam olmayan sivri bir boşluk meydana gelmiştir. Alt kısımda ise çifti kanatlı üçer bölmeli cam sistemi oluşturulmuştur.

Yapının ana cephe yüzeyi hariç diğer tüm gövde yüzeyleri sağırdır. Bu cephelerde tuğla ve taş malzemenin farklı kombinasyonlarda kullanılıp cepheleri biçimlendirdiği görülmektedir. Gövdenin temelini iki sıra beyaz renkli kesme taş bloklar dolanmış, bunun üzerine ise cephenin yarısına kadar kırmızı kesme taşlar yapım malzemesi olarak kullanılmıştır. Bu koyu renkli taş örgü ikiye ayrılmış, alt bölümde kalan taş örgü gövdeden kademeli şekilde taşırılmıştır.

Gövde hizasında kalan üst bölümdeki taş parçanın devamı ise tuğla malzemedden devam ettirilmiştir. Tuğla örgü belli bir bölüme kadar gövde hizasında devam ettirilmiş ardından gövdenin üst kısmında cepheden dışarı taşırılarak bir kuşak oluşturulmuştur. Bu kuşak sistemi yatayda cephelerin hepsini dolanmış, yüzeylerin kenarlarında köşelikler oluşturularak dikey biçimde zeminde taş dizilime kadar

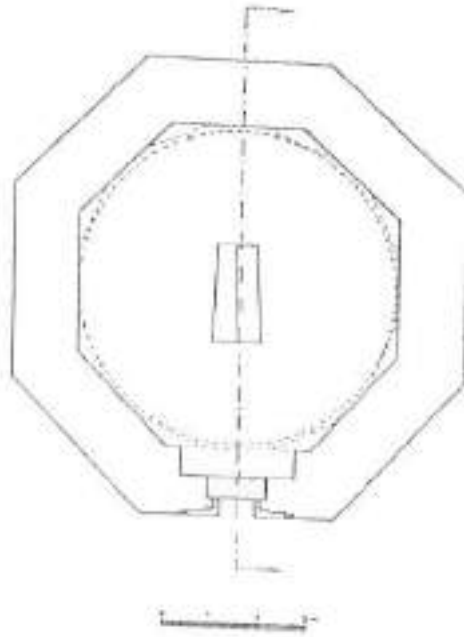
---

⁹² Önkal, a.g.e., ss.227

indirilmiştir. Kenarlardaki tuğla örgü sistemi zemine inerken iç yüzeyde dışarıya taşırılan kesme taş yüzeye geldiğinde aynı kademeye getirilmiş ve o şekilde zeminde sonlandırılmıştır. Gövdenin alt ve üst bölümünde uygulanan bu kademeli taşma içerde ince bir niş oluşturmuş bu da cephe görünümüne hareketlilik sağlamıştır.

Gövde üst bölümde bir silmeye bezenmiş devamında tuğla malzemedan sekizgen piramidal formlu üst örtüyle son bulmuştur.

Tarihlendirme ve Geçirdiği Onarımlar: Kitabe de okunabildiği kadarıyla yapının banisi Nureddin olarak okunan kişi inşa ettirmiştir. Sekizgen planı, cenazelik katı, külah biçimli örtüsü ve malzeme tekniği incelediğimiz diğer kümbetlerden İç Karaaslan ve Emir Seyfettin Karasungur gibi kümbetlere benzerliği sebebiyle yapıyı 13. yüzyıla tarihlendirebiliriz.

Çizim 39: Sephevan (Emir Nureddin) Türbesi Planı (Konya Kültür Envanteri)⁹³

⁹³ Karpuz. a,g,e., ss.442

Fotoğraf 112: Sephevan (Emir Nureddin) Türbesi Genel Görünüş

Fotoğraf 113: Sephevan (Emir Nureddin) Türbesi Cenazelik Giriş Açılığı

Fotoğraf 114: Sephevan (Emir Nureddin) Türbesi Ziyaretgah Giriş Açıklığı

Fotoğraf 115: Sephevan (Emir Nureddin) Türbesi Giriş Açıklığı Aytıntısı

Fotoğraf 116: Sephevan (Emir Nureddin) Türbesi Kuzeydoğu Cephe

Fotoğraf 117: Sephevan (Emir Nureddin) Türbesi Güneybatı Cephe

Fotoğraf 118: Sephevan (Emir Nureddin) Türbesi Duvar Sistemi

2.17. Siyavuş Sultan Türbesi

Katalog No: 17

Çizim No: 40

Fotoğraf No: 119-127

İnceleme Tarihi: 8.03.2023

Yapının Tarihi: 13.yy

Mimar ve Bani: - / ?

Yapının Genel Tanımı: Siyavuş Sultan Türbesi, Konya'nın Karatay İlçesinde, Aziziye Caddesi üzerinde Piri Mehmed Paşa sokakta, Piri Mehmed Paşa Cami'nin doğusunda camiye bitişik yer almaktadır. Türbenin etrafı ihata duvarıyla çevrilerek sınırlandırılmıştır. Yapıya ana cephesi önündeki duvar kenarındaki basamaktan ulaşım sağlanmaktadır.

Türbe gövde ve üst örtüden oluşmaktadır. Kare plana sahip yapının temeli moloz ve kesme taştan, kalan kısım üst örtüye kadar tuğladan örülerek inşa edilmiştir. Yapının cephe elemanlarında ise mermer kullanılmıştır. Gövde içtende kare planlanarak üst örtüye tromplarla geçiş sağlanmıştır. Dış cephe programında gövdeden üst örtüye geçişte tüm cepheyi dolanan ahşap hatıl görülür. Bu sınırlandırmanın ardından yüksek bir sekizgen kasnak ve köşelere yerleştirilen piramidal formlu kubbeye geçiş öğeleri yer almaktadır. Kasnağın devamında içten yarım küre biçimli kubbenin dıştan piramidal formlu külahla sarıldığı örtü sistemi bulunmaktadır. Üst örtü, tamamen tuğla malzeme kullanarak oluşturulmuştur. Külahın ucuna madeni malzemedan alem yerleştirilmiştir.

Yapının Cephe Özellikleri: Gövdenin tüm yüzeyleri cephe elamanları yerleştirilerek tezyin edilmiştir. Planlanan tüm pencere ve giriş açıklıkları yatay ve dikey ekseninde aynı aks üzerine cephe yüzeyine eşit biçimde dağıtılmıştır.

Türbenin ana cephesi kuzey duvarı olarak planlanmıştır. Giriş açıklığı cephenin tam ortasına ince bir niş içerisine yerleştirilmiştir. Bu niş içine silmelerle hareketlendirilmiş mermerden lento ve söve çevrili kapı oturtulmuştur. Kapı ahşap malzemedan yapılmış, iki kanatlı tablalı tasarlanmıştır. Altta ve üstte kare, ortasına dikdörtgen formlu tablalar işlenen kapı ortadan üzeri zikzak motifiyle bezenmiş biniyle kapatılmıştır. Kuzey cephesinde kapı üzerine de tepe penceresi eklenmiştir. Pencere aynı tarzda niş içerisine oturtulmuştur. Tuğladan sivri kemerli pencerenin önü alçıdan parmaklıkla örtülmüştür. Pencerenin kemeri üzerinde alınlık meydana gelmiş etrafı turkuaz renkli çini mozaik parçalarla ince şerit biçiminde çevrilmiş, içinde yeşil renkli arka plan oluşturularak, köşelere mavi rozet biçimli çiçekler ve aralara siyah palmet kompozisyonu tasarlanmıştır. Fakat günümüzde süslemelerin her yerinde çini kaplama olmadığı görülmektedir.

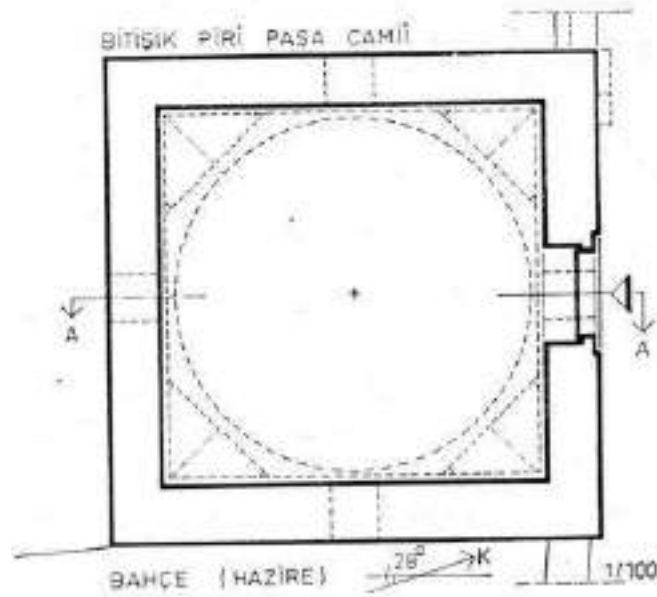
Türbenin batı cephesinde yalnızca bir adet tepe penceresi bulunur. Pencere sivri kemerli tasarlanmış, tuğlalar yapının örüntüsüne göre eğimli ve dikey yerleştirilerek pencere cephede ön plana çıkarılmaya çalışılmıştır. Pencerenin ön bölümü alçıdan damla biçimli kafes parmaklık ile örülmüştür.

Güney cephe bir alt pencere ve tepe penceresinden meydana gelmiştir. Cephenin tam merkezine simetrik yerleştirilen alt pencere kapı ile de aynı aks üzerinde bulunması sebebiyle benzer tarzda kompozisyona sahip olduğu görülür. Pencerenin alt kısmı hariç, etrafı tek parça mermerden silmelerle hareketlendirilmiş lento ve söve sistemiyle sarılmıştır. Ahşap malzemedan çift kanatlı pencere önden madeni malzemedan kafes parmaklıklar örtülmüştür. Pencerenin üst bölümünde içi sade bırakılmış dikdörtgen formlu bir niş bulunmaktadır. Bu nişin üstünde ise simetrik yerleştirilmiş tepe penceresi vardır. Pencere batı cephe yüzeyinde bulunan pencere ile aynı biçimde yapılmıştır. Sivri kemerli pencerenin tuğla örtüsünde bozulmalar meydana geldiği için çerçeve sistemi net olarak görülmez. Pencere önü alçı malzemedan damla motifi şeklinde kafes ile kapatılmıştır.

Yapı doğu cepheden cami ile bağlantılı olması sebebiyle son cemaat bölümüne denk gelen bir giriş açıklığı bulunmaktadır. Ahşap kasadan duvar içine oturtulan tek kanatlı kapı tablalı tasarlanmıştır.

Türbenin üst örtüsü üç bölümden meydana gelmiştir. İlk olarak iç kısımda kubbeye geçiş elemanı olarak kullanılan tuğla tromplar piramidal tarzda dış cepheye yansımış ve kasnakla birleştirilmiştir. Yüksek tasarlanan sekizgen formlu kasnakta tuğladan örülmüştür. Kasnağın üzerine piramidal formlu külah yerleştirilmiştir.

Tarihlendirme ve Geçirdiği Onarımlar: Türbenin bir kitabesi bulunmamaktadır. Yusuf Küçükdağ, yapının Emir Siyavuş'a ait olup 13. yüzyılın son döneminde yapılmış olabileceğini aktarmaktadır.⁹⁴ Hakkı Konyalı ise bu kişinin II. Keykavus'un oğlu olduğunu ve türbeyi oğlu adına yaptırdığını, Siyavuş'un 13. yüzyılın sonlarında vefat ettiğini tarih olarak yapının bu zaman aralığında inşa edilmiş olabileceğini söylemektedir.⁹⁵ Yapının doğu cephesine sonradan camii inşa edilmesi sebebiyle görünümünde değişimler oluşmuştur.

Çizim 40: Siyavuş Sultan Türbesi Planı (Konya Kültür Envanteri)⁹⁶

⁹⁴ Yusuf Küçükdağ "Konya'da Bir Mevlevi Manzumesi (Piri Mehmed Paşa Zaviyesi ve Vakfiyesi)." **Vakıf Haftası Dergisi**, Sayı: 9, 1992, s. 159-178.

⁹⁵ Konyalı, **a.g.e.**, ss.741

⁹⁶ Karpuz, **a.g.e.**, ss.444

Fotoğraf 119: Siyavuş Sultan Türbesi⁹⁷

Fotoğraf 120: Siyavuş Sultan Türbesi Genel Görünüş

⁹⁷ <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/73581> (Erişim Tarihi: 11.05.2024)

Fotoğraf 121: Siyavuş Sultan Genel Görünüş

Fotoğraf 122: Siyavuş Sultan Türbesi Ana Cephesi

Fotoğraf 123: Siyavuş Sultan Türbesi Ziyaretgah Giriş Açıklığı

Fotoğraf 124: Siyavuş Sultan Türbesi Kuzey Cephe Penceresi

Fotoğraf 125: Siyavuş Sultan Türbesi Doğu Cephesi

Fotoğraf 126: Siyavuş Sultan Türbesi Güney Cephesi

Fotoğraf 127: Siyavuş Sultan Türbesi Güney Cephesi Detay

2.18. Halkabegüş Türbesi**Katalog No:** 18**Çizim No:** 41**Fotoğraf No:** 128-133**İnceleme Tarihi:** 06.12.2023**Yapının Tarihi:** 13.yy**Mimar / Bani:** - / -

Yapının Genel Tanımı: Halkabegüş Türbesi, Konya'nın Karatay İlçesinde, Ankara Caddesi üzerinde Musalla Mezarlığının doğusunda yer almaktadır. Günümüzde İnsan ve Medeniyet Hareketi tarafından kullanılan tescilli konutun bahçesinde bulunan yapı zemin kotunun altında kalmış, ikinci bir ihata duvarı ile çevresi sınırlandırılmıştır. Konutun bahçesine batı duvarına yerleştirilen açıklıktan ulaşılmış, bu giriş yoluyla türbenin ziyaretgâh kapısı arasında direk bir bağlantı oluşturulmuştur.

Türbe cenazelik-kaide, gövde ve örtüden oluşmaktadır. Kare plana sahip yapının cenazelik-kaide bölümü gövde ile aynı düzlemde kurgulanmıştır. Gövdenin tüm yüzeylerinde düzgün kesme, moloz ve kaba yonu taş malzemenin farklı düzenlerde yerleştirilerek kullanıldığı görülmektedir. Cephe elemanlarında aynı şekilde farklı taş biçimleri tercih edilmiştir. Türbenin cenazelik katı kare planlı tasarlanarak üzeri beşik tonozlu bir kubbe ile örtülmüştür. Gövde içtende kare planlı yapılarak kubbeye üçgen bingilerle geçiş sağlanmıştır.

Üst örtü, yarım küre biçimli kubbe ile örtülmüştür. Kubbeye geçişi sağlayan üçgen bingiler dış cephe düzenlemesinde de görülmektedir. Üst örtü tuğla malzemenin inşa edilmiştir. Dört cephede üçgen bingiler arasına pencereler açıklıkları yerleştirilmiştir. Kubbe üzerinde dışarıya taşkın yerleştirilen bir tuğla örgü sistemi bulunur. Bu düzenleme cepheye hareketlilik katmıştır.

Yapının Cephe Özellikleri: Türbenin cenazelik, gövde ve üst örtü sisteminde cephe elemanları görülmektedir. Ancak bu cephe elemanları tüm yüzeylere eşit biçimde dağıtılmamış bazı kısımlar sağır bırakılmıştır. Cephelere yerleştirilen mimari elemanlar yatay ve dikey ekseninde aynı aks üzerine eşit konumlandırılmaya çalışılmış, genel görüntüde bütünlük düşünülmemiştir.

Yapının dış cepheyle bağlantılı cenazelik bölümünü vurgulayan bir kaide kısmı bulunmamaktadır. Gövde ile bitişik olan bu bölümün temelinde tek sıra beyaz düzgün kesme taş malzemedeki temsili bir kaide tüm cepheleri dolanmıştır.

Cenazelik bölümüne geçişi sağlayan kapısı kuzey duvar yüzeyine açılmıştır. Batı cephede yer alan ziyaretgâh kapısına iki yönden beş basamaklı merdivenin ardından, kuzey ve güneyden üçer basamaklı merdivenden inilerek cenazeliğe geçiş sağlanmıştır. Önünde bir basamak derinlik ve zemininde eşik bulunan cenazelik açıklığı tek blok taştan basık kemerle çevrilmiş, dikey düz taş ayaklar üzerine oturtulmuştur. Kapı madeni malzemedeki günümüzde yenilenmiş, üst kısmı parmaklık şeklinde tasarlanarak iç alanın görünürlüğü sağlanmıştır. Giriş açıklığının hemen üstüne denk gelen cepheye simetrik konumlandırılmış pencere bulunur. Pencerenin etrafı düzgün kesme taş bloklarla çevrilerek ön plana çıkarılmıştır. Pencerenin ahşap kasnağı tek kanatlı yapılmıştır. Yüzeyi çitalarla dörde ayrılan kanadın camları günümüzde kırılmış ve kötü vaziyettedir. Cephede görüntüye sonradan dahil edilmiş ve estetiği bozan pencere içerisinden geçirilmiş borular bulunmaktadır.

Doğu yüzeyinde yalnızca taş dizilimleri görülmektedir. Duvarda herhangi bir cephe elemanı konumlandırılmamış sağır bırakılmıştır. Güney cephe yüzeyi de doğu cepheyle aynı şekildedir. Yalnızca kaideye hemen bitişik iki adet menfez havalandırma açıklığı görülmektedir.

Ana cephe duvarı batı cephesidir. Giriş yoluyla direk bağlantı sağlanan giriş açıklığı sade ve basit işlenmiştir. Yalnızca daha uzun boyutlu kesme taş bloklarla etrafı sarılarak çerçeve oluşturulmaya çalışılmıştır. Kapı ise ahşap malzemedeki tek kanatlı tasarlanmıştır. Kapı alt ve üstte yatay birer adet ortada iki adet dikey tabladan

düzenlenmiştir. Açıklığa geçişi sağlayan yolun kuzey ve güneyine beşer basamaklı merdiven eklenerek yapının zeminine geçiş sağlanmıştır.

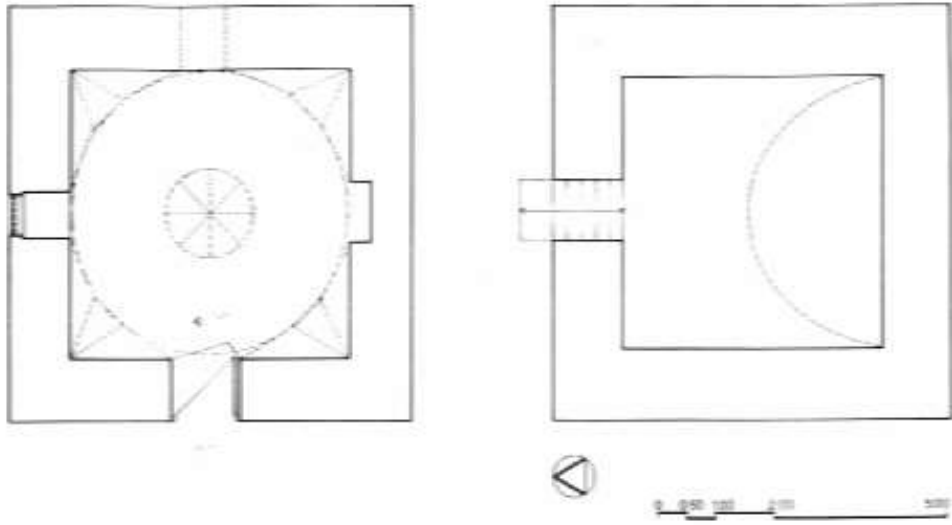
Gövdenin sonlandırıldığı üst bölüm silmelerle bezenmiş, üzerine kurşun malzeme kaplı saçak yapılmıştır. Üst örtüye geçişte iç mekânda kullanılan üçgen bingiler dış cepheye de yansımış, bu kısımlar sekizgen kasnağa oturtulmuştur. Kasnağın kare gövdeye denk gelen yüzeylerinin ortasına yarım daire kemerli aydınlatma pencereleri yerleştirilmiştir. Bu pencerelerden güney yöndeki sonradan kapatılmıştır. Kasnak devamında yarım küre biçimli kubbe oturtulmuştur. Kubbe yüzeyini iki sıra dişli dolanmaktadır. Üst örtünün tüm bölümleri tuğla malzemeden örülmüş, üzeri kurşun malzemeyle kaplanmıştır. Kubbe merkezinde madeni malzemeden yapılmış bir alem bulunmaktadır. Alem kaide, armudi biçimli gövde, gövdeye dahil küp ve boyun kısımlarından oluşturulmuş, devamında hilal şeklinde tepelikle sonlandırılmıştır.

Tarihlendirme ve Geçirdiği Onarımlar: Türbenin kitabesi bulunmamaktadır. İbrahim Hakkı Konyalı, yapının orijinalinde türbe şeklinde yapıldığını ancak mescit olarak kayıtlara geçtiğini aktarır.⁹⁸ Banisi ve mimarı bilinmeyen yapının kare plan tipi, kubbe örtüsü, malzemesi düzenlemesi, Şeyh Ulema Türbesi ve Evhadü'd-Din Kirmanî Türbesi ile benzerliği sebebiyle 13. yüzyıla tarihlendirebiliriz. 1961 tarihinde anıtlar derneği ve 1998 tarihinde Karatay Belediyesi tarafından onarım geçirmiştir.⁹⁹

---

⁹⁸ Konyalı, **a.g.e.**, s.375

⁹⁹ Karpuz, **a.g.e.**, ss. 162

Çizim 41: Halkabegüş Türbesi Üst ve Alt Kat Planı (Konya Kültür Envanteri)¹⁰⁰

Fotoğraf 128: Halkabegüş Türbesi Genel Görünüş

¹⁰⁰ Karpuz. a.g.e., ss.163

Fotoğraf 129: Halkabegüş Türbesi Ana Cephesi

Fotoğraf 130: Halkabegüş Türbesi Kuzey Cephesi

Fotoğraf 131: Halkabegüş Türbesi Cenazelik Giriş Açıklığı

Fotoğraf 132: Halkabegüş Türbesi Doğu Cephesi

Fotoğraf 133: Halkabegüş Türbesi Güney Cephesi

2.19. Evhadü'd-Din Hamid Bin Ebulfahır Kirmanî Türbesi

Katalog No: 19

Çizim No: 42

Fotoğraf No: 134-143

İnceleme Tarihi: 25.11.2023

Yapının Tarihi: 13.yy

Mimar ve Bani: - / -

Yapının Genel Tanımı: Evhadü'd-Din Hamid Bin Ebulfahır Kirmanî Türbesi, Konya'nın Karatay İlçesinde, Ankara Caddesi üzerinde Musalla Mezarlığı içerisinde yer almaktadır. Musalla mezarlığının kuzey ucunda Cennet Çukurunun doğusunda yer alan yapıya batı tarafta Nalçacı, doğuda Kalenderhane ve güneyde Parsana kapısından ulaşım sağlanmıştır. Türbenin zemin kotunun altında kalmış, etrafı bir ihata duvarıyla çevrilerek mezarlıkla yapı arasında sınırlandırma yapılmıştır. Bu duvarın batı cephesine açılan merdivenden türbeye ulaşılmaktadır.

Türbe gövde ve üst örtüden oluşmaktadır. Kare plana sahip yapının gövdesi farklı boyutlara sahip moloz taş malzeme kullanılarak inşa edilmiştir. Cephe elemanlarında ise mermer ve düzgün kesme taş kullanılarak düzenlendiği görülmektedir. Gövde iç planda da kare formlu tasarlanmış kubbe gövdeye oturtulmuştur. Üst örtü, içten ve dıştan kademeli olarak daralan merkeze doğru sivrileşen biçiminde tasarlanmıştır.

Yapının Cephe Özellikleri: Gövdenin batı ve güney cephesi hariç kalan cepheleri sağır bırakılmıştır. Cephe elemanlarının bulunduğu yüzeylerdeki giriş açıklıkları ve pencereler yatay ve dikey ekseninde aynı aks üzerine eşit biçimde yerleştirilmiştir.

Türbenin ana cephesi batı duvarı olarak planlanmıştır. Farklı renk ve boyutlarda moloz taşlarla örülen kare planlı gövdenin giriş açıklığı batı cephesine yerleştirilmiştir. Açıklığın sağı ve solu kapı boyutunda kırmızı renkli büyük taş

bloklarla çevrilmiştir. Kapı üzerine mermer bir lento eklentisi görülür. Bu mermer parçasının devşirme olduğunu gösteren iki ucunda bezeme biçiminde oyuntular ve başka bir yerden çıkarıldığına dair delikler bulunmaktadır. Düz kemerli yapılan kapının üzerine türbenin kime ait olduğunu, defnedilen kişinin ölüm ve doğum tarihlerinin yazdığı metal malzemedden bir tabela vardır. Kapı önüne cepheden dışarıya taşkın moloz taş malzemedden bir eşik yapılmıştır. Kapı ahşaptan, alt ve üst bölüme birer yatay, ortasına iki dikey yerleştirilen tablolardan oluşturulmuştur.

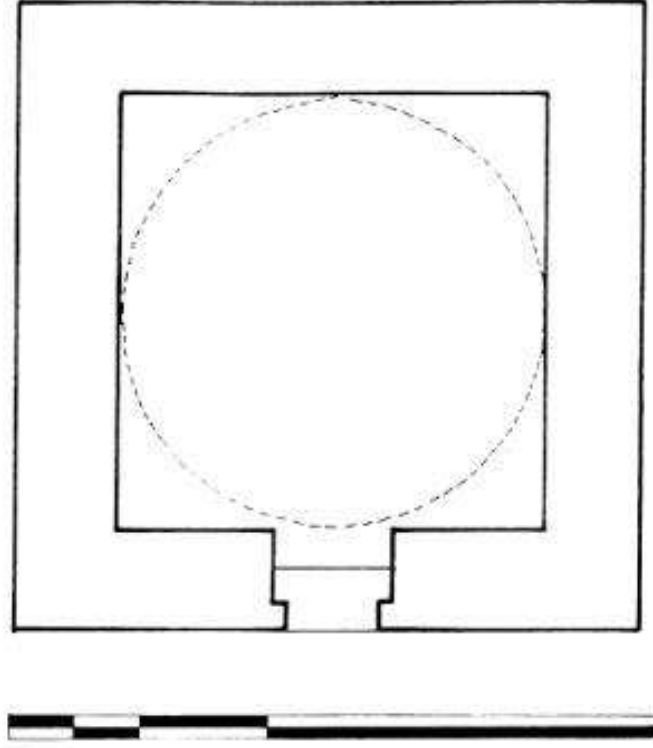
Yapının kuzey ve doğu cepheleri sağır durumdadır. Bu cephelerde yalnızca farklı boyut ve renklerde moloz taşların örülmesiyle oluşturulan mimari dizilim görülmektedir.

Türbenin güney cephesi aynı duvar örgüsüyle oluşturulmuş orta kısmına küçük boyutlu bir pencere yerleştirilmiştir. Kare formlu, derinlemesine iç kısma konumlandırılmış pencerenin etrafı ince ve uzun taş parçalarla çevrilerek, alt bölümüne cepheden dışarı taşkın söve oturtularak cephede hareketlilik oluşturulması amaçlanmıştır. Cephenin köşelerinde bulunan taşların arasında başka bir yapıdan alınan üzeri bezenmiş mermer taş parçası bulunmaktadır. Mermer yüzeyin alt ve üst kısmında cetvel biçimli zencirek, orta kuşakta ise iki sıra örgülü rumi motifiyle bezeli olduğu görülmektedir.

Gövdeden üst örtüye geçişte ahşap silme tüm cepheyi dolanmaktadır. Üst örtü tuğladan örülmüştür. Düzgün yarım küre biçiminde yapılmayan örtü kademeli olarak daraltılarak yükseltilmiştir. Kubbe örgüsünün aralarına tuğlalar dikey biçimde eklenerek sivri biçimli dişler oluşturulmuştur. Bu dişler kubbeyi iki sıra dolaşmaktadır.

Tarihlendirme ve Geçirdiği Onarımlar: Kitabesi olmayan yapının hangi tarihinde inşa edildiği bilinmemektedir. İnşa biçimi, kare planı ve kubbe örtüsü ile Halka Begüş ve Şeyh Ulema Türbelerine benzeyen yapıyı 13. yüzyılda yapıldığını 1237 yılında vefat eden Evhadüddin'in Anadolu dışında bir yerde vefat ettiği düşünülmektedir. Yine de

Konyalı sevenleri tarafından bir makam türbesi inşa ettirilmiştir. Banisi ve mimari bilinmemektedir.¹⁰¹

Çizim 42: Evhadü'd-Din Hamid Bin Ebulfahır Kirmanî Türbesi Planı
(Konya Kültür Envanteri)¹⁰²

¹⁰¹ Önkal, **a.g.e.**, ss.238

¹⁰² Karpuz, **a.g.e.**, ss.392

Fotoğraf 134: Evhadü'd-Din Hamid Bin Ebulfahır Kirmanî Türbesi Genel Görünüş

Fotoğraf 135: Evhadü'd-Din Hamid Bin Ebulfahır Kirmanî Türbesi Ana Cephesi

Fotoğraf 136: Evhadü'd-Din Hamid Bin Ebulfahır Kirmanî Türbesi Giriş Açıklığı

Fotoğraf 137: Evhadü'd-Din Hamid Bin Ebulfahır Kirmanî Türbesi Merdivenler

Fotoğraf 138: Evhadü'd-Din Hamid Bin Ebulfahır Kirmanî Türbesi Giriş Açıklığı
Devşirme Lento Parça

Fotoğraf 139: Evhadü'd-Din Hamid Bin Ebulfahır Kirmanî Türbesi Kuzey Cephesi

Fotoğraf 140: Evhadü'd-Din Hamid Bin Ebulfahr Kirmanî Türbesi Doğu Cephesi

Fotoğraf 141: Evhadü'd-Din Hamid Bin Ebulfahr Kirmanî Türbesi Güney Cephesi

Fotoğraf 142: Evhadü'd-Din Hamid Bin Ebulfahır Kirmanî Türbesi Pencere Açıklığı

Fotoğraf 143: Evhadü'd-Din Hamid Bin Ebulfahır Kirmanî Türbesi Köşe Kenarı Devşirme Malzeme

2.20. Beyhekim Türbesi

Katalog No: 20

Çizim No: 43-45

Fotoğraf No: 144-148

İnceleme Tarihi: 25.03.2023

Yapının Tarihi: 13. yy

Mimar ve Bani: - / Tabib Ekmelüddin

Yapının Genel Tanımı: Beyhekim Türbesi, Konya'nın Selçuklu ilçesinde Hamidiye Mahallesi, Ertuğrul ve Kirmani sokakları arasında yer almaktadır. Türbe aynı adı taşıdığı mescidin yapı bünyesinde inşa edilmiştir. Mescid bir ihata duvarıyla çevrilmiştir. Bahçe içerisindeki yapıya kuzey cephe yüzeyine yerleştirilen mescid açıklığından ulaşım sağlanmaktadır.

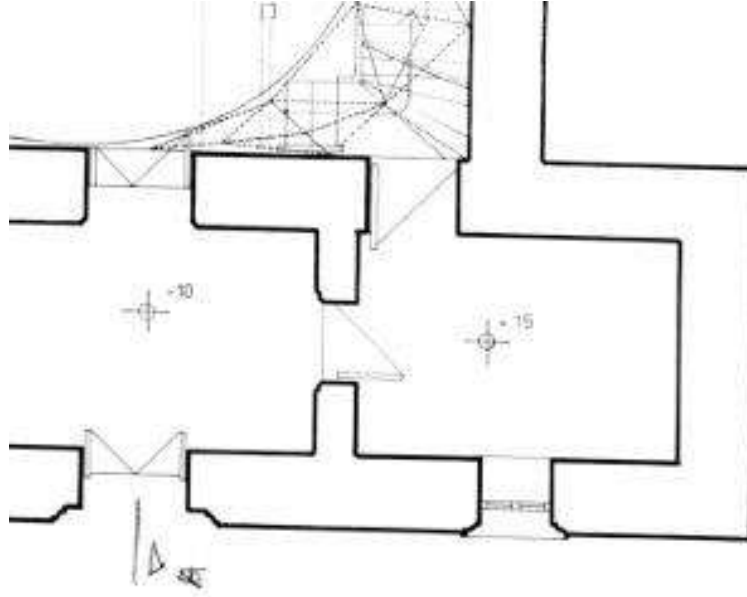
Türbe gövde ve üst örtüden oluşturulmuştur. İçten dikdörtgen plana sahip yapının ön cephe gövdesi yarıya kadar kesme taş ve tuğladan, diğer cephelere bakan duvar yüzeyleri moloz taştan ve üzerine yine tuğla malzemedan örülerek inşa edilmiştir. Cephe elemanlarında ise mermer malzeme kullanıldığı görülmektedir. Yapının üst örtüsü mescid ile bağlantılı olduğu için ona göre kurgulanmış kurşun kaplı düz çatı ile örtülmüştür.

Yapının Cephe Özellikleri: Yapı mescid bünyesinde olması ve onunla orta kurguda olması sebebiyle yalnızca ön cephe yüzeyinde mimari elemanı işlenmiş diğer cepheler sağır bırakılmıştır.

Kaide bölümü olmayan yapının ana cephe açıklığı mescid içerisindeki güney yönüne yerleştirilmiştir. Yapının ana cephe yüzeyinde orta alana yalnızca bir adet pencere açıklığı oturtulmuştur. Açıklık mermer kalın silmelerle hareketlendirilmiş sövelerden yapılmış. Alt kısımdaki yatay parça sağdan ve soldan kesintiye uğramış öne doğru çıkıntı yapan bir mermer çıkıntı buraya işlenmiştir. Pencere Açıklığı üzerine türbede yatan kişinin ismi hakkında bir mermer levha eklenmiştir.

Yapının kesme taş, moloz taş ve tuğladan oluşan duvar yüzeylerinde herhangi bir tezeyinat bulunmamaktadır. Türbenin üst örtüsü ise mescid ile aynı kurguda olduğu için düz çatı biçiminde yapılarak üzerine kurşun kaplanmıştır. Yapının geniş dışarıya taşkın bir saçak görüntüsü bulunmaktadır.

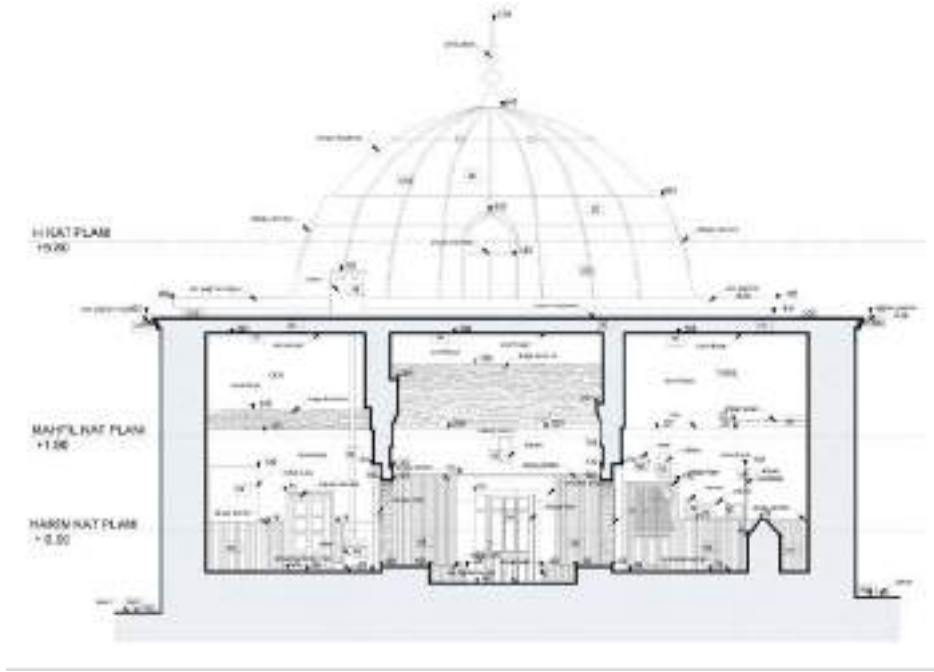
Tarihlendirme ve Geçirdiği Onarımlar: Türbenin kesin tarihi bilinmemekle birlikte Hakkı Önkal, yapının 13. yüzyılda inşa edilen bir Selçuklu eseri olduğunu aktarmaktadır. Tabib Ekmelüddin yapının banisidir. Eserin Konya müzesi tarafından onarımına başlanmış 1965 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından tamamlanmıştır.¹⁰³

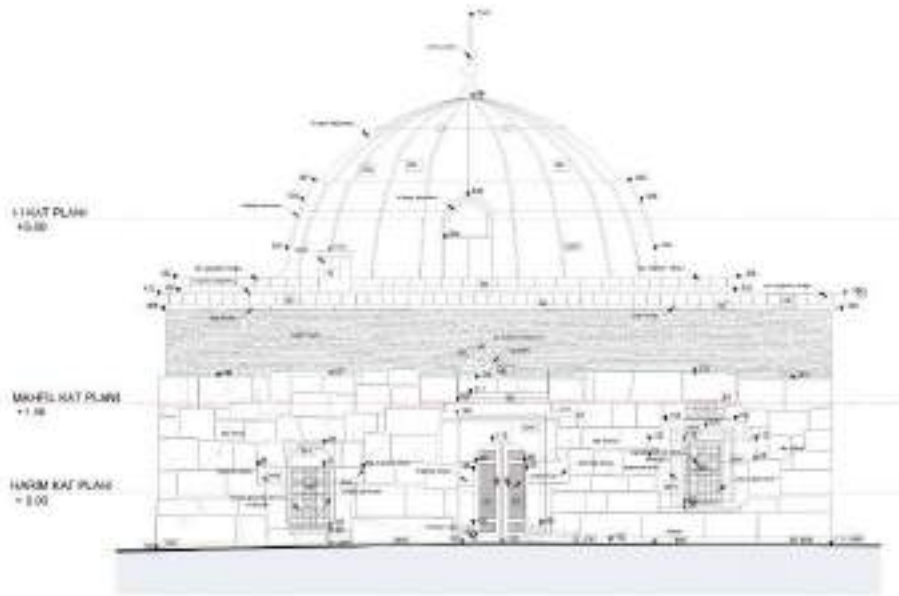
Çizim 43: Beyhekim Türbesi Planı (Konya Kültür Envanteri)¹⁰⁴

¹⁰³ Önkal, a.g.e., ss.375

¹⁰⁴ Karpuz, a.g.e., ss.131

Çizim 44: Beyhekim Türbesi Kesit(V.G.M.'den)

Çizim 45: Beyhekim Türbesi Görünüş (V.G.M.'den)

Fotoğraf 144: Beyhekim Türbesi Genel Görünüş

Fotoğraf 145: Beyhekim Türbesi Batı Cephesi

Fotoğraf 146: Beyhekim Türbesi Kuzey ve Doğu Cephesi

Fotoğraf 147: Beyhekim Türbesi Pencere Açıklığı

Fotoğraf 148: Beyhekim Türbesi Giriş Açıklığı

2.21. Tahir ile Zühre Türbesi

Katalog No: 21

Çizim No: 46-47

Fotoğraf No: 149-153

İnceleme Tarihi: 25.03.2023

Yapının Tarihi: 13. yy

Mimar ve Bani: - / -

Yapının Genel Tanımı: Tahir ile Zühre Türbesi Konya'nın Meram ilçesinde Abdülaziz Mahallesi, Muzaffer Hamit sokak üzerinde yer almaktadır. Türbe aynı adı taşıdığı mescidin bünyesinde inşa edilmiştir. Türbeye güney yöne yerleştirilen kapı açıklığından ulaşım sağlanmıştır.

Türbe cenazelik, gövde ve üst örtüden oluşturulmuştur. Cenazelik katı cepheden görülmeyen yapının ana duvar yüzeyinde yarıya kadar kesme taş ve tuğladan, güneyde türbeye dahil olan diğer yüzeyde ise moloz taş ve tuğla malzemeden bir düzenleme görülmektedir. Yapının cephe elemanlarında da taş ve tuğla kullanılmıştır. Üst örtü mescit ile bağlantılıdır, ancak türbenin kendine ait bir kubbe örtüsü bulunur. Üst örtü kursun malzemeye kaplanmıştır.

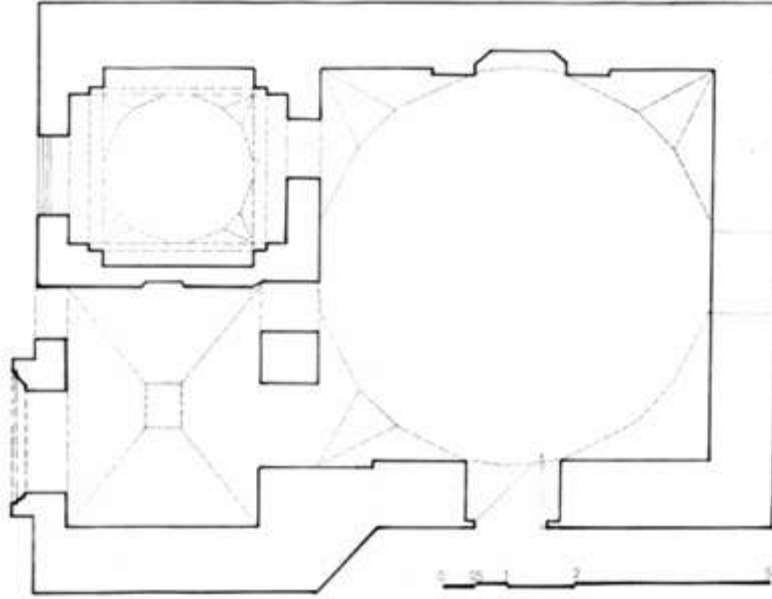
Yapının Cephe Özellikleri: Türbenin cephe yüzeylerinde mimarî elemanlar yerleştirilmiştir. Türbe özelinde yerleştirilen bu elemanlar cephede eşit ve simetrik konumlandırılmıştır.

Cenazelik katı gövde temelinin altında kaldığı için görülmemektedir. Türbenin cepheden kendine ait bir ana yüzeyi bulunmaktadır. Doğu yüzeyine yerleştirilen ana cephe ortasında bir giriş açıklığı vardır. Açıklığın çevresi kesme taş bloktan lento ve sövelerle çevrilmiştir. Açıklığa yan yana üç sıra dikey yönde tablalardan tasarlanmış ahşap kapı yerleştirilmiştir. Girişin hemen üzerinde bitişik bir pencere bulunur. Pencere alçıdan kafesle kapatılmıştır. Açıklığın üzeri tuğladan sivri kemerle çevrilmiş, kemer köseliklerine “x”, “y” kırık geometrik çizgilerden çini mozaik bezeme

kompozisyonuyla tezyin edilmiştir. Süslemenin üzerinde bir çerçeve açılarak üzerine yapının ismi ve tarihi hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Türbenin güney cephesinde bir tuğla kemer bir dolgu yapılmış ancak herhangi bir açıklık görülmemektedir.

Gövdenin temelden orta alana kadar kesme taş ve moloz taş kullanılmış, üst bölümü ise tuğladan örülmüştür. Türbenin kubbe üst örtüsü kurşunla kapatılmış, cepheden dışarı taşkın kurşun kaplı bir saçak düzenlemesi bulunmaktadır.

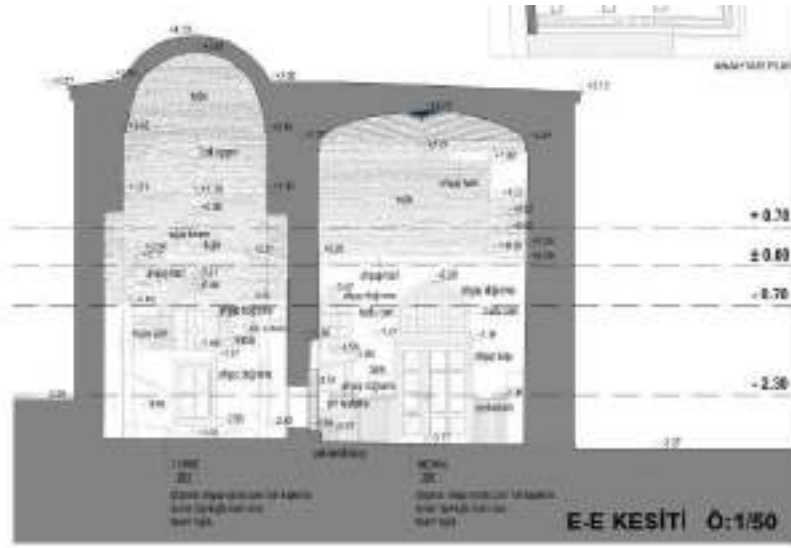
Tarihlendirme ve Geçirdiği Onarımlar: Alptekin Yavaş yapının Osmanlı dönemine ait kayıtlarda Sahip Ata Fahrettin Ali tarafından yaptırıldığından bahsetmektedir. Mimarı bilinmeyen yapının genel özellikleriyle klasik Selçuklu Mescidi olmasına bakılarak 13. yüzyıla tarihlendirilmektedir. Yapı 1958 yılında ve Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 1991 yılında onarılmıştır. Giriş açıklığında çinilerde yenilenmiştir.¹⁰⁵

Çizim 46: Tahir ile Zühre Türbesi Planı (Konya Kültür Envanteri)¹⁰⁶

¹⁰⁵ Alptekin Yavaş, “Konya Sahip Ata (Tahir ile Zühre) Mescidi”, **Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi**, Sayı:20, s.161-178

¹⁰⁶ Karpuz, **a.g.e.**, ss.292

Çizim 47: Tahir ile Zühre Türbesi Kesiti (V.G.M.'den)

Fotoğraf 149: Tahir ile Zühre Türbesi Genel Görünüş

Fotoğraf 150: Tahir ile Zühre Türbesi Ana Cephesi

Fotoğraf 151: Tahir ile Zühre Türbesi Giriş Açıklığı

Fotoğraf 152: Tahir ile Zühre Türbesi Hacet Penceresi

Fotoğraf 153: Tahir ile Zühre Türbesi İç Mekânı

2.22. Cemel Ali Dede Türbesi

Katalog No: 22

Çizim No: 48-50

Fotoğraf No: 154-165

İnceleme Tarihi: 01.03.2023

Yapının Tarihi: 13. yy

Mimar ve Bani: - / -

Yapının Genel Tanımı : Cemel Ali Dede Türbesi, Konya'nın Meram İlçesinde, Selam Mahallesi, Dere Caddesi ve Kayışdağı sokağın kesişimi üzerine aynı ismi taşıdığı camiye bitişik inşa edilmiştir. Türbe çevresi önceden Mevlevi bahçesi olarak anılır bu yüzden yapı "Tekkebağı Mescidi" adıyla da bilinmektedir. İlk inşa edildiği dönemlerde zaviye, mektep hamam, mescit ve türbeden oluşan bir yapı topluluğu olarak kurgulanmıştır.¹⁰⁷ Fakat günümüze yalnızca Cami ve türbe ulaşmıştır. Yapılar bir ihata duvarıyla çevrilerek kuzey ve güney duvarlarına yerleştirilen giriş açıklıklarından avluya ulaşım sağlanmıştır. Caminin batı cephesine bitişik konumlandırılan türbenin kuzey ve batısına yerleştirilen merdivenlerden ulaşım sağlanmıştır.

Türbe cenazelik, gövde ve örtüden oluşmaktadır. Eyvan plan tipine sahip yapının cenazelikten itibaren gövdenin alt kısmı moloz taştan üst kısmı ve ön cephesi tuğla malzeme kullanılarak inşa edilmiştir. Restorasyon sebebiyle yer yer düz kesme taş kullanıldığı da görülmektedir. Cenazelik içte dikdörtgen planlanmış üstü moloz taştan düz örtülmüştür. Gövde ve cenazelik aynı hizada planlanmıştır. Üst örtü sivri tonozdan tamamlanarak, içten tuğla örgü örülmüş, dışta ise kurşun malzemedden kaplanmıştır.

Yapının Cephe Özellikleri: Eyvanın kuzey cephesi gövdeden yukarıya taşkın yapıлып ön plana çıkarılmış, taç kapı görüntüsü verilmeye çalışılmıştır. Türbenin kuzey ve batı

---

¹⁰⁷ Mine Erdem, **a.g.m.**, s.38

cephesi dışında kalan güney duvarı sağır bırakılmıştır. Cephe elemanlarının bulunduğu duvarlarda giriş açıklıkları yatay ve dikey ekseninde aynı aks üzerine eşit biçimde dağılmıştır.

Cenazelik bölümüne geçişi sağlayan kapısı kuzey yönüne yerleştirilmiştir. Ziyaretgâh alanı için eklenen merdivenin alt kısmına denk gelen açıklık tek parça yontulmuş taştan sivri kemerle çevrilmiş ve düz taş ayaklar üzerine oturtulmuştur. Açıklığa ahşap malzemedan üst bölümü parmaklık, alt bölümü düz tabladan kapı eklenmiştir.

Gövdenin asıl girişine cenazelik girişinden yukarıya uzanan iki yönden geçişin sağlandığı altışar basamaklı demir korkuluklu merdiven sistemiyle ulaşılmaktadır. Ana açıklık cenazelik kapısıyla simetrik ekseninde yerleştirilerek kuzey cepheye konumlandırılmıştır. Eyvan açıklığı cam kapıyla örtülmüştür. Kapı etrafı sivri kemerle sarılarak, gövdenin tuğla örgüsü taşıyıcı ayak olarak kullanılmıştır. Kemer üzerine alınlık eklenmiş, kemer ve alınlığın etrafı iki adet bordürle çevrilmiştir. Ana cephedeki bu süsleme birleşimi kademeli olarak dışarıya doğru genişleyerek yükseltilmiş, kemer ve bordürlerin aralarında meydana gelen aralıklarda gövdenin tuğla örgüsü gösterilmiştir.

Kemer yüzeyi, köşelikleri ve çevresi ilk tasarlandığında çini mozaikle bezenmiş, günümüzde ise aynı süsleme kompozisyonları onarım sebebiyle boyama tekniğinde yeniden yapılarak cephe üzerine işlenmiştir. Kemer yüzeyinde kare plakalar oluşturulmuş, iç kısımları dörder adet “T” biçiminde geometrik kırık çizgi motifleriyle bezenerek siyah renge boyanmıştır. Aynı bezeme alanının ortasına aralıklı turkuaz renkli beşer adet küçük kare parçalar eklenerek “X” şeklinde motif meydana getirilmiştir. Kilit taşı küçük tutulmuş, bir dikey çizgi kenarlarına yatay dörder kol çizilerek üç adet nokta koyulmuştur. Kemer yüzeyinin ardından üst kısma ince bir bordür eklenmiş, turkuaz renkli kareler ve siyah renk ince dikdörtgen formda geometrik şekillerden örüntü biçiminde ilerleyerek tezyin edilmiştir. Kemerin üst kısmına uygulanan kemer köşeliğinin içi altıgen motifle tamamen doldurulmuş geometrik parçaların uçlarına turkuaz renkte üçgenler eklenerek yüzey içerisinde yıldız kompozisyonu işlenmiştir. Köşelik etrafına altıgen ve içbükey çokgen geometrik

motifler art arda yerleştirilerek bordür oluşturulmuştur. Siyah ve turkuaz renk kullanılarak geometrik motif yüzeyleri boyanmıştır. Çerçeveye yatayda aynı süslemenin ikincisi eklenerek çift bezeme kuşağı uygulanmıştır. Kemer dolanan birinci bordür, alınlığı çevreleyen bordürle aynı bezeme özelliklerine sahiptir. Bütün kompozisyonu çevreleyen en dış bordür kuşağının ortasına turkuaz renkli sekiz kollu yıldızlar dizilmiş, sağına ve soluna siyah renkte yarım haç formu geometrik parçalar sıralanarak bezeme sonlandırılmıştır.

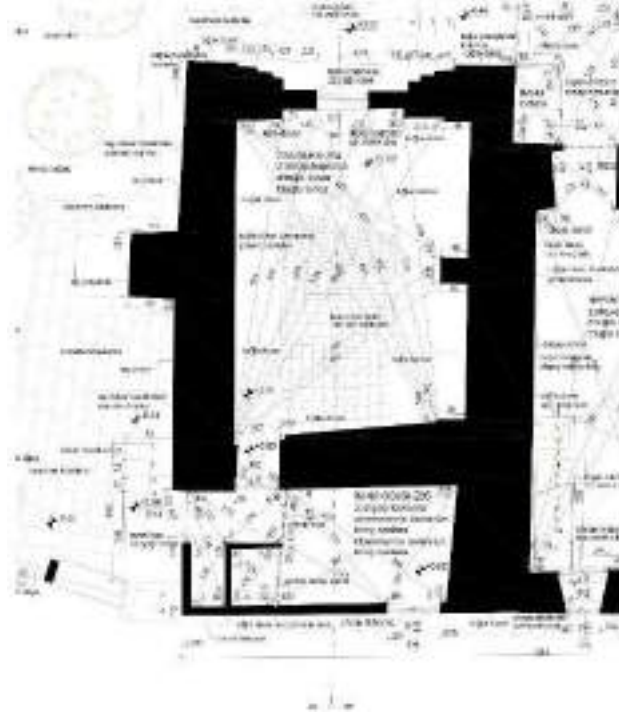
Kemer karnına kalemişi tekniğinde kalın bordür çekilmiş içi üç bölüme ayrılmıştır. Ayrılan bu şeritlerden birincisi yeşil, ikincisi kahverengi boyanmış aralarına siyah renkte çizgiler atılarak dikdörtgen parçalar oluşturulmuştur. Üçüncü şerit ise örüntü şeklinde stilize kahverengi kıvrım dal ve turuncu yapraklar işlenerek ince bir çizgiyle bezeme sonlandırılmıştır. Kompozisyonun büyük kısmı yenilenmiş, kemerin sol kolunda onarım öncesi bir parça bulunmaktadır.

Türbe batı cephede yalnızca bir payandayla desteklenmektedir. Aşağıdan yukarıya doğru incelerek yükselmiş batıdan eğimli bir yüzey oluşturularak tepede küt bırakılmıştır. Güney cephe sağır bırakılmış sadece üst örtüyle çakışan alanda dikey tuğla örgüsü uygulanarak hareketlilik ve belirginlik sağlanmıştır. Tonozdan örtünün batı ve güney cephelerine kurşun malzemedan ince saçak uygulanmış, kuzey kapının üst kısmında ise kesme taş malzemedan saçak sistemi tercih edildiği görülmektedir.

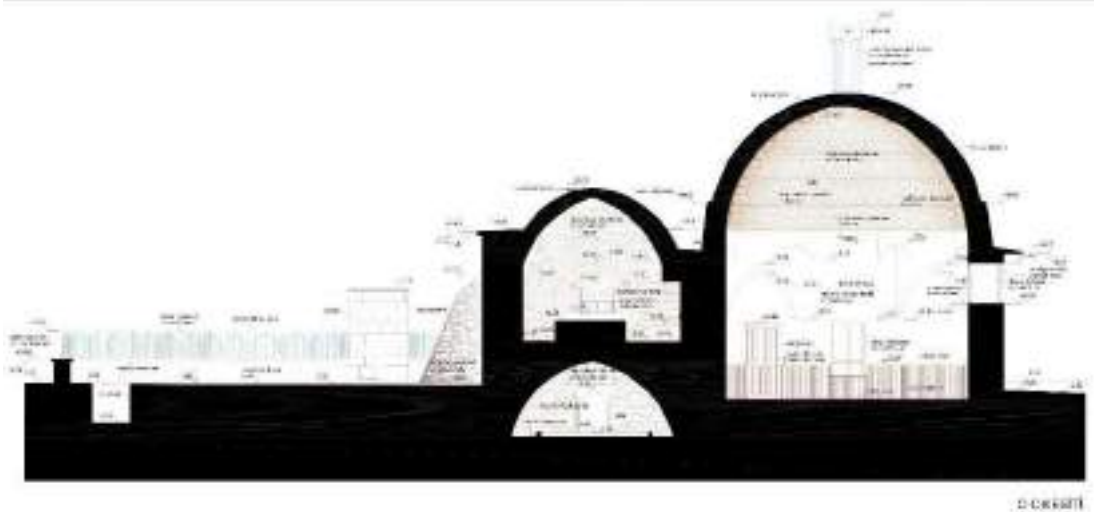
Üst örtü ise sivri kemerli beşik tonozdan meydana gelmektedir. Tuğla malzemedan inşa edilen örtünün dış cephesi kurşun malzemedan yapılarak korumaya alınmıştır.

Tarihlendirme ve Geçirdiği Onarımlar: Tarihi ve banisi hakkında bir bilgi olmayan türbe, 13. yüzyılda görülmeye başlanan eyvan plan tipi türbelerin form ve düzenleme biçimine sahip olması sebebiyle net tarih vermemekle birlikte eserin bu zaman diliminde inşa edilmiş olabileceğini düşünmekteyiz 2016 yılında türbede Konya Büyük Şehir Belediyesi tarafından restorasyon çalışması gerçekleştirilerek

duvardaki pencere açıklığı kaldırılmış ve ana cephe kemerine bir cam yerleştirilmiştir.¹⁰⁸

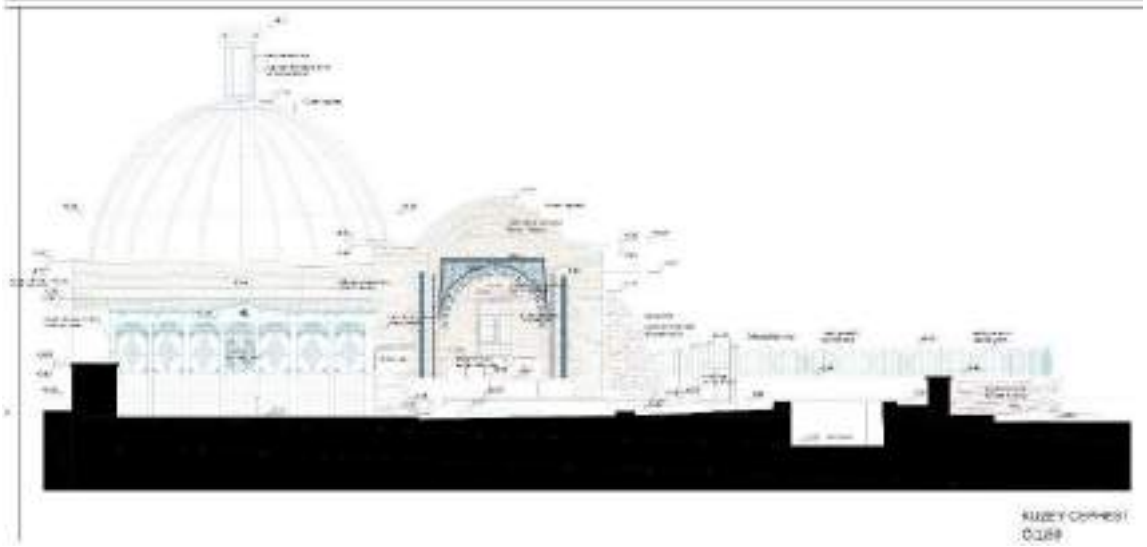

Çizim 48: Cemal Ali Dede Türbesi Planı (V.G.M'den)

Çizim 49: Cemal Ali Dede Türbesi Kesiti (V.G.M'den)

¹⁰⁸ Mine Erdem, a.g.m., ss.39

Çizim 50: Cemal Ali Dede Türbesi Görünüş (V.G.M'den)

Fotoğraf 154: Cemal Ali Dede Türbesi Genel Görünüş

Fotoğraf 155: Cemel Ali Dede Türbesi Ana Cephesi

Fotoğraf 156: Cemel Ali Dede Türbesi İç Mekân

Fotoğraf 157: Cemal Ali Dede Türbesi Cenazelik Katı

Fotoğraf 158: Cemal Ali Dede Türbesi Cenazelik Genel Görünüş

Fotoğraf 159: Cemal Ali Dede Türbesi Giriş Açıklığı

Fotoğraf 160: Cemal Ali Dede Türbesi Kemer, Kemer Alınlığı ve Bordürler

Fotoğraf 161: Cemel Ali Dede Türbesi Bordür Detay

Fotoğraf 162: Cemel Ali Dede Türbesi Bordür Çini Detay

Fotoğraf 163: Cemel Ali Dede Türbesi Kemer Karnı Kalemışı Süsleme

Fotoğraf 164: Cemel Ali Dede Türbesi Doğu Cephesi

Fotoğraf 165: Cemal Ali Dede Türbesi Güney Cephesi

2.23. Bedrettin Gühertaş (Gevhertaş) Türbesi

Katalog No: 23

Çizim No: 51

Fotoğraf No: 166-170

İnceleme Tarihi: 05.05.2023

Yapının Tarihi: 13. yy

Mimar ve bani: - / Bedreddin Gühertaş (Gevhertaş) Türbesi

Yapının Genel Tanımı: Bedreddin Gühertaş (Gevhertaş) Türbesi, Konya'nın Karatay İlçesinde, Selim Sultan Caddesi ile Tutam sokağın kesişimi üzerine inşa edilmiştir. Yapı, bir ihata duvarıyla çevrilmiş batı ve kuzey duvarlarına yerleştirilen giriş açıklıklarındaki merdivenlerden avluya ulaşım sağlanmıştır. Eser zemin kotunun altında kalmıştır.

Türbe cenazelik, gövde ve örtüden oluşmaktadır. Eyvan plan tipine sahip yapının cenazelikten itibaren gövdenin alt kısmı moloz taştan, üst kısmı tuğla malzemedен inşa edilmiştir. Giriş açıklığı da aynı biçimde iki kısma ayrılmış altta düzgün kesme taş, üstte tuğlanın kullanıldığı görülür. Cenazelik içte dikdörtgen planlanmış üstü moloz taştan beşik tonozla örtülmüştür. Gövde ve cenazelik aynı hizada planlanmıştır. Üst örtü sivri tonozdan tamamlanarak, içten tuğla örgü örülmüş, dışta ise kurşun malzemedен kaplanmıştır.

Yapının Cephe Özellikleri : Eyvanın batı cephesi gövdeden yukarıya taşkın ve kuzey-güney doğrultuda geniş yapıp ön plana çıkarılmış, taç kapı görüntüsü verilmeye çalışılmıştır. Türbenin kuzey ve batı cephesi dışında kalan duvarları sağır bırakılmıştır.

Cenazelik bölümüne geçişi sağlayan kapısı batı yönüne yerleştirilmiştir. Ziyaretgâh alanı için eklenen merdivenin alt kısmına denk gelen cenazelik girişine üç basamaklı merdivenden inilerek derin ve uzunlamasına gelişen bir alandan ulaşım

sağlanmaktadır. Açıklık düz kemerli olup, basit tutulmuştur. Kapı ahşap malzemedен çerçevesi, düz kuşaklı tasarlanmıştır.

Gövdenin asıl girişine cenazelik girişinden yukarıya uzanan iki yönden geçiş sağlandığı dörder basamaklı merdiven sistemiyle ulaşılmaktadır. Ana açıklık cenazelik kapısıyla simetrik eksende yerleştirilerek batı cepheye konumlandırılmıştır. Eyvan açıklığı madeni malzemedен zıvanalı kafesle örtülmüş, merkezine basık kemerli iki kanatlı kapı eklenmiştir.

Kapı etrafı teğet sivri kemerle sarılarak, gövdenin kesme taş örgüsü taşıyıcı ayak olarak kullanılmıştır. Kemer üzerine alınlık eklenmiş, alınlığın etrafı kademeli olarak dışarıya genişleyen ince ve kalın, iki adet bordürle çevrilmiştir. Kemer yüzeyinde tuğla örgü dikey eksene eğimli yerleştirilerek geometrik bezeme biçimi oluşturulmuş cepheye hareketlilik kazandırılmıştır. Aynı biçimde bordürlerin yatay üst kuşaklarına tuğlalar dikey yerleştirilerek hareketlilik oluşturulmuştur. Alınlığı ve kemeri saran bu tuğla bordürün ardından bir kuşaklık boşluk oluşturulmuş ardından cephe duvarına geçiş sağlanmıştır. Bu ara kısımda oluşan derinlikte dikey sağ ve sol bordür tek sıra yatay, yatay üst bordür tek sıra dikey tuğla sıralanarak dış cepheyle aradaki ayrım belirgin hale getirilmiştir. Taç kapının bitiminde iki sıra kirpi saçak profili uygulanarak üzeri kurşun plakayla korunmuştur.

Kuzey cephe gövdesi, ölçüleri birbirinde farklı moloz taş sistemiyle örülmüş, kesme taş bloklar köşe kenarlara yerleştirilerek sınırlar netleştirilmiştir. Cephenin batısında bir niş eklendiği görülür. Niş tuğla malzemedен sivri kemerle çevrilidir. Kemerin taşıyıcı ayakları kesme taş bloklardan meydana getirilerek, eşikte tuğla dizilimi ve niş içinde moloz taş kullanımıyla devam etmiştir. Kemer üzerinde niş genişliğinde tuğla malzeme kullanılmıştır. Nişin üst bölümünde gövdenin yarısına kadar yerleştirilmiş bir ahşap hatıl bulunur. Bu ahşap hatılın hemen üzerine taş ile tuğla arasında sınır çizgisi oluşturacak şekilde gövdeyi çizen ikinci bir ahşap hatıl bulunmaktadır. Hatıl üzerinde yer alan tuğla duvarın niş üzerine denk gelen bölümü kesilerek girinti oluşturulmuş ve saçak yerleştirilmiştir.

Doğu cephe gövdesi, kuzey duvardan daha nizami ölçülerde moloz taş sistemiyle örülmüş, köşe kenarlar kesme taş bloklarla belirtilmiştir. Taş örgü sistemi ahşap hatilla sınırlandırılarak üzeri tuğla malzemeyle devam ettirilmiştir. Gövdenin devamında tuğlaların eğri biçimde yerleştirilmesiyle teğet sivri kemer düzenlemesi batı duvarda görüldüğü gibi aynı biçimde uygulanmış, kemerin içi gövdenin devamı niteliğinde doldurulmuştur

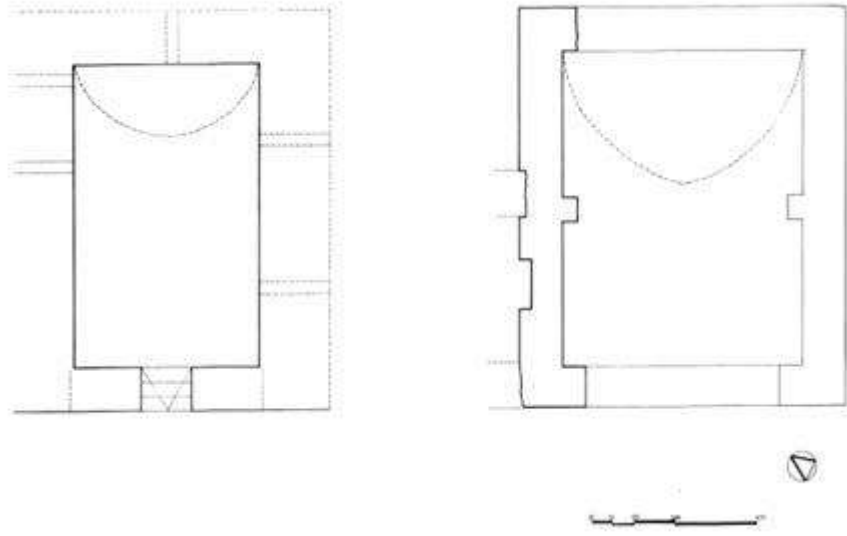
Güney cephe gövdesi, doğu cephe düzenlemesiyle aynı tasarım özelliklerine sahiptir. Küçük boyutlu moloz taş sistemi devam ettirilerek köşeler düzgün kesme taşlarla belirginleştirilmiştir. Taş örgü sistemi ahşap hatilla sınırlandırılarak üzeri tuğla malzemeyle devam ettirilmiştir.

Üst örtü sivri tonozdan tamamlanarak, içten tuğla örgü örülmüş, dışta ise kurşun malzemedden kaplanmıştır.

Tarihlendirme ve Geçirdiği Onarımlar: Türbenin hiçbir yerinde bani, inşa tarihi ve mimarı hakkında bilgi bulunmamaktadır. Ancak Ali Hacıgökmen Osmanlı evkaf defterinde türbenin bulunduğu yer ve yatan kişi hakkında kısa bir kayıt geçtiğinden bahseder. Bu nedenle yapının Alaeddin Keykubat'ın Atabeyi olan Bedrettin Gühertaş adına yaptırıldığı düşünülmektedir.¹⁰⁹

---

¹⁰⁹ M. Ali Hacıgökmen, "I. Alaeddin Keykubat Dönemi Emirlerinden Atabey Bedreddin Gühertaş (Gevhertaş) (D. ?-Ö. 1262)", **Tarih Araştırmalar Dergisi**, Cilt:30, 2011, s.119-136

Çizim 51: Bedreddin Gühertaş (Gevhertaş) Türbesi Alt ve Üst Kat Planı
(Konya Kültür Envanteri)¹¹⁰

Fotoğraf 166: Bedreddin Gühertaş (Gevhertaş) Türbesi Genel Görünüş

¹¹⁰ Karpuz, a.g.e., ss.382

Fotoğraf 167: Bedreddin Gühertaş (Gevhertaş) Türbesi Cenazelik Katı

Fotoğraf 168: Bedreddin Gühertaş (Gevhertaş) Türbesi Ana Cephe

Fotoğraf 169: Bedreddin Gühertaş (Gevhertaş) Türbesi Kuzey Cephesi

Fotoğraf 170: Bedreddin Gühertaş (Gevhertaş) Türbesi Doğu ve Güney Cephe

2.24. Eflaki Dede Türbesi**Katalog No:** 24**Çizim No:** 52**Fotoğraf No:** 171-174**İnceleme Tarihi:** 25.03.2024**Yapının Tarihi:** 13. yüzyıl sonu, 14. yüzyıl başı**Mimar ve Bani:** - / -

Yapının Genel Tanımı: Konya'nın Karatay ilçesinde, Aziziye mahallesi Mevlâna caddesi üzerinde bulunan Mevlâna Dergâhı'nın gül bahçesi olarak adlandırılan bölümüne inşa edilmiştir. Dergâhın oluşumu 13. Yy da Selçuklu devrinde başlamıştır. Mevlâna Celaleddin Rumi'nin ve babası Bahaeddin Veled'in vefatıyla gül bahçesi olarak adlandırılan bu alana türbe yapılarak defnedilmeleriyle dergâhın inşasına başlanmış ardından Beylikler ve Osmanlı dönemlerinde yapılan eklemelerle günümüze ulaşmıştır. Dergâh bugün Mevlâna Müzesi olarak ziyarete sunulmuştur. Geniş bir alana yayılım gösteren bu yapılar topluluğunun ve bahçenin etrafı bir ihata duvarıyla sınırlandırılmıştır. İç alana kuzeyden ve güneyden ikinci bir duvar çekilerek bahçe ve dergâh birbirinden ayrılmıştır. Mevlâna Türbesi ve çevresinde bulunan yapıların yerleştirildiği avluya kuzeyde Çelebiyan, güneyde Hamuşan, doğuda Pir ve batıda bulunan Dervişan kapılarından ulaşım sağlanmıştır. Avlunun tam ortasında Mevlâna Türbesi, Çelebi Mezarları, Semahane ve Mescit bölümleri bir arada yer alır. Batı cephede, Matbah-ı Şerif, Meydan-ı Şerif ve Derviş Hücreleri inşa edilmiştir. Avlu ortasında ise büyük bir şadırvan, sebil ve havuz bulunmaktadır. Güney bölüme ve dergâhın avlusu dışında kalan bölümlere türbeler ve mezarlar konumlandırılmıştır. Bu yapılardan biri de Eflaki Dede Türbesi'dir. Yapıya batıda yer alan Dervişan kapısından ulaşılmaktadır. Bahçe içerisindeki türbe bir ihata duvarıyla çevrilerek güneydeki avlu duvarıyla birleştirilmiştir. Türbenin etrafı bir ihata duvarıyla çevrilmiş, zemin kotunun altında olması sebebiyle yoldan giriş açıklığına bir bağlantı sağlanarak ulaşım gerçekleştirilmiştir.

Türbe gövde ve üst örtüden oluşmaktadır. Eyvan plan tipine sahip yapının gövdesinde moloz taş ve tuğla malzeme kullanılmıştır. Cephe elemanlarında günümüzde düzenlenerek ahşap ve cam kaplama yapılmıştır. Üst örtü kırma çatı tekniğinde yapılmış, üzeri ise kurşun malzemeyle kaplanmıştır.

Yapının Cephe Özellikleri: Günümüzde türbenin dış cephesinde restorasyonlar yapılmış, bu sebeple farklı yeni düzenlemeler uygulanmıştır. Cephe elemanlarının son dönemde koruma amacıyla eklendiği görülmektedir.

Türbenin bir cenazelik ve kaide kısmı bulunmamaktadır. Yapının ana cephesi güneye yerleştirilmiştir. Yenilemelerden dolayı cephenin yalnızca alt kısmında bir duvar yüzeyiyle karşılaşmaktayız. Kalan cephe duvarından üst örtüye kadar ahşap kasnaklarla taşınan cam mekanla kaplanmıştır. Alana yerleştirilen giriş açıklığı tam merkezde değildir. Bahçe zemininden giriş açıklığına bir köprü bağlanarak ulaşım sağlanmıştır.

Batı cephesinin zeminde üst örtüye moloz ve tuğla taşla kurgulanmış, güneye yakın bir bölümü ise restore edilerek yeni tuğla örgüyle yeniden inşa edilmiştir. Gövdenin zeminde orta kısmına kadar dergâhın avlu duvarı arası moloz taş örgüyle doldurulmuştur. Bu dolgu üzerinde duvar yüzeyinin orta alanında moloz taşın payandanın cepheyi desteklediği görülmektedir.

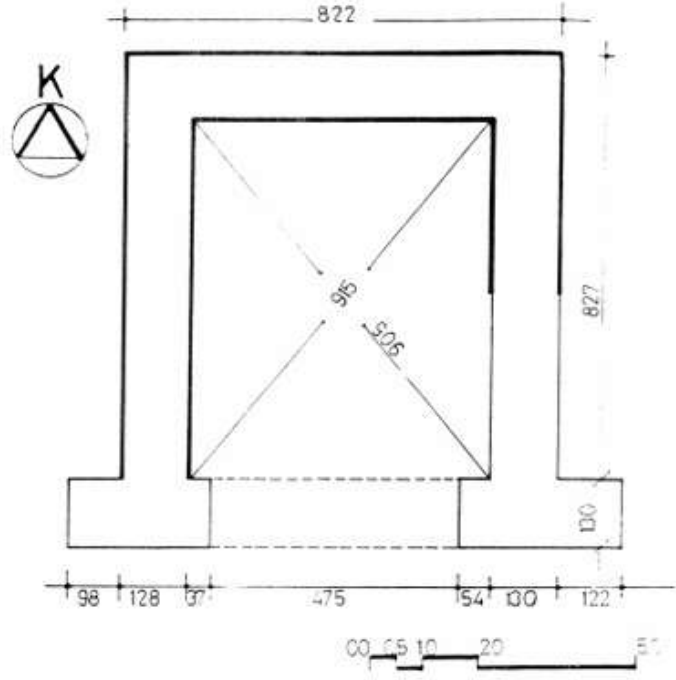
Kuzey cephe yüzeyi moloz taş örgüsünden oluşturulmuş, sağır bırakılmıştır. Bu duvar orijinalliğini korumaktadır.

Doğu duvar yüzeyinin bir bölümü yılmıştır. Moloz taş örgü zeminde üst örtüye kademeli şekilde toparlanmıştır. Bu cephenin düzenlenen duvar kurgusunun üzerine ana cephe yüzeyinde gördüğümüz ahşap kasnaklı cem mekân kompozisyonu üst örtüye kadar devam ettirilmiştir.

Üst örtü kırma çatı şeklinde, gövdeden dışarıya taşkın saçaklı tasarlanmıştır. Örtü üzerine kurşun malzemedeki kaplama uygulanmıştır.

Tarihlendirme ve Geçirdiği Onarımlar: Türbenin yapım tarihi hakkında kesin bir inşa tarihi veya banisi hakkında bir bilgi mevcut değildir. Haşim Karpuz, araştırmacılar

tarafından incelen türbe içerisinde Eflaki Dede'nin 1360 yılına ait mezar taşının bulunduğunu yapının ona atfedildiğini aktarmaktadır. Eyvan plan tipi ve inşa tekniklerine bakılarak yapı 13. yüzyıl sonu 14. yüzyıl başlarına tarihlendirilmiştir.¹¹¹

Çizim 52: Eflaki Dede Türbesi Plan (Konya Kültür Envanteri)¹¹²

¹¹¹ Karpuz. **a,g,e.**, ss.387

¹¹² Karpuz. **a,g,e.**, ss.388

Fotoğraf 171: Eflaki Dede Türbesi Doğu Cephe

Fotoğraf 172: Eflaki Dede Türbesi Genel Görünüş

Fotoğraf 173: Eflaki Dede Türbesi Ana Cephe

Fotoğraf 174: Eflaki Dede Türbesi Batı Cephe

2.25. Gömeç Hatun Türbesi (Kız Kulesi)

Katalog No: 25

Çizim No: 53-55

Fotoğraf No: 175-185

İnceleme Tarihi: 25.11.2023

Yapının Tarihi: 13. yy. sonu- 14.yy. başı

Mimar ve bani: - / Gömeç Hatun

Yapının Genel Tanımı: Gömeç Hatun Türbesi (Kız Kulesi), Konya'nın Selçuklu ilçesinde, Ankara caddesi üzerinde bulunan musalla mezarlığının güneyine inşa edilmiştir. Mezarlığın Kalenderhane isimli girişinden ulaşım sağlanan yapı geniş bir alana yerleştirilmiştir.

Türbe cenazelik gövde ve örtüden oluşmaktadır. Eyvan plan tipine sahip yapının cenazelikten itibaren gövdenin alt kısmı yedi sıra düzgün kesme taştan, üst kısmı tuğla malzemeden inşa edilmiştir. Giriş açıklığı da aynı biçimde taş ve tuğlanın birlikte kullanıldığı görülür. Cenazelik içte dikdörtgen planlanmış üzeri tekne tonozla örtülmüştür. Gövde ve cenazelik aynı hizada planlanmıştır. Üst örtü beşik tonozla tamamlanarak, içten örülmüş, dışta ise kurşun malzeme kaplanmıştır. Dış cephe etrafı kule biçiminde yüksekçe dendanlarla çevrildiği için tonoz örtü dışardan görülmemektedir.

Yapının Cephe Özellikleri : Eyvanın kuzey cephesi gövdeden yukarıya taşkın ve doğu-batı doğrultuda geniş yapıлып ön plana çıkarılmış, taç kapı görüntüsü verilmiştir. Kuzey, doğu ve batı yüzeylerde cephe elemanları bulunur. Bu cephelerde yer alan pencere ve giriş açıklıkları yatay ve dikey ekseninde aynı aks üzerine eşit biçimde dağılmıştır. Türbenin güney cephesi sağır bırakılmıştır.

Türbenin gövde düzenlemesinde dışarıya taşkın yapılmış bir kaidesi bulunmamaktadır. Ancak zeminden eyvan açıklığına kadar olan kısımda tüm cephe

kompozisyonu iki renkli düzgün kesme taştan örülerek bir kaide görüntüsü verilmeye çalışılmıştır. Cenazelik bölümüne geçişi sağlayan kapısı kuzey yönde yerleştirilmiştir. Ziyaretgah alanı için eklenen merdivenin alt kısmına denk gelen cenazelik girişine basamaklı merdivenden inilerek derin ve uzunlamasına gelişen bir alandan ulaşım sağlanmaktadır. Bu bölümün kapısı düz madeni malzemedен yatay kapak biçiminde tasarlanmıştır. Kaidenin doğu ve batı cephelerinde ikişer, güney cephesinde ise bir adet mazgal pencere yerleştirilmiştir. Pencereleler sivri kemerli düzenlenmiştir.

Gövdenin asıl girişine cenazelik giriş açıklığından yukarıya uzanan iki yönden geçişin sağlandığı basamaklı merdiven sistemiyle ulaşılmaktadır. Ana açıklık cenazelik kapısıyla simetrik eksenде yerleştirilerek kuzey cepheye konumlandırılmıştır. Portal temeldeki taş yüzeyden itibaren tuğladan düzenlenmiştir. Cephe kompozisyonunda tuğla dizilim en dış cephede bir kuşak şeklinde görülmektedir. Sağ ve soldan dikey inen bölümler dışarıya bakacak şekilde dilimli tasarlanarak cephede hareketlilik sağlanmıştır. İç kısımda ise tuğla örtü sistemi belirli alanlarda görülmüş kalan kısımlar sıvayla kapatılmıştır. Sıvalı cephe yüzeyinin ortasında ince bir tuğla çizgi cepheyi dolanmış, buradan itibaren eğimli biçimde içeriye çekilerek çini süsleme işlenmiştir. Günümüzde yalnızca yatay ilerleyen kuşağın yüzeyindeki süslemeler kalmıştır. Çini bezemenin zemini turkuaz renkte mozaikle doldurulmuş, üzerine sür-git biçiminde birbiri içine geçmeli kıvrım dalların ortalarına ters simetrik yerleştirilen sade rumilerin oluşturduğu örgü kompozisyonuyla tezyin edilmiştir. Eyvan açıklığı etrafını sivri kemer dolanmaktadır. Kemer bordürde gördüğümüz gibi tuğla örgüyle belirginleştirilmiştir. Kemer köşe sütunçelerinden oluşturulmuş taşıyıcı ayaklarla gövdeye oturtulmuştur. Yastıktaşları tuğla çizgiden kuşağa dahil edilmiş, bunun alt kısmında içeriye çekilerek estetik görünüm sağlanmıştır. Taşların üzeri tamamen çiniyle tezyin edilmiş ancak günümüze yıpranmış ve dökülmüş şekilde bir kısmı ulaşmıştır. Süsleme zemininde yine turkuaz kullanılmış, lacivert mozaik parçalardan iç içe geçmiş yıldız geçmelerden geometrik tezyinat oluşturulmuştur. Köşe sütunları ön bölümde silindirik düzenlenmiş arka planla dikdörtgen prizmatikle desteklenmiştir. Sütunların başlıkları zar biçiminde tasarlanmış, yüzeyleri çiniyle tezyin edilmiş ancak bir kısmı günümüze gelmiştir. Sadece iç kesimlerde turkuaz ve lacivert mozaik parçaların kullanıldığı motiflerin net

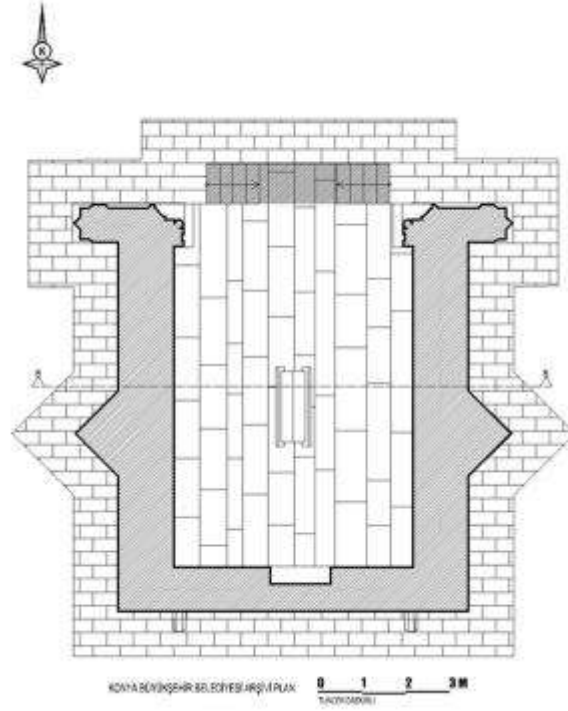
belli olmadığı bezemeler görülmektedir. Kemer ortasına bir gergi yerleştirilerek ayrılması engellenmiştir. Kemerin karnı da çini bezemeyle tezyin edilmiştir. Kompozisyonun ortasında yatay ve dikey örüntü şeklinde lacivert renkli çini parçalar kolları uzatılan eşkenar dörtgen geometrik biçimlerden meydana getirilmiş, kenarlarda yarım dörtgenler işlenmiştir. Zeminde ise turkuaz parçalar kullanılarak bezeme tamamlanmıştır. Kemer karnındaki bu tezyinatın yine bir bölümü günümüze ulaşmış, dökülen kısımlar sıvayla kapatılmıştır.

Türbenin batı ve doğu cephelerinde orta alana zeminden üst örtüye kadar kurgulanmış üçgen prizma biçimli payandalar yapıyı destelemiş ve estetik görüntü sağlamıştır. Tuğladan düzenlenen gövdenin güney cephesine dörder, kuzey ve batı cephelerinde payandanın güneyinde kalan cephelere ikişer adet kare formlu boşluklar açılmıştır. Güney cephenin üst bölümünde köşeler yakın basit ve sade birer çörten konumlandırılmış, uçlarına zincir eklenmiştir. Üst örtüye geçilmeden önce gövdeyi güney, batı ve doğudan dendanlar kuşatmıştır. Örtü tuğladan tonoz örtülü yapılmış, dış cepheden üzeri kurşunla kaplanmıştır. Gövde düzenlemesi ve dendanlar üst örtünün görünümünü kapatacak şekilde yüksek uygulanmıştır.

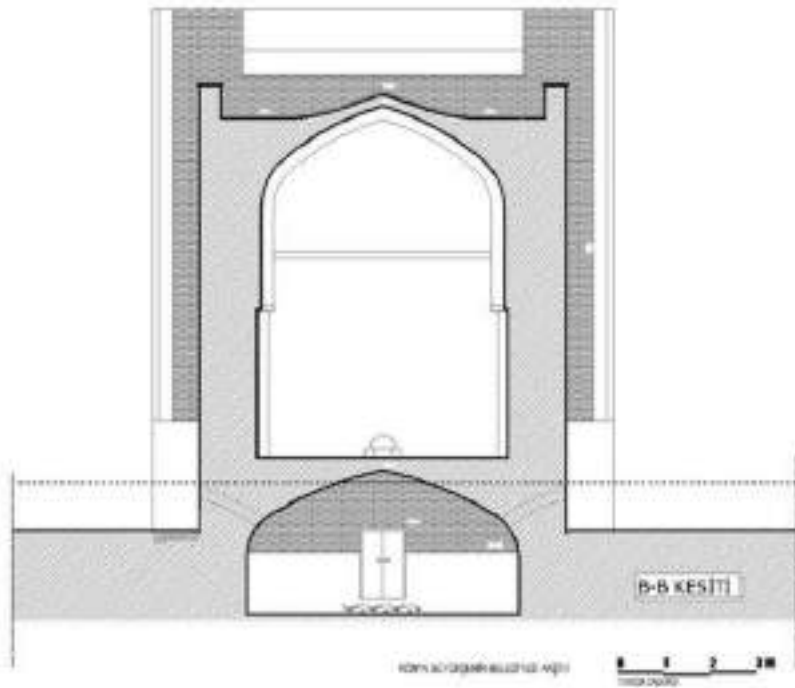
Tarihlendirme ve Geçirdiği Onarımlar: IV. Rükneddin Kılıç Arslan'ın eşi olan Gömeç Hatun'a ait olduğu ve onun tarafından yaptırıldığı 1477 tarihli bir Karaman il yazıcı defterine kayıt düşülmüştür. Hakkı Önkal, net tarihi bilinmeyen yapının 13. yüzyıl sonları, 14.yüzyıl başlarına tarihlendirilebileceğini aktarmaktadır.¹¹³

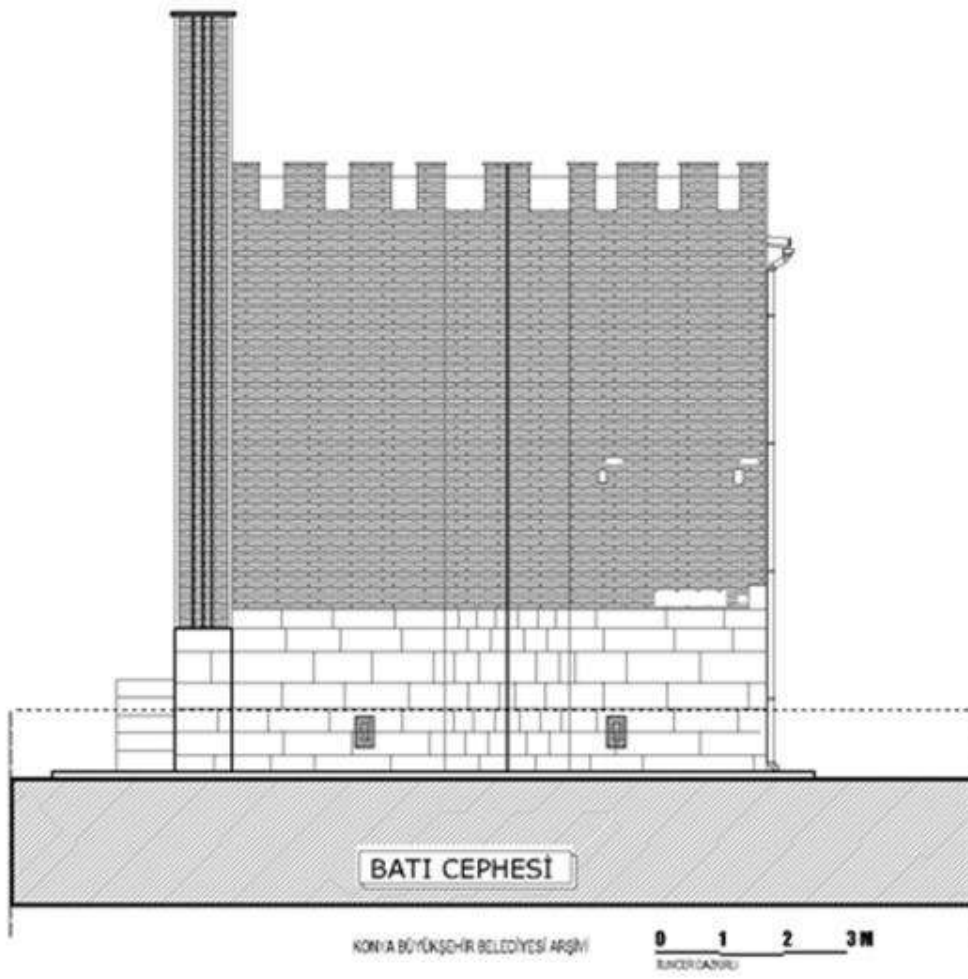
¹¹³ Önkal, a.g.e., ss.303

Çizim 53: Gömeç Hatun Türbesi (Kız Kulesi) Planı
(Konya Büyükşehir Belediyesi Arşivi KUDEB)

Çizim 54: Gömeç Hatun Türbesi (Kız Kulesi) Kesiti
(Konya Büyükşehir Belediyesi Arşivi KUDEB)

Çizim 55: Gömeç Hatun Türbesi (Kız Kulesi) Batı Cephe Görünüş
(Konya Büyükşehir Belediyesi Arşivi KUDEB)

Fotoğraf 175: Gömeç Hatun Türbesi (Kız Kulesi)¹¹⁴

Fotoğraf 176: Gömeç Hatun Türbesi (Kız Kulesi) Genel Görünüş

---

¹¹⁴ <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/73215> (Erişim Tarihi: 11.05.2024)

Fotoğraf 177: Gömeç Hatun Türbesi (Kız Kulesi) Güney Cephesi

Fotoğraf 178: Gömeç Hatun Türbesi (Kız Kulesi) Doğu Cephesi

Fotoğraf 179: Gömeç Hatun Türbesi (Kız Kulesi) Ana Cephesi

Fotoğraf 180: Gömeç Hatun Türbesi (Kız Kulesi) Cenazelik Girişi

Fotoğraf 181: Gömeç Hatun Türbesi (Kız Kulesi) Giriş Açılışı Kemer

Fotoğraf 182: Gömeç Hatun Türbesi (Kız Kulesi) Kemer Ayrıntı

Çift Döşer Çakır

Fotoğraf 183: Gömeç Hatun Türbesi (Kız Kulesi) Kemer Süslemesi
(Konya Büyükşehir Belediyesi Arşivi KUDEB)

Fotoğraf 184: Gömeç Hatun Türbesi (Kız Kulesi) Sütunçe

Fotoğraf 185: Gömeç Hatun Türbesi (Kız Kulesi) Sütunçe Detay

2.26. Ulaş Baba Kümbeti**Katalog No:** 26**Çizim No:** 56-57**Fotoğraf No:** 186-194**İnceleme Tarihi:** 05.03.2023**Yapının Tarihi:** 13.-14. yy**Mimar / Bani:** - / -

Yapının Genel Tanımı: Ulaş Baba Kümbeti, Konya'nın Selçuklu İlçesinde, Ferhuniye mahallesi Parsana sokakta, Konya Numune hastanesinin bahçesinde bulunmaktadır. Yapının etrafı düzgün olmayan dörtgen biçimli demir parmaklıklı istinat duvarlarıyla çevrilmiştir. Günümüzde çevre düzenlemeleri sebebiyle kümbet oluşturulan bu alan içerisinde zemin kotunun altında kalmış, kuzeydoğu cepheye konumlandırılan açıklıktan beş basamaklı merdivenden inilerek yapıya ulaşım sağlanmıştır.

Türbe kaide, gövde ve üst örtüden oluşmaktadır. Gövde ana cepheyle aynı düzende yüksek bir kare kaide üzerine oturtulmuştur. Sekizgen plana sahip gövde ve kare kaideli kümbet sarı ve kırmızı tonlu düzgün kesme taş malzeme kullanılarak nizami şekilde inşa edilmiştir. Cephe elemanlarında ise malzeme olarak mermer tercih edildiği görülür. Yapının iç kısmında sekizgen biçimde tasarlanmıştır. Üst örtü gövdeye direk oturtulmamış tuğladan örülmüş sekizgen kasnak profili kullanılmıştır. Kasnağın ardından içte yarım küre biçimli kubbe ve onu örten piramidal külah ile üst örtü tamamlanmıştır.

Yapının Cephe Özellikleri: Gövdenin tüm yüzeyleri cephe elemanlarıyla tezyin edilmiştir. Yapının ana cephe yüzeyi batı duvarına yerleştirilmiştir. Cephe elemanlarının bulunduğu yüzeylerdeki giriş açıklıkları ve pencereler yatay ve dikey ekseninde aynı aks üzerine eşit biçimde dağılmıştır.

Kare planlı kaide gövde ile aynı düzlemde yükseltilmiştir. Gövdede kullanılan düzgün kesme taş malzeme aynı biçimde kaide de kullanılmıştır. Bu kaide uygulaması hem aynı düzlemde yapılması hem de aynı malzeme kullanılması sebebiyle cephede çok ön plana çıkamamaktadır.

Sekizgen planlı kümbetin asıl girişine kaide üzerinden uzanan iki yönden çıkışın sağlandığı üç basamaklı merdiven sistemiyle ulaşılmaktadır. Merdivenin alt bölümüne dilimli bir şekil verilerek estetik görüntü oluşturulmuştur. Ana kapı ve merdivenler batı cephesine simetrik konumlandırılmıştır. Kapı beyaz renkli düzgün kesme taş malzemeden yapılarak gövde de ön plana çıkarılmıştır. Cephe yüzeyinden hafif dışarıya taşırılan alan bir bütün şeklinde duvara oturtulmuş, süsleme olarak iki bölüme ayrılmıştır. Dikdörtgen biçimli taş levha yüzeyine açıklığın üzerine denk gelecek şekilde yarım daire oyulmuş, dairenin ortasında bir yarım yıldızla birleştirilmiştir. Bu alanın içerisinde kalan boşluk sağır bırakılmıştır. Ancak bir kitabe alanı olduğu fakat işlenmediği kanısındayız. İkinci alan giriş açıklığının ana bölümüdür. İçeriye derinlik işlenerek bir niş oluşturulmuş ve kapı buraya konumlandırılmıştır. Portalın etrafı kademelerle içeriye çekilerek yüzeyi zeminden başlayan silmelerle hareketlendirilmiş tek parça sivri kemerli bir kompozisyondan yapılmıştır. Tek kanatlı ahşap kapı tablalı tasarıma sahiptir.

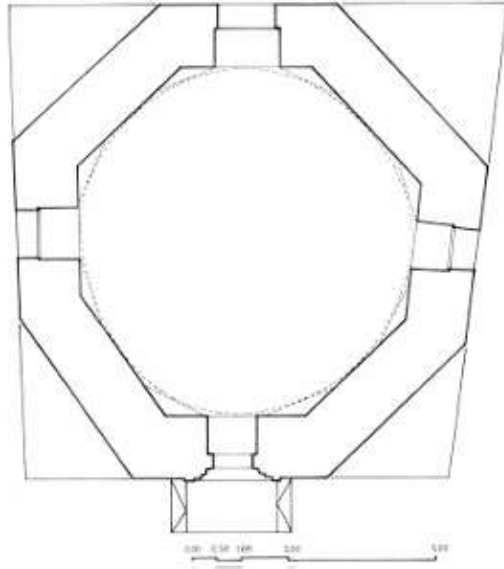
Ana cephe yüzeyindeki kapı tasarımının hemen üzerinde orta kısma uzunlamasına gelişen sivri kemerli mazgal pencere yerleştirilmiştir. Bu pencere üst kısımda sekiz cephe yüzeyini de simetrik, birbirine eşit biçimde dolanmaktadır.

Kümbetin ana yönleri olan kuzey, güney ve doğu cephelerinde batı yöne yerleştirilmiş giriş açıklığı ile aynı düzlemde cephe ortalarına birer adet alt pencere kompozisyonu uygulanmıştır. Pencereilerin tümü mermer lento ve sövelerle çevrilerek cephelerde belirgin hale getirilmiştir. Pencereilerin üst lentolarının üzerine denk gelen orta alana gövde taş örgüsünün aralarına birer kilit taşı eklenerek genel cephe görüntüsünde ön plana çıkarılmıştır. Pencereiler ahşap kasalardan oluşturulmuş, üst kısımda yatay bir parçayla bölünerek alan sabitlenmiş, alt parça ise iki kanatlı tasarlanmıştır. Açıklığın önüne ise yatay ve dikey oturtulan zıvanalarla birbirlerine kitlenmiş demir parmaklıklar yer almaktadır. Her cephe yüzeyi belirli bir bölüme kadar

silmelerle hareketlendirilmiş taş dizilimlerle sonlandırılarak üzerine tuğla malzemeden örülen cephe düzenlemesi işlenmiştir. Her yüzeydeki bu tuğla düzenleme dikdörtgen çerçeve şeklinde içeriye çekilerek oyulmuş ve panolar meydana getirilmiştir. Üst örtü içre kubbe dışta piramidal külahtan tuğla malzemeden kullanılarak inşa edilmiştir.

Üst örtü iç bölümde kubbe, dış cephede piramidal külahtan meydana gelmiştir. Sekizgen biçimli piramidal külah tuğladan örülmüştür.

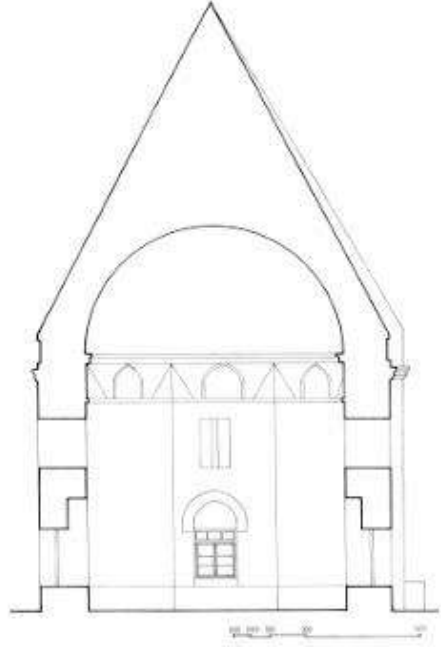
Tarihlendirme ve Geçirdiği Onarımlar: Türbeye ait herhangi bir kitabe bulunmamaktadır. Hakkı Önkal, yapının inşa tarzı ve şekliyle 13. yüzyıl sonu 14. yüzyıl başına tarihlendirmektedir.¹¹⁵

Çizim 56: Ulaş Baba Kümbeti Planı (Konya Kültür Envanteri)¹¹⁶

¹¹⁵ Önkal, a.g.e., ss.155

¹¹⁶ Karpuz, a.g.e., ss.475

Çizim 57: Ulaş Baba Kümbeti Kesiti (Konya Kültür Envanteri)¹¹⁷

Fotoğraf 186: Ulaş Baba Kümbeti¹¹⁸

¹¹⁷ Karpuz, a.g.e., ss.475

¹¹⁸ <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/78300> (ErişimTarihi:11.05.2024)

Fotoğraf 187: Ulaş Baba Kümbeti Genel Görünüş

Fotoğraf 188: Ulaş Baba Kümbeti Ana Cephesi

Fotoğraf 189: Ulaş Baba Kümbeti Merdiven

Fotoğraf 190: Ulaş Baba Kümbeti Giriş Açılığı

Fotoğraf 191: Ulaş Baba Kümbeti Kuzey Cephesi

Fotoğraf 192: Ulaş Baba Kümbeti Kuzeydoğu Cephesi

Fotoğraf 193: Ulaş Baba Kümbeti Doğu Cephesi

Fotoğraf 194: Ulaş Baba Kümbeti Güney Cephesi

2.27. Şeyh Şücaeddin Türbesi

Katalog No: 27

Çizim No: 58-60

Fotoğraf No: 195-200

İnceleme Tarihi: 25.11.2023

Yapının Tarihi: 1348

Mimar ve Bani: - / -

Yapının Genel Tanımı: Şeyh Şücaeddin Türbesi, Konya'nın Karatay İlçesinde, Ankara Caddesi üzerinde Musalla Mezarlığı içerisinde yer almaktadır. Musalla mezarlığının kuzey ucunda Cennet Çukurunun doğusunda yer alan yapıya batı tarafta Nalçacı, doğuda Kalenderhane ve güneyde Parsana kapısından ulaşım sağlanmıştır.

Türbe gövde ve üst örtü den oluşmaktadır. Kare plana sahip yapının gövdesinde taş malzeme kullanılmıştır. Cephe elemanlarında ise mermer malzeme tercih edildiği görülmektedir. Türbe içtende kare planlı tasarlanmıştır. Üst örtüye geçiş taştan çokgen bir kasnakla geçiş sağlamıştır. Kasnak kesme taştan örülmüştür. Bu parçanın üzerine tuğla malzemedden yapılmış dilimli örtü oturduğu görülmektedir.

Yapının Cephe Özellikleri: Türbenin bir cephe yüzeyi hariç tüm duvarlarında mimari elemanlar yerleştirilmiştir. Bu cephe elemanları aynı aks üzerine simetrik konumlandırma ya çalışılmıştır. Kaidesi olmayan türbe zemine direk oturtulmuştur.

Türbenin ana cephesi doğu yöne yerleştirilmiştir. Duvar merkezine mermer parça oturtulmuş içine giriş açıklığı eklenmişti. Mermer giriş açıklığı basık kemerli yapılmış, geometrik şekilde kesilen mermer parçalar kemeri meydana getirmiştir. Kemer üzerinde kabartma seklinde köselik işlenmiş ve onun bir üstüne aynı biçimde dikdörtgen çerçeve yapılmıştır. Kapının etrafı silmemelerle hareketlendirilmiştir. Giriş açıklığına ahşap malzemedden ortada kare formlu alt ve üst bölümünde dikey dikdörtgenlerden tablalı tasarlanmış çift kanatlı kapıya sahiptir.

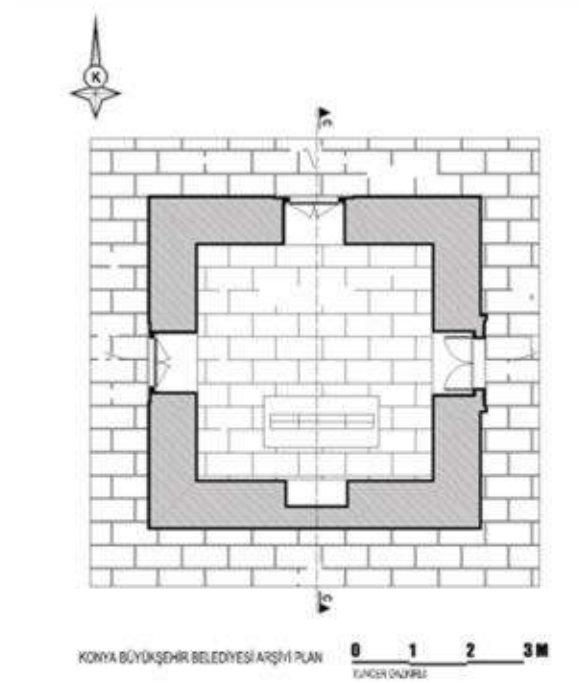
Yapının kuzey ve batı cephe yüzeylerinin ortasına birer adet pencere açıklığı eklenmiştir. Pencerelelerin söveleri mermerden yapılarak cephe yüzeyinde ön plana

çıkarılmıştır. Açıklıkların üst bölümünde taşlar eğimli yerleştirilerek sivri kemerlerden alınlık meydana getirilmiştir. Alınlığın ortası iç kısma çekilerek sağır bırakılmıştır.

Diğer cephe yüzeyinde sivri kemerli bir dolgu yüzeye uygulanmıştır. Bunun da bir pencere açıklığı olabileceği düşünülmektedir.

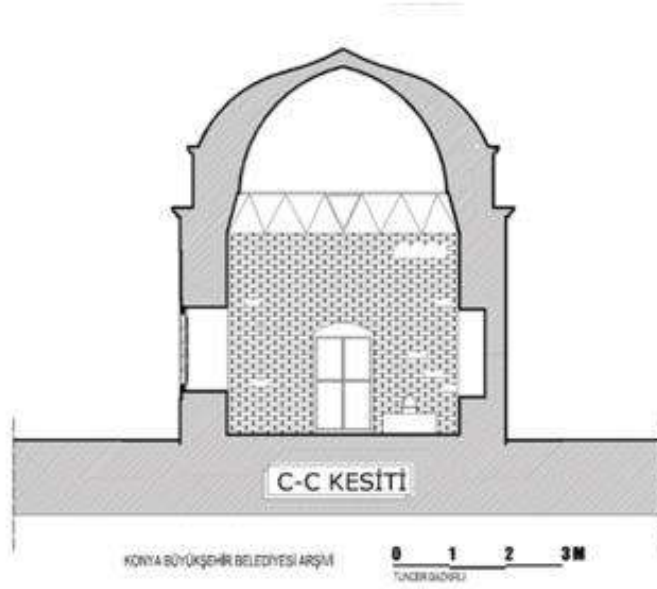
Gövdenin sonlandırıldığı üst bölüme hafif dışarı taşkın saçak eklenmiştir. Üst örtüye taş malzemeden çokgen bir kasnak yapılmış, kasnağın üst bölümü silmeyle hareketlendirilmiştir. Üst örtü tuğladan örülmüş dilimli biçime sahiptir. Dilimli kubbe form olarak sivri şekilde tasarlanmıştır.

Tarihlendirme ve Geçirdiği onarımlar: Kitabesi olmayan yapının banisi ve mimarı hakkında bilgi mevcut değildir. Türbede bulunan sandukadan ise 1349 yılında vefat eden Şeyh Şücaeddin için yapıldığı anlaşılmaktadır.¹¹⁹

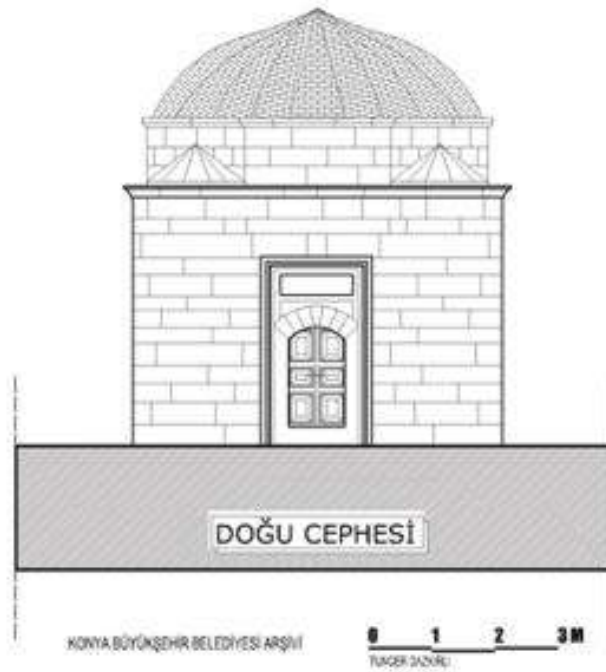

Çizim 58: Şeyh Şücaeddin Türbesi Planı
(Konya Büyükşehir Belediyesi Arşivi KUDEB)

¹¹⁹ Konyalı, a.g.e., ss.758

Çizim 59: Şeyh Şücaeddin Türbesi Kesiti
(Konya Büyükşehir Belediyesi Arşivi KUDEB)

Çizim 60: Şeyh Şücaeddin Türbesi Doğu Cephe Görünüşü
(Konya Büyükşehir Belediyesi Arşivi KUDEB)

Fotoğraf 195: Şeyh Şücaeddin Türbesi¹²⁰

Fotoğraf 196: Şeyh Şücaeddin Türbesi Genel Görünüş

¹²⁰ <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/71074> (Erişim Tarihi: 11.05.2024)

Fotoğraf 197: Şeyh Şücaeddin Türbesi Ana Cephesi

Fotoğraf 198: Şeyh Şücaeddin Türbesi Giriş Açıklığı

Fotoğraf 199: Şeyh Şücaeddin Türbesi Kuzey Cephesi

Fotoğraf 200: Şeyh Şücaeddin Türbesi Batı Cephesi

2.28. Turgutoğlu Türbesi

Katalog No: 28

Çizim No: 61-63

Fotoğraf No: 201-205

İnceleme Tarihi: 5.03.2024

Yapının Tarihi: H.835/M.1432

Mimar / bani : / Turgutoğlu Emir Şah oğlu Pir Hüseyin

Yapının Genel Tanımı : Turgutoğlu Türbesi, Konya'nın Meram İlçesinde, Turgutoğlu ve Ballıbey sokaklarının kesişiminde Konevi Cami ve Türbesinin doğusunda yer almaktadır. Öncesinde bir mezarlık içerisinde bulunan yapı çevresi günümüzde zemin kotunun dolmasıyla yok olmuş, sade bir bahçe şeklini almıştır. Türbenin etrafı ihata duvarıyla çevrilerek, bahçe kısmından ayrılmıştır. Yapının bahçesinin batı, doğu ve güney cephelerine eklenen giriş açıklıklarından türbeye ulaşım sağlanmıştır. Türbenin doğu cephede bulunan bahçe kapısından türbeye düz bir yolla direk bağlantı sağlanarak yapının giriş açıklığına geçilmektedir.

Türbe gövde ve üst örtüden oluşmaktadır. Kare plana sahip yapının gövdesinde moloz taş, tuğla ve mermer malzeme kullanılarak inşa edilmiştir. Kare plana sahip yapının gövdesinde çoğunlukla moloz taş örüntüsü kullanılmış orta alanda ise tuğla kuşak örgüsü tercih edildiği görülmektedir. Yüne cephe elemanlarının çevresinde tuğla örgü kullanılarak cephede hareketlilik ve estetik görüntü amaçlanmıştır. Yapının cephe elemanlarında büyük düz blok ve mermer taşlar kullanılmıştır. Bu mermer malzemelerin bazılarının ise devşirme ögelerdir. Gövde iç planda da kare formlu tasarlanmış, üst örtüye gövdeden direk geçiş sağlanmıştır. Yapının üst örtüsü yarım küre biçimli bir kubbedir. Yüksekçe tasarlanan kubbe tuğla malzemedenden örülmüş, üstüne dikey yerleştirilen tuğlalardan dişler yerleştirilmiştir.

Yapının Cephe Özellikleri: Türbenin tüm yüzeylerinde cephe elemanları bulunmaktadır. Kuzey, güney ve batı cephede birer pencere açıklığı yatay ve dikey

eksende aynı aks üzerine eşit biçimde dağıtılmıştır. Doğu duvar yüzeyine bir kapı ve pencere açıklığı yerleştirilmiştir. Bu açıklıklarda ise diğer yüzeylerden farklı şekilde yapılarak eşit ve simetrik işlenmediği görülmektedir.

Türbenin bir cenazeliği ve kaide bölümü bulunmamaktadır. Gövdenin asıl girişi doğu cepheye yerleştirilmiştir. Doğu cephedeki bahçe açıklığından bir yol türbenin girişine bağlanmış, yolun sağ tarafına yapının zeminine inen bir merdiven sistemi eklenmiştir. Ana cephe yüzeyinin merkezine bir kapı ve kuzeyine pencere işlenmiştir. Giriş açıklığının lentosu düz taş bloktan, söveleri ise mermer devşirme malzemedен yapılmıştır. Sövelerin orta bölümleri oyularak oval formlu silme biçimi verilmiştir. Alt kısımda düz yüksek bir eşik yer almaktadır. Bu kapı çerçevesinin üst kısmında tuğla örgüden yapılmış yuvarlak kemerli bir alınlık görülür. Alınlığın iç bölümüne pencere eklenerek hareketlilik sağlanmıştır. Tek kanatlı ahşap malzemedен olan kapı, ortadan yatay bir tablayla ayrılmış, alt kısımda kare formlu geniş bir tabla yerleştirilerek ayrılan üst alan dikey dikdörtgen formlu üç adet tabladan tasarlanmıştır. Bu yüzeyin kuzeyinde kapı ile aynı düzlemde pencere vardır. Pencere etrafını düz taş ve mermer bloklardan çerçeve dolanmıştır. Pencerenin üst bölümüne tuğla örgüyü devam eden bir yuvarlak kemerli alınlık işlenmiştir. Alınlık içine kapıda gördüğümüz kompozisyon devam ettirilmiş ve yarım daire formlu pencere açıklığı yerleştirilmiştir.

Güney cephe yüzeyinin merkezinde bir pencere uygulanmıştır. Doğu duvar yüzeyine yerleştirilen pencere ile aynı düzenlemeye sahip pencerenin etrafında düz kesme taş bloklarla çerçeve oluşturulmuştur. Yine pencerenin üst bölümünde tuğladan yuvarlak kemerli bir alınlık örülerek iç kısmına yarım daire biçimli pencere açıklığı oturtulmuştur. Ahşap malzemedен çift pencere kanadı olan açıklığın ön bölümüne zıvanalı geçmelerden meydana getirilen parmaklık eklenmiştir.

Batı cephenin orta alanına yine güney cephede gördüğümüz şekilde pencere işlendiği görülmektedir. Çerçeve düz kesme mermer bloklardan yapılmıştır. Üst bölüme aynı tarza tuğla malzemedен yuvarlak kemerli alınlık eklenmiştir. Alınlık içerisine yarım daire biçimli ikinci bir pencere alanı tasarlanmıştır. Ana pencere çerçevesi ahşaptan çift kanatlı uygulanmış, önüne zıvanalı parmaklık eklenmiştir.

Kuzey cephede de batı ve güney duvarlarına işlenen pencere kompozisyonu aynı şekilde kullanılmıştır. Pencerenin etrafında düz kesme taş bloklarla çerçeve oluşturulmuştur. Yine üst bölümünde tuğladan yuvarlak kemerli bir alınlık örülerek iç kısmına yarım daire biçimli pencere açıklığı oturtulmuştur. Ahşap malzemeden çift pencere kanadı olan açıklığın ön bölümüne zıvanalı geçmelerden meydana getirilen parmaklık eklenmiştir.

Gövdeden üst örtüye geçişte taştan hafif dışarıya taşkın bir saçak sistemi uygulanmıştır. Kubbe örtüsü tuğladan düzenlenmiştir. Örtü üzerine kademeli şekilde aşağıdan yukarıya azaltılarak sıralanan tuğla dişler kubbe de dikkat çekmektedir.

Tarihlendirme ve Geçirdiği Onarımlar: Yapı inşa ilk inşa edildiği dönemde giriş açıklığı üzerinde bir kitabesinin bulunduğu, tamir sırasında kitabenin taşındığı söylenmektedir. Sonraki dönemlerde mezarlık alanı tahrip edilmiş ve kitabe yerinden alınarak Konya müzesine ardından Mevlâna Müzesine taşınmış günümüzde ise İnce Minareli Medrese Taş ve Ahşap Eserler Müzesinde sergilenmektedir.¹²¹

Kitabesi metni şu şekildedir:

امر بعمارة هذه المقبرة التربة المباركة الشريفة الامير الكبير ذو القدر الخطير پير حسين بك
بن «1» امير شاه بك بن طرغوت فى ايام دولة السلطان الاعظم شاهنشاه المعظم مالك رقاب الامم
سيد سلاطين العرب والعجم سلطان ابراهيم بن محمد بن قرمان خلد الله ملكه وابد دولته
«حجة (2) شهر شوال من شهر سنة خمسة وثلثين وثمانمائه

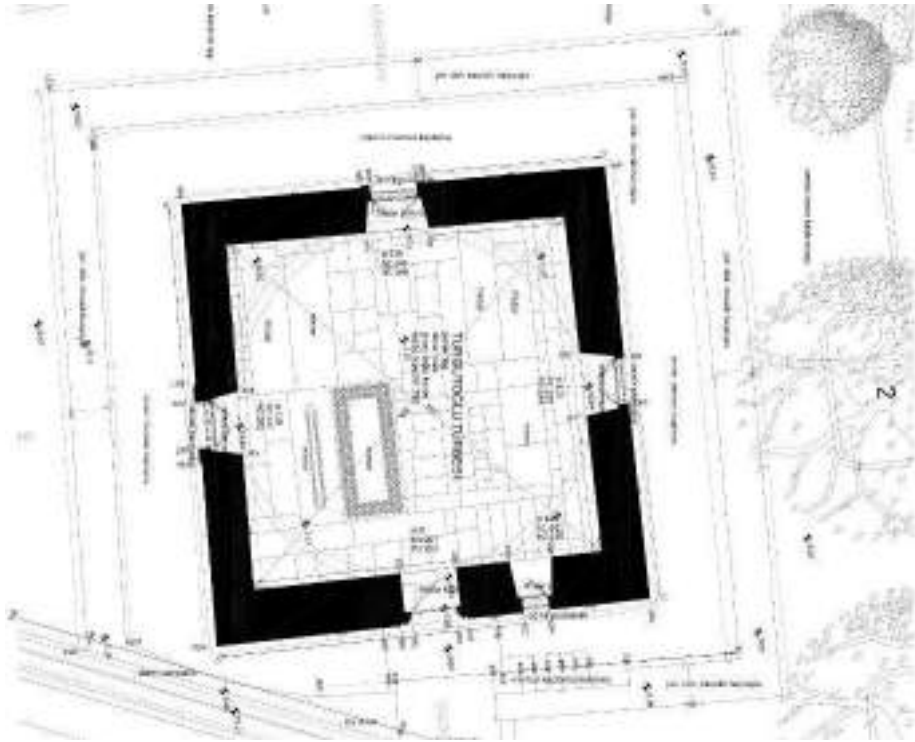
Türkçesi:

Bu makberenin, bu mübarek türbe-i şerifenin yapılmasını 835 yılı Şevval ayında büyük sultan, muazzam şehinşah, ümmetlerin rikabının maliki, Arap ve Acem sultanlarının Seyyidi, Karaman zade Mehmedin oğlu sultan İbrahimin hükümdarlığı

¹²¹ Konyalı, a.g.e., ss. 765

zamanında Turgut oğlu emirşah zade yüksek hay- siyetli büyük emir pir Hüseyin Bey emretti.¹²²

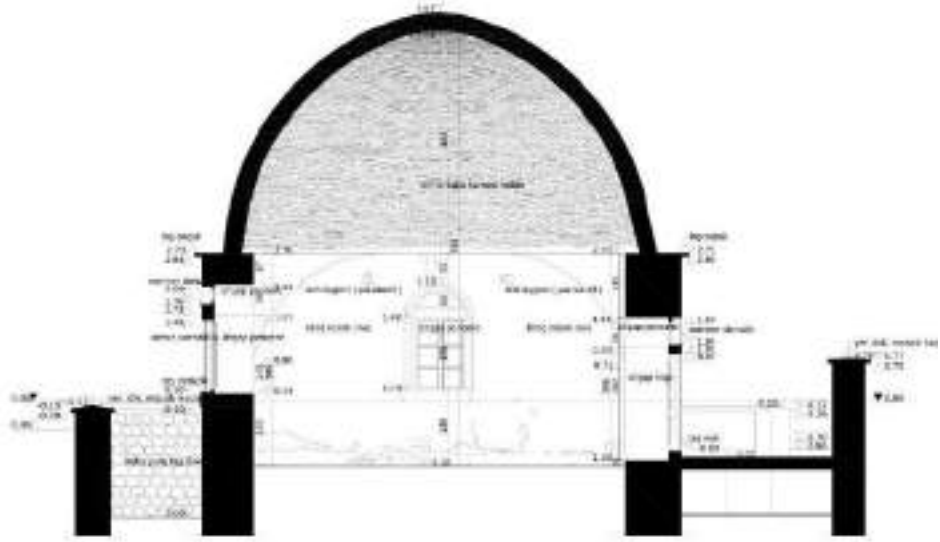
Kitabeden anladığımız üzere Turgutoğlu Emir Şah oğlu Pir Hüseyin tarafından H.835/M.1432 yılında yaptırılmıştır. Türbenin etrafındaki mezarlar 1940 tarihinde kaldırılmış, yapı ve çevresi 1958 tarihinde tamir ettirilmiştir.¹²³ Bu tamirden sonra yapı 1998 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yeniden restore edilmiş, giriş açıklığı üzerine bir levhaya eklenmiştir.

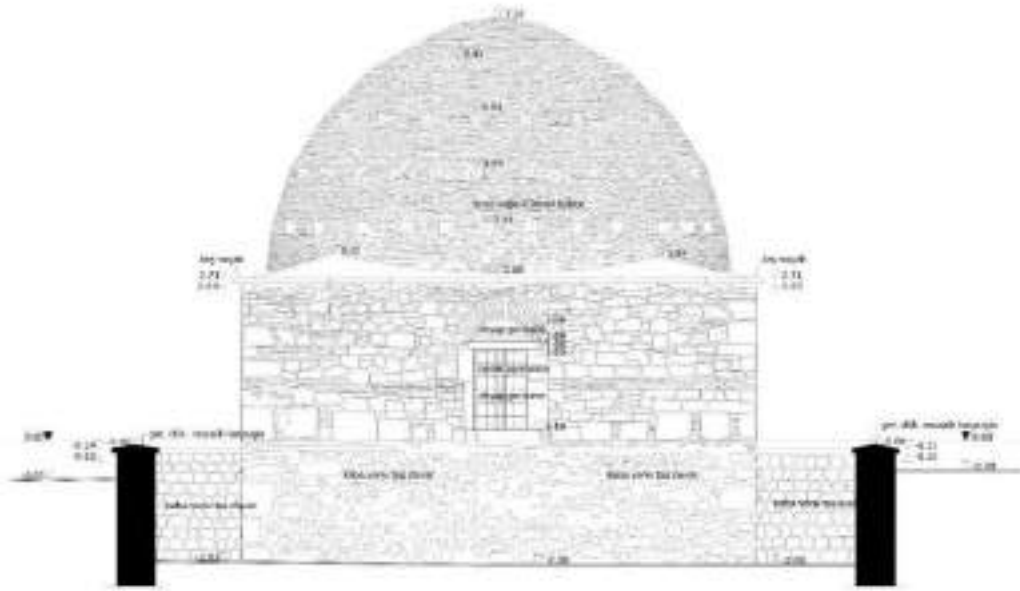
Çizim 61: Turgutoğlu Türbesi Planı (V.G.M'den)

¹²² Konyalı, **a.g.e.**, ss.765

¹²³ Ali Boran, "Turgutoğlu Türbesi" **Konya Ansiklopedisi**, Cilt:8, Konya, 2015

Çizim 62: Turgutoğlu Türbesi Kesiti (V.G.M'den)

Çizim 63: Turgutoğlu Türbesi Görünüşü (V.G.M'den)

Fotoğraf 201: Turgutoğlu Türbesi Genel Görünüş

Fotoğraf 202: Turgutoğlu Türbesi Ana Cephesi

Fotoğraf 203: Turgutoğlu Türbesi Güney Cephesi

Fotoğraf 204: Turgutoğlu Türbesi Pencere Açıklığı

Fotoğraf 205: Turgutoğlu Türbesi Batı Cephesi

2.29. Fakih Dede Türbesi

Katalog No : 29

Çizim No : 64-65

Fotoğraf No : 206-215

İnceleme Tarihi : 08.03.2023

Yapının Tarihi : 1456

Mimar ve Bani : - / -

Yapının Genel Tanımı : Türbe, Karatay İlçesi, Fakih Dede mahallesine eski garaj civarına inşa edilmiştir. Günümüzde Konya Büyükşehir Belediyesi Eski Garaj Hareket Merkezi bahçesinin sınırları içerisinde kalır. Türbe ilk inşa edildiği dönemde güneyinde mezarlık, doğusunda Osmanlı döneminde inşa edilmiş Saraçoğlu Medresesi ve Fakih Dede tarafından yaptırılmış bir zaviye bulunmaktaydı.¹²⁴ Günümüzde Fakih Dede türbesi hariç tüm yapılar yok olmuştur. Yapının çevresi tamamen açık alandan oluşmaktadır. Bu sebeple her yönden serbest biçimde türbeye ulaşım sağlanabilmektedir. Şu anki durumda yapının etrafı sadece bir kaldırımla çevrilerek yükseltilmiştir.

Türbe gövde ve üst örtüden oluşmaktadır. Kare prizma plan tipine sahip yapının gövdesi genel itibariyle moloz taştan inşa edilmiştir. Taşların düzensiz yerleştirilerek oluşturulduğu bu duvar sisteminde yer yer devşirme ve mermer parçalarla, köşe kenarlarında büyük blok kesme taşlar kullanıldığı da görülür. Cephe elamanlarında yine aynı biçimde mermer devşirmeler ve sırsız tuğla malzeme kullanılmıştır.

Üst örtü, iç mekânı saran yarım küre biçimli kubbe ile bu kubbeyi dışardan örten çokgen kasnak üzerine oturtulmuş piramidal formlu külahla tamamlanmıştır. Moloz taş malzemedен oluşturulan kasnak, tuğladan örülen külahla ince bir silme

---

¹²⁴ Nermin Şaman Doğan, “Karamanoğulları Dönemine Ait Bir Yapı: Konya Fakih Dede Türbesi”, **Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, 2009, s. 91-108

eklenerek birleştirilmiştir. Piramidal külahın ucuna taştan yontulmuş bir alem yerleştirildiği görülür. Yapı içerisinde kubbeye köşe üçgenleriyle geçiş sağlanmış, bu geçişler dış cephede çokgen kasağın köşelerine üçgen çıkıntılar olarak yansımış gövdeye oturtulmuştur. Köşe geçişleri dıştan tuğlayla örülmüştür.

Yapının Cephe Özellikleri : Türbenin dört duvar yüzeyinde de cephe elemanları görülmektedir. Yerleştirilen pencereler yatay ve dikey ekseninde aynı aks üzerine eşit biçimde dağıtılmıştır. Ancak kapı açıklığının eksenden kaydığı, yerleştirildiği cephede simetrik olmadığı görülmektedir.

Yapının bir kaide veya cenazelik katı bulunmamaktadır. Kare prizma gövdeli türbenin ana cephesi kuzey duvardır. Giriş açıklığı buraya yerleştirilmiştir. Kapı programı kemer, kemer alınlığı ve köşeliklerinden oluşturulmuş, hafif içeriye girinti yapılarak tüm kompozisyon profil içerisine alınmıştır. Günümüzde yenilenmiş madeni malzemeden kapı kanadı mermer lento ve sövelerle çevrilmiştir. Düz kemerli kapının sövelerinde devşirme sütun parçaları kullanılmıştır. Açıklığın sağ tarafına denk gelen sütun üzerinde yarım kalmış bir haç kolu görülür. İki sütunda iç alanlarında çizgisel oyuklarla süslenmiştir. Lento üzerine denk gelen alınlık tuğladan teğet sivri kemerle çevrilmiş, iç alanda bir niş meydana gelmiştir. Niş içerisi sivri kemere göre şekillendirilerek mermer levha yerleştirilmiştir. Levha altı satırlık dikdörtgen bölmelere ayrılmış ve yapı inşa kitabesi işlenmiştir.

Kitabe Metni şu şekildedir:

هَذِهِ تَرْبَةٌ

الشيخ العالم العارف المحقق بدقابق

العوارف والمعارف المنوجه جهة الله بالقالب والقلب

المُتَقَرِّدِ فِي زَمَانِهِ بِالتَّوْفِيقِ وَالْوَهْبِ أَمِيرُ الْبُدَلَا وَالْمَجْدُوبِينَ رَئِيسُ

النَّجَبَاءِ وَالْمَسْلُوبِينَ بِرَهَانَ الْمَلَةِ وَالِدِينَ فَقِيهَ بَاشَا بْنِ عَيْسَى

قَدْ أُنْدَرَجَ يَوْمَ الْإِثْنَيْنِ فِي أَوَاسِطِ شَهْرِ رَبِيعِ الْأَوَّلِ سَنَةِ سِتِّينَ وَتَمَّانِمَائِي

Türkçe Tercümesi

“Bu türbe, 860 yılı Rebiü’l-evvel’inin ortasında pazartesi günü ölen bilgin, bildiği ile amel eden, bilinecek şeylerin bütün inceliklerine inen, kalbiyle kalıbıyla Allah’a yönelen, Allah’ın yardımı ve bağışıyla zamanında tek olan Abdal ve meczupların emiri, soyu temiz kişilerin reisi, din ve milletin dayanağı, İsa oğlu Şeyh Fakih Paşa’nın Türbesi’dir.”¹²⁵

Kitabe ve devamındaki tuğla kemerin üzerinde çini mozaikle süslenmiş kemer alınlığı görülmektedir. Natüralist çiçek kompozisyonunu oluşturulan bu alınlıkta kobalt mavisi ve turkuaz renkleri kullanılmıştır. Yapılan tezyinata yer yer dökülmeler olmuş kalan boşluklar sıvayla kapatılmıştır.

Kuzey cephede moloz taş örgünün arasında devşirme taş blok yer alır. Kapının doğu tarafına düşen bu parça üzerine taş oyma tekniğinde başı, gagası ve boyun kısmı işlenmiş tavus kuşu motifi bulunmaktadır. Taşa çentikler atılarak kuş motifi üzerine benekler eklenmiştir.

Batı cephe ortasına gövde zemininden başlayan dikey hizada yerleştirilmiş çift pencere sistemi uygulanmıştır. Giriş açıklığıyla aynı plan kompozisyonuna sahip pencere programı alt pencere, alınlık-pencere ve kemer köşeliğinden meydana getirilmiştir. Cepheden hafif içeriye girinti yapılarak tüm pencereler profil içerisine alınmıştır. Ana pencere lento ve sövelerle çevrilerek düz atkılı uygulanmıştır. Üst kısmına ise etrafı sırsız tuğladan sarılmış sivri kemerli alınlık tasarlanarak, pano içerisine küçük ölçekli ikinci bir pencere çalışılmıştır. Kemer köşelikleri Alt pencere düz ahşap kanatlı çerçeve ile kapatılarak, önüne madeni malzemedan ızgara ve kafes tipi çift parmaklık eklenmiştir. Alınlık içerisindeki ikinci pencerede ise madeni malzeme tercih edilmiştir. Sivri kemer çerçeveli pencere ortadan bölünerek iki bölüme ayrılır. Pencerenin alt kısmı tek kanatlı içeriye doğru açılır sistemde yapılmıştır.

Güney cephede uygulanan pencere programı batı cephede yer alan pencereyle benzerlik göstermektedir. Dikey aks üzerine yerleştirilmiş çift pencere sistemi; alt

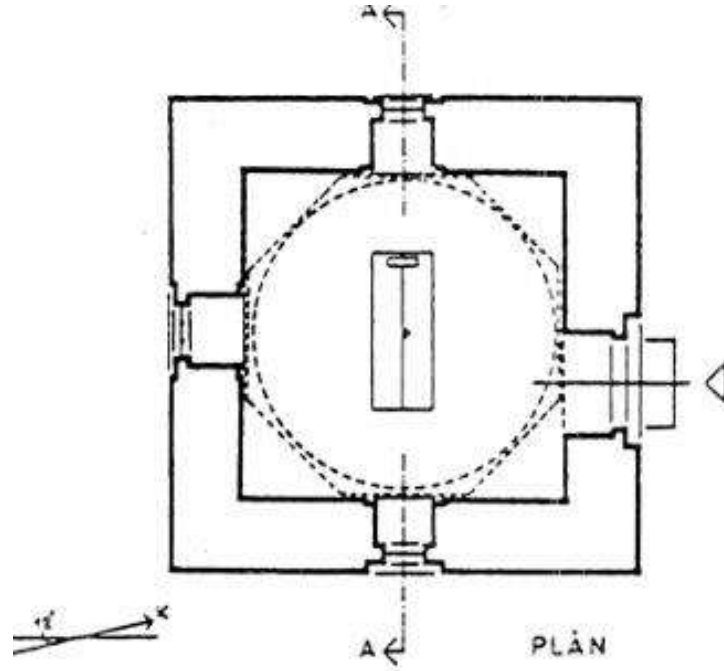
¹²⁵ İbrahim Kunt, “Konya Merkezinde Bulunan Karamanoğlu Beyliği Dönemine Ait Kitabeler”, *Selçuklu Medeniyeti Araştırmaları Dergisi (SEMA)*, Sayı:4, 2019

pencere, alınlık-pencere ve kemer köşeliğinden meydana getirilmiştir. Cepheden hafif içeriye girinti yapılarak tüm pencereler profil içerisine alınmıştır. Ana pencere lento ve sövelerle çevrilerek düz atkılı uygulanmıştır. Sağ tarafta kalan söve devşirmedir. Üzerinde birbirinden farklı dört adet bezeme bulunur. Üst kısma denk gelen yıldız ve yaprak biçimli iki rozet, antik sütunlar üzerinden uzanan yuvarlak kemerlerle çevrilmiştir. Alt alanda kalan motiflerden ortadaki kare çerçeve içerisine alınarak iç kısmı stilize yapraklardan haç biçimli dört kollu bitkisel bezeme kompozisyonuyla doldurulmuştur. En son görülen motif çift şeritlerin birbirine örgü şeklinde düğümlenerek bağlandığı ip biçimli motif süslemesi görülür. Taşın kenarına örgü biçimli zencirek kuşağı işlenmiştir. . Üst kısmına yine etrafı sırsız tuğladan sarılmış sivri kemerli alınlık tasarlanarak, pano içerisine küçük ölçekli ikinci bir pencere çalışılmıştır. Pencere ve çevresi batı cephedeki tasarıma göre daha basık tasarlanmıştır. Kemer köşeliklerinin bazı kısımlarında natüralist yaprak ve çiçeklerin olduğu çini mozaik parçalar vardır. Bazı bölümlerde ise düşmeler olmuş kayıp alanlar sıvayla kapatılmıştır. Alt pencere düz ahşap kanatlı çerçeve ile kapatılarak, önüne madeni malzemeden ızgara ve kafes tipi çift parmaklık eklenmiştir. Alınlık içerisindeki ikinci pencerede yine madeni malzeme tercih edilmiş, sivri kemer çerçeveli pencere ortadan bölünerek iki bölüme ayrılmıştır. Pencerenin alt kısmı tek kanatlı içeriye doğru açılır.

Doğu cephe ortasında da yine gövde zemininden başlayan dikey hizada yerleştirilmiş çift pencere sistemi uygulanmıştır. Güney ve batı cephe kompozisyonuyla benzeyen pencere programı alt pencere, alınlık-pencere ve kemer köşeliğinden meydana getirilmiştir. Cepheden hafif içeriye girinti yapılarak tüm pencereler profil içerisine alınmıştır. Ana pencere taştan lento ve sövelerle çevrilerek düz atkılı uygulanmıştır. Pencerenin lentosu devşirme mermer bir levhanın parçasındandır. Üst kısmına ise etrafı tuğladan sarılmış sivri kemerli alınlık tasarlanarak, pano içerisine küçük ölçekli ikinci bir pencere çalışılmıştır. Kemer köşelikleri geometrik biçimli mozaik parçalarla tezyin edilmiştir. Alt pencere düz ahşap kanatlı çerçeve ile kapatılarak, önüne madeni malzemeden ızgara ve kafes tipi çift parmaklık eklenmiştir. Alınlık içerisindeki ikinci pencerede ise madeni malzeme tercih edilmiştir. Sivri kemer çerçeveli pencere ortadan bölünerek iki bölüme ayrılır. Pencerenin alt kısmı tek kanatlı içeriye doğru açılır sistemde yapılmıştır.

Yapının üst örtüsü üç bölümden meydana gelmiştir. İlk olarak iç kısımda kubbeye geçiş elemanı olarak kullanılan tuğla üçgen bingiler dış cepheye yansımış ve kasnakla birleştirilmiştir. Yüksek tasarlanan sekizgen formlu kasnakta tuğladan örülmüştür. Kasnağın üzerine piramidal formlu külah yapılmıştır.

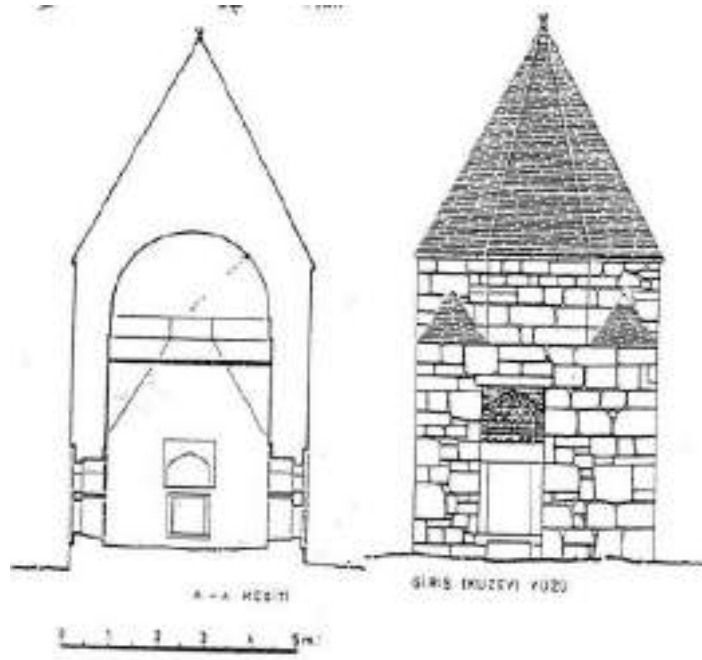
Tarihlendirme ve Geçirdiği Onarımlar: Yapının kitabesinde de geçtiği üzere 1456 yılında İsa oğlu şeyh Fakih Paşa için yaptırılmış, ancak banisi ve mimari hakkında bir bilgi bulunmamaktadır. Nermin Şaman Doğan türbe etrafında bir çok yapının bulunduğu ancak günümüzde sadece türbenin ulaştığından bahseder. Yapı Cumhuriyet döneminde 1923 yılında ve Vakıflar genel müdürlüğü tarafından 1991, 2003 tarihlerinde iki kez onarım geçirerek beden duvarlarında ve mimari elemanlarında yenileme yapılmıştır.¹²⁶

Çizim 64: Fakih Dede Türbesi Planı (Konya Kültür Envanteri)¹²⁷

¹²⁶ Şaman Doğan, **a.g.m.**, s.93

¹²⁷ Karpuz, **a.g.e.**, ss.396

Çizim 65: Fakih Dede Türbesi Kesit ve Görünüş (Konya Kültür Envanteri)¹²⁸

Fotoğraf 206: Fakih Dede Türbesi¹²⁹

¹²⁸ Karpuz. **a,g,e.**, ss.396

¹²⁹ <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/81331> (ErişimTarihi:11.05.2024)

Fotoğraf 207: Fakih Dede Türbesi Genel Görünüş

Fotoğraf 208: Fakih Dede Türbesi Ziyaretgah Giriş Açıklığı

Fotoğraf 209: Fakih Dede Türbesi Kitabesi

Fotoğraf 210: Fakih Dede Türbesi Duvar Yüzeyi Devşirme

Fotoğraf 211: Fakih Dede Türbesi Kapı Sövesi Devşirme

Fotoğraf 212: Fakih Dede Türbesi Batı Cephesi

Fotoğraf 213: Fakih Dede Türbesi Pencere Detay

Fotoğraf 214: Fakih Dede Türbesi Doğu Cephe

Fotoğraf 215: Fakih Dede Türbesi Pencere Detay

2.30. Şeyh Osman-ı Rumi Türbesi**Katalog No** : 30**Çizim No** : 66**Fotoğraf No** : 216-223**İnceleme Tarihi** : 25.23.2024**Yapının Tarihi** : 15. yy**Mimar ve Bani** : - / -

Yapının Genel Tanımı : Şeyh Osman-ı Rumi Türbesi, Konya'nın Meram İlçesinde, Dursun Fakih ve Mümine Hatun sokaklarının kesişiminde aynı ismi taşıdığı caminin avlusuna inşa edilmiştir. İki türbe ve bir camiden oluşan yapılar topluluğu bir ihata duvarıyla çevrilerek güney ve batı duvarlara yelleştirilen kapı açıklıklarından ulaşım sağlanmaktaydı. Ancak yapı çevresinde son düzenlemeler sebebiyle duvarlar yıkılmış bu sebeple türbenin etrafı tamamen açılmış, yalnızca yapının avlu içerisindeki kendine ait sınır duvarı kalmıştır. Yapının ziyaretgâh girişine bir yol üzerinden, cenazelik katına ise kapının sağına yerleştirilen merdivenden ulaşım sağlanmıştır.

Türbe cenazelik, gövde ve örtüden oluşmaktadır. Kare plan tipine sahip yapının kuzey ve batı cephe yüzeyleri temelden üst örtüye kadar moloz ve kesme taştan, güney ve doğu cepheleri sadece moloz taştan inşa edilmiştir. Cephe elemanlarında kesme taş ve mermer kullanıldığı görülmektedir. Üst örtüye trompla geçiş yapılarak yüksek bir kasnağa bağlanmıştır. Kasnak üzerine piramidal külahtan bir örtüyle kapatılmıştır. Örtünün üzeri kurşun malzemeyle kapatılmıştır.

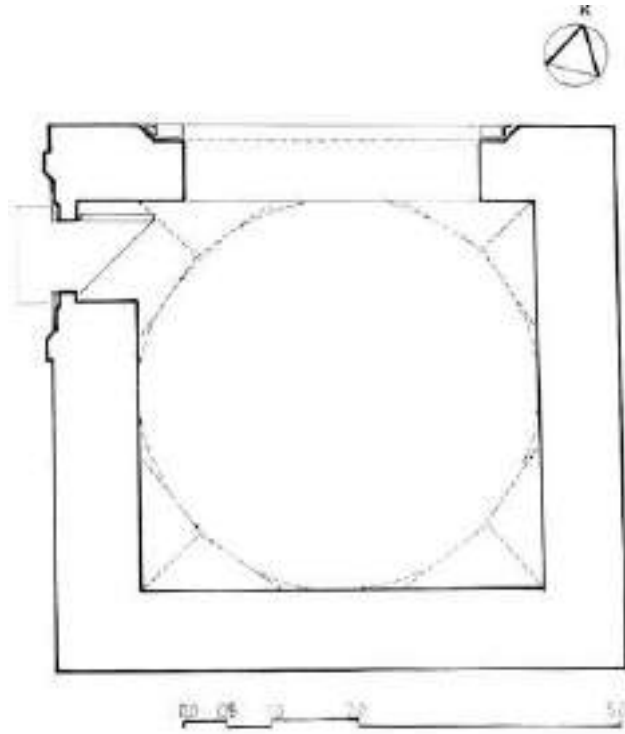
Yapının Cephe Özellikleri: Türbenin kuzey ve batı cephelerinde mimari elemanlar işlenmiş güney ve doğu cephe yüzeyleri sağır bırakılmıştır. Kuzey cephe yüzeyine işlenen elemanlar simetrik iken, batı yüzeydeki kapı cephe eksinden kuzey kayarak simetrik düzeni bozmuştur.

Cenazelik katı bulunan yapının kaidesi bulunmamaktadır. Gövde yüzeyine bu bölüm direk oturtulmuştur. Cenazelik katına ulaşım batıda yer alan giriş açıklığına birleştirilmiş “L” biçimli merdivenden sağlanmıştır.

Kuzey cephe yüzeyindeki cenazelik giriş açıklığının üzerindeki yüzeye sivri kemer açılarak yapının eyvan biçimini almasına ve farklı bir plan kurgusu ortaya çıkmasına sebep olunmuştur. Türbenin ana giriş açıklığı batıda yer alırken kuzey cephe böylelikle daha ön plana çıkmıştır. Ortaya işlenen kemerli açıklık günümüzde madeni malzemedden parmaklıklar kapatılmıştır. Batı cephe yüzeyindeki giriş açıklığı mermer bir parçadan oluşturulmuş, üzerine bursa kemeri formu verilmiştir. Kapının sağında ve solunda iç kısma silmelerle hareketlendirilmiş yastık taşları koyulmuştur. Kapı madeni malzemedden sadedir. Kapıya iki yanı demir korkuluklarla çevrili düz bir yoldan geçilmektedir.

Yapının diğer iki cephesi sağır bırakılmıştır. Güney cephe duvarına ahşap bir hatıl yerleştirilmiştir. Türbenin batı ve güney kesişim yüzeyi pahlanarak oval bir form verilmiştir. Üst örtü sistemi tas malzemen köşelerde üçgen prizma geçiş öğelerinden başlayarak tuğla bir çokgen kasnağa bağlanmış piramidal külahla örtülerek son bulmuştur. Geçiş öğeleri ve üst örtü kurşunla kaplanmıştır.

Tarihlendirme ve Geçirdiği Onarımlar: Yapının bir inşa kitabesi yada yapım tarihi hakkında bilgi bulunmamaktadır. Plan tipi, malzeme ve uygulama biçimlerine göre yapı 15. yüzyıla tarihlendirilmektedir.

Çizim 66: Şeyh Osman-ı Rumi Türbesi Planı (Konya Kültür Envanteri)¹³⁰

Fotoğraf 216: Şeyh Osman-ı Rumi Türbesi Kuzey Cephesi

¹³⁰ Karpuz, a.g.e., ss.456

Fotoğraf 217: Şeyh Osman-ı Rumi Türbesi Ana Giriş Açıklığı

Fotoğraf 218: Şeyh Osman-ı Rumi Türbesi Merdivenleri

Fotoğraf 219: Şeyh Osman-ı Rumi Türbesi Eyvan açıklığı

Fotoğraf 220: Şeyh Osman-ı Rumi Türbesi Eyvan açıklığı

Fotoğraf 221: Şeyh Osman-ı Rumi Türbesi Cenazelik Kapısı

Fotoğraf 222: Şeyh Osman-ı Rumi Türbesi Batı Cephesi

Fotoğraf 223: Şeyh Osman-ı Rumi Türbesi Güney Cephesi

2.31. Şemsi Tebrizi Türbesi

Katalog No: 31

Çizim No: 67-69

Fotoğraf No: 224-230

İnceleme Tarihi: 08.03.2023

Yapının Tarihi: 15.yy

Mimar ve Bani: - / -

Yapının Genel Tanımı: Şemsi Tebrizi Türbesi, Konya'nın Karatay İlçesinde, Şems Caddesi üzerinde bulunan Şemsi Tebrizi Parkı içerisine aynı adı taşıdığı caminin doğu cephesine inşa edilmiştir. Türbe doğu cepheden dışarı taşkın yapılarak caminin cephe düzeninden ayrı şekilde fark edilmesi amaçlanmıştır. Yapı batıdan cepheye bağlanmış caminin harimine dahil edilmiştir. Harimden türbeye caminin batı cephesine konumlandırılan giriş açıklığından geçiş sağlanmaktadır. Türbenin kuzeybatı köşesine sonradan bitişik şekilde bir minare inşa edilmiştir.

Türbe gövde ve üst örtüden oluşmaktadır. Kare formu, eyvan plan tipine sahip yapının gövdesinde moloz taş ve yer yer ahşap malzeme kullanıldığı görülmektedir. Yapının cephe elemanlarında ise düzgün kesme taş ve ahşap malzeme uygulanmıştır. Gövde iç planda da eyvan formunda tasarlanmış, yapının üzeri düz ahşap tavanla örtülmüştür. Yapının üst örtüsü yüksekçe bir sekizgen kasnak üzerine yerleştirilmiş piramidal külahtan meydana gelmektedir. Kasnak ve külahın üzeri kurşun malzemeyle kaplanmıştır. Külahın merkezinde madeni malzemedan yapılmış bir alem yer almaktadır.

Yapının Cephe Özellikleri: Türbenin batı cephesi camiyle bitişik yapılmış giriş açıklığı da cami içerisine yerleştirilmiştir. Bu sebeple dış cephe programında bir ana giriş açıklığı görülmemektedir. Yapının tüm yüzeylerinde cephe elemanları işlenmiştir. Bu cephelere işlenen öğeler kuzey ve güney cephelerde merkezden ayrılarak batıya kaydırılmış dikey aynı aks üzerine eşit biçimde dağılmıştır. Doğu cephede ise

merkezden dağılan cephe elemanları yatay ve dikey ekseninde aynı aks üzerine eşit biçimde yerleştirilmiştir.

Türbenin kuzey cephesinde doğuya kaydırılmış iki adet pencere sistemi bulunmaktadır. Alt ve üst pencere sisteminden oluşan bu cephe elemanları buldukları konuma dikey ekseninde simetrik bir şekilde yerleştirilmiştir. Pencerelerin etrafında düzgün kesme taştan çerçeve oluşturularak cephe ön plana çıkarılmıştır. Üst pencere sağdan ve soldan daraltılarak boyut olarak alt pencereden farklı tutulmuştur. Her iki pencere sisteminde ahşap pencere kasaları yatay ve dikey olarak ayrılarak üstte kare altta dikdörtgen cam bölümler oluşturulmuş. Dikdörtgen bölümler çift kanatlı yapılmış, üst bölüm işlevsiz bırakılmıştır. Bu ahşap pencerelerin önüne ise zıvanalı geçmeli parmaklıklar eklendiği görülmektedir. Cephe genelinde ise birbirinden bağımsız ve düzensiz işlenmiş dört adet ahşap hatıl işlenmiştir.

Yapının batı cephe yüzeyinde de merkezden eşit uzaklıklarda yatay ve dikey ekseninde simetrik yerleştirilmiş alt ve üst biçiminde iki adet pencere uygulanmıştır. Pencereler yine güney cephede görüldüğü üzere düzgün kesme taş bloklardan çerçeve içine alınarak cephe görünüşünde belirgin hale getirilmeye çalışılmıştır. Üst pencere sağdan ve soldan daraltılarak boyut olarak alt pencereden daha dar tutulmuştur. Her iki pencere sisteminde ahşap pencere kasaları yatay ve dikey ayrılarak dörde bölünmüş üstte kare altta dikdörtgen cam bölümler oluşturulmuş. Dikdörtgen bölümler çift kanatlı yapılmış, üst bölüm işlevsiz bırakılmıştır. Bu ahşap pencerelerin önüne ise zıvanalı geçmeli parmaklıklar eklendiği görülmektedir. Bu duvar yüzeyinde cephe Boyu devam eden iki adet ahşap hatıl desteği bulunur. Biri alt pencerenin zemine yakın bölümüne, ikincisi ise alt ve üst pencerenin ayrıldığı orta bölümden geçmektedir.

Güney cephe yüzeyinde kuzey cephede gördüğümüz gibi batıya kaydırılmış iki adet pencere sistemi bulunmaktadır. Alt ve üst pencere sisteminden oluşan bu cephe elemanları buldukları konuma dikey ekseninde simetrik bir şekilde yerleştirilmiştir. Pencerelerden alt kısımda olana ahşap, üst kısımda olana düzgün kesme taştan çerçeve oluşturularak cephe ön plana çıkarılmıştır. Üst pencere sağdan ve soldan daraltılarak boyut olarak alt pencereden farklı tutulmuştur. Her iki pencere sisteminde ahşap pencere kasaları yatay ve dikey olarak ayrılarak üstte kare altta dikdörtgen cam

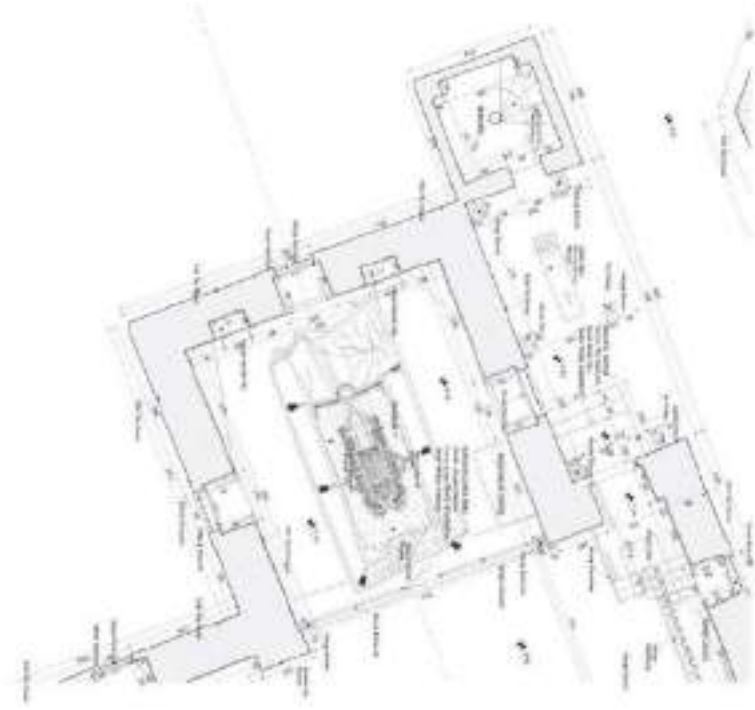
bölümler oluşturulmuş. Dikdörtgen bölümler çift kanatlı yapılmış, üst bölüm işlevsiz bırakılmıştır. Bu ahşap pencerelerin önüne ise zıvanalı geçmeli parmaklıklar eklendiği görülmektedir. Cephe genelinde ise birbirinden bağımsız ve düzensiz işlenmiş iki adet ahşap hatıl işlenmiştir.

Gövdenin sonlandırıldığı üst bölüm, üzerine kurşun malzeme kaplı saçak yapılmıştır. Yapının güney cephesinde daha geniş uzanan ayrı bir saçak düzenlemesi yapılmış, saçak duvara yerleştirilen ahşap kollarla desteklenmiştir. Üst örtüye sekizgen planlı kasnakla geçilmektedir. Kasnak üzerine piramidal formu külah oturtulmuş her iki bölümün üzeri kurşun malzemeyle kaplanmıştır. Örtünün merkezinde altı renkli madeni malzemeden bir alem konumlandırılmıştır. Alem kaide, armudi biçimli gövde, gövdeye dahil küp ve boyun kısımlarından oluşturulmuştur.

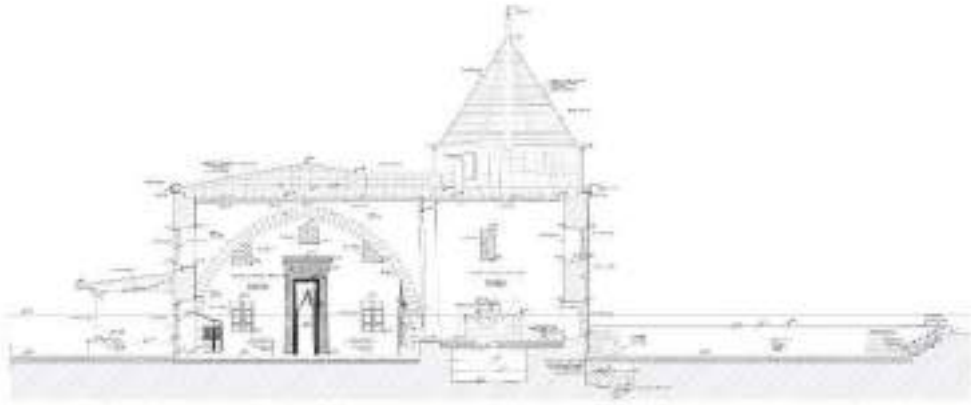
Tarihlendirme ve Geçirdiği Onarımlar: Yapının bir kitabesi ve vakfiyesi bulunmamaktadır. Türbe ve zaviyenin Bedreddin Gühertaş'ın bağı veya Mevlâna için yaptırdığı medresenin eski yeri üzerine kurulduğu söylenmektedir. İlk belgelerde türbe ve cami değil zaviye olduğu geçmektedir. Karamanoğulları devrinde yapının onarım geçirdiği ve bazı bölümlerinde oynamalar yapılarak üst örtüsünün değiştirildiği düşünülmektedir. Türbe ve çevresi 1955 ve 1967'de büyük onarım ve değişimler geçirmiştir.¹³¹ Yapının malzeme, plan ve inşaa tekniklerine göre 15. yüzyıla tarihlendirebiliriz.

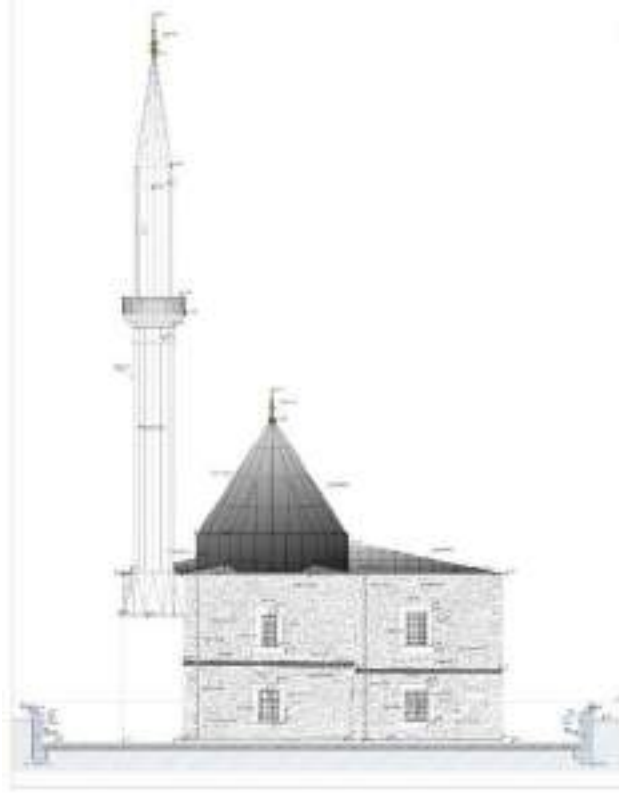
¹³¹ Ş. Barihüda Tanrıkorur, "Şems-İ Tebrîzî Zâviyesi", TDV İslam Ansiklopedisi, C.38, İstanbul, 2010, s.516-517

Çizim 67: Şemsi Tebrizi Türbesi Planı (V.G.M'den)

Çizim 68: Şemsi Tebrizi Türbesi Kesiti (V.G.M'den)

Çizim 69: Şemsi Tebrizi Türbesi Görünüşü (V.G.M'den)

Fotoğraf 224: Şemsi Tebrizi Türbesi¹³²

¹³² <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/90553> (Erişim Tarihi: 11.05.2024)

Fotoğraf 225: Şemsi Tebrizi Türbesi Genel Görünüş

Fotoğraf 226: Şemsi Tebrizi Türbesi Kuzey Cephe

Fotoğraf 227: Şemsi Tebrizi Türbesi Kuzey Cephesi

Fotoğraf 228: Şemsi Tebrizi Türbesi Kuzey Cephe Penceresi

Fotoğraf 229: Şemsi Tebrizi Türbesi Batı Cephesi

Fotoğraf 230: Şemsi Tebrizi Türbesi Güney Cephesi

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM DEĞERLENDİRME

“Konya Türbelerinde Cephe (Selçuklu ve Beylikler Dönemi)” konulu tez çalışmamızda konumuz dâhilinde katalogda yer alan türbe ve kümbetler “Türbelerin Oluşumu”, “Cephe Düzenlemesine Katkı Sağlayan Unsurlar”, “Cephe Düzeni”, “Malzeme ve Teknik”, “Süsleme” adı verilen ana başlıklar ve alt başlıklar içerisinde değerlendirilmiştir.

Çalışmamızda Konya kent merkezinde bulunan türbe ve kümbetlerden 31’i incelenmiştir. Yapılardan 26’sı Selçuklu (12-13. yy) döneminde (Kat.No.1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26) ve beşi ise Karamanoğulları (14-15.yy) döneminde (Kat.No.27, 28, 29, 30, 31) inşa edilmiştir.

3.1. Türbelerin Oluşumu

Türbeler ve kümbetler inşa edildiği dönemlerde önemli bir bölgeye veya uygun alana bağımsız tekil yapıldığı gibi; bir yapı topluluğu içerisine dâhil edilerek, medrese, cami ya da bir zaviyeye bitişik yapılarak, başka bir yapı bünyesinde kurgulanarak veya ana yapının türbe olduğu etrafının ona göre şekillendirildiği biçimlerden meydana getirilen türleri bulunmaktadır. Bu inşa edilmiş biçimleri cephelerin genel görünümüne etki eden unsurlardan biri olmuştur.

Konumuz dâhilindeki türbe ve kümbetlerin bir kısmı farklı yapı türlerine birçok biçim ve plan türünde dâhil edilerek inşa edilmişlerdir. Bu bağımlı olma biçimi yapıların kurgulanma şekline göre değişiklikler göstermektedir. Türbe ve kümbetler bir yapıya veya yapı topluluğu içerisine dâhil edilmesi sebebiyle aynı ya da farklı dönemde inşa edilen yapılarla cephesel kurguları, malzeme seçimleri ve plan türlerine genel biçimlenmeye uyumlu seçilmiş ya da kendi öznel inşa özelliklerini ortaya çıkarmıştır.

Konumuz içerisine dâhil olan 31 yapıdan üçü bir yapılar topluluğu içerisinde yerleştirilmiş türbe biçiminden oluşmaktadır. Yapıların genel cephe kurgularında herhangi bir inşa kuralı olmadan kendi özgün planlarında, başka mimari öğelerin etkisi olmayacak şekilde ancak mimari kurguyla uyumlu inşa edilmişlerdir. (Katalog No. 5,

24, 30) Kayseri Köşk Medrese Suli Paşa Kümbeti¹³³ de bir yapı programı içerisine dahil edilmiş, ancak düzenleme içerisinde bağımsız konumlandırılmıştır. Bir yapı veya yapı topluluğu içerisinde kurgulanan türbelerden bazıları günümüze tek şekilde ulaşmıştır. Yalnızca kaynaklarda bir yapı veya yapılar topluluğu içinde inşa edildiği geçmektedir. Cephe düzenlemeleri ve genel dış cephe planlamaları bağımsız şekilde kurgulanmıştır. Konumuz dâhilinde yer alan Kalender Baba Kümbeti (Katalog.No.12), Şeyh Ulema Türbesi (Katalog.No.14), Bedrettin Gühertaş Türbesi (Katalog.No.23) ve Fakih Dede Türbesi (Katalog.No.29) bu tarzda inşa edilmiş örneklerimizdir.

Beş yapı kendi plan kurgusunda yer alan duvar düzenlemesiyle başka bir mimari esere dâhil edilerek bitişik biçimde inşa edilmiştir. Türbe ve kümbetlerin plan kurgusuna göre tüm cephesel özellikleri uygulanarak bir veya daha fazla yüzeyi cami, zaviye, mescit, medrese veya dergâha birleşik yapmıştır. Şeyh Sadrettin Konevi (Katalog.No.8) ve Cemal Ali Dede Türbesi (Katalog.No.22) aynı adları taşıdıkları camilere tek cepheden bitişik yerleştirilmişlerdir. II. Kılıçarslan Kümbeti (Katalog.No.1) ve Yarım Kümbet (Katalog.No.2) ilk inşa edildiği dönemde Alaeddin Caminin kuzey cephe duvarına bitişik yapılmış, ancak sonrasında yapılan düzenlemelerde yapıdan ayrılarak avlu içerisinde tek biçimde kalmışlardır. Tac'ül Vezir Kümbeti (Katalog.No.4) de bir medreseyle planlanmış ve bitişik inşa edilmiş ancak türbe harici tüm yapılar yıkılmıştır. Kalıntıları halen mevcut olan ve üç yüzeyden bitişik biçimde kurgulanan yapı günümüze bağımsız şekilde ulaşmıştır. Anadolu'da Beyşehir Eşrefoğlu Süleyman Bey Türbesi¹³⁴ Eşrefoğlu Cami'nin doğu cephe yüzeyine bu şekilde bağlantılı yapılmıştır. Amasya Halifet Gazi Kümbeti¹³⁵ medreseye ve Amasya Cumudar Kümbeti¹³⁶ camiye bağımlı inşa edilen yapılardır. Bitişik yapılan türbe ve kümbetlerde bir diğer plan şekli ise bitişiginde bulunan yapı türünün duvar sistemine dâhil olanlardır. Yalnızca Hoca Ahmet Fakih Türbesi (Katalog.No.3) camiyle aynı duvar sistemini paylaşmaktadır. Kapı açıklığı iç alana yerleştirilmiş bu sebeple türbe ana cephesi dış cepheden görülmemektedir. Duvar

¹³³ Alev Çakmaklı Kuru, "Köşk Medrese - Suli Paşa Kümbeti Mazgal Pencerelelerinde Yer Alan Kabartmaların İkonografisi Hakkında", *Sanat Tarihi Dergisi*, 2020, s.745-763.

¹³⁴ Mahmut Akok, "Konya Beyşehir Eşrefoğlu Camii ve Türbesi", *Türk Etnografya Dergisi*, S.15, Ankara, 1976, s. 5-34

¹³⁵ Ebiri, *a.g.t.*, ss.28

¹³⁶ *a.g.t.*, ss.32

örgüsü, üst örtü sistemi ve pencere açıklıkları cephesel görüntüde tespit edilmektedir. Yüzeyle yerleştirilen bu öğeler bitişik olduğu duvar hariç tutularak simetrik işlenmeye çalışılmıştır.

Konumuz dâhilindeki üç eser ise farklı şekillerde bulunduğu yapıya bağımlı inşa edilmiş yapılardır. Mevlâna Türbesi (Katalog.No.9) ana yapının temelini oluşturmaktadır. İlk planlanan tipiyle eyvan-kümbet formlu olan türbe, Karamanoğulları döneminde üzeri dilimli piramidal külahla örtülerek etrafı duvarla örülmüştür. Etrafı farklı yapı bölümleriyle doldurulan ve zamanla bir dergâh haline gelen Mevlâna Türbesi çevresi nedeniyle dış cephe düzenlemesinde yalnızca örtü sistemiyle görünür durumdadır. Sahip Ata Türbesi de (Katalog.No.11) farklı bir tasarım özelliğine sahiptir. Yapı aynı dönemde inşa edilen ve aynı adı taşıdığı hankâh ve cami arasında kalacak şekilde plana dâhil edilerek inşa edilmiştir. Bu durum türbenin kuzey ve güney cephe duvarlarının yapılarla birleşik tasarlanmasını meydana getirmiştir. Dış cephe görüntüsünde üst örtü, duvar düzeni, giriş ve pencere açıklıklarının bir kısmı görünecek şekilde uygulanmıştır. Üçüncü yapımız ise Şemsi Tebrizi Türbesi'dir (Katalog.No.31). Yapıya bitişik inşa edilen bağımlı türbelerden ayıran özelliği bir cephe yüzeyinin cami içerisine dâhil edilerek, diğer tüm cephe öğelerinin cephede görülmesidir. İç mekâna dâhil edilen yüzeyden dolayı türbe eyvan tipini alarak bir kemerle yapıya oturtulmuş, diğer tüm duvar yüzeyleri ise cami duvarından dışarı taşırılmıştır. Yapının örtü sistemi, duvar örgüsü ve pencere açıklıkları özgün şekilde yansıtılmıştır. Kırşehir merkezinde inşa edilmiş olan Ahi Evren Türbesi¹³⁷ bu plan tarzında kurgulandığı görülmektedir. Zaviyenin batısına iki yönden duvara bitişik yapılarak içerde bir kemerli açıklık oluşturulmuş, kümbetin üzeri piramidal külahla örtülmüştür.

Türbe ve kümbetlerin bir bölümü bağımsız planlanarak dönemin önemli bir bölgesine inşa edilmiştir. Günümüzde bu yapıların çevresi değişim göstermesi sebebiyle çoğunun etrafı ihata duvarıyla koruma altına alınmıştır. İlk yapıldığı plan biçiminde bir duvar ile çevrili olan örneklerde bulunmaktadır. Yapılar günümüzde

¹³⁷ Lokman Tay, **Kırşehir (Merkez) Türbeleri**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2010, s.24

zemindeki değişimlerden dolayı zemin kotunun altında kalmıştır. Cephe elemanları ise bağımsız inşa edilmeleri sebebiyle simetrik ve eşit biçimde uygulanmaya çalışılmıştır. Yapıların plan tiplerine ve malzeme türlerine göre cephesel özellikleri değişikler göstermektedir.

Çalışmamız dâhilindeki 31 yapının 13'ü bağımsız inşa edilen türbe ve kümbetlerdir. (Katalog.No.6, 7, 10, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 25, 26, 27, 28) Bu kategori içindeki dört türbe bağımsız ve mezarlıklar içerisinde yer almaktadır. (Katalog.No.10, 19, 25, 27)

Bir yapı bünyesinde yer alan türbe veya kümbetler cami, medrese, hankâh vb. yapıların plan ve cephe programlarının içerisinde dâhil edilerek yapılmıştır. Kurgulanan yapının cephe düzenine dâhil edilen ve genellikle dış düzenlemelerde ön plana çıkmayan bu türbe tasarımında cephe şekli ana eser kompozisyonuna uygun şekilde planlanmıştır.

İncelediğimiz 31 yapıdan yalnızca ikisi bir yapı bünyesinde yer almaktadır. Beyhekim (Katalog No.20) ve Tahir ile Zühre Mescitleri (Katalog No.21) içerisinde bu biçimde inşa edilmiş türbe uygulaması bulunmaktadır. Beyhekim Mescidi içerisinde yer alan aynı isimli türbe dikdörtgen planlı mescidin doğu cephesine kuzey-güney doğrultuda uzunlamasına inşa edilmiş, medhal ve türbedar odasının kuzeyine yerleştirilmiştir. Bu bölüm kuzey-güney yönünde mescit cephe düzenlemesinden hafif dışarı taşıntı yapmıştır. Cephenin genel dış cephesi tasarımda türbe bölümüne ana giriş yüzeyine bir pencere ve kapı yerleştirilmiş, türbenin ana kapısı ise iç cephe düzenlemesinde güney duvara işlenmiştir. Tahir ile Zühre Mescidi içerisinde de aynı isimle inşa edilmiş bir türbe bölümü bulunmaktadır. Mescit bölümüne dâhil olan bu yapının dış cephe görüntüsünde kendine ait bir giriş açıklığı, penceresi ve yapıdan ayrı kubbe şeklinde bir üst örtüsü bulunmaktadır. Tokat Gök Medrese¹³⁸ Türbesi yapı bünyesinde yer alan türbelere dendir.

¹³⁸ Nermin Şaman Doğan, "Anadolu Selçuklu Medreseleri ve Darüşşifalarında Türbe", **Bellekten**, Cilt: 83, Sayı: 297, 2019, s. 519-54.

3.2. Cephe Düzenlemesine Katkı Sağlayan Unsurlar

3.2.1. Plan Tipi

Türbe ve kümbetlerde görülen plan tipleri cephelerin işlenişinde ve görünümünde etkili olan temel unsurlardandır. Anadolu'da Selçuklu devrinden itibaren inşa edilen türbe ve kümbetlerin plan biçimleri hakkında genel bir tipolojik kategori bulunmaktadır. Tipolojik değerlendirmelerde cenazelik katı temeli oluşturması açısından önemli olmuştur. Bu kısmın plan tipi dış cepheye cenazelik katının iç planıyla aynı biçimde veya farklı tipte yansıyan şekilde yapılmıştır. Fakat ana unsur genellikle gövdedir. Üst örtü gövdeye uyumlu şekilde yükselerek estetik bir uyum sağlanmıştır. Kaidenin oluşumu, gövdenin şekilleniş biçimleri ve temel unsura uyumlu tasarlanan üst örtü farklı plan kurgularını ortaya çıkarmıştır. Bu planlama biçimlerinde dış cephe görünümüne ve cephe elemanlarının işlenişine büyük ölçüde etki etmiştir.

Konumuz dâhilindeki Konya türbe ve kümbetlerinde çokgen, kare, dikdörtgen, eyvan, baldaken ve kümbetle eyvanın birleşiminden meydana gelen mezar yapısı tipleri görülmektedir. Bu plan türlerinde inşa edilen türbeler kendi içinde belirli cephesel özelliklere göre de kategorilere ayrılmaktadır.

İncelediğimiz eserlerde yoğun olarak tercih edilen cephe tasarımlarına etki eden ilk plan türü, çokgen veya diğer bir adıyla poligonal plan tipine sahip mezar yapılarıdır. Bu yapılar beş ve üzeri cephe yüzeyinden meydana getirilmektedir. Genellikle yapılarda altıgen, sekizgen, ongen, onikigen ve üzeri çift yüzeyler seçilmiş bu sayede yapıların mimari özellikleri simetrik ve eşit işlenmeye çalışılmıştır. Yapıların bir bölümüne ya da tüm yüzeylerine belirli mimari eklentiler ve cephe elemanları yerleştirilerek cephelerin estetik görünümü sağlanmıştır. Üst örtü formu bu plan tipinde çoğunlukla piramidal külahtır. Çalışmamızda yer alan yapılardan 10'u çokgen planlıdır. Bunlardan dokuzu sekizgen plan tipinde inşa edilmiştir. Türbe ve kümbetlerin bölümleri ve görünümleri dönemsel özelliklerine göre birbirlerinden ayrılmış, kendi içlerinde de cephesel özelliklerine göre çeşitlilik göstermektedirler.

(Çizim No. 5, 10, 14, 19, 31, 32, 36, 39, 56) Afyondaki Eber Dede Kümbeti¹³⁹ ve Kayseri Çifte Kümbet¹⁴⁰ sekizgen planlı ve piramidal külahlı örtülüdür.

Türbeler arasında yalnızca II. Kılıçarslan Kümbeti (Çizim No.1) ongen planlıdır. Anadolu'da bu tipte inşa edilmiş başka ongen planlı örnek bulunmamaktadır. Yapı kaide, gövde ve üst örtü olmak üzere cephenin tüm unsurlarında ongen planlanın görüldüğü önemli bir tasarım örneğidir.

Çokgen plan tipinden sonra en çok tercih edilen plan tipi kare formudur. Konumuz içerisinde yer alan 31 yapıdan 11'i kare planlıdır. Üst örtü bu plan tipinde çoğunlukla kubbe olarak yapılmış bazı örneklerde piramidal külahlı da kullanılmıştır. Kare plan tipine sahip yapılarda kaide sadece temsili olarak zemini güçlendirmek ve cepheyi hareketlendirmek için kullanılan bir unsur olmuştur. Cephelere giriş açıklıkları ve pencereler genellikle simetrik ve aynı düzeyde tüm yüzeylere yayılım göstermiştir. Yine bazı yapıların bir veya iki duvar yüzeyinin sağır bırakıldığı da görülmüştür. (Çizim No.7, 12, 25, 28, 35, 40, 41, 42, 58, 61, 64) Anadolu'da Güleğen-Karamanoğlu Alaeddin Bey Türbesi¹⁴¹ ve Sultan Hatun Kümbeti¹⁴² kare plan tipinde inşa edilmiştir.

Dikdörtgen plan tipi Konya türbelerinde az seçilen plan türlerinden biri olmuştur. Genellikle bir yapı bünyesinde yer alan türbelerde bu plan tipi görülmektedir. 31 eserden yalnızca Beyhekim Türbesi (Çizim No.43) ve Tahir ile Zühre Türbesi (Çizim No.46) dikdörtgen plan tipinde inşa edilmiş ancak buldukları konumlarda bir yapı bünyesinde yer almaları sebebiyle dış cephe görüntüsünde diğer yapıyla bütünleşmiş, kendine özgü mimari özelliğini kaybetmiştir. Her iki yapıda da hem iç hem dış cephe görüntüsünde tüm yapı bütünlüğünü kapsayacak şekilde mimari elemanlar görülmektedir.

¹³⁹ Rahmi Hüseyin Ünal, "Eber Kümbeti ve Sarı Lala Türbesi (Afyon)", **Sanat Tarihi Dergisi**, C:3, Sayı:3, 1984, s.185-214

¹⁴⁰ Yetkin, a.g.e., 1974, ss.75

¹⁴¹ Ebubekir Koçyiğit, **Antalya Türbeleri**, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Antalya, 2021, s.76

¹⁴² Rahmi Hüseyin Ünal, "Seyid Harun Camii ve Önündeki Üç Kümbet (Seydişehir-Konya)", **Sanat Tarihi Yıllığı**, Sayı: 6, 1976, s. 45-66.

Yapılarda karşımıza çıkan bir diğer plan tipi ise eyvan biçimli türbelerdir. “Eyvan Farsça bir kelime olup Arapça (îvân, lîvân) ve Türkçe’ye de geçmiştir.”¹⁴³ Üç tarafı duvarlarla örtülü kemerli bir açıklık kısmı olan genellikle tonoz örtüyle kapatılan yapı tipidir. Genellikle yapıların cephe yüzeylerinde sadelik hakimdir. Mimari elemanlar ve cephe süslemeleri daha çok yapının giriş açıklığında uygulanmıştır. Karahanlılar, Gazneliler ve Büyük Selçuklular ‘da eyvan, medrese, cami, saray ve kervansaray gibi mimari yapı türlerinde yoğun kullanılan unsurlardan olmuştur.¹⁴⁴ Anadolu’da ise eyvanın, türbe ve kümbet gibi yeni kullanım alanlarının görülmesi dikkat çekmektedir. İncelediğimiz 31 yapıdan dördü eyvan plan tipine sahiptir. (Çizim No.48, 51, 52, 53) Anadolu’daki Akşehir Emir Yavtaş Türbesi¹⁴⁵ ve Osmanköyü Herdena Bahar Baba Türbesi¹⁴⁶ eyvan plan tipinde inşa edilen örneklerdir.

Baldaken plan tipi incelediğimiz yapılardan yalnızca birinde görülmektedir. Şeyh Sadrettin Konevi Türbesi (Çizim No.20) kare planlı tasarlanmış her cephe yüzeyi üçer bürsa kemerli bölüme ayrılarak bu kemerler mermer ayaklarla taşınmaktadır. Baldaken plan tipinin daha erken ve kapalı formunu teşkil eden türbenin örtüsü de ahşap iskeletten yapılarak açık bırakılmış olmasıyla Anadolu türbeleri arasında farklı bir örnek olmuştur.

Anadolu’da inşa edilen türbe tiplerinden en farklı uygulama şekli ana formun iki ayrı plan türünün birleşiminden meydana getiren uygulama olmuştur. Oluş Arık türbe tipolojisi değerlendirmesinde ana yapı formunun ön cephesine eklenerek ortaya çıkan yeni bir plan biçimi ortaya koymuştur. Ortaya çıkan bu plan biçimine verilen örneklerde cephe görüntüsünde fark edilecek bir tasarım tipi bulunmaktadır.¹⁴⁷ Hakkı Önkal ise Anadolu kümbetleri üzerine yaptığı çalışmada bu plan tipinin Konya türbe ve kümbetlerinde form ve biçim açısından eyvanın kümbetle birleşerek uygulandığı farklı bir varyasyonu gözlemlemektedir.¹⁴⁸ İncelediğimiz 31 eserden dördünde bu iki plan tipi birleştirilerek tek yapı üzerinde kullanılmıştır. Uygulanan bu plan tipi dış

¹⁴³ Engin Beksaç, “Eyvan”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, C.12, İstanbul, 1955, s.12-14

¹⁴⁴ Sözen, **a.g.e.**, s.169

¹⁴⁵ **a.g.e.**, ss.173

¹⁴⁶ **a.g.e.**, ss.177

¹⁴⁷ M. Oluş Arık, “Erken Devir Anadolu -Türk Mimarisinde Türbe Biçimleri”, **Anadolu**, Sayı:11, 1967, 57-100

¹⁴⁸ Önkal, **a.g.e.**, s.93

cephe görüntüsüne, mimari öğelerin yerleşimine etki etmiştir. Mevlâna Türbesi (Çizim No.23) ilk inşa edildiğinde üç tarafı duvarla kapalı ön bölümü bir kemerli açıklığa sahip üzeri yıldız tonoz ve çokgen bir külahla örtülü olması sebebiyle eyvan ve kümbet birleşiminden meydana gelmektedir. Yapının sonraki dönemde duvar araları açılarak baldaken şeklini almış, Karamanoğulları devrinde ise dergâh içine alınarak külah örtüsü yenilenmiştir. Sahip Ata Türbesi (Çizim No.30) kare plan tipinde planlanmış ancak türbe mekanına ek olarak kuzey yönden kemerle açılarak dikdörtgen bir bölüm eklenmiştir. Kemerle açılan alan sebebiyle bir eyvan görüntüsü almış ve cepheye yansımıştır. Şeyh Osman-ı Rumi Kümbeti (Çizim No.66) kare plan tipinde yapılmış, cephelerinden biri ise kemerli geniş bir açıklık oluşturularak eyvana dönüştürülmüştür. Şems-i Tebrizi Türbesi (Çizim No.67) ise bir cephe duvarından cami ile bağlanarak eyvan plan tipini almış üstü piramidal formlu örtüyle kapatılmıştır. Bu plan tipinin benzer bir örneği Tokat'taki Murat Sevdekâr Türbesi'ni¹⁴⁹ verebiliriz. Kare planlanan yapı küçük bir kemer açıklığı uygulanarak eyvanlı kümbet meydana getirilmiştir.

3.2.2. Türbede Cephe Görünümünü Meydana Getiren Bölümler

Türbe ve kümbetlerin cephe görünümü Cenazelik (Kripta)- Oturtmalık(Kaide), Gövde ve Üst örtü bölümlerinden oluşmaktadır.

3.2.2.1. Cenazelik/Kripta

Cenazelik, mumyalık veya kripta olarak isimlendirilen bölüm kümbet ve türbelerin en alt katını oluşturmaktadır. Mekânın yarısı, inşa edilen zeminin altında kalacak biçimde toprağın içine gömülü yerleştirilmektedir. Dış cephede, zemin üzerinde kalan bölüme bir giriş açıklığı, kriptanın havalandırılması için küçük mazgal pencereler veya menfezlerin eklendiği de görülmektedir. Genellikle cenazelik ziyarete kapalı biçimde kurgulanmıştır.

Mumyalık katı Anadolu'da Selçuklu döneminde yapılan türbelerin vazgeçilmez bir unsurudur. Beylikler döneminden itibaren yavaş yavaş ortadan kalkmaya başlamıştır. Taş malzeme ile inşa edilen mumyalık katları kubbe, beşik tonoz, çapraz tonoz, yıldız tonoz veya kubbemsi tonozla örtülmüştür.

¹⁴⁹ Önkâl, a.g.e., ss.333

İncelemiş olduğumuz 31 türbeden 15'inin cenazelik katı bulunmaktadır. Cenazelik katı olan türbe ve kümbetler Anadolu Selçuklu dönemine yapılmıştır. (Çizim No.2, 5, 15, 18, 26, 29, 31, 33, 37, 39, 41, 49, 51, 54, 66,)

3.2.2.2. Kaide (Oturtmalık)

Kaide veya oturtmalık olarak adlandırılan kısım türbe ve kümbetlerin gövde temellerinin zemine sağlam oturmasını sağlamak amacıyla yapılan bölümdür. Kümbetlerde ise gövdeyi desteklediği gibi aynı zamanda cenazeliğin zeminden üst yüzeyde kalan bölümünü kapatarak iç alanı korumak amacıyla da yapılmaktadır. Cenazelik katı iç mekânda haçvari, kare, dikdörtgen, çokgen veya dairevi plan tiplerinden oluşan yapıların genellikle dış cephede kaideye yansımaları farklı olduğu gibi aynı şekilde de uygulandığı görülür. Bu tarz yapılarda yine daha sade ve yüksekçe yapılmayan kaide biçimi kullanılmış ya da kaidersiz yapılmıştır. Türbe ve kümbetlerin bu bölümü gövdeyle aynı düzlem üzerinde düzenlendiği gibi, gövdeden dışarıya taşkın farklı veya aynı malzemeden inşa edildiği görülmektedir.

İncelediğimiz 31 yapıdan yalnızca II. Kılıçarslan Kümbeti (Fotoğraf No.2) ongen, İç Karaaslan Kümbeti sekizgen (Fotoğraf No.38) ve Gömeç Hatun Türbesi (Fotoğraf No.179) dikdörtgen biçimli yüksek platform kaideler üzerine gövdeler oturtularak inşa edilmiştir. Yüksek kare kaide biçimi ise incelediğimiz altı yapıda görülmektedir. (Fotoğraf No.10, 79, 91, 108, 117, 192)

Eserlerin bir kısmında yalnızca temel seviyesini korumak ve genel plan parçalarını temsil etmesi amacıyla kaidenin bir ya da iki taş sırasında kare ve çokgen biçiminde uygulandığı görülmektedir. Konumuz içerisindeki dört yapıda sade ve düz kare formlu birer kaide yapılmıştır. (Fotoğraf No.17, 53, 104, 165) İncelediğimiz diğer 18 yapıda ise cephesel formlarında günümüzde bir kaide biçimi görülmemektedir.

3.2.2.3. Gövde

Gövde, türbe ve kümbetlerin ziyaret amacıyla içine girilmesine izin verilen vefat eden kişinin temsili bir sandukasının yer aldığı ana mekândır. Bu bölümün formu cenazelik ve örtü bölümünün şekillenmesinde de etkili olmuştur. Genellikle iç ve dış mekânın plan tasarımları aynı tutulmuş, dış cephenin özelliklerine göre iç kısmın

yerleştirilmeleri yapılmıştır. Yapının kapı, pencere, kemer vb. cephe unsurları yoğun olarak bu alana uygulanmıştır. Aynı biçimde motifler ve süsleme kompozisyonları da gövdenin alt, orta ve üst bölümlerinde belirli nizami kurallara göre işlenmeye çalışılmıştır. Türbe veya kümbetin çokgen, kare, eyvan, baldaken vb. yapı türlerinde yapılması da yerleştirilen cephesel öğelerin buna göre kurgulanmasında önemli unsurlardan biri olmuştur. Gövdedeki ana cephe yüzeyi ziyaretgâh açıklığının konumlandırıldığı cephe olmuş, devamında yerleştirilen öğeler bu ana cepheye göre simetrik ve eşit işlenmeye çalışılmıştır. Fakat inşa edildiği mekân, plan veya malzeme gibi sorunların olduğu yapılarda bu işlenişin düzgün yapılamadığı örnekleri de mevcuttur. İncelediğimiz 31 yapının biri ongen (Katalog No.1), 10'u sekizgen (Katalog No.2, 4, 6, 7, 12, 13, 15, 16, 17, 26), 10'u kare (Katalog No.3, 5, 8, 10, 14, 18, 19, 27, 28, 29), dördü eyvan (Katalog No. 22, 23, 24, 25), dördü eyvan ve kümbetten oluşan (Katalog No.9, 10, 11, 30) ve ikisi dikdörtgen planlı (Katalog No.20, 21) gövde biçimlerine sahiptirler.

3.2.2.4. Üst Örtü

Üst örtü genellikle mekânın üzerini kapatarak korumak amacıyla kullanılan yapısal bir öğedir. Türbe ve kümbetlerin üst kısmı önemli yapı türleri olması sebebiyle özel bir örtü ile kapatılmaktadır. İncelediğimiz yapılarda genellikle kubbe, piramidal külah, tonoz ve kırma çatı kullanılmıştır. Piramidal külah örtü, çokgen, kare, baldaken ve kümbet-eyvan birleşiminden oluşan planlarda görülmektedir. Kubbe, çokgen, kare, dikdörtgen ve kümbet eyvan birleşiminden oluşan planlarda karşımıza çıkmaktadır. Tonoz örtü, eyvan planlı yapılarda uygulanmıştır. Kırma çatı ise dikdörtgen ve kare formlu türbelerde tercih edilmiştir. Geçiş öğeleri ve saçaklarda üst örtü sistemine dâhil edilen unsurlardır.

3.2.2.4.1. Piramidal Külah

Çokgen, kare ve baldaken biçimli türbe ve kümbetlerin üst örtülerinde kullanılan konik örtü biçimidir. Genellikle Anadolu Selçuklu ve Beylikler dönemi türbelerinde tercih edilen örtü stili iç alanda derinlik ve genişlik, dış cephe formunda ise yüksekliği ve görkemi sağlamak içinde kullanılmıştır. Bu örtü tipinde tuğla ve taş kullanılmıştır. Ayrıca üst örtüyü koruma amacıyla kurşunla da kaplandığı

görülmektedir. Külâh, altıgen, sekizgen, ongen, onaltıgen ve dilimli biçimlerde uygulanmıştır. Bu şekiller türbenin gövde formuna göre biçimlendiği gibi, özel olarak gövdeden bağımsız farklı planlarda da tasarlanmıştır. Konumuz dâhilinde bulunan Konya türbe ve kümbetlerinde külâhta ağırlıklı olarak tuğla malzeme tercih edilmiştir. Tuğla malzemenin taşa göre daha hafif olması türbe ve kümbetlerde üst örtülerin daha dik ve yüksekçe yapılmasında rol oynamıştır.

İncelediğimiz 31 türbeden 16'sının cephe üst örtülerinin piramidal külâh formunda yapıldığı görülmektedir. Yapılardan 13'ü gövde yüzeylerine uygun düzenlenmiş sekizgen formlu birer piramidal külâha sahiptir. (Fotoğraf No.2, 25, 43, 48, 80, 92, 111, 112, 121, 187, 212, 219, 225) Niksar Kırk Kızlar Kümbeti¹⁵⁰ ve Kayseri Köşk Medrese Suli Paşa Kümbeti¹⁵¹ sekizgen plan formuna uyumlu piramidal külâhla örtülmüşlerdir.

Piramidal formlu üst örtüye sahip yapıdan üçü ise farklı türlerde külâh biçimlerine sahiptir. Mevlâna Türbesi (Fotoğraf No.63) dış kısmı çini plakalarla kaplı, on altı dilimli külâhla örtülmüştür. Akşehir'deki Seyyit Mahmut Hayranî Türbesi dilimli örtü sistemiyle benzerlik gösteren bir yapıdır.¹⁵² Şeyh Sadrettin Konevi Türbesi (Fotoğraf No.54) ise ahşap malzemenin kafes şeklinde piramidal planlı bir üst örtü sistemine sahiptir. Bu kategoride yer alan Yarım Kümbet'in üzeri (Fotoğraf No.10) inşasının tamamlanmaması sebebiyle iç kısmı koruma amacıyla geniş saçaklı basık piramidal formlu kurşun malzemenin üretilmiş bir üst örtü ile kapatılmıştır.

3.2.2.4.2. Kubbe

Çokgen, kare, dikdörtgen ve baldaken planlı türbelerin üst örtülerinde kullanılan yarım küre, basık ya da sivri formlu üst örtü biçimidir. Genellikle Beylikler dönemi türbelerinde tercih edilen, Anadolu Selçuklu dönemi türbelerinde de az rastladığımız bu örtü stili temel geleneksel örtü türüdür. Kubbelerde taş ve tuğla malzeme kullanılmıştır. Bazı yapılarda malzemenin üstünü ekstra korumak amacıyla kurşunla da kaplandığı görülmektedir. Örtü sistemi düz bir biçimde düzenlendiği gibi,

¹⁵⁰ Tanju Cantay, "Niksar Kırkkızlar Kümbeti", *Sanat Tarihi Yıllığı*, S. 9 - 10, 1981, s. 83-106.

¹⁵¹ Çakmakoglu Kuru, *a.g.m.*, s.747

¹⁵² Yetkin, *a.g.e.*, s. 75

tuğladan yapılan kubbelerde malzeme dikey biçimde yerleştirilerek dışlar oluşturulmuştur. Yine dilimli şekilde tasarlanarak estetik görüntü sağlayan tasarım şekilleri de bulunmaktadır. Kubbeler ilk inşa edildiklerinde veya sonraki dönemlerde kurşun malzemeyle kaplanarak da korumaya alınmıştır.

Çalışmamız içerisinde yer alan 31 türbeden dokuz tanesi içten ve dıştan kubbe ile kapatılmıştır. Bu yapılardan beşinin kubbesi yarım daire formlu düzgün bir kurguya sahiptir. (Fotoğraf No.17, 67, 75, 129, 201) Tahir ile Zühre Türbesi (Çizim No.47) basık biçimli bir kubbeden inşa edilmiştir.

Evhadüddin Kirmani Türbesi (Fotoğraf No.134) sivri kubbeyle, Şücaeedin Türbesi Şücaeedin Türbesi (Fotoğraf No.196) sivri ve dilimli şekilde bir kubbeyle örtülmüştür. Şeyh Ulema (Alaman) Türbesi (Fotoğraf No.102) ise kubbenin yanları geniş merkezi ise basık şekilde inşa edilmiş farklı bir örtü sistemine sahiptir.

Bu bölümde incelemiş olduğumuz dört türbenin kubbesinde tuğlaların örtü üzerine dikey yerleştirilerek dışlar oluşturulduğu görülmektedir. (Fotoğraf No.72, 129, 135, 203).

3.2.2.4.3. Tonoz

“Bir kemer sisteminin taş veya tuğla malzemedan ötelenerek oluşturulduğu örtü sistemidir.”¹⁵³ Yunan ve Roma kültüründe genellikle dehliz ve askeri yer altı tünellerinde daha çok tercih edilen tonoz örtü sistemi, Sasani devrinde İran ve Mezopotamya’da taş malzemenin coğrafyada yetersiz olması sebebiyle tuğla kullanımı mimaride yaygınlaşarak tonozun kullanımını arttırmıştır. Anadolu’da ise tonoz örtü sistemi hem taş hem tuğla malzeme kullanılarak mimaride yerini korumuştur. Cami gibi daha büyük boyutlu yapılarda merkezi örtü sistemi olarak çok ön planda olmayan tonoz örtü medrese, kervansaray ve türbelerde kullanımı yaygın şekilde devam ettirilmiştir.¹⁵⁴

İncelediğimiz 31 yapıdan üçü tonozla örtülmüştür. Cemal Ali Dede Türbesi (Çizim No.49), Bedrettin Gühertaş (Çizim No.51) ve Gömeç Hatun Türbesi (Çizim

¹⁵³ Doğan Hasol, **Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü**, İstanbul, 1993, s. 450

¹⁵⁴ Şelçuk Mülayim, “Tonoz”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, C:41, İstanbul, 2012, s. 238-240

No.54) beşik tonozla kapatılmıştır. Eflaki Dede Türbesi de (Katalog No.24) aynı biçimde tonoz örtülü olmalıydı ancak yapıda bozulmalar meydana geldiği için günümüzde bir kırma çatıyla yenilendiği görülmektedir.

3.2.2.4.4. Çatı

Türbe ve kümbetlerin üst örtü sistemlerinde kırma çatı düzenlemeleri yapılmış, incelediğimiz 31 türbeden yalnız ikisinin üst örtüsü bu biçimde örtülmüştür. Pir Esad Türbesi (Fotoğraf.No.33) üzeri kırma çatı türünde kapatılmıştır. Beyhekim Türbesi (Fotoğraf.No.114) ise bir mekân bünyesinde bulunduğu için yapının plan kurgusuna bağlı kalarak düz çatı yapılmıştır.

3.2.2.4.5. Geçiş Elemanları

Türbe ve kümbetlerde üst örtü gövde üzerine direk oturtulduğu gibi kasnak ve geçiş öğeleri kullanılarak desteklendiği plan tasarımları da bulunmaktadır. Yalnızca iki yapının kubbesi çokgen bir kasnak üzerinde gövdeye oturtulmuştur. (Fotoğraf No.17, 196) İki yapıda ise çokgen kasnak üzerinde piramidal külâh örtü görülmektedir. (Fotoğraf No.57, 230)

Gövde içerisine daha çok etki eden tromp ve Türk üçgeni geçiş düzenlemelerinin dış cephe görüntüsüne de eklenerek üst örtü kurgusuna dâhil edildiği görülmektedir. Bu geçişlerde yüksekçe bir kasnakla da bağlantı sağlanarak devamında piramidal ya da kubbe örtüye geçiş sağlanmıştır. Türbe ve kümbetlerin üçü tromplarla kasnağa bağlanarak cephede üçgen piramidal görüntü ortaya çıkarmışlardır. (Fotoğraf No.22, 121, 212, 216) Tokat Nureddin İbni Sentimur Türbesi kare formu planlanmış cepheden üçgen piramidal formlarda kasnağa geçişlerle dilimli piramidal külâh oturtulmuş farklı bir yapı örneğidir.¹⁵⁵ Hoca Fakih Türbesi ise üçgen Mevlâna Türbesi'nde ise dilimli külâh ve kasnak Türk üçgeninden oluşturulmuş bir geçiş kuşağıyla gövdeye bağlanmıştır. (Fotoğraf No.66)

Halkabegüş Türbesi ise yelpaze Türk üçgenleri ile kasnaktan kubbe örtüye geçiş sağlanmıştır. Hocacihan Türbesi (Fotoğraf No.70) üst örtü kurgusu iki kademeli

¹⁵⁵ Şükriye Karadaş, **Anadolu Selçuklu Dönemi Mimarisinde Bitkisel Bezeme Unsurları**, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum, 2011

düzenlenerek tüm özelliklerden ayrılmaktadır. Köşelere yerleştirilen üçgen bingiler cepheye yansiyarak köşeleri pahlanmış bir kare prizma üzerine dairevi formlu bir kasnak yerleştirilerek çift kasnak sistemi oluşturulmuştur.

3.2.2.4.6. Saçaklar

Saçak, “yapılarda cepheden dışarıya yatay biçimde genişleyen, etek adı da verilen bölümdür”.¹⁵⁶ Konumuz içerisinde yer alan Konya türbe ve kümbetlerinde saçakların üç biçimde düzenlendiği görülmektedir. İlk saçak tipi cephe yüzeyinden daha az taşkın görüntüde göze çarpmayacak biçimde yapılandır. Bu saçak türünde inşa edildiği malzeme görülür veya kurşunla kaplanmıştır. Türbe ve kümbetlerde saçak tipi sade ve basit oluşturulmuştur. İncelediğimiz 31 yapıdan 14’ünün yatay eksende cepheden küçük ölçekte dışarıya taşkın uygulanmış saçak tipine sahiptir. (Fotoğraf No.2, 20, 33, 66, 100, 110, 129, 135, 149, 177, 196, 201, 212, 216) İkinci uygulanan saçak tipi cepheden büyük ölçekte taşkın ve yüksek biçimde yapılandır. Bazı durumlarda bu saçağın konsollarla da desteklendiği görülmektedir. Konumuz içerisindeki 31 yapıdan ikisinde saçağın daha geniş ve yüksek kurgulandığı görülmektedir. (Fotoğraf No. 144, 229)

3.3. Cephe Düzeni

3.3.1. Giriş Düzenlemeleri

Giriş açıklıklarının bulunduğu yüzeyler türbelerin ana cephesini oluşturur. Genellikle burada işlenen mimari öğeler simetrik işlenerek düzenli ve estetik bir görünüm sağlarlar. Giriş düzenlemelerinde ilk unsur kapıdır. Kapıdan sonra ise ulaşımı sağlamak için konumlandırılan merdiven veya basamaklar cephede görülmektedir. Giriş açıklığı etrafında ise bu alanı ön plana çıkaracak bazı öğeler ve süslemeler eklenerek yapının görünümünde dikkat bu bölüme çekilmektedir.

3.3.1.1. Kapı

Bir yapı topluluğu içine dâhil olan, tek başına inşa edilen türbe ve kümbetlerde kapılar cami, medrese, mescit vb. yapı türlerinde görüldüğü gibi belli bir yön dâhilinde cephe seçilip yerleştirilmemiştir. İnşa edilen alanın uygunluğu, açısı, yönü, dâhil

¹⁵⁶ Metin Sözen, Uğur Tanyeli, **Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü**, İstanbul, 2014,s.263

olduğu yapının veya yapılar topluluğunun planı, kullanılan yol ve güzergâh gibi noktalar dikkate alınarak yapının plan tipine göre herhangi bir cephe yüzeyi tercih edilerek kapılar işlenmiştir. Gövde de seçilen ana cephe yüzeyine bir ziyaretgâh kapısı işlenerek diğer yüzeylere belirli simetrik düzene göre farklı cephe öğeleri yerleştirmeleri yapılmıştır. Ziyaretgâh kapısı dışında bazı türbelerde bulunan cenazelik bölümü sebebiyle alana bir de kripta kapısı eklendiği görülmektedir. Ziyaretgâh kapıları genellikle bir adet yapılmış, ancak birden fazla görülen türleri de vardır. Bir yapı içerisinde bulunan türbeler de ise o yapının plan kurgusuna göre iç plana türbenin giriş açıklığı işlendiği görülmektedir.

3.3.1.1.1 Cenazelik Kapısı

İncelediğimiz 31 türbeden 13'ünün cephe düzenlemesinde cenazeliğe ulaşımı sağlayan kapı bulunmaktadır. Kaideye veya gövdeye yerleştirilen cenazelik kapıları, genellikle gövdenin üst bölümüne konumlandırılmış ziyaretgâh kapısıyla aynı yönde inşa edilmiş, ancak cephesel etkenler sebebiyle farklı yönlere yerleştirilen biçimleri de vardır.

II. Kılıçaslan Kümbetinde cenazelik kapısı kuzeydoğu, Yarım Kümbet, Ateşbaz-1 Veli Türbesi, Gömeç Hatun Türbesi ve Sephevan Emir Nureddin Kümbeti'nde kuzey cepheye yerleştirilmiştir. Cemel Ali Dede Türbesi, Hoca Cihan Türbesi ve Kalenderhane Kümbeti'nde güney cepheye, İç Karaaslan Kümbeti ve Bedrettin Gühertaş Türbesinde batı duvar yüzeyine cenazelik açıklığı konumlandırılmıştır. Kesikbaş Kümbeti cenazelik giriş açıklığı ise doğu cephede yer almaktadır.

Şeyh Osman-ı Rumi Kümbeti'nde (Katalog No.30) ana giriş doğu cepheye konumlandırılırken cenazelik kapısı güney cephe yüzeyine yerleştirilmiştir. Yine Halkabegüş Türbesi (Katalog No.18) ziyaretgâh girişi batı cepheye, cenazelik bölümüne geçilen açıklık kuzey cephe yüzeyinde bulunduğu görülmektedir.

Cenazelik giriş açıklıkları kaide veya gövde bölümünün duvar yüzeyine direk oturtulduğu gibi, ziyaretgâh girişine ulaşım için yerleştirilen merdiven düzenlemesinin altında bir derinlik oluşturularak kaideden dışarda paralel şekilde planlanan iki yapıım

tipi bulunmaktadır. Kaide düzenlemesine oturtulan kapılar cephe yüzeyinde duvar kurgusuyla aynı düzenlenmiş ya da yüzeyden içeriye çekilerek bir niş oluşturulmuş ön mekân planlanmıştır.

II. Kılıçarslan Türbesi (Fotoğraf No.2), Kalenderhane Kümbeti (Fotoğraf No.80), Ateşbaz-ı Veli Türbesi (Fotoğraf No.91) ve Bedrettin Gühertaş Türbesi (Fotoğraf No.168) cenazelik giriş açıklıkları kaide yüzeyine oturtulmuştur. Halkabegüş Türbesi (Fotoğraf No.131), Cemel Ali Dede Türbesinde (Fotoğraf No.158) ve Şeyh Osman-ı Rumi Kümbeti (Fotoğraf No.221) cenazelik girişi gövde temeline uygulanmıştır. Yarım Kümbet (Fotoğraf No.11), İç Karaaslan Kümbeti (Fotoğraf No.40) Hocacihan Türbesi (Fotoğraf No.68), ve Sephevan Emir Nureddin Kümbeti (Fotoğraf No.113) ziyaretgâh girişine geçişi sağlayan merdiven düzenlemesine türbe eksenini dışında kalan paralel yüzeylere konumlandırılmıştır.

Kapı biçimlerinden bu kategoriye dâhil olamayan Gömeç Hatun Türbesi (Fotoğraf No.180) cenazelik giriş açıklığı merdivenin alt kısmına denk gelmekte ancak kapı paralel değil zemine yatay kapak biçiminde yerleştirilmiştir. Bayburt'taki Ahi Emir Ahmed-i Zencani Türbesi cenazelik kapısı da benzer şekilde uygulanmıştır.¹⁵⁷ Yine Kesikbaş Kümbeti de (Fotoğraf No.109) bu kategori dışında kalan farklı örneklerdendir. Kümbetin ziyaretgâh girişi önünde yapıya dikey bir yol oluşturulmuş, bu düzenlemenin uç kısmına kapı işlenmiştir.

Ziyaretgâh Kapısı

Türbe ve kümbetlerin ziyaretgâh adı verilen ana giriş açıklıkları inşa edilmiş şekline göre değişiklikler göstermektedir. Bir yapıya bağımsız kurgulan yapılarda bir kural olmaksızın cephenin plan uygunluğuna göre kapılar konumlandırılmıştır. İncelediğimiz 31 yapının 14'ü plan ve çevre düzenlemesinde bağımsız seçimlerle farklı yönlerden giriş açıklıkları yerleştirilen yapılardır.

Halkabegüş Türbesi, Evhadüddin Kirmani Türbesi ve İç Karaaslan Türbesi batı; Sephevan Emir Nureddin Türbesi, Ateşbaz-ı Veli Türbesi, Siyavuş Sultan ve

¹⁵⁷ Furgan Akdağ, **Bayburt'taki Türbeler ve Mezar Taşları**, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Van, 2015, s.32-34

Gömeç Hatun Türbesi kuzey; Pir Esad Türbesi ve Hoca Cihan Türbesi güney; Kesikbaş Türbesi, Turgutoğlu Türbesi, Ulaş Baba Türbesi, Şeyh Ulema Türbesi ve Şücaeddin Türbesi doğu cephe yüzeylerine ziyaretgâh alanına giriş açıklıkları yerleştirilmiştir. Seyfeddin Karasungur Türbesinde ise doğu ve batı duvar yüzeylerine ayrı ayrı iki adet giriş açıklığı işlenmiştir.

Bir yapı topluluğu içerisinde yer alan, inşa edildiği konumda tüm cephe düzeniyle görülen türbe ve kümbetlerde giriş açıklıkları yön kuralı olmadan plan uygunluğuna göre konumlandırılmıştır. Konumuz dâhilindeki 31 yapının sekizi yapı topluluğu ile bağlantılı yerleştirilmiş, ancak giriş açıklıkları farklı cephe yüzeylerine serbest biçimde tasarlanmıştır.

II. Kılıçarslan Türbesi kuzeydoğu; Yarım Kümbet, Fakih Dede Kümbeti kuzey; Bedrettin Gühertaş Türbesi batı, Eflaki Dede Türbesi, Kalenderhane Kümbeti ve Tac'ül Vezir Türbesi güney cephe yüzeylerine planlanmıştır. Şeyh Osman-ı Rumi Kümbeti giriş, doğu ve güney cephelere yerleştirilmiş iki ayrı açıklıktan meydana gelmiştir.

Bir yapıya bitişik inşa edilen türbe ve kümbetlerde, bağlı olduğu yapıya hangi yönden ve kaç yüzeyden birleşik olduğu giriş açıklığının yerleştirme biçiminde etkili bir unsur olmuştur. Şeyh Sadreddin Konevi Türbesi kuzey, Hocafakih Türbesi doğu, Cemal Ali Dede Türbesi güney ve Şemsi Tebrizi Türbesi batı cephelerinde giriş açıklıklarına sahiptir. Sahip Ata Türbesi ise kuzey, güney ve batı duvarlarından giriş açıklığı bulunur, ancak kuzeyde camiyle ve güneyde hankâhla bitişik olması sebebiyle dış cepheden sadece batı açıklığı görülmektedir.

Türbe ve kümbetlerin giriş açıklıkları plan ve mimari programlara göre genellikle cephenin tam ortasına tüm cephe elemanlarına simetrik ve aynı aks üzerine gelecek şekilde konumlandırılmıştır. Bazı durumlarda ise bu eksenin kaydığı da nadir olsa da görülmektedir. Konumuz dâhilinde yer alan 31 türbeden yalnızca Fakih Dede Türbesi (Çizim No.65), Turgutoğlu Türbesi (Çizim No.61), Şeyh Osman-ı Rumi Kümbeti (Çizim No.66) ve Tac'ül Vezir Türbesinde (Çizim No.11) kapı duvar yüzeyinin merkezinden kayarak cephe görüntüsünde düzensizlik oluşturmuştur.

Konumuza dahil olan türbe ve kümbetlerde giriş açıklıkları “Düz Giriş”, “Taç Kapı Giriş” “Eyvan Giriş” şeklinde üç kategoriye ayrılmaktadır.

Düz girişe sahip yapılarda genel giriş açıklıkları sade yapılmış, yapıyla aynı veya farklı türde malzemeler kullanılmıştır. Bu giriş açıklığı biçimi çok vurgulanmış gibi gözükmez ancak tüm yüzeylerdeki mimari düzen ve kompozisyondan ayrılan bir süsleme ve hareketlilik içermektedir. Düz giriş tipi incelediğimiz yapılarda iki biçimde karşımıza çıkmaktadır. İlki kapıların planlandıkları cephe yüzeyinde farklı malzeme eklenerek vurgulanacak şekilde yapılandır. İncelediğimiz eserlerden üçünün inşa malzemesinin içerisine mermer bir parça eklenmiş ve cepheden hafif dışarıya taşkın yapılmıştır. Bu kapılarda kemer ve silmeler işlenerek ön plana çıkarılmıştır. (Fotoğraf No.190, 199, 217) İkinci tip ise gövde yüzeyiyle aynı düzende işlenen giriş açıklıklarıdır. Konumuz dâhilindeki dokuz adet türbede giriş açıklıkları cephe duvar yüzeyine birleşik biçimde çeşitli malzemelerle belirginleştirilerek uygulanmıştır. Mermer, taş ve tuğla üzerinde uygulamalarda görülmektedir (Fotoğraf No.34, 55, 78, 93, 103, 109, 129, 136, 202)

Taç kapı biçimli girişler geniş ve yüksek tutulan bir niş açılarak uygulanmış tasarım türüdür. Kapılarda uygulanan niş içerisinde giriş açıklığı üzerinde yer alan kemere ek, nişi saran kuşatma kemeri adı verilen ikinci bir kemer, kemer üzerine alınlık veya tek bir geniş kemer sistemi yapılarak kapının küçük bir taç kapı formunu almasını sağlayan planlama biçimi içermektedir. Sekiz adet türbe ve kümbette bir niş açılarak giriş açıklığı bu bölüme yerleştirilmiştir. (Fotoğraf No.3, 12, 27, 39, 47, 69, 115, 208) Kalenderhane Kümbeti ise hem dışarı taşkın hem içeriye mukarnaslı bir niş oluşturularak tasarlanan tek yapıdır. (Fotoğraf No.81)

Eyvan planlı türbelerde giriş açıklığında sadece kemer sistemi yapılarak duvar yüzeyiyle aynı düzleme açıklık uygulanmış, sonraki dönemlerde bu kısımlara cam, ahşap veya madeni malzemedan oluşturulan kapılar eklenmiş veya açık bırakılmıştır. (Kat.No.10, 11, 12, 32) (Fotoğraf No.155, 168, 173,175) Eflaki Dede Türbesi giriş açıklığı da eyvan biçimli yapılmış, ancak yıkılmalar meydana geldiği için günümüzde cam mekân halinde korumaya alınmıştır. (Fotoğraf No.173)

Değerlendirdiğimiz kapı düzenlemelerinde ana giriş açıklıkları bir yapıya bitişik olduğu için iç mekânda kalan türbe ve kümbetler bulunmaktadır. Bu yapıların giriş açıklıkları bağlı olduğu mekânın iç kısmına dâhil olduğu için dış cephe görüntüsünde gözlemlenememektedir. Bu cepheden görülmeyen giriş açıklıkları buldukları alanda dış cepheye uygun simetrik işlenmeye çalışılmıştır. (Kat.No.3, 15, 16, 39) (Çizim No.7, 23, 43, 67)

Yapılarda açıklıklarının üstüne bitişik olarak eklenen mimari süsleme parçasına alınlık adı verilmektedir. Alınlıklar, cephesel kurguda hareketliliği sağlayarak pencere veya giriş açıklığını ön plana çıkarmak amacıyla yapılan mimari parçalardır. Bu mimari öğelerin genellikle iç kısmı doldurularak sağır bırakılmış, bezenmiş, pencere açıklığı haline getirilmiştir. Konumuz içerisine dâhil olan 31 yapıdan üçünün giriş açıklıkları üzerinde değişik tür ve formlarda alınlık uygulamaları görülür. (Kat.No.4, 14, 36) (Fotoğraf No.27, 202, 208)

3.3.1.2. Merdivenler

Merdivenler cephe görünümüne etki eden önemli unsurlardandır. Cenazelik ve ziyaretgâh giriş açıklıklarına ulaşım için konumlandırılan bu merdivenler yerleştirme biçimlerine ve formlarına göre farklılıklar göstermektedir. Bu ulaşım araçları düzgün kesme taş ve moloz taştan inşa edilmişlerdir.

Türbe ve kümbetlerin cenazelik giriş açıklıklarında derin bir veya birkaç basamak şeklinde geçiş uygulanmıştır. (Fotoğraf No.2, 11, 68, 94, 167)

Ziyaretgâh giriş açıklıklarına ulaşımı sağlayan merdivenler cephe yüzeyine paralel çift yönlü ulaşımın sağlandığı plan tipinde kurgulanmıştır. Konumuz dâhilindeki 31 yapıdan 11'i cephe yüzeyine paralel yerleştirilmiş çift yönlü merdiven sistemine sahiptir. (Fotoğraf No.2, 10, 40, 68, 91, 109, 113, 129, 155, 168, 179) Kemah'taki Gözcü Baba Kümbeti¹⁵⁸ ve Melik Gazi Kümbeti¹⁵⁹

¹⁵⁸ Muhammet Lütfü Kındığılı, "Kemah Mezar Anıtları", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 23 , 2019, s.2169-2192.

¹⁵⁹ a.g.m., s.2180

Çift yönlü merdivenlerde farklı plan ve kurguların görüldüğü yapılarda mevcuttur. İncelediğimiz türbelerden yalnızca Kalenderhane Kümbeti (Fotoğraf No.80) ve Şeyh Osman-ı Rumi (Fotoğraf No.128) merdivenleri “L” şeklinde tasarlanmıştır. Şeyh Osman-ı Rumi Kümbetinde giriş açıklığına direk uzanan ikinci bir geçişte yapılmıştır. Bu sebeple diğer merdiven ve ulaşım biçimlerinden ayrılmaktadır.

İncelediğimiz yapılardan yalnızca Şeyh Sadrettin Konevi Türbesi tek yönlü, cephe düzenlemesine dikey biçimde yerleştirilmiş basamağa sahiptir. (Fotoğraf No.54)

Konumuz içerisinde bulunan türbe ve kümbetlerden bir kaidesi veya cenazelik katı yoksa bile merdivenle ana giriş açıklığına ulaşılan merdiven uygulamaları bulunmaktadır. Ulaş Baba Kümbeti (Fotoğraf No.189) ziyaretgâh kapısına çift yünden ulaşım sağlanan bir merdiven tipi bulunur. Taş malzemedен yapılan merdivenin alt kısmında s biçimli kıvrım dallarla şekil verilerek süslemeler oluşturulmuştur.

Yapılardan Turgutoğlu Türbesi (Katalog No.28) ve Halkabegüş Türbesi (Katalog No.18) zemin kotu altında kalmış, günümüzde yapılan yeni bir yol ile giriş açıklığına bağlanmış, cephe yüzeyine paralel eklenen merdivenlerle yapının zeminine ulaşılmıştır.

3.3.2. Pencere Düzenlemeleri

Cephe düzenlemesinde önemli parçalardan biri de pencerelerdir. Türbe ve kümbetlerde iç mekânı aydınlatmak ve aynı zamanda havalandırmak amacıyla pencereler yapıların plan tiplerine ve konumlandıkları alanlara göre çeşitler göstermektedir. İşlenen bu açıklıklar tüm yüzeylere aynı aks üzerine eşit ve simetrik biçimde uygulandığı gibi eksenden kaydırılarak yerleştirilen tipleri de mevcuttur.

Türbelerde işlenen pencere tiplerinden biri mazgal pencerelerdir. Mazgal pencereler kaide ve gövdenin zeminine yakın bölümünde genellikle cenazelik alanını havalandırmak amacıyla kullanılmıştır. Gövde de ise iç mekânı aydınlatmak ve cephelerde estetik görüntü oluşturmak için tercih edilmektedir. Pencereler tüm cephe düzenlemesini dolaştığı gibi farklı sayılarda duvar yüzeylerine konumlandırıldıkları şekilleri de bulunmaktadır. Bu pencere stilinde farklı form ve biçimler görülmektedir.

Konumuz içerisine dâhil edilen 31 yapıdan üçünün kaidesine cenazelik bölümünü havalandırmak amacıyla işlenmiş pencere düzenlemeleri yer almaktadır. Ateşbaz-ı Veli Türbesinde (Fotoğraf No.99) yalnızca batı cepheye derinlik oluşturularak yerleştirilmiş bir adet mazgal penceresi bulunmaktadır. Gömeç Hatun Türbesinde (Çizim No.55) güneyde bir, doğu ve batıda ikişer adet sivri kemerli mazgal pencereler cephe yüzeylerine oturtulmuştur. Kesikbaş Kümbetinde (Fotoğraf No.111) mazgal pencereler kare kaidenin kuzey, güney ve batı cephelerine içi boş eşkenar dörtgen kenarlarına aynı şekilde içi boşaltılmış üçgenlerden tasarlanmış geometrik biçimlerden oluşturulmuştur.

İkinci mazgal pencere tipi; türbe ve kümbetlerin gövde bölümlerine yerleştirildiği pencere uygulamasıdır. Bu pencereler form olarak çeşitlilik göstermektedir. Yapıların cephe yüzeylerinde genellikle orta alana veya üst örtüye yakın kısmına konumlandırılmışlardır. Malzeme olarak tuğla, taş ve mermer malzeme tercih edilmiştir. İncelediğimiz 31 yapının yedisinde mazgal pencereler farklı form ve planlarda gövdelerin duvar yüzeylerinde işlenmiştir

II. Kılıçarslan Kümbeti'nin (Fotoğraf No.8) tüm cephelerinde gövdenin üst bölümüne uygulanmış sivri kemerli mazgal pencere düzenlemeleri görülmektedir. Cephelerden bazıları sonradan taştan örülerek kapatılmıştır. İç Karaaslan Kümbeti'nin (Fotoğraf No.42) kuzey, güney ve batı duvarlarına gövdenin üst kısmına, Kalenderhane Kümbetinde (Fotoğraf No.88) gövdenin orta bölümüne taş malzemedden pencereler işlenmiştir. Kesikbaş Kümbeti'nde (Fotoğraf No.110) gövdenin üst bölümünde tüm cepheleri tuğla malzemedden örülmüş mazgal pencere düzenlemeleri dolanmaktadır. Seyfeddin Karasungur Kümbeti'nde (Fotoğraf No.50) tüm duvar yüzeylerinde cephelerin üst bölümüne çifte sütunlar oturtularak ortalarına düz atkılı mazgal pencereler uygulanmıştır. Tac'ül Vezir Kümbeti'nde (Fotoğraf No.30) kuzey ve batı duvar yüzeylerine gövdeden üst kısma tuğladan etrafı örülerek şekillendirilmiş mazgal pencere düzenlemeleri yapılmıştır. Ulaş Baba Kümbeti'nin (Fotoğraf No.192) tüm cephelerinde taş malzemedden, uzunlamasına gelişen ince biçimli mazgal pencereler eklenerek yapıya estetik bir görünüm kazandırılmıştır

Genel cephe görüntüsünde gövdeye normal boyutta ve dizimde pencere düzenlemeleri yapılmıştır. Değerlendirdiğimiz bu pencere plan türlerine göre şekillerine ve cephede düzenleniş tarzlarına göre bazı türlere ayrılmıştır. Gövde de yer alan pencereler;

1. Gövdesinde mazgal pencere düzenlemesi olan veya olmayan türbelerin, cephe yüzeylerinden yalnızca birinde tek pencere bulunanlar
2. Bir yapıyla bağlantılı olduğu yüzeyler dışında, gövdesinde mazgal penceresi olan veya olmayan türbelerin iki veya daha fazla cephe yüzeyinde yalnızca bir adet pencere bulunanlar
3. Ana cephe hariç veya dâhil tüm yüzeylerde iki veya daha fazla penceresi olanlar
4. Cephe yüzeylerinde iki bitişik penceresi olanlar
5. Cephe yüzeylerinde farklı pencere kombinasyonu olanlar
6. Gövdesinde penceresi olmayanlar

Cephe yüzeylerinden yalnızca birine yerleştirilen pencere düzenlemesinde genellikle açıklıklar cenazelik veya ziyaretgâh kapılarının hem üst kısmına, giriş açıklığının karşılık geldiği diğer yüzeye ya da farklı bir cepheye gövdenin alt, orta ya da üst bölümüne işlenmeye çalışılmıştır. Açıklıklarda taş, mermer veya tuğladan lento, söve ve çerçeveler görülmektedir.

İncelediğimiz 31 yapıdan 10'nun cephelerinden yalnızca birinde belirli özelliklerde yerleştirilmiş pencere sistemlerine sahiptir. Bu pencereler boş cephelerin alt, orta veya üst bölümüne, giriş veya cenazelik açıklığı üzerine ve giriş açıklığının yer aldığı cepheye karşı gelen duvara konumlandırılmışlardır. (Fotoğraf No.6, 28, 48, 65, 96, 110, 114, 130, 147, 151)

Ana cephe ve bağımlı olduğu yüzeyler ve duvarların üst bölümünde mazgal pencereleri olan veya olmayan yapılarda bu alanlar dışında iki veya daha fazla cephe yüzeyinde yalnızca bir adet penceresi olan türbeler bulunmaktadır. Bu yapılarda her

cephede ya da birkaç cephe yüzeyinde alt, orta ve üst bölümlerden birine duvarın merkezine pencere açıklıkları yerleştirildiği görülmektedir. Konumuz içerisindeki 31 yapıdan dördünün pencere açıklıkları bu biçimde tasarlanmıştır. Pencereler birbirine simetrik ve aynı düzlemde yerleştirilmeye çalışılmıştır. (Fotoğraf No.13, 22, 192, 196) Tunceli'deki Mazgirt Elti Hatun Kümbeti¹⁶⁰ dört cephesinde alt bölüme bir adet pencerelerin görülmesi bu kategoriye örnek olarak verebilir.

Bir diğer pencere türü ise ana cephe hariç veya dâhil tüm yüzeylerde belirli sayılarda klasik penceresi olanlardır. Türbe ve kümbetlerde duvar yüzeylerinin alt ve üst bölümlerinde bir veya iki pencere açıklığı işlenmiştir. Bu yerleştirme örüntüsüne göre iki ya da daha fazla cephe yüzeyinde, toplamda iki veya daha fazla pencere açıklığı görülmektedir. Bazı yapılarda ana cephede kapı üzerinde de bir adet pencere açıklığı bulunabilmektedir. İncelediğimiz 31 türbeden dördünün duvar yüzeylerinde bu tipte açıklıklar düzenlenmiştir. (Fotoğraf No.36, 67, 105, 229) Antalya'da 13. yüzyılda inşa edilmiş olan Şeyh Şücaeddin Türbesi pencere düzenlemeleri alt kısma ikişer simetrik yerleştirilmiş, ana cephe dışında tüm yüzeylere uygulanmıştır.¹⁶¹ Bu tip örneklerimizle düzenleme de benzer özellikler bulundurmakla birlikte malzeme ve plan gibi unsurlarda farklılıklar teşkil etmektedir.

Türbelerdeki pencere uygulamaların alınlıklarında pencere yapıldığı çift pencere düzenlemeleri görülmektedir. Genellikle sağır ya da bezemeli yapılan pencere alınlıkları incelediğimiz 31 türbeden ikisinde farklı biçimde tasarlanmıştır. Fakih Dede Kümbeti (Fotoğraf No.29) üç cepheye pencere açıklığına bitişik alınlık içerisine de pencere eklenmiştir. Turgutoğlu Türbesi (Fotoğraf No.204) ise dört cephe yüzeyine aynı tarzda pencere sistemi işlendiği görülmektedir. Bu pencere düzenlemelerine Kayseri'deki Şah Kutluğ Hatun Türbesi doğu cephesi kurgusu örnek verilebilir.¹⁶²

Konumuz dâhilindeki 31 yapıdan yalnızca birinin cephe yüzeylerinde farklı pencere kombinasyonları görülmektedir. Yapıların cephelerine yerleştirilen pencere açıklıkları benzer ya da tamamen farklı düzenlerde yerleştirildiği görülmektedir. Sahip

¹⁶⁰ Orhan Cezmi Tuncer, "13. Yüzyıla Ait Üç Kümbet", *Sanat Tarihi Yıllığı*, S. 6, 1976, s. 89-124.

¹⁶¹ Koçyiğit, *a.g.t.*, s.44-51.

¹⁶² İsmet Kaya, Kayseri'deki *Eratna Dönemi Türbelerinde Taş Tezyinat*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 2017

Ata Türbesinin (Fotoğraf No.76,78) her cephe yüzeyinde farklı pencere dizilimleri görülür. Cepheden görülen yüzeylerden batı duvarında üst üste konumlandırılmış iki farklı boyutta pencere açıklığı görülür. Doğu cephe yüzeyinde ise üst bölüme yan yana üç sıra aynı tip pencere işlenmiştir.

Türbe ve kümbetlerde uygulanan bir diğer pencere tipi ise kasnağa yerleştirilen açıklık tipidir. Gövde dışındaki bu eklemeler iç cepheye daha fazla ışık girmesini sağlamak için yapılmıştır. İncelediğimiz 31 yapıdan yalnızca ikisinde, kasnak yüzeyine bir ya da birden fazla pencere açıklığı yerleştirildiği görülmektedir. (Fotoğraf No.17, 142)

Eyvan plan tipinde inşa edilen dört yapının gövdesinde ise pencere sistemleri görülmemektedir. (Katalog No. 22, 23, 24, 25)

3.3.3. Kemerler

Kemer, “iki duvar, sütun veya ayak arasındaki açıklığı örterek üst ağırlığı taşımak amacıyla kullanılan sistemdir”.¹⁶³ Türbe ve kümbetlerde kemerler taşıyıcı ve destekleyici öge olarak kullanılmasıyla birlikte cephede estetik bir görüntü de sağlamışlardır.

Gövdelerde cephe hareketliliği sağlamak amacıyla kemerler duvar yüzeylerine kuşatacak biçimde ele alınmıştır. Bu kemer sistemleri genellikle tüm cephe yüzeylerini dolanacak şekilde tasarlanmışlardır. Malzeme olarak düzgün kesme taş, mermer ve tuğla kullanılmıştır. Kemerler yüzeye malzeme örülerek, şekillendirilerek, silmelerle ya da süsleme tekniğinde işlenmiştir. Konumuz dâhilindeki 31 yapıdan yalnızca Kalenderhane Kümbeti’nde (Fotoğraf No.85) sivri kemer düzenlemesi bulunmaktadır. Anadolu’da bu kemer düzeninin benzerini Kayseri’deki Melike Adile Hatun Türbesi ve duvar yüzeylerinde taş malzeme üzerine yapıldığı görülmektedir.¹⁶⁴ Şeyh Sadrettin Konevi Türbesi’nde (Fotoğraf No.57) Bursa kemeri tüm cephelerde düzenlenmiştir.

¹⁶³ Orhan Cezmi Tuncer, “Kemer”, **Sanat Ansiklopedisi**, C.2, İstanbul, 1965, s.1006-1017

¹⁶⁴ Demet Kara, **Türkiye’nin Selçuklu Çağı Kadın Türbeleri (1071-1318)**, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Eskişehir, 2019, s.131-150

Seyfettin Karasungur duvar yüzeylerinde ise kemer kazıma tekniğinde yüzeye işlenmiştir. (Fotoğraf No.48)

Konumuz dâhilindeki türbe ve kümbetlerin cenazelik giriş açıklıklarının dördünde sivri (Fotoğraf No.11, 94, 157, 221), ikisinde yuvarlak (Fotoğraf No.81, 131) ve altısında düz atkı (Fotoğraf No.2, 47, 68, 109, 113, 167) planlı kemer düzenlemeleri bulunmaktadır.

Kemerler aynı zamanda ziyaretgâh giriş açıklıklarında kapı üzerinde kullanılmıştır. Konya türbelerinde giriş açıklığı kemerleri basık, düz atkı, sivri ve Bursa şeklinde yapılmıştır. Kemerler, duvar cephesindeki taş şekillendirilerek, gövdeden ayrı kemer taşlarından, mermer yüzeyde ve tuğladan örülerek oluşturulmuştur. Konumuz dâhilindeki 31 yapıdan 25'inin cephe yüzeylerindeki ziyaretgâh giriş açıklıklarında kapı üzerine işlenmiş kemerler görülmektedir. Bu yapılardan 10'u sivri (Fotoğraf No.39, 69, 81, 103, 109, 115, 155, 168, 175, 190), 10'u düz atkı (Fotoğraf No.12, 27, 47, 78, 123, 129, 136, 151, 202, 208) ve üçü basık (Fotoğraf No.55, 93, 199) kemerli giriş açıklıklarına sahiptir. Yapılardan yalnızca II. Kılıçarslan Kümbeti (Fotoğraf No.4) ve Şeyh Osman-ı Rumi Kümbeti (Fotoğraf No.217) giriş açıklığında Bursa kemeri işlendiği görülmektedir.

Türbe ve kümbetlerde görülen kemer sistemlerinden biri de kuşatma kemerlerdir. Giriş açıklıklarında kullanılan kemerin hemen üst kısmına yapılan bu ikinci kemer sistemi ana cepheyi çevreler. Konumuz içerisinde bulunan 31 yapıdan beşinde giriş açıklığını saran kuşatma kemeri tasarımı uygulanmıştır. (Fotoğraf No.3, 10, 39, 47, 114) Amasya Gök Medrese Camii Türbesi¹⁶⁵ ve Torumtay Türbesi cephelerinde açıklıklarında sivri kemerli kuşatma kemerleri işlendiği görülmektedir.¹⁶⁶

Kemerlerin kullanıldığı diğer bir cephe elemanı pencerelerdir. Mazgal ve düz pencere açıklıklarında sivri, basık, yuvarlak, at nalı ve düz atkı kemer sistemleri uygulanmıştır. Pencerelerde malzeme olarak mermer, taş, ahşap ve tuğla kullanılmıştır.

¹⁶⁵ Zeynep Küpra Ketil, **Amasya Türbeleri**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2019, s.19

¹⁶⁶ **a.g.t.**, s.24

Konumuz içerisinde yer alan 31 yapıdan 18’inde düz atkı kemer (Fotoğraf No.14, 21, 35, 50, 72, 75, 96, 106, 110, 127, 130, 142, 147, 191, 199, 204, 213, 230), sekizinde sivri kemer (Fotoğraf No.8, 42, 78, 71, 114, 124, 151, 215), üçünde yarım daire kemer (Fotoğraf No.65, 78, 111), II. Kılıçarslan Kümbeti (Fotoğraf No.3) ana cephesinde Bursa ve Kalenderhane Kümbetinde (Fotoğraf No.88) ana yönlerde at nalı, kemerli pencere açıklıkları bulunmaktadır.

Türbe ve kümbetlerde düz atkılı pencere açıklığının üst bölümüne alınlık yerleştirilerek kemerin bu bölümde işlendiği görülmektedir. İncelediğimiz 31 yapıdan üçünün alınlıklarında kemerler görülmektedir. (Fotoğraf No.19, 199, 213)

3.3.4.Silmeler

“Yapıların duvar, kapı, pencere gibi bölümleri çevrelemek için eğri ya da düz profilde kabartmalı şekilde yapılan çıkıntılı kısımlara silme adı verilmektedir.”¹⁶⁷ Türbe ve kümbetleri hem geçişleri yumuşatmak hem de cephe ögelerinde hareketliliği sağlamak amacıyla yapılan silmeler gövde ile üst örtü geçişine, giriş-pencere açıklıklarının lento ve sövelerinde, kemer yüzeylerinde, kaidenin üst kısmında ve cephe yüzeylerinde silmelerin işlendiği görülmektedir. Konumuz içerisinde yer alan 31 yapıdan dördünün (Fotoğraf No.4, 115, 123, 198) giriş açıklığı yüzeylerinin, dördünün (Fotoğraf No.7, 14, 110, 127) pencere yüzeylerinin, beşinin (Fotoğraf No.2, 17, 80, 129, 200) üst örtü sistemlerinin, birinin (Fotoğraf No.13) cephe yüzeylerinin, dördünün (Fotoğraf No.18, 54, 129, 200) gövdeden üst örtüye geçiş bölümünün ve ikisinin kaidesinin (Fotoğraf No.83, 111) silmelerle hareketlendirildiği görülmektedir.

3.3.5. Payandalar

Konumuz içerisinde yer alan 31 yapıdan dördü, bir ya da birkaç cepheden payandalarla desteklenmiştir. Mevlâna Türbesi (Fotoğraf No.65) güney, Cemel Ali Dede Türbesi (Fotoğraf No.164) ve Eflaki Dede Türbesi (Fotoğraf No.174) batı cephesinde dikdörtgen prizma formlu gövdenin bir bölüme kadar gelen ve üzeri eğimli sonlandırılmış birer adet payanda ile cephe duvarlarının desteklendiği görülmektedir. Gömeç Hatun Türbesi’nde (Fotoğraf No.178) ise doğu ve batı

---

¹⁶⁷ Doğan Hasol, a.g.e., s.408

cephelere birer adet üçgen prizma biçimli üst örtüye kadar devam eden payandalar yerleştirilmiştir. Bu durum türbenin hem yüksek biçimli olması hem de kale benzeri bir görünümü olması sebebiyle payandalar eklendiğini düşündürmektedir.

3.4. Malzeme ve Teknik

3.4.1. Taş ve Mermer

Konya türbelerinde taş, temel inşa malzemesi ve tezyinat için kullanılan ana maddelerden biri olmuştur. Konumuz içerisinde yer alan yapılarda taş; düzgün kesme, moloz, kaba yonu ve mermer şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Kesme taş malzeme beden duvarlarında ve yapının temel inşasında hem sağlamlık hem estetik görünüş sebebiyle kullanılmış malzemelerden biridir. Konumuz dâhilindeki 31 türbenin 21'inde düzgün kesme taş malzemenin çeşitli varyasyonlarla kullanıldığı tespit edilmiştir. Genel incelemeler sonucunda temel inşa sebepleri dışında birçok türbe ve kümbetin özellikle ana cephe yüzeylerinde kesme taşın tercih edildiği görülmektedir.

Eserlerden yalnızca Alaeddin Cami avlusunda bulunan II. Kılıçarslan Kümbeti (Katalog No.1) kaide ve gövdesinin tamamında nizami biçimde yerleştirilmiş düzgün kesme taş malzeme kullanımı görülmüştür. Yine cami içerisinde konumlandırılmış Yarım Kümbet'in (Katalog No.2) yalnızca kaide kısmında kesme taş malzeme tercih edilmiştir. Ateşbaz-ı Veli Kümbeti (Katalog No.13) kaide ve gövdenin tamamı kesme taştan inşa edilmiştir. Kesme taşın Anadolu'da daha yaygın kullanıldığı türbeler bulunmaktadır. Kayseri'deki Hasbek Kümbeti¹⁶⁸, Anonim Kümbet ve Avgunu Medrese Kümbeti kaide, gövde ve üst örtüsü tamamen taş malzemedan inşa edilmiştir.¹⁶⁹

Bazı türbe yapıları moloz taş ya da tuğla malzemedan inşa edilmiş fakat giriş cephelerinde ve cephe köşelerinde kesme taş malzeme uygulaması görülmektedir. Uygulanan bu tasarım biçimi daha çok estetik sebeplerden dolayı yapılmıştır. Bedrettin

¹⁶⁸ Selçuk Şener, "Kayseri Selçuklu Türbelerinde Malzeme Kullanımı", **VI. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı Sonuçları ve Sanat Tarihi Sempozyumu (08-10 Nisan)**, Kayseri, 2002, s.715-733

¹⁶⁹ Şener, **a.g.m.**, s.717

Gühertaş Türbesinin (Katalog No.23) eyvan ön cephesi temeli ve cephenin köşe kenarlarında bu uygulama karşımıza çıkmaktadır. Yine Cemal Ali Dede Türbesi (Katalog No.22) ön cephesi temeli de aynı şekilde kesme taş malzeme kullanılarak inşa edilmiştir. Fakih Dede Türbesi (Katalog No.29.) yapının köşe kenarlarında büyük boyutlu kesme taşlar kullanılarak gövde bütünlüğü sağlanmaya çalışılmıştır.

Türbe ve kümbetlerin birçoğunda farklı malzemeler bir arada tercih edilmiş, bu sebeple kesme taşın kullanımında farklı birleşim türleri ve kullanıldığı alanlar ortaya çıkmıştır. Hocafakih Türbesi (Katalog No.3) kuzey ve batı cephe yüzeyi ile kasnakta, İç Karaaslan Türbesi (Katalog No.6) gövdesi tamamı, Seyfeddin Karasungur Türbesi (Katalog No.7) gövdenin orta alana köşelerden ayrılarak, Mevlana Türbesi (Katalog No.9) duvar yüzeyinde, Kalenderhane Kümbeti (Katalog No.12) kaidesinde, gövdenin temelinde ve ön giriş açıklığında, Kesikbaş Türbesi (Katalog No.15) kaidesinde ve gövdenin temelinde, Sephevan Emir Nureddin Türbesi (Katalog No.16) kaide ve gövdenin yarısına kadar cephe yüzeylerinin orta alanları, Halkabegüş Türbesi (Katalog No.18) ana cephesinde, Beyhekim Türbesi (Katalog No.20), Tahir ile Zühre Türbesi (Katalog No.21) gövdenin temelden üst bölüme bir kısmı, Gömeç Hatun Türbesi (Katalog No.25) temelden cephe yüzeyinin yarısına kadar, Ulaş Baba Türbesi (Katalog No.26) kaide ve gövdesinin beden duvarları, Şeyh Şücaeddin Türbesi (Katalog No.27) gövdesinin beden duvarları ile kubbe kasnağı ve Şeyh Osman-ı Rumi Kümbeti (Katalog No.30) ana cephe yüzeyleri örtüye kadar kesme taştan inşa edilmiştir.

Yapılardan altısının temelinden gövdeye kadar bir bölümü, cephe yüzeylerinin belirli alanları, birkaç cephesi ya da tüm cepheleri moloz taş malzemedden inşa edilmiştir. (Fotoğraf No.30, 82, 104, 174, 201, 229)

Konya türbe ve kümbetlerinde mermer malzeme genellikle mimari cephe elemanlarında ve tezyinatta kullanılan malzemelerden biri olmuştur. İnşa malzemesi olarak kullanımı incelediğimiz yapılarda nadir olarak görülmüştür. Konumuz içerisinde yer alan Yarım Kümbetin (Katalog No.2) tüm cephe yüzeyleri ve gövdedeki cephe elemanları tamamen mermerden yapılmıştır. Yine Şeyh Sadrettin Konevi

Türbesi (KatalogNo.8) üst örtü hariç tüm bölümlerinde mermer kullanılan önemli örneklerimizdir.

Yapılardan yedisinin giriş açıklıklarında, söve ve lentolarda mermer malzeme kullanılmıştır. (Fotoğraf No.6, 12, 47, 123, 197, 202, 217) Türbe ve kümbetlerden yedisinin pencere açıklıklarını çevreleyen lento ve sövelerde mermer malzeme görülmektedir. (Fotoğraf No.21, 110, 122, 147, 194, 199, 213) Ateşbaz-ı Veli Türbesi (Fotoğraf No.97) ve Şeyh Ulema Türbesi (Fotoğraf No.103) kitabesi mermer malzemedan yapılmıştır.

3.4.2. Tuğla

Konya türbelerinde tuğla, taşa göre daha hafif ve kullanışlı olması sebebiyle gövdede, gövdenin taşıyıcı ya da destekleyici ögelerinde, kasnak, kubbe ve tezyinatta kullanılan ana malzemelerden biri olmuştur. Ancak sağlamlığı taşa göre daha az olduğu için kaide veya temel seviyesinde çok tercih edilmemiştir.

Tuğla beden duvarlarında, üst örtü ögelerinde ve cephe elemanlarında kullanılmıştır. Konumuz dâhilindeki 31 türbenin 19'unun cephelerinin çeşitli bölümlerinde tuğla malzeme görülmektedir. Bu türbelerden yalnızca birinin temel seviyesinden itibaren tuğladan yapılmıştır. Pir Esad Türbesi (Katalog No.5) giriş, pencere açıklıkları ve örtü hariç temelden itibaren tuğla kullanılarak inşa edilmiştir.

Yapılardan yedisinin temel seviyesinde moloz veya kesme taş kullanılarak gövdeden üst örtüye kadar ve üst örtüde dâhil olacak şekilde tuğla malzemedan inşa edilmiştir. (Katalog No.4, 10, 15, 17, 20, 21, 25) Niksar Kırk Kızlar Kümbeti¹⁷⁰ cenazelik temel seviyesinden cenazelik katı sonuna kadar düzgün kesme taş üzerine tamamen tuğla kullanılarak inşa edildiği görülmektedir.

Altı yapının kasnak, piramidal külah ve kubbe biçimli üst örtü bölümünde tuğla malzeme görülmektedir. (Katalog No.6, 19, 26, 27, 28, 29)

Türbelerden 2'sinde gövdenin üst bölümünde ve ön cephesinde tuğla malzeme uygulaması görülmektedir. Eyvan plan tipindeki Cemal Ali Dede (Katalog No.22) ve

¹⁷⁰ Cantay, a.g.m., s.86

Bedrettin Gühertaş (Katalog No.23) Türbeleri'nde gövdenin üst kısmında ve ana açıklığın bulunduğu cephe yüzeylerinde tuğla kullanılmıştır.

İncelediğimiz yapılardan üçünün ise gövde üst bölümlerinde, yüzeylerin kesişim kenarlarında ve üst örtülerinde tuğla malzeme görülmektedir. (Kat.No.8, 24, 31) (Katalog No.7, 12, 16)

Kategoride anlattığımız bu 19 yapıdan altı eserin taştan düzenlenen gövdelerine yerleştirilen nişlerde, giriş ve pencere açıklığının üzerine yerleştirilen alınlıklarda tuğla uygulamalar görülür. Hoca Fakih Türbesi (Fotoğraf No.19) ve Fakih Dede Türbesi'nin (Fotoğraf No.213) pencere alınlıklarında, Turgutoğlu Türbesi (Fotoğraf No.102) pencere ve kapı alınlıklarında, Şeyh Ulema Türbesi (Fotoğraf No.103) kapı üzerinde kitabe yerleştirilen niş çevresinde ve Bedrettin Gühertaş (Fotoğraf No.169) duvar yüzeyindeki kemerli nişte tuğla kullanımı vardır.

3.4.3. Ahşap

Ahşap malzeme incelediğimiz türbe ve kümbetlerde cenazelik ve ziyaretgâh kapılarında, pencere kasa ve çerçevelerinde, saçaklarda, üst örtü sisteminde, gövdede duvarları desteklemek amacıyla hatıllarda ve gergilerde kullanıldığı görülmektedir.

Yapıların cenazelik ve ziyaretgâh giriş açıklıklarında ahşap kapı kanatları uygulanmıştır. Görünüş olarak sade olan bu ahşap kapılar belirli basit tasarımlarla yapıya işlenmiştir. İncelediğimiz 31 yapıdan 11'nin ziyaretgâh giriş açıklıkları yatay ve dikey düzenlemelerle yerleştirilmiş tablalı tek kanatlı ahşap kapılara sahiptir. (Fotoğraf No.12, 39, 69, 81, 93, 102, 115, 129, 151, 190, 202) Yapılardan ikisi yine tablalı düzenlenmiş ancak çift kapı kanadı yerleştirilmiştir. (Fotoğraf No.123, 198) Ahşap kapı düzenlemelerinden bir diğeri yüzeylerinde hiçbir işlemesi olmadan düz bırakılan tipte olanlarıdır. İncelediğimiz türbe ve kümbetlerden Tac'ül Vezir Kümbeti (Fotoğraf No.27), Sahip Ata Türbesi (Fotoğraf No.78) ve Pir Esad Türbesi (Fotoğraf No.34) çift kapılar olup süslemesizdir. Konumuz dâhilindeki yalnızca Hocacihan Türbesi düz (Fotoğraf No.68) ve Cemel Ali Dede Türbesi (Fotoğraf No.157) alt bölümü düz, üst bölümü kafes biçiminde tasarlanmış cenazelik giriş açıklığında ahşap kapısı bulunmaktadır.

Yapıların pencere açıklıklarında ahşap iskelet kullanılmıştır. Türbe ve kümbetlerde yerleştirilen pencereler genellikle çıtalarla yatayda ve dikeyde bölümler ayrılarak ana biçimde çift kanatlı tasarlanmıştır. (Katalog No.1, 2, 3, 5, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 20, 26, 27, 28, 31) İncelediğimiz bir başka tasarım türü ise pencere kanatları olmayan küçük ahşap açıklık tasarımıdır. Bu pencere tipi 3 yapıda karşımıza çıkmaktadır. (Fotoğraf No.75, 130, 142) Türbe ve kümbetlerde görülen bir başka ahşap tipi pencere ve giriş açıklıklarının sövelerinde işlenendir. Şemsi Tebrizi Türbesi (Fotoğraf No.228) kuzey alt penceresi, Pir Esad Türbesi tüm pencere ve giriş açıklıkları (Fotoğraf No.34, 35), Sahip Ata Türbesi (Fotoğraf No.75) doğu cephe pencerelerinde ahşap söve kullanılmıştır.

Ahşap dış etkenlere karşı daha dayanıksız bir malzeme olduğundan türbe ve kümbetlerde büyük ölçeklerde kullanılan bir malzeme olmamıştır. Ancak bu biçimde cephe ögelerinde kullanılan nadir örneklerden biri Şeyh Sadrettin Konevi Türbesi (Fotoğraf No.61) üst örtü sistemidir. Tamamen ahşap iskeletten açık şekilde çokgen kasnak üzerine oturtulmuş piramidal külah formulu bir üst örtü planına sahiptir.

Türbe ve kümbetlerin cephe yüzeylerine ağırlığı yayarak destek sağlamak amacıyla hatıllar yerleştirilmiştir. Altı yapının gövdesinde belirli bölümlerde ya da tüm cephe yüzeylerini kuşatacak şekilde ahşap hatıllar işlenmiştir. (Fotoğraf No.33, 72, 122, 150, 222, 225)

3.4.4. Maden

Konumuz içerisinde yer alan yapılarda üst örtüyü dış etkenlerden korumak amacıyla kurşun malzeme kullanılmıştır. Pencere parmaklıklarında, cenazelik ve ziyaretgâh giriş açıklıklarında, pencere kasalarında, merdiven korkuluklarında, destekleyici öge olarak gergilerde ve alemnelerde demirin kullanıldığı görülmektedir.

İncelediğimiz 31 yapıdan 14'ünün üst örtüleri taş veya tuğla malzemedan inşa edilmiş, koruma amacıyla üst bölümleri kurşunla kaplanmıştır. Cephesel görüntüde kubbe, külah, geçiş ögeleri, kasnak ve saçaklarında kurşun kullanıldığı görülmektedir. (Fotoğraf No.2, 17, 75, 95, 100, 128, 145, 149, 165, 169, 172, 178, 219) Mevlâna

Türbesinde (Fotoğraf No.66) ise yalnızca birinci üçgen bingili geçiş bölümü kurşundan yapılmıştır.

Konya türbe ve kümbetlerinde kullanılan bir diğer madeni malzeme pencere parmaklıklarında kullanılmıştır. 31 yapıdan 10'unun pencere açıklıklarının ön bölümü yatay ve dikey ekseninde düz geçmeli oluşturulmuş parmaklıklar kullanarak kapatılmıştır. (Fotoğraf No.14, 21, 28, 48, 72, 96, 126, 147, 204, 213,) İncelediğimiz 31 yapıdan beşinin pencere açıklıkları yatay ve dikey ekseninde yerleştirilerek, zıvanalarla birbirine geçirilmiş demir parmaklıklarla korunmuştur. (Fotoğraf No.35, 110, 191, 199, 228)

Demir parmaklıkların bir başka çeşidi ise "S", "C" ve "O" şeklinde kıvrımlardan oluşturulan parçaların dikey demirlerle birleştirildiği parmaklık şeklindedir. 31 yapıdan birinde bu şekilde tasarlanmış demir parmaklıklar görülür. (Fotoğraf No.59)

Yapıların cenazelik ve ziyaretgâh giriş açıklıklarında basit ve sade biçimde tasarlanmış düz plaka, parmaklık ya da ikisinin birlikte planlandığı madeni malzemeden kapı kanatları türbe ve kümbetlerde kullanılmıştır. Yine nadir olarak parmaklıklarda görülen "S" ve "C" kıvrımlı yapıldığı kapılarda görülmektedir. Bu kapılar tek kanattan meydana gelmektedir. İncelediğimiz yapılardan sekizinin cenazelik (Fotoğraf No.40, 94, 109, 113, 131, 168, 180, 221), altısının ziyaretgâh giriş açıklıklarının kapı kanatları ise demirden mamuldür. (Fotoğraf No.47, 55, 109, 168, 208, 217)

Araştırmamızda yer alan eserlerden yalnızca Şeyh Sadrettin Konevi (Fotoğraf No.56) kemer açıklıklarını desteklemek amacıyla madeni malzemeden gergi kullanılmıştır.

3.4.5. Devşirme

Devşirme geçmiş kültürlerden alınan veya aynı dönemde kullanılmış bir malzemenin yeniden kullanımını ifaden eden bir terimdir. Devşirme malzeme kullanımı İslam'ın ilk devirlerine kadar giden bir uygulamadır. Bu malzemeler ekonomik, politik veya ikonografik sebeplerden ötürü de devşirme mimari parçaların

kullanımına sebebiyet veren durumlardandı.¹⁷¹ İncelediğimiz Konya türbe ve kümbetlerinde farklı kullanım ve işleme şekilleriyle karşılaşmaktayız.

Devşirme malzemeler türbe ve kümbetlerin pencere ve giriş açıklıklarında lento-söve gibi taşıyıcı destekleyici olarak kullanılmıştır. (Fotoğraf No.211, 138, 202) Konu içerisinde yer alan 31 yapıdan beşinde inşa malzemesi olarak duvar yüzeylerine ve cephe elemanlarına devşirmeler yerleştirildiği görülmektedir. (Fotoğraf No.13, 210, 103, 111, 143) II Kılıçarslan Kümbeti (Fotoğraf No.3) ve Yarım Kümbet (Fotoğraf No.11) cephe yüzeylerinde süsleme unsuru olarak geometrik ve bitkisel bezemeli levha parçalarının işlendiği görülmektedir. Seyfettin Karasungur Kümbetinde (Fotoğraf No.50) ise pencere açıklıklarına çifte pencere sütunları yerleştirilerek içlerine mazgal pencere açılmıştır. Kırşehir il merkezindeki Aşık Paşa Türbesi¹⁷² pencere sövelerinde bezemeli devşirme taşlar kullanımı örnek gösterilebilir.

3.5. Süsleme

Tezyinat, yapıların estetik görünümelerini zenginleştirilmek amacıyla uygulanan önemli unsurlardandır. Süsleme kompozisyonları konumuz içerisinde yer alan türbe ve kümbetlerin cephe yüzeylerinde ön plana çıkacak biçimde işlenmiş, belirli noktalarda uygulanmış veya sade bırakılmıştır. Dış cephe yüzeylerinde farklı tekniklerle ve malzemelerle uygulanan bezemeler türbe ve kümbetlerin duvarlarında, kemerlerinde, pencerelerinde, kitabe levhalarında, sütun ve sütunçelerde görülmektedir.

Konya türbe ve kümbetlerinde karşılaştığımız süsleme kompozisyonları ve motifleri taş, tuğla, çini ve kalemişi olarak farklı biçimlerde cephe yüzeylerine uygulanmıştır.

Taş ve mermer, bezemede kullanılan önemli malzemelerdendir. Taş süsleme, konumuz dâhilindeki yapıların duvar yüzeylerinde, cephelerin kesiştiği kenar noktalarda, kitabe levhalarında sütun gövde ve başlıklarında, kapı alınlığında, korkuluklarda, pencere ve kapı kemerlerinde görülmektedir. Bu bölümlerde uygulanan

¹⁷¹ Nermin Şaman Doğan, Turgay Yazar, “Ortaçağ Anadolu Türk Mimarisinde Devşirme Malzeme Kullanımı”, **Hacettepe Edebiyat Fakültesi Dergisi**, Sayı:24, Ankara, 2007, s.209-230

¹⁷² Tay, **a.g.t.**, s.30

tezyinatlar geometrik, bitkisel ve yazı motiflerinden oluşmaktadır. Teknik olarak ise kazıma, kabartma ve oyma tekniği kullanılarak bezemeler yüzeylere işlenmiştir.

Konumuz içerisinde yer alan 31 yapıdan altısında taş malzeme üzerine geometrik, bitkisel ve yazı süsleme çeşitleri uygulanmıştır. (Katalog.No.1, 6, 7, 12, 16, 29)

Yapı inşa malzemesi dışında süsleme unsuru olarak kullanılan bir diğer malzeme ise tuğladır. Türbe ve kümbetlerde tuğlaların yüzeylerinde değil, malzeme bir parça olarak yatay ve dikey ekseninde şekillendirilerek cephe yüzeylerinde tezyinat meydana getirilmiştir. Tuğlalar genellikle sırsız şekilde kullanılmış ve geometrik motif biçimleri uygulanabilmiştir. İncelediğimiz 31 yapıdan sadece biri tuğla malzemedan süslemeye sahiptir. Hoca Cihan Türbesi'nin (Fotoğraf No.59) giriş açıklığının bulunduğu cephede kapı etrafında geniş bir çerçeve oluşturularak tuğladan süsleme yapıldığı görülmektedir. Kastamonu Atabey Gazi Türbesi'nde¹⁷³ aynı süsleme şeklinin yapının tamamında uygulandığı görülmektedir.

Çini tezyinat türbe ve kümbetlerin üst örtülerinde, duvar yüzeylerini dolanan kuşaklarda, pencere ve kapı alınlıklarında, kemer karnında ve kemer köşeliklerinde sütunçelerde, ana cephe yüzeyinde bordürlerde cepheleri tezyin etmektedir. Yapılardaki bu çini süslemelerde teknik olarak çini plaka ve çini mozaik kullanılmıştır. (Fotoğraf No.2, 66, 151, 159, 181, 209)

Kalemişi tekniği türbe ve kümbetlerin genellikle iç mekânlarında karşılaşılan önemli süsleme uygulamalarındandır. Ancak konumuz kapsamında incelenen Cemal Ali Dede Türbesi (Fotoğraf No.163) ana cephesinde bulunan kemerin karnında da kalemişi bezeme ile karşılaşmak mümkün olmuştur.

3.5.1. Geometrik Süsleme

Türbe ve kümbetlerde taş, tuğla, mermer, kalemişi ve çini malzemeler kullanılarak geometrik motif ve kompozisyonlar cephe yüzeylerine işlenmiştir. Yapılarda yıldız, zikzak, çokgen geçmeler, çok kollu kırık çizgilerden geçmeler, kollu

---

¹⁷³ Ebiri, a.g.t., ss.87-90

veya dilimli eşkenar dörtgenler, “X”, “T” ve “Y” gibi formlar oluşturulan kırık çizgiler, üçgenler, geometrik zencirekler ve köşeleri birleştirilmiş zikzak parçalardan birinin ya da birkaçının aynı yüzeyde kompozisyon olarak işlendiği biçimler görülmektedir.

Cephe yüzeylerine ve mimari cephe elemanlarına işlenen bu geometrik motif ve kompozisyonlar dışında incelediğimiz yapılardan yalnızca Kalenderhane Kümbeti'nin (Fotoğraf No.81) giriş açıklığında mukarnaslı bir giriş görülmektedir. Kayseri Çifte Kümbet ¹⁷⁴ mukarnaslı taş kapısı Anadolu'daki önemli örneklerdendir.

Yarım Kümbetin (Fotoğraf No.15) mermerden inşa edilen cephe duvarlarının kesişim noktalarına iki sıra çizgilerin birbirine bağlanarak ilerlediği çokgen formlu geçmeler meydana getirilmiştir. Zencireğe benzeyen bu motif kompozisyonu cephede önemli bir geometrik süsleme unsuru oluşturulmuştur.

Türbe ve kümbetlerde görülen bir diğer tasarım tek parça motif veya birbirine bağlanarak örüntü şeklinde oluşturulan zikzak bezemelerdir. Seyfettin Karasungur Kümbeti (Fotoğraf No.49) cephe yüzeylerinde, Kalenderhane Kümbeti (Fotoğraf No.83) cephe yüzeylerinde taşlardan birleştirilerek oluşturulan zikzak kompozisyonlar duvarları süslemektedir. Zikzak biçimli bezeme Yarım Kümbetin (Fotoğraf No.12) sütunçelerinde ise yan yana tek sıra ilerleyerek yivleri meydana getirmiştir. Bu kompozisyon ve biçimin benzeri Kayseri Develi Hızır İlyas Türbesi¹⁷⁵ giriş açıklığı iki yanında yer alan sütunçelerde görülmektedir.

Zikzakların kullanıldığı bir başka tip ise kapalı formda yapılanlardır. Cemal Ali Dede Türbesi (Fotoğraf No.162) bordür kuşağında çini plaka şeklinde kapalı zikzak parçalar altıgenler arasına yerleştirilmiştir.

Yarım Kümbet (Çizim No.6) giriş açıklığının mermer yüzeyini kapalı zikzak geçmelerden oluşturulmuş bordür kuşağı dolanmaktadır. Benzer bir kompozisyonla

¹⁷⁴ Mustafa Bulut, “Anadolu Selçuklu Dönemi Kayseri Taç kapılarının Genel Özellikleri”, **Erciyes Akademi**, S.35(1), 2021, s. 206-220

¹⁷⁵ Şükrü Dursun, **Anadolu Selçukluları Dönemi Kayseri Türbelerinde Taş Süslemeciliği**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sana Tarihi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2009, s.100

Kayseri Mahperi Huand Hatun Kümbeti¹⁷⁶ kuzeydoğu cephesi yüzeyinde kapalı geçmelerden oluşturulmuş geometrik süslemede karşılaşmaktayız.

Yıldız, türbe ve kümbetlerde tek başına ya da bir örüntü şeklinde cephelerde uygulanmıştır. Yıldızların kollarının sayısı değişkenlik göstermektedir. Ulaş Baba Kümbeti (Fotoğraf No.) kapı açıklığının üst bölümüne yarım yıldız motifi işlenmiştir. Seyfettin Karasungur Kümbeti (Fotoğraf No.49) duvarlarında, Cemel Ali Dede Türbesi'nin (Fotoğraf No.160) giriş açıklığı bordürlerinde, Şeyh Sadrettin Konevi Türbesi (Fotoğraf No.56, 57, 58) kafes levhalarında kompozisyonların içerisinde çok kollu yıldız motifleri görülmektedir.

Çokgen biçimli motifler beş ve üzeri çizgilerden oluşturulan motiflerdir. Bu geometrik sistemlerde iç içe geçmeler oluşturularak devam eden kompozisyon veya tek düzen şeklinde sıralandığı tasarımlar oluşturulmaktadır. Konumuz içerisindeki Seyfettin Karasungur Kümbeti (Fotoğraf No.49) ve Kalenderhane Kümbeti (Fotoğraf No.89) duvar yüzeylerinde, Gömeç Hatun Türbesi (Fotoğraf No.185) sütun başlığında iç içe geçmelerden oluşturulan çokgenler görülmektedir. Cemel Ali Dede Türbesi (Fotoğraf No.160) giriş açıklığındaki bordürlerde ise çini mozaik altıgen parçalar gövdeyi dolanmaktadır.

Eşkenar dörtgenler yapılarda iki biçimde karşımıza çıkmaktadır. Dörtgenler daha kareye yakın biçimde yapılarak kesim noktalarına kollar eklenerek yapılan bezeme kompozisyonları bulunmaktadır. Gömeç Hatun Türbesi (Fotoğraf No.183) kemer karnında bu bezeme şekli net haliyle görülmektedir. Şeyh Sadrettin Konevi Türbesinde (Fotoğraf No.58) ise daha stilize ve basit biçimde karşımıza çıkmaktadır.

Türbe ve kümbetlerde görülen bir diğer geometrik motif "X", "T" ve "Y" gibi kırık çizgilerden oluşturulmuş süsleme biçimidir. Çizgilerin farklı yönlerde serbest şekillerde kırılarak ilerlemesi bu motifleri ortaya çıkarmaktadır. Cemel Ali Dede Türbesi (Fotoğraf No.162) ve Tahir ile Zühre Türbesi (Fotoğraf No.151) kemer köşeliklerinde bu türde bezemelerle karşılaşmaktadır. Şeyh Sadrettin Konevi Türbesi

---

¹⁷⁶ Dursun, a.g.t., s.51

güney duvarındaki birinci mermer levhada içleri oyulmuş “X” şeklinde motif kompozisyonu bulunmaktadır.

3.5.2. Bitkisel Süsleme

Bitkisel motifler ve bezeme kompozisyonları mimari yapılarda kullanılan önemli tezyinat unsurlarındandır. Cami, medrese, kervansaray, türbe, kümbet vb. birçok yapı türünde iç ve dış cephede çeşitli türlerde kullanılmıştır. Konya türbelerinde bitkisel bezeme kompozisyonları duvar yüzeylerinde ya da cephe elemanlarında çok az sayıda örnekte karşımıza çıkmaktadır. Süslemeler taş, mermer, çini ve kalemışı gibi malzeme türlerinde uygulanmıştır. Konya türbe ve kümbetlerinin cephelerinde rumi, palmet, lotus, gülbezek, penç, stilize ve natüralist çiçek-yaprak motifleri görülmektedir.

Yapılarda kullanılan bordürler rumi, palmet ve kıvrım dallarla sürgit ve enine gelişen prensipte ilerleyen kompozisyonlarla bezenmiştir. Bu kompozisyonlarda işlenen unsurlar girift değildir. İncelediğimiz türbelerden yalnızca II. Kılıçarslan Kümbeti (Fotoğraf No.5) giriş açıklığında rumi-palmet sürgit şekilde ve Gömeç Hatun Türbesi (Fotoğraf No.181) ana cephesini dolanan bordürlerde rumi-kıvrım dallardan enine gelişen kompozisyonlarla tezyin edildiği görülmektedir. Bu enine gelişen rumi kompozisyonunu Kayseri'deki Develi Hızır İlyas Türbesi¹⁷⁷ giriş açıklığı bordürlerinde taş yüzeye işlenmiş şekillerini görmekteyiz.

Rumi, palmet ve lotus motiflerinin veya kompozisyonlarının işlendiği bir başka biçim ise kitabe metnlerinin içerisinde boşluklarda, harflerin bitiş noktalarında veya metnin arka planında kullanılan uygulama türüdür. İncelediğimiz 31 yapıdan yalnızca beşinde kitabelerde bitkisel motif veya kompozisyon işlenmiştir. II. Kılıçarslan Kümbeti (Fotoğraf No.1) gövdeyi dolanan yazı kuşağında, İç Karaaslan Kümbeti (Fotoğraf No.39) kitabesinde, Ateşbaz-ı Veli Türbesi (Fotoğraf No.97) kitabesi ise yazı köşeleri ayrılarak bu alanlar rumilerle tezyin edilmiştir. Bu kompozisyon türünün en zengin örneğini Şeyh Sadrettin Konevi Türbesi (Fotoğraf No.55) verir. Giriş açıklığına

---

¹⁷⁷ Dursun, a.g.t., s.103-104

yerleştirilen kabartma kitabe metninin arka tarafı tamamen helezon kıvrım dallar üzerine hurdeli, sade ve çok kanatlı bezemeli rumilerle doldurulmuştur.

Gülbezek motifi türbe ve kümbetlerin giriş ve pencere açıklıklarında, yazı kuşakları arasında ve alınlıklarda işlenen süslemelerdendir. Dıştan içe doğru kademeli şekilde küçülerek ilerleyen yapraklar katmanlı bir çiçek motifi meydana getirmektedir. Süsleme konumlandığı alanın merkezine ya da sağ ve sol simetrik şekilde uygulanmıştır. II. Kılıçarslan Türbesi (Fotoğraf No.8) mazgal pencere köşelerinde, Sephevan Emir Nurettin Türbesi (Fotoğraf No.115) kapı üzerinde Gülbezek motifini Ilgın Şeyh Bedreddin Türbesi¹⁷⁸ kemer kilit taşında ve Akşehir Maruf Köyü Şeyh Hasan Türbesi¹⁷⁹ giriş açıklığı üzerinde görebileceğimiz yapılarıdır.

Türbe ve kümbetlerde natüralist çiçek ve yaprak kompozisyonları pencerelerin kemer köşeliklerinde işlenmiştir. Fakih Dede Türbesi (Fotoğraf No.209, 213) pencere ve kapı alınlıklarının üzerinde yer alan kemerlerin köşeliklerinde ve Siyavuş Paşa Kümbeti (Fotoğraf No.124) pencere kemeri üzerinde üstten ve profilden görünüşle yapılmış dallarla birbirine bağlanan natüralist bitkisel bezemeler bulunur. İşlenen bu motifler çok sade ve basit yapılmış ayrıntı ve girift bir özelliğe sahip değildir.

Cemel Ali Dede Türbesi (Fotoğraf No.163) kemer karnındaki stilize yaprak örüntüsü konumuz içerisindeki tek örnektir. Kemer karnına belirli aralıkla sıralanan bu kompozisyon sade ve basit yapılmıştır.

3.5.3. Yazı

Yazı Anadolu'da Selçuklulardan itibaren dekoratif amaçla da işlenmeye başlanan süsleme biçimlerindedir. Kullanılan mimari malzemenin etkisiyle yazının dini ya da sivil mimaride iç ve dış mekanlarda çeşitli uygulama türleri bulunmaktadır.

¹⁷⁸ Ayşe Nur Taşdelen, **Konya Türk Devri Yapılarında Bulunan Gülbezeker**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2021, s.181-186

¹⁷⁹ a.g.t., s.221

Çoğunlukla giriş açıklıklarında kitabe şeklinde ve gövdeye yerleştirilen kuşaklarda karşımıza çıkan yazının bitkisel bezeme unsurlarıyla da harmanlandığı görülmektedir.¹⁸⁰

Konumuz dahilindeki türbe ve kümbetlerde yazı, kitabe ve kuşak yazıları olarak iki şekilde cephe yüzeylerinde uygulanmıştır. Yazının işlendiği bu türbelerde sülüs veya celi sülüs kullanılmıştır. Kitabeler zemin oyma tekniğinde yapılmıştır. Yalnızca II. Kılıçarslan Kümbeti ve Mevlâna Türbesi cephe yüzeylerinde yazı kuşağında çini süsleme tekniğinde bir uygulama görülmektedir.

Türbelerin metin içerikleri ayeti kerimeler, yapının inşa tarihi, türbe içinde yatan kişi ve yapıyı inşa ettiren bani hakkında, unvan veya dualardan meydana gelmektedir. Metinler çoğunlukla Arapça ve Osmanlıcadır. Bir yapıda ise Farsça metin de işlendiği görülmektedir. (Katalog No.1)

Şeyh Sadrettin Konevi Türbesi'nde (Fotoğraf No.55) tek sıra büyük boyutlu zemini bitkisel süslemeli kapı üzerinde bir kitabe metni bulunmaktadır. Kümbetlerden ikisinde kitabe kapıyı yerleştirmek için açılan kuşatma kemerinin iç yüzeyindeki alana konumlandırılmıştır.(Fotoğraf No.39, 115) Üç yapıda kitabeler bir niş içerisine oturtulmuştur. Metinler satır çizgileri ile kısımlara ayrılarak net bir şekilde görülmesi sağlanmıştır. (Fotoğraf No.97, 103, 209)

Yalnızca II Kılıçarslan Kümbeti kitabe metni ana cephesinde bulunan mazgal pencere kemerinin üzerine yerleştirilmiştir. Bir yapının kitabesi iç mekâna yerleştirildiği için cephede görülmemektedir. (Çizim No.3)

Mevlâna Türbesi (Fotoğraf No.66) dilimli kasnağın üst örtüye yakın kısmında ve II. Kılıçarslan Kümbeti (Fotoğraf No.2) gövdenin üst örtüye yakın bölümünde çini üzerine Ayet-el Kürsi ile tezyin edilmiştir.

---

¹⁸⁰ Metin Şahinoğlu, **Anadolu Selçuklu Mimarisinde Yazının Dekoratif Eleman Olarak Kullanılması**, Türk Eğitim Vakfı, 1977, s.

Yalnızca II Kılıçarslan Kumbeti (Çizim No.3) gövdesinin yine üst bölümünde Ayet-el Kürsi altında, zemin oyma tekniğinde Sultan övgü, dua ve unvanlarını içeren Farsça bir kuşak cepheyi dolanmaktadır.¹⁸¹ Günümüze sadece bir kısmı ulaşabilmiştir.

---

¹⁸¹ Erdemir, **a.g.e.**, ss.178

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM SONUÇ

“Konya Türbelerinde Cephe (Selçuklu ve Beylikler Dönemi)” konulu bu çalışma, Konya kent merkezinde bulunan türbe ve kümbetlerin cephesel özelliklerinin değerlendirildiği bir araştırmadır. Cephesel tür ve özellikler detaylı bir şekilde analiz edilerek yapıların genel biçim ve özellikleri ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Konya’daki türbe ve kümbetlerden 31’i çalışmamız içerisinde dâhil edilmiştir. İncelenen eserlerin 26’sı Selçuklu ve beşi Karamanoğulları döneminde inşa edilmiştir. Yapıların gövde formları cephedeki kaide ve üst örtü biçimlenmesine ve cephe elemanlarının yerleştirilmesine etki eden ana unsurlarından biri olmuştur.

Türbelerin inşa edildikleri konumların cephedeki düzen ve biçimlenmeye de etki ettiği görülmüş, üç farklı yerleştirme biçimi tespit edilmiştir. Bunlardan biri cami, mescid, dergâh veya hankâh gibi bir yapıyla bağlantılı olan, bağımsız inşa edilen ve bir yapı bünyesinde bulunan türbe ve kümbetlerdir. Bir yapıyla bağlantılı veya bünyesinde olan eserlerin cephe tasarımları ve mimari düzenleri bağımsız olan eserlere göre daha çok etkilenmiştir.

Türbe ve kümbetlerin cephe düzenlemesine temel katkı sağlayan unsurları kaide, gövde ve üst örtü form ve biçimleri olmuştur. Kaide genellikle gövdenin plan tipine uygun şekilde tasarlanmış veya gövdenden bağımsız tutulmuştur. Bu bölüm Selçuklu dönemi türbe ve kümbetlerinde cenazelik katı olduğu için yüksek ve geniş yapılmıştır. Beylikler dönemi yapılarında nadir kullanılan kaide bir veya iki sıra taş düzenlemeden yapılarak türbenin bir parçası olarak kullanılmaya devam etmiştir. Gövde ziyaretgâh alanıdır. Burada gömülen kişinin temsili bir sandukası yer alır. Selçuklu ve Beylikler devrinde gövdenin temel şekli aynı tutulmuş, malzemeler ve cephe unsurlarının işlenişinde değişiklikler meydana gelmiştir. Diğer bir önemli parça ise yapıların üst örtüsü olmuştur. Başta piramidal külah olmak üzere, kubbe, tonoz ve kırma çatı yapılarda kullanılmıştır.

Cephelerde görülen mimari parçalardan biri de geçiş öğeleridir. Yapının gövdesini kubbeye bağlamak amacıyla yapılan ve iç mekânda görülen bu öğelerin üçgen bingiler ve tromp geçişler nedeniyle üçgen piramidal formlarda gövdenin hemen üzerinde yer almaktadırlar. Geçiş öğeleri devamında aynı hizada tutulmuş yada

daha yüksekçe planlanmış kasnaklarla birleştirilmiştir. Mevlâna Türbesi kasnağı yüksekliğiyle tüm örneklerimizden ayrılan önemli tasarım biçimine sahiptir.

Kapı ve pencere türbe ve kümbetlerde cephedeki önemli unsurlardır. Giriş açıklıklarının belirli zorunlu durumlar dışında hangi yöne ve cepheye yerleştirildiği hakkında belirlenmiş kesin bir kural bulunmamaktadır. Ana mekân ve çevre uygunluğuna göre kapılar konumlandırılmıştır. Ancak bir yapıyla bitişik olan ve bir yapı bünyesinde yer alan yapılarda inşa edilen alanla bitişik olduğu yapının yönü açıklıklara etki etmiştir. Birkaç örnek dışında cenazelik ve ziyaretgâh açıklığı aynı cepheye simetrik konumlandırılmıştır.

Pencereler mazgal ve düz pencere olarak türbe ve kümbetlerde farklı düzenlemelerde işlenmiştir. Cenazelik katını havalandırmak ve ışık için küçük boyutta açılan mazgal pencereler Selçuklu yapılarında gövdelerde de uygulandığı görülmektedir. Yapılarda klasik pencere düzenlemesi belirli örüntü ve düzenlemelerle cephelerde konumlandırılmıştır. Pencereler genellikle yapının cephe yüzeylerine simetrik ve aynı düzlemde konumlandırılmaya çalışılmıştır. Yalnızca Sahip Ata Türbesi cephe yüzeylerinde farklı yerleştirilme ve pencere sistemleri görülmüştür.

Giriş açıklıklarına ulaşım için koyulan merdivenler cephe mimarisinde önemli bir yer kaplamaktadır. Cenazelik üzerinden uzanan bu merdivenler paralel veya “L” şeklinde yerleştirilmiştir. Yalnızca Ulaş Baba Türbesinde cenazelik katı olmamasına rağmen çift çıkışlı bir merdiven düzenlenmiştir. Başka bir merdiven düzenlemesi ise yapılara dikey konumlandırılmış birkaç basamaktan oluşanlardır. Daha çok beylikler devri türbelerinde tercih edilmiş, basamak sayısı yüksek bir kaide olmaması sebebiyle daha az tutulmuş ve türbelere tek yön giriş çıkış sağlanmıştır.

Türbe ve kümbetlerde uygulanan bir diğer cephe elemanları grubu ise taşıyıcı ve destekleyicilerdir. Uygulanan bu elemanlar gövde yüzeyindeki ağırlığı dağıtarak dengeyi sağlarken ayrıca duvar yüzeylerini ve mimari elemanları süsleyerek cephelere hareketlilik sağlamıştır. Sütunçeler cepheleri süslemek üzere gövdelere oturtulmuştur. Kemerler ise yapılarda kullanım yönüyle dikkat çekmektedir. Sekizgen plan tipindeki yapıların her bir cephe yüzeyini saracak şekilde duvar yüzeylerinde devam ettirilmiş

kemer düzenlemeleri görülmektedir. Pencere ve giriş açıklıklarında kemer kullanılmıştır. Giriş açıklıklarının etrafının kuşatma kemeri adı verilen ikinci bir kemer sisteminin de sardığı görülmüştür. Silmeler kaide, gövde ve üst örtünün tepe noktalarına, pencere ve kapı açıklıklarının lento ve sövelerine, kemerlerin yüzeylerinde cephe hareketliliğini sağlamıştır. Bu kullanımları dışında duvar yüzeylerini dolanan silmeler imcelediğimiz yapılarda dikkat çeken bezeme biçimlerindedir.

Yapıların beden duvarlarında kesme taş, moloz taş, mermer ve tuğla kullanılmıştır. Temel seviyesi mutlaka taş malzemeden örülerek üst bölümler farklı veya aynı malzeme türleri seçilmiştir. Özellikle iki malzeme aynı kullanıldığında ana cephe kurgusu düzgün taşlardan oluşturulmaya çalışılmıştır. Tuğla malzeme taş göre daha hafif olması sebebiyle üst örtü sistemlerinde bolca tercih edilmiştir. Yapıların beden duvarlarında ve cephe elemanlarında aynı veya farklı kullanım biçimleri de uygulanmıştır. İnşa malzemesi dışında cephe elemanlarında kullanılan malzeme türleri bulunmaktadır. Ahşap, üst örtüde, pencerelerde ve kapı açıklıklarında, hatıllarda, gergilerde ve saçaklarda kullanılmıştır. Ahşabın üst örtüde inşa malzemesi olarak kullanıldığı tek yapı Şeyh Sadrettin Konevi Türbesi dikkat çekmektedir. Yapılarda kullanılan bir diğer malzeme türü ise devşirmelerdir. Devşirmeler malzeme ihtiyacı sebebiyle daha çok tercih edilmiş, ancak bazı yapılarda bitkisel ve geometrik bezemeli devşirme parçalar yapıları süslemek amacıyla alana yerleştirilmiştir. Kapı ve pencere giriş açıklıklarındaki lento ve sövelerde, temel duvarlarının arasında ve yüzeylerde pano şeklinde bu devşirmelerle incelediğimiz türbe ve kümbetlerde karşılaşmaktayız.

Süsleme türbe ve kümbetler taş, mermer, çini, tuğla ve kalemişi gibi malzemelerle yüzeylerde uygulanmıştır. Taş ve mermer üzerinde kazıma, oyma ve kabartma, çini mozaik ve plaka şeklinde, tuğla belirli şekillerde yerleştirilerek, kalemişi ise duvar yüzeyinde yapılara uygulanmıştır. Geometrik bezeme motif ve kompozisyonları yıldız, zikzak, çokgen geçmeler, çok kollu kırık çizgilerden geçmeler, kollu veya dilimli eşkenar dörtgenler, kırık çizgiler ve geometrik zencirekler cephe yüzeylerinde, duvarların kesişimlerinde, ana cephe yüzeyinde açıklığı dolanan bordürlerde, levhalarda, kemer yüzeylerinde, alınlıklarda ve kapı düzenlemelerinde

görülmektedir. Bitkisel bezemelerde rumi, palmet, lotus, gülbezek, penç, stilize ve natüralist çiçek-yaprak motifleri ve bunların birlikte işlendiği kompozisyonlar türbe ve kümbetlerin giriş ve pencere açıklıklarında, kitabe ve yazı kuşaklarının içerisinde işlenmiştir. Yazı yapıların kitabelerinde, gövde ve örtü kuşaklarını tezyin etmiştir.

Konya türbe ve kümbetlerinde plan, malzeme, inşa edildiği yer ve kullanılan mimari elemanların büyük ölçekte cephe düzenlemelerine etki ederek özenli ve uyumlu üslupsal niteliklere sahip olduğu anlaşılmıştır. Yapılarda önemli noktalardan biri büyük anıtsal boyutlarda kurgulanarak abidevi görülmeleri olmuştur. Anadolu'da uygulanan diğer mimari özelliklerden sıyrılan Konya türbe ve kümbetleri, doğudan batıya aldıkları sosyal ve kültürel kimliği Selçuklu başkentinde harmanlayarak kendi özgün sanatsal üslubunu meydana getirmiştir. Bu sanatsal çerçeve Beylikler dönemi yapılarında da devam etmiştir. Cephe yapının ana çerçevesidir. Kaidenin, gövdenin ve üst örtünün biçimlenişi türbenin görünümünü belirlemiş, bu bölümlere işlenen mimari cephe elemanları yapının karakterini oluşturarak izleyene estetik bir görünüm sunmuştur. Yapılan eserlerde cephenin bize sundukları bazı zorunlu yapılanmalar dışında simetrik ve düzenli bir şekilleniş vermektedir. Genel çerçevede süslemeye bakılacak olursa birkaç örnek dışında motif ve kompozisyonlar az görülmüştür. Tezyinat iç mekânda ve sandukalarda daha çok görülür. Pek tabi ki cephesi özellikle üst örtü süslemesiyle dikkat çeken Konya türbe ve kümbetleri kim için yapıldığı yada yapıyı yaptıran baninin tercihleri de eserlerin ortaya çıkış aşamasında etkili olan unsurlardan olmuştur.

Araştırmamızla Konya türbe ve kümbetlerinin cephesel özelliklerini detaylı bir şekilde inceleyerek bu tarihi yapıların mimari değerlerini ortaya koymaya çalıştık. Cephesel özelliklerin mimari yapının asıl özelliği olduğunu ve bu görünümün korunarak asıllarca aktarılması gerektiği kanısındayız. Gelecek nesillerin, bu zengin kültürel mirası daha iyi anlayarak koruması ve yaşatması en büyük temennimizdir. Bu çalışmanın, mimarlık tarihine ve Konya'nın kültürel dokusuna katkıda bulunmasını diliyoruz, ileride yapılacak benzer araştırmalara ilham vermesini umuyoruz.

KAYNAKÇA

ABİCEL, Mustafa R. ; “Konya Alaeddin Camii’nde Yapılan Onarımlar ve Zemin Güçlendirme Çalışmaları ile Alaeddin Tepesinin Sorunları”, **V. Vakıf Haftası Restorasyon ve Vakıfların Ekonomik ve Sosyal Etkileri Semineri** 7–13 Aralık 1987, Ankara, 1987, s. 27-70.

AKDAĞ, Furgan; **Bayburt’taki Türbeler ve Mezar Taşları**, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Van, 2015.

AKOK, Mahmut; “Konya Beyşehir Eşrefoğlu Camii ve Türbesi”, **Türk Etnografya Dergisi**, Sayı:15, Ankara, 1976, s.5-34.

AKOK, Mahmut; “Konya’da Sahib-Ata Hanikâh, Camiinin Röleye ve Mimarisi”, **Türk Arkeoloji Dergisi**, Sayı:32 1970, s.5-40.

ARIK, M. Oluş; “ Erken Devir Anadolu -Türk Mimarisinde Türbe Biçimleri”, **Anadolu**, Sayı:11, 1967, s.57-100.

ASLANAPA, Oktay; **Türk Sanatı**, İstanbul, 2014.

ATÇEKEN, Zeki; “Hoca Fakih Mescidi ve Türbesi”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, C.18, İstanbul, 1998, s.188-189.

ATÇEKEN, Zeki; **Konya’daki Selçuklu Yapılarının Osmanlı Devrinde Bakımı ve Kullanılması**, Ankara, 1998.

BAYBURTLUOĞLU, Zafer; “Anadolu Selçuklu Devri Büyük Programlı Yapılarında Ön Yüz Düzeni”, **Vakıflar Dergisi**, Sayı: 11, Ankara, 1976.

BEKSAÇ, Engin; “Eyvan”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, C.12, İstanbul, 1955, s.12-14.

BORAN, Ali ; “Turgutoğlu Türbesi” **Konya Ansiklopedisi**, C:8, Konya, 2015

BULUT, Mustafa; “Anadolu Selçuklu Dönemi Kayseri Taç kapılarının Genel Özellikleri”, **Erciyes Akademi**, S.35(1), 2021, s. 206-220.

CANTAY, Tanju; “Niksar Kırkkızlar Kümbeti”, **Sanat Tarihi Yıllığı**, S. 9 - 10, 1981, s. 83-106.

ÇAKMAKOĞLU KURU, Alev; “Köşk Medrese - Suli Paşa Kümbeti Mazgal Pencerelelerinde Yer Alan Kabartmaların İkonografisi Hakkında”, **Sanat Tarihi Dergisi**, 2020, s.745-763.

ÇİĞ, Cemal; **Diyarbakır Türbeleri**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2017.

ÇORUHLU, Yaşar; **Erken Devir Türk Sanatı–İç Asya’da Türk Sanatının Doğuşu ve Gelişimi**, İstanbul, 2011.

DAŞ, Ertan; **Erken Dönem Osmanlı Türbeleri (1300-1500)**, 2007.

DOĞAN, Sema; “Kümbet”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, C:26, Ankara, 2002, s. 547-550.

DURSUN, Şükrü; **Anadolu Selçukluları Dönemi Kayseri Türbelerinde Taş Süslemeciliği**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2009.

DÜLGERLER, O. Nuri, Yaşar, Kaltakçı; I, “Konya Alaeddin Camii Restorasyon Projesi Uygulamaları”, **XIII. Vakıf Haftası Kitabı "Vakıfların Ekonomiye Katkısı ve Üçüncü Sektör"** ve **"Konya Alâeddin Camii Restorasyonu" Seminerleri (5-6 Aralık)**, Ankara, 1995, s.193.

EBİRİ, Gülsün; **Anadolu Selçuklu Çağı Mimarisinde Bir Yapı ile Bağlantılı Türbeler**, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Van, 2021.

EFE, Zehra; **Anadolu Türk Kültüründe Mumyalama**, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, İzmir, 2011.

ERDEM, Mine; “Cemel Ali Dede Türbesi ve Çinileri”, **Kalemşi**, S.14, 2019, s.37-48.

ERDEMİR, Yaşar; **Alaeddin Camii ve Türbeleri**, Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Konya, 2009.

ESİN, Emel; **İslamiyet’ten Önceki Türk Kültür Tarihi ve İslam’a Giriş**, İstanbul, 1978.

GÜDER, Aytaç; **Anadolu Selçuklu Mimarlığında Medrese ve Darüşşifa ile Türbe İlişkisi**, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2018.

HACIGÖKMEN, M. Ali; “I. Alaeddin Keykubat Dönemi Emirlerinden Atabey Bedreddin Gühertaş (Gevhertaş) (D. ?-Ö. 1262)”, **Tarih Araştırmalar Dergisi**,C:30, 2011, s.119-136.

HASOL, Doğan; **Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü**, İstanbul, 1993.

KARA, Demet; **Türkiye’nin Selçuklu Çağı Kadın Türbeleri (1071-1318)**, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Eskişehir, 2019.

KARADAŞ, Şükriye; **Anadolu Selçuklu Dönemi Mimarisinde Bitkisel Bezeme Unsurları**, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum, 2011.

KARAMAĞRALI, Haluk; “Mevlananın Türbesi”, **Türk Etnografya Dergisi**, Ankara, 1966, s. 38-42.

KARPUZ, Haşim; **Konya Türk Kültür Varlıkları Envanteri**, C:1, Ankara, 2009.

KAYA, İsmet; Kayseri’deki **Eratna Dönemi Türbelerinde Taş Tezyinat**, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 2017.

KETİL, Zeynep Küpra; **Amasya Türbeleri**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2019.

KINDIĞILI, Muhammet Lütfü; “Kemah Mezar Anıtları”, **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S. 23 , 2019, s.2169-2192.

KOÇYİĞİT, Ebubekir; **Antalya Türbeleri**, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Antalya, 2021.

KONYALI, İbrahim Hakkı; **Abideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi**, Konya, 1964, s. 765.

KUBAN, Doğan; **Selçuklu Çağında Anadolu Sanatı**, İstanbul, 2008.

KUNT, İbrahim; “Konya Merkezinde Bulunan Karamanoğlu Beyliği Dönemine Ait Kitabeler”, **Selçuklu Medeniyeti Araştırmaları Dergisi (SEMA)**, Sayı:4, 2019

KÜÇÜKDAĞ, Yusuf: "Konya'da Bir Mevlevi Manzumesi (Piri Mehmed Paşa Zaviyesi ve Vakfiyesi)." **Vakıf Haftası Dergisi**, Sayı: 9, 1992, s. 159-178.

MUŞMAL, Hüseyin, İrem Gürbüz; Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi’nde Mader-İ Mevlâna Külliyesi’nin Bakım ve Onarım Faaliyetleri, **SUTAD**, 2019, s.239-272.

MÜLAYİM, Şelçuk; “Tonoz”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, C:41, İstanbul, 2012, s. 238-240

ODABAŞI, Zehra; “Tâceddin Pervâne (D?-Ö. 1238) Ve Tâcü'l-Vezir Külliyesi”, **Tarihin Peşinde, Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Sayı:22, 2019, s.481-505.

ORAL, M. Zeki; “Konya’da Alaüd-Din Cami ve Türbeleri I”, **Yıllık Araştırmalar Dergisi**, 1956, s.45-62.

ÖNEY, Gönül; “İran ve Anadolu Selçuklu Çağında Türbelerin Mukayeses”i, **Yıllık Araştırmalar Dergisi**, Sayı:3, Ankara, 1981, s.41-65.

ÖNKAL, Hakkı; “Türkiye’de Türbe Mimarisi Araştırmaları”, **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi**, C. 7, S. 14, 2009, s.125-139.

ÖNKAL, Hakkı; **Anadolu Selçuklu Türbeleri**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2015.

ÖNKAL, Hakkı; **Selçuklu-Osmanlı Sultanları ve Türbeleri**, Ankara, 1999.

ÖNKAL, Hakkı; “Konya’da Ateşbaz-ı Veli Türbesi”, **Atatürk Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi**, Sayı:1, Erzurum, 1976, s.223-237.

ÖZÖNDER, Hasan; “Mevlâna Türbe ve Külliyesinin Tamir ve İlaveler Kronolojisi”. **Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Dergisi**, Sayı:2, 1987, s.13-75.

SÖZEN, Metin ve Uğur Tanyeli, **Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü**, İstanbul, 2014.

SÖZEN, Metin; “Anadolu’da Eyvan Tipi Türbeler”, **Anadolu Sanatı Araştırmaları Dergisi**, C:1, İstanbul, 1968, s.167-219.

ŞAHİNOĞLU, Metin; **Anadolu Selçuklu Mimarisinde Yazının Dekoratif Eleman Olarak Kullanılması**, Türk Eğitim Vakfı, 1977.

ŞAMAN DOĞAN, Nermin; “Karamanoğulları Dönemine Ait Bir Yapı: Konya Fakih Dede Türbesi”, **Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, 2009, s. 91-108.

ŞAMAN DOĞAN, Nermin, Turgay Yazar; “Ortaçağ Anadolu Türk Mimarisinde Devşirme Malzeme Kullanımı”, **Hacettepe Edebiyat Fakültesi Dergisi**, Sayı:24, Ankara, 2007, s.209-230.

ŞAMAN DOĞAN, Nermin; “Anadolu Selçuklu Medreseleri ve Darüşşifalarında Türbe”, **Bellekten**, C: 83, S: 297, 2019, s. 519-540.

ŞENER, Selçuk; “Kayseri Selçuklu Türbelerinde Malzeme Kullanımı”, **VI. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı Sonuçları ve Sanat Tarihi Sempozyumu (08-10 Nisan)**, Kayseri, 2002, s.715-733.

TANRIVERDİ, Şule; **Türklerde Mezar Mimarisinin Anadolu Selçuklu Dönemi Konya Kümbetleri Üzerinden Tipolojik İrdelenmesi**, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2018.

TANRIKORUR, Ş. Barihüda; ” Şems-İ Tebrîzî Zâviyesi”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, C.38, İstanbul, 2010, s.516-517.

TAY, Lokman; **Kırşehir (Merkez) Türbeleri**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2010.

TUNCER, Orhan Cezmi; **Anadolu Kümbetleri 1 Selçuklu Dönemi**, Ankara, Güven Matbaası, 1986.

TUNCER, Orhan Cezmi; **Anadolu Kümbetleri 2 Beylikler ve Osmanlı Dönemi**, Ankara, 1991.

TUNCER, Orhan Cezmi; “Kemer”, **Sanat Ansiklopedisi**, C:2, İstanbul, 1965

TUNCER, Orhan Cezmi; “13. Yüzyıla Ait Üç Kümbet”, **Sanat Tarihi Yıllığı**, S. 6, 1976, s. 89-124.

TAŞDELEN, Ayşe Nur; **Konya Türk Devri Yapılarında Bulunan Gülbezekler**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2021.

TÜRKMAN, Işıl; **Cumhuriyet Dönemi Öncesi Milli Hudutlarımız İçerisindeki Türbelerin Listesi ve Biçimsel Özellikleri**, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2012.

ÜNAL, Rahmi Hüseyin; “Seyid Harun Camii ve Önündeki Üç Kümbet (Seydişehir-Konya)”, **Sanat Tarihi Yıllığı**, Sayı:6, 1976, s. 45-66.

ÜNAL, Rahmi Hüseyin; “Eber Kümbeti ve Sarı Lala Türbesi (Afyon)”, **Sanat Tarihi Dergisi**, C:3, Sayı:3, 1984, s.185-214

YAVAŞ, Alptekin; “Konya Sahip Ata (Tahir ile Zühre) Mescidi”, **Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi**, S.20, S.161-178.

YETKİN, Suut Kemal; **İslam Ülkelerinde Sanat**, İstanbul, 1974.

YETKİN, Suut Kemal; **İslam Mimarisi**, Ankara, 1959.

YETKİN, Şerare; “Abbasiler”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, C:1, İstanbul 1988, s. 49-56.

YILDIRIM, Mustafa; “Konya Hoca Ahmet Fakih Zaviyesi Çevresinde Oluşan Yapı Topluluğu”, **Marife**, 2007, s.203-232.

URL-1; <https://www.mostarmimarlik.com/6th-project>

(Erişim Tarihi: 06.05.2024)

URL-2; <https://sahipatamuzesi.gov.tr/tr/galeri/foto-galeri/mimari-cizimler>

(Erişim Tarihi: 06.05.2024)

URL-3; <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/76809>

(Erişim Tarihi: 11.05.2024)

URL-4; <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/73581>

(Erişim Tarihi: 11.05.2024)

URL-5; <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/84700>

(Erişim Tarihi: 11.05.2024)

URL-6; <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/83512>

(Erişim Tarihi: 11.05.2024)

URL-7; <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/75373>

(Erişim Tarihi: 11.05.2024)

URL-8; <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/73622>

(Erişim Tarihi: 11.05.2024)

URL-9; <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/71074>

(Erişim Tarihi: 11.05.2024)

URL-10; <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/72214>

(Erişim Tarihi: 11.05.2024)

URL-11; <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/78300>

(Erişim Tarihi: 11.05.2024)

URL-12; <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/73215>

(Erişim Tarihi: 11.05.2024)

URL-13; <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/76342>

(Erişim Tarihi: 11.05.2024)

URL-14; <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/82707>

(Erişim Tarihi: 11.05.2024)

URL-15; <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/81331>

(ErişimTarihi:11.05.2024)

URL-16; <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/90553>

(ErişimTarihi:11.05.2024)